

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta životního prostředí

Katedra biotechnických úprav krajiny

Diplomová práce

Komponované krajiny v kraji Vysočina

Vedoucí diplomové práce: prof. Ing. arch. ThLic. Jiří Kupka, Ph.D.

Diplomant: Bc. Tomáš Souček

© 2020 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta životního prostředí

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Tomáš Souček

Krajinné a pozemkové úpravy

Název práce

Komponované krajiny v kraji Vysočina

Název anglicky

Designed Landscapes in Vysočina Region

Cíle práce

Komponovaná kulturní krajina a kulturní krajina jako taková je fenoménem, který v současné době vyvolává stále větší pozornost odborné i laické veřejnosti jako významná hodnota a součást našeho a světového kulturního dědictví. Informace o komponovaných krajínách v ČR jsou ale neúplné, neexistuje soupis ani těch potvrzených, natož potenciálních. Některé z našich komponovaných krajín jsou sice chráněné jako krajinné památkové zóny. Komponovaných krajín je však významně více. V rámci projektu IGA ZF MENDELU byla vytvořena databáze potenciálních komponovaných krajín na základě II. a III. vojenského mapování (2016). Vycházela ze signifikantních znaků krajinných kompozic nacházejících se na těchto archivních mapách. Cílem diplomové práce je ověřit skutečný stav a dochovanost takto vytipovaných krajín na území kraje Vysočina, zdokumentovat je a zhodnotit spolehlivost uvedené databáze, která nevycházela z terénních průzkumů, nýbrž z vytipovaných parametrů zachycených na archivních mapách (<https://www.zamek-veltrusy.cz/cs/dalsi-sluzby-v-zameckem-arealu/Potencialni-krajinne-kompozice>). Analyzované lokality budou představeny textovou i grafickou formou.

Metodika

DP bude vycházet z Metodických pokynů pro zpracování diplomové práce na FŽP a z Pravidel zadávání, zpracování, odevzdávání, archivace a zveřejňování bakalářských a diplomových prací na ČZU. V rešeršní části se zaměří především na problematiku kulturní krajiny se zaměřením na krajinu komponovanou, možnostmi její ochrany a využitelností různých archivních pramenů (mapových, leteckých snímků atd.) pro identifikaci a prezentaci těchto hodnot. Praktická část bude v návaznosti na databázi potenciálních komponovaných krajín podrobně analyzovat vytipované krajiny – vedle terénních průzkumů a studia regionální literatury bude vycházet z analýzy dochovaných archivních map a leteckých snímků. Výsledky budou prezentovány mapovými výstupy v prostředí GIS, textovými komentáři a bohatou fotografickou přílohou. Závěry budou vztaheny k případné praktické využitelnosti práce. Diskuze se zaměří na zhodnocení spolehlivosti uvedené databáze a její využitelnosti.

Doporučený rozsah práce

80 NS textu, grafická a mapová příloha

Klíčová slova

kulturní krajina, komponovaná krajina, krajinná památková zóna, archivní mapy, státní památková péče, historické krajinné struktury

Doporučené zdroje informací

FLEKALOVÁ, M. et al. *Komponované krajiny*. Brno: Mendelova univerzita, 2011. ISBN 978-80-7375-536-2. kol. *Metodika identifikace komponovaných krajin*. V Brně: Mendelova univerzita, 2014. ISBN 978-80-7375-997-1.

KUPKA, J. *Komponovaná kulturní krajina*. In: MANSFELDOVÁ, A. – VOREL, I. – ŠOVAROVÁ, D. (eds.). *Člověk, stavba a územní plánování 6*. Praha: ČVUT, 2012, s. 90-96. ISBN 978-80-01-05025-5.

KUPKA, J. *Krajiny kulturní a historické : vliv hodnot kulturní a historické charakteristiky na krajinný ráz naší krajiny*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2010. ISBN 978-80-01-04653-1.

KUPKA, J. – VOREL, I. *Využití archivních map při identifikaci znaků krajinného rázu na příkladu Osovska*. In: Štréblová Hronovská, K. – Kupka, J. (eds), *Ochrana kulturní krajiny – hledání cílů, možností a pravidel*. Praha: ČVUT, 2013. s. 57-77, ISBN 978-80-01-05391-1.

ŠTRÉBLOVÁ HRONOVSKÁ, K. – KUPKA, J. (eds.). *Ochrana kulturní krajiny – hledání cílů, možností a pravidel*. Praha: ČVUT, 2013, ISBN 978-80-01-05391-1.

ŠTRÉBLOVÁ HRONOVSKÁ, K. – KUPKA, J. – VOREL, I. (eds.). *Osobitost kulturní krajiny. Od rozpoznání k ochraně*. Praha: ČVUT, 2014, ISBN 978-80-01-05607-3.

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – FŽP

Vedoucí práce

doc. ThLic. Ing. arch. Jiří Kupka, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra biotechnických úprav krajiny

Elektronicky schváleno dne 8. 3. 2019

prof. Ing. Petr Sklenička, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 3. 2019

prof. RNDr. Vladimír Bejček, CSc.

Děkan

V Praze dne 11. 03. 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: Komponované krajiny v kraji Vysočina vypracoval samostatně a citoval jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použil a které jsem rovněž uvedl na konci práce v seznamu použitých informačních zdrojů. Jsem si vědom, že na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla. Jsem si vědom, že odevzdáním diplomové práce souhlasím s jejím zveřejněním podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby. Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou a že s údaji uvedenými v práci bylo nakládáno v souvislosti s GDPR.

V Praze dne _____

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval prof. Ing. arch. ThLic. Jiřímu Kupkovi, Ph.D. za odborné vedení, za pomoc a za cenné rady při zpracování této práce. Mé poděkování patří také mé rodině za pomoc a podporu během studia.

Komponované krajiny v kraji Vysočina

Abstrakt

Diplomová práce je zaměřena na fenomén komponovaných kulturních krajin v České republice, konkrétněji v kraji Vysočina. V první části jsou komponované krajiny definovány.

V rámci projektu IGA ZF MENDELU byla vytvořena databáze potenciálních komponovaných krajin na základě II. a III. vojenského mapování. Úkolem této diplomové práce je ověřit, zda se v potencionálních lokalitách komponované krajiny skutečně nachází a dále také zjistit skutečný stav a zachovalost všech vytipovaných lokalit z databáze IGA ZF MENDELU na území kraje Vysočina. Další část práce zpracovává všech 46 potencionálních lokalit komponovaných krajin nacházejících se v kraji Vysočina. Všechny tyto lokality budou jednotlivě zdokumentovány, a to popisem kompozice dané lokality, fotodokumentací, ale hlavně pomocí historických map II. nebo III. vojenského mapování a jejich porovnáním se současností. Dalším úkolem této práce je zhodnotit spolehlivost uvedené databáze, která vycházela pouze z vytipovaných znaků zachycených na historických mapách.

Klíčová slova: kulturní krajina, komponovaná krajina, kompozice, historie krajiny

Designed Landscapes in the Vysočina Region

Abstract

The thesis is focused on the phenomenon of designed cultural landscapes in the Czech Republic, more specifically in the Vysočina region. The first part defines designed landscapes.

Within the IGA ZF MENDELU project, a database of potential designed landscapes was created on the basis of II. and III. military mapping. The aim of this diploma thesis is to verify whether it is in potential localities of designed landscape and also to find out the real condition and preservation of all selected localities in the Vysočina region from the database. Another part of the thesis deals with all 46 potential localities of designed landscapes located in the Vysočina Region. All these sites will be individually documented by describing the composition of the site, photo documentation but mainly using historical maps of II. or III. military mapping and their comparison with the present. Another task of this work is to evaluate the reliability of the database, which was based only on selected characters captured on historical maps.

Keywords: cultural landscape, designed landscape, composition, landscape history

Obsah

1 Úvod	1
2 Cíle práce	2
3 Rešerše	3
3.1 Krajina	3
3.2 Komponovaná krajina a její definice.....	6
3.3 Vývoj kulturních krajin	8
3.4 Historie komponovaných krajin	10
3.4.1 Středověk	10
3.4.2 Renesance.....	11
3.4.3 Baroko	12
3.4.4 Romantismus.....	14
3.5 Typologie kulturních krajin.....	16
3.6 Typologie komponovaných krajin.....	18
3.7 Skladba krajinných kompozic	20
3.8 Ochrana komponovaných krajin.....	23
3.8.1 Památková péče a ochrana přírody a krajiny	25
3.8.2 Pozemkové úpravy a územní plánování.....	27
4 Metodika	29
4.1 Metodika IGA ZF MENDELU	30
4.2 Hodnocení	31
5 Výsledky	33
5.1 Zájmové území - Kraj Vysočina.....	33
5.2 Tabulky lokalit	37
6 Diskuze	89
7 Závěr	93
8 Seznam použitých zdrojů	94
8.1 Literatura	94
8.2 Seznam internetových zdrojů	97
8.3 Seznam použitých mapových podkladů	99

1 Úvod

Komponované krajiny nejen v České republice jsou zajímavým tématem pro další zkoumání. V naší české krajině se jich nachází skutečně nepřehledné množství, ať už jsou na první pohled v krajině čitelné, anebo jsou již obtížněji rozlišitelné či z nich zbyly pouhé fragmenty. Jako takzvaná paměť krajiny nám ukazují, co vytvořili naši předci a také můžeme z těchto komponovaných krajin zkusit pochopit myšlení a motivace tehdejších lidí, a zjistit co je vedlo k tomu tvořit tyto někdy složité a na tvorbu náročné kompozice.

Pojem komponovaná krajina jde ruku v ruce s pojmem kulturní krajina, která vznikala dlouhá staletí kombinací přírody a činnosti člověka. V některých z těchto krajin si činnost člověka uvědomujeme více a jinde zase vnímáme spíše ty přírodní součásti krajiny. V současnosti naši kulturní krajinu ovlivňuje především „neřízené“ rozrůstání satelitních měst, výstavba nových silnic a dálnic, výstavba výrobních hal a skladů, větrné či fotovoltaické elektrárny, ale i vedení inženýrských sítí. Všechny tyto prvky mohou potlačovat či přeměňovat původní krajinný ráz a ohrožovat tím i celistvost komponovaných krajin.

2 Cíle práce

V České republice neexistuje žádná dostatečně podrobná databáze komponovaných krajin s podrobným popisem a dokumentací na základě, které by bylo možné určit zachovalost a možnou ochranu těchto kompozic. Projekt IGA ZF MENDELU z roku 2016 identifikoval a vytvořil základní databázi komponovaných krajin. Databáze vycházela pouze ze signifikantních znaků krajinných kompozic, nacházejících se v archivních mapách II. a III. vojenského mapování, ale nebyl proveden téměř žádný terénní průzkum ani podrobnějšího analýza a seznámení s danou krajinou, vyjma několika lokalit pro zjištění toho, zda je tento způsob identifikace alespoň v některých případech funkční. Cílem této diplomové práce je tedy ověřit skutečný aktuální stav těchto komponovaných krajin v rámci kraje Vysočina a vytvořit podrobnější dokumentaci a zhodnocení daných lokalit a tím zhodnotit i spolehlivost databáze z projektu IGA ZF MENDELU. Hodnocení jednotlivých krajin bude dle metodiky, podle které budou následně jednotlivé lokality popsány dle typu a zachovalosti.

3 Rešerše

V této části bude představena problematika kulturních komponovaných krajín. Budou představeny možné definice, ale i související pojmy. Dále následuje uvedení do možností identifikace a následné ochrany komponovaných krajín.

3.1 Krajina

Co je to vlastně krajina? Jak ji správně definovat? Odpověď na tyto zdánlivě snadné otázky se nehledá vůbec snadno, protože definic krajiny je nepřehledné množství. Existují neoborné definice, ze kterých se dozvíme vlastně pouze to, že krajinou je vše kromě zastavěného území města, i když vlastně ani to není úplně pravdou. Odborných definic máme také mnoho, a dokonce se často rozcházejí dle oboru, ke kterému je definice vázána.

Podobně o krajíně píše také Forman (1993): *„Ke krajíně lze přistupovat z různých hledisek a úhlů pohledu, krajínu člověk vnímá morfologicky, esteticky, umělecky, historicky, politicky, ekonomicky ale i jinak. Jednoduše řečeno, krajina je příliš rozmanitou na to, abychom se o ní mohli tak snadno vyjádřit.“*

Z geografického pojetí je krajina pouze částí zemského povrchu, která podle svého vnějšího obrazu, vzájemných působení svých jevů a stejně tak vnitřních a vnějších vztahů polohy, tvoří prostorovou jednotku určitého charakteru a na geograficky přirozených hranicích přechází v krajiny jiných charakterů. (Troll, 1950)

Definice krajiny dle zákona č. 114/1992 Sb.: *„Krajina je část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky.“*

Další právní definice je dle Evropské úmluvy o krajíně z roku 2000: *„Krajina znamená část území, tak jak je vnímána obyvatelstvem, jejíž charakter je výsledkem činnosti a vzájemného působení přírodních a lidských faktorů.“*

Zcela odlišným způsobem chápou krajínu ekonomové, kteří v krajíně vidí území, které již prošlo nějakým hospodářským vývojem a je vhodné pro další hospodářské využití, jako je zemědělství, lesnictví, zastavění území nebo těžba nerostných surovin. V souvislosti s tímto pojetím krajiny však dochází k ohrožení krajiny nadměrným úbytkem přírodních či přírodě blízkých ekosystémů a ztrátě jejich přirozených autoregulačních schopností. (Sklenička, 2003)

Architektonické anebo funkčně estetické pojetí krajiny podle Žáka (1947), který nazývá kulturní krajiny krajinami obytnými. Obytná krajina je oblast znamenající nějaký přírodní prostor, který je úmyslně určený nebo utvářený k přírodnímu obývání.

Krajina je chápána jako něco konkrétního, je to pro nás část zemského povrchu, kde se nachází skály, jezera, řeky, lesy, louky, vesnice, města a hory. Víme, že tyto krajinné složky neexistují nezávisle na sobě, ale naopak se vzájemně ovlivňují a vytvářejí tak jakýsi otevřený systém neústrojných, ústrojných i technických komponent. (Hadač, 1982)

Jak můžeme vidět, tak definic je skutečně mnoho, ale většina z nich se shoduje v tom, že jde o určitou část zemského povrchu, který je nějakým způsobem rozdílný od okolních částí povrchu země.

Krajina je atraktivní, důležitý ale nejednoznačný termín. Krajina úzce souvisí, ale přesto není totožná s pojmy jako jsou příroda, scenérie, životní prostředí, region, oblast nebo geografie. Krajina je vším, ale není významy těchto termínů. Proto je důležité porozumět a rozlišovat termín krajina správně, abychom měli jasný a přesný přehled o jeho významu. (Meinig, Jackson, 1979)

Ve světě existuje velké množství různých variací krajin reprezentujících rozdílné světové regiony. Téměř všechny krajiny však kombinují práci přírody a lidské společnosti, představují nám dlouhý a blízký vztah mezi lidmi a životním prostředím. Spojení myšlení místních komunit s vírou, uměním a tradičními zvyky ztělesňujícími duchovní vztah lidí a přírody. Tato místa nazývaná kulturními krajinami je potřeba chránit, protože nám odhalují a pomáhají udržet spoustu rozmanitých interakcí mezi lidmi a prostředím, a chrání místní tradiční kultury a zároveň zachovávají stopy těch, které již zmizeli. (UNESCO, 2019)

Mitchell (2002) píše, že porozumění krajině znamená uvažovat o krajině jako o dynamickém médiu, a tedy že kulturní krajina není pouhým objektem, který můžeme snadno vidět, nebo ho popisovat a chápat, ale je složitým procesem formovaným podle dané soudobé sociální a subjektivní identity. Krajina, jak ji chápeme nese pouze znaky a symboly mocenských vztahů, ale je uceleným nástrojem kulturní síly. Krajiny se dle dají také rozdělovat na tzv. vnější a vnitřní krajiny. Vnější krajinou je skutečná fyzická krajina. Vnitřní krajinou je potom lidská duše. Krajinu člověk vytváří k nějakému svému určitému obrazu, který jej ovlivňuje ale zároveň také

dotváří. Cílek o tom říká: „Staráme-li se o krajinu, staráme se také o svoji duši.“ (Cílek, 2005)

Krajina kulturní, jež byla silně ovlivňována člověkem, ale jako krajina stále musela podléhat i přírodním podmínkám a živlům, i to zohledňují následující definice Vorla a Skleničky. Kulturní krajina a její charakter dle Vorla (2006) nejsou statickou záležitostí, protože i když byla silně ovlivněna člověkem, tak jako krajina musela stále podléhat i přírodním podmínkám a živlům, ale je fenoménem, který se vyznačuje proměnlivostí a neopakovatelností, vycházející z neobyčejné rozmanitosti přírodních a kulturních podmínek, a je tedy dynamickým jevem. Dle Skleničky (2003) musí být vysvětlení a definice multioborové, takže musí obsahovat pojetí geomorfologické, geografické, ekologické, architektonické neboli funkčně-estetické, umělecké, historické, demografické, právní, emocionální a ekonomické.

3.2 Komponovaná krajina a její definice

Komponovaná krajina je podtypem kulturní krajiny, kterou v roce 1996 definoval Výbor pro světové dědictví UNESCO: *„Kulturní krajiny jsou území, která představují kombinované dílo přírody a člověka. Ilustrují vývoj lidské společnosti a lidských sídel v průběhu staletí, pod vlivem fyzických omezení a/nebo příležitostí, se vyskytují v jejich přirozeném prostředí. Kulturní krajiny zároveň ve své podobě dokládají postupné společenské, ekonomické a kulturní síly, a to jak vnější, tak vnitřní.“* (Kučová, Bukovičová, 2018; UNESCO, 1992)

Výsledky promyšleného uspořádání dle určitých skladebných pravidel principu jsou pak komponovanými krajinami, které jsou uplatňovány vždy v určitých slohových obdobích. (Kučová a kol., 2014)

Komponované krajiny jsou specifickým typem kulturních krajin, kde nejenže člověk zasahuje do přírodního prostředí svojí hospodářskou činností, ale navíc do ní záměrně vkládá estetické, filozofické a duchovní hodnoty, díky kterým pak vznikají kompozice. (Kupka, 2010).

Pojmenování komponovaná krajina se v posledních letech často objevuje v souvislosti s barokní krajinou. Přestože je toto spojení velmi často opodstatněné, tak to neznamená, že všechny komponované krajiny jsou spjaty pouze s tímto obdobím a každá krajina s barokními prvky musí být nutně komponovanou krajinou. V odborných kruzích bývají komponované krajiny nazývány také jako urbanizované, architektonizované či komponovaně architektonizované krajiny, záměrně koncipované krajiny, rozsáhlé krajinné celky anebo historické krajinné celky. Přestože významem prvních pojmů se blížíme primárně spíše k prostorově a plošně reorganizovaným krajinám, komponované krajiny je však možné vnímat i ze širší perspektivy. V anglicky mluvících zemích je často užíván termín *designed landscape*, v některých případech pak, ne zcela správně *composed landscape* nebo *composing landscape*. (Kulišťáková, 2011)

Národní registr historických míst v USA (1994) definuje komponovanou krajinu jako krajinu, která je navržena nebo je uměleckým dílem. Krajina, která byla vědomě navrhována a přetvářena architektem, zahradním nebo krajinářským architektem, zahradnickým mistrem nebo dle zásad hospodářů, vlastníků pozemků anebo podle neodborníků uznávajících místní tradice krajinářství a krajinné architektury. Také to mohou být krajiny, které jsou historicky spojené s významnou osobností, s dobovým

slohem nebo například s významnou událostí. V mnoha případech je součástí původně navrženého záměru významný vztah krajiny s doplňujícími přílehlými stavbami. V takových případech musí být brán v potaz význam krajinné architektury, ale i architektury daných staveb a jejich vzájemných vztahů, a musí tak být hodnoceny jako celek.

Porozumění významu a utváření komponovaných krajin v historii, prostorových, estetických i symbolických souvislostech a stejně jako rozeznání jejich určujících hodnot, úzce souvisí s identifikací a vymezením tohoto velmi specifického typu kulturní krajiny v krajině dnešní doby. Komponovaná krajina je definována jako krajina navržená a záměrně vytvořená člověkem. Komponovanými krajinami jsou jak rozsáhlé krajinné kompozice, tak i zahrady, bažantnice, obory a parky. Komponované krajiny bohužel unikají zájmu veřejnosti, ale hlavně státní správě a často také projektantům územních plánů, a to i přesto, že vlastnosti těchto kompozičních celků často souvisejí s vizuální kvalitou a atraktivitou prostoru, *geniem loci* a identitou místa. (Kulišřáková, 2011)

Komponovaná krajina je kulturní krajinou utvářenou podle nějaké zřejmé a zřetelné architektonické, urbanistické, náboženské nebo umělecké koncepce. Ve Střední Evropě se nachází mnoho takto utvářených lokalit. Česká republika je velmi bohatou krajinou, co se týče množství, ale i kvality komponovaných území. V těchto případech je možno krajinu právem označit za společné dílo přírody a člověka. Pro všechny typy krajin, jejichž změny byly prováděny cíleně s velkým důrazem na jejich kompoziční, symbolické a estetické parametry, je užíváno označení komponovaná krajina. Často je dokonce možné rozlišit i konkrétního tvůrce původního historického záměru. (Salašová 2014)

Náš pohled na krajinu závisí na prostoru a objektech, které je možné vidět a na jejich pochopení. Komponovaná krajina je prostorem fungujícím v každodenním životě a zároveň prostorem, který donutí člověka zastavit se a vnímat tento prostor jiným pohledem. Vnímat ho například pomocí vzdáleností a přiblížených prostorů propojených fyzickými, ale i pohledovými a průhledovými vztahy. Takovýmto vnímáním objevujeme a rozpoznáváme neočekávané kvality, ať už jde o kvality kladné nebo záporné. První opravdovou ctností krajiny musí být představení území, tak aby bylo pochopeno. (Dubois, 2008)

3.3 Vývoj kulturních krajin

Identifikace kulturních komponovaných krajin a následné vymezení krajinných kompozic, souvisí s pochopením historického vývoje krajiny a vlivů, které vedly k jejímu postupnému utváření. Vlivy a formy tohoto utváření se během historie postupně měnily. Krajina je jako prostor, nebo jako místo, s kterým se člověk dokáže identifikovat, rozumí mu, naplňuje jej významy a je fenoménem, jenž je sledován již od nejstarších období našich dějin. (Hendrych, 2005)

Výrazným mezníkem vývoje vztahu člověka a krajiny byl počátek zemědělství, obdělávání půdy a související trvalé osidlování krajiny. Neolitická revoluce udělala z člověka, který byl lovcem a sběračem, člověka zemědělce. Začátek zemědělství znamenal pro člověka zabezpečení trvalého získávání potravin, což ho ochránilo před hladem, a postupným důsledkem pak byl i nárůst počtu lidí spolu se stále se rozrůstající rozlohou přetvářených krajin. Ze začátku se zemědělství rozvíjelo ve výhodnějších klimatických a půdních podmínkách, avšak později kvůli růstu počtu obyvatel, začalo docházet i k postupnému osidlování i méně příznivých oblastí především ve vyšších polohách. Zemědělství je výrobní proces, který je vždy bezprostředně spojený s krajinou a každý zásah do způsobu zemědělské výroby se projevuje na jednotlivých složkách krajinného prostoru, kde se zemědělský proces odehrává. Nejvýraznějším antropogenním vlivem, který již od počátků osídlení krajiny ovlivňuje krajinný prostor je tedy zemědělství. (Svobodová, 2011)

První významné stopy v naší krajině tedy začali zanechávat první zemědělci, velmi významnou roli však hrály také jejich pohřební a kultovní tradice a rituály. Tímto byly položeny první základy promyšlené záměrné a cílené kultivace krajinného prostoru. Duch místa, *genius loci*, byl chápán jako konkrétní prvek a limitující faktor prostoru a jeho využití, a spoluvytvářel vztah člověka ke krajině a také ovlivňoval způsob jeho života. Každá krajina tak má svojí vlastní identitu. (Hendrych, 2005)

Přírozený proces může být vyjádřen a prožíván jako vzdálený, statický v malebných přírodních parcích, jako bizarní zábava například v zahradách, architektonický jako v baroku, nebo produktivní jako středověké zahrady. V utváření nebo komponování krajiny může být příroda oslavována, trivializována nebo marginalizována a její procesy mohou být prožívány nebo maskovány. (Bull, 1996)

Jedinou konstantou v utváření krajin je, že vždy utváří odraz kulturních postojů k přírodě a jejím procesům. Vnímání krajiny se však může lišit, mezi různými

kulturami, v různých obdobích nebo i mezi jednotlivci během života. Pravděpodobně se tak jedná o klíčový důvod, který odlišuje jednotlivé návrh krajiny od jakéhokoli jiného návrhu. Už antičtí filozofové přemýšleli o přírodě a přírodních procesech a tyto myšlenky pronikly do širšího světa, včetně postojů a přesvědčení krajinných tvůrců a uživatelů krajiny. (Sim, 1999)

Charakterizujícími umělými součástmi krajiny jsou prvky, přeměňující přírodní krajinu v krajinu kulturní. Mezi tyto prvky náleží domy, stavební díla, sídla, cesty a další prvky vytvářející osídlenou krajinu nebo její centra, osy a ohniska. Odrazem krajinného charakteru a jejího genia loci je organická vazba těchto umělých prvků ke krajinnému prostoru. Struktura této vazby, její ohraničení a různý stupeň uzavřenosti či otevřenosti ke svému plošnému krajinnému prostředí, je dobrou charakteristikou pro různá historická období. Struktury nám jasně ukazují vztah člověka k přírodě a krajinnému prostoru, ale také přispívají k pochopení samotného člověka jako neoddelitelné součásti přírody a krajiny. Krajina dnes po dlouhém období nezájmu začíná být chápána také jako historická památka, a to nejen v České republice ale i v celosvětovém měřítku. Krajina může mít velkou přírodní a kulturně historickou hodnotu. Historické znaky a prvky vytvářejí charakter krajiny s kulturněhistorickou hodnotou. Historickou krajinou bývá označována krajina s jednotlivými prvky nebo jejich vazbami, které jsou význačné z kulturního i historického hlediska, a to převážně díky zachovalosti jednotlivých historických prvků nebo vazeb. (Hendrych, 2005)

3.4 Historie komponovaných krajín

Zkulturňování krajiny začíná již v období neolitu, kdy dochází k výrazné změně způsobu obživy člověka. Původní lovci a sběrači se usazují na jednom místě a stávají se z nich zemědělci. (Kulišťáková, 2011)

Zemědělství se tak stalo nejvýznamnější činností utvářející krajinu. Bylo tomu tak až do 18. století, kdy nastal počátek industrializace. Harmonická kulturní krajina je tedy ve své podstatě z velké části nezáměrným produktem života společnosti využívající zemědělství. Dnes vnímaná příroda již po staletí není původní krajinou, ale již krajinou kulturní. Nejvýraznější změnou krajiny je výrazná změna vegetačního pokryvu či land use naší krajiny. Starobylými stopami kultivace krajiny a jejího vědomého organizování jsou posvátná a rituální místa, svatyně a posvátné háje, menhiry, obětní kameny, kamenné kruhy, kamenné řady a rituální cesty. Mezi tyto stopy však patří trasy nejstarších stezek, ale také systém parcelace zemědělských pozemků v nejúrodnějších lokalitách. (Kupka, 2010)

3.4.1 Středověk

K dalším krajinotvorným procesům patřila kolonizace, a to jak dřívější vnitřní kolonizace probíhající již od 11. století, tak i pozdější vnější kolonizace probíhající až od 13. století, související s nárůstem počtu obyvatel a způsobující postupné rozšiřování rozlohy zkulturnované krajiny a osídlení. Tímto byla již ke konci 13. století dotvořena základní struktura kulturní krajiny, která z velké části přetrvala až do novověku. (Semotanová, 2001)

Tím byla spuštěna tzv. středověká transformace, která změnila raně středověkou krajinu, tvořenou lesní krajinou, prosvětlenou mýtinami a hustě osídlenými oblastmi v okolí hradišť, klášterů a obchodních center, na krajinu lesů a polností, krajinu hradů a královských měst, hrádků, tvrzí, měst a vesnic, krajinu farních kostelů, klášterů a feudálních velkostatků. Vrcholný středověk tak semknul do té doby rozptýlenou zástavbu do těsněji uspořádaných územních celků a začal ji upravovat také podle pravidelně strukturovaných půdorysů. Bez nadsázky tedy můžeme říci, že vrcholně středověké uspořádání české krajiny v mnoha ohledech položilo základy podoby naší současné krajiny. (Hájek, 2003)

V období středověku vznikaly především první jednoduché krajinné kompozice většinou související s křesťanstvím, životem Ježíše Krista, svatých a také biblickými

příběhy. V krajině se tak díky tomu začala objevovat první poutní místa a křížové cesty. (Sedláčková, 2011)

3.4.2 Renesance

Během 16. století začala krajina Českých zemí měnit svůj krajinný ráz. V krajině se nyní nacházely rozsáhlé rybníční soustavy, v horských pásmech již probíhala intenzivní těžba rudy a dalších nerostů a původní listnaté lesy prořídly či v některých oblastech zcela zmizely. (Semotanová, 2001)

Zároveň u šlechtických sídel začínají vznikat renesanční zahrady znovuobjevující antické principy respektující hmotnost materiálu a konečnost prostoru. Formální renesanční zahrady jsou tvořeny pomocí osovosti, pravidelnosti a vyváženosti. Architektonická vázanost je také nejhlavnějším rysem renesančních zahrad, které jsou protkané pravoúhlými cestami. Neodmyslitelnou částí renesanční zahrady byly boskety, vodní prvky, často využívající možností terasovitého uspořádání zahrady, ale často se zde také objevovali umělé jeskyně neboli grotty. Zahrady bývaly doplňovány sochařskou výzdobou. (Pacáková-Hošťálková, 1999)

Příkladnou renesanční zahradou je italská zahrada Villa d'Este, která je zařazena do seznamu světového dědictví UNESCO. Nachází se zde působivá koncentrace fontán, jeskyní, vodních hrátek, ale využívá také hudby. Tato zahrada je předlohou mnoha dalších evropských zahrad a velkou inspirací i pro baroko. (Villa d'Este, 2020)

Z českých renesančních zahrad je zajímavým příkladem zámek Kratochvíle. Jedná se o letohrádek v podobě vily typu tzv. italského casina. Zámek je uzavřený obdélnou zahradou s obvodovou zdí členěnou izolovanými budovami, a je obklopený vodním příkopem, a to hlavně díky tomu, že se nachází v bažinaté krajině Jižních Čech. (Zámek Kratochvíle, 2020)

Kromě renesančních zahrad začaly vznikat také rozlehlé ohraničené obory, které bývaly často členěny paprskovitým, hvězdicovitým, diagonálními obrazci, rovnoběžným systémem průseků, průhledů a cest často doplněných alejemi. Kompoziční schéma různých linií s důmyslně umístěnými stavbami umožňovalo průhledy uvnitř obory, ale i mimo oboru do okolní krajiny. (Sedláčková, 2002)

3.4.3 Baroko

Barokní krajina je zhmotněním našich představ tradiční české malebné krajiny. Krajina, která je jako pestrá mozaika skládající se z luk, polí, remízků, křížků a božích muk u cesty a kostelem na kopečku. (Sádlo 2005)

V barokní krajině je velká snaha o zajištění její úplnosti, celistvosti a jednoty, což z této krajiny samo o sobě dělá krajinu komponovanou. Uspořádání takové krajiny není přesně vymezeno nebo předem určeno, díky tomu je každá krajina originálem. Krajina se postupem času vyvíjí, a to například správným umístěním staveb, které doplňují původní vztahy a zároveň tím vývoj krajiny ovlivňují. (Kulišťáková, 2011)

Během baroka se do české krajiny nesmazatelným způsobem zapsaly také události spojené s bitvou na Bílé hoře. Mnoho stavebních počinů od 20. let 17. století je v podstatě oslavou vítězů. Rozsáhlá zámecká sídla, kláštery nebo monumentální kostely jsou dostatečně zřetelným důkazem nastalé společenské změny. (Hájek, 2003)

Krajinné kompozice v baroku využívají pravidelný geometrický řád, osy a přímky tvořící spojnice s výraznými dominantami. Takové dominanty, ať se jedná o sakrální či profánní, tvoří významné body, křížovanky a centra krajiny. Důležitou součástí barokních kompozic jsou pohledy a průhledy umocňující význam dominant. (Kulišťáková, 2011)

Barokní architektonická díla komponovaná s geometrickou přesností a často navazující na panská sídla a jejich zahrady vkládají do krajiny mnohakilometrové osy a celý soubor různých typů staveb. (Sádlo 2005)

Dominantní stavby rozptýlené v krajině se stávají centry, kolem kterých je uspořádána barokní hospodářská krajina. Účinek staveb je zvýšen jejich objemovou skladbou, ale také dálkovými obrysy. Pomocí tohoto uspořádání se krajina stává smysluplnou a pochopitelnou. (Hendrych, 2001)

Příkladem barokní kompozice ze světa může být Vaux-le-Vicomte ve Francii. Zámek Vaux-le-Vicomte, jehož areál se rozkládá na téměř 500 hektarech, tvoří jedinečný barokní soubor a je zářným příkladem barokní formální zahrady propojené s navazující krajinou. To vše je propojeno tříkilometrovou přímou osou vytvářející ohromující prostředí pro zámek a všechny jeho přístavby. V úzké spolupráci vytvořili zahradní architekt André Le Nôtre a architekt Louis Le Vau nejvýznamnější

příklad téměř dokonalého souladu mezi přírodou a zastavěným prostředím ze 17. století. (Vaux-le-Vicomte, 2020)

Českým příkladem barokní zahrady může být například Valdštejnská zahrada navazující na Valdštejnský palác. Tato přísně geometrická zahrada reprezentuje především rané baroko a její plocha je 1,7 ha. Tento areál tvořený palácem se zahradou vznikl v letech 1623-30. V zahradě se nachází sala terrena, před kterou se rozkládá květinový parter, v jehož středu se nachází bronzová fontána se sochou Venuše s Amorem a delfinem. Vedle sály terreny se zde nachází také grotta, tvořená umělými stalaktity. Část zahrady zabírá umělý rybník sloužící k projížděnkám na loďce, s ostrůvkem, na kterém se nachází socha Hercula a Najád. (Valdštejnská zahrada, 2020)

Příkladem české rozsáhlé barokní kompozice by mohlo být Novohradsko v Jižních Čechách. Tato původně barokní kompozice však byla později pozměněna na přírodně krajinářskou.

Počátkem 18. století šlo o formální barokní zahradu, která se vyjímalá osou symetrie procházející středem a pokračující alejí k vyhlídce ležící na hraně svahu nad údolím řeky Stropnice. Osa zahrady přecházela v přímou krajinou kompoziční osu dlouhou téměř 9 kilometrů a procházející převážně lesním průsekem s kočárovou cestou, která byla lemována dubovou alejí. (Pacáková-Hošťálková, 1999)

Další rozvoj v území nastal, když z kapacitních důvodů stávající rezidence již nedostačovala a byla vystavěna nová trojkřídlá stavba Nového zámku za městem. V téže době došlo i k přeměně panské zahrady a bažantnice na krajinářský park s umělým vodopádem, romantickou vesničkou a jezírkem, které bylo vytvořeno z původního pravidelného bazénu. (Vorel, Švecová, 2014)

Barokem byla dokonána kolonizace krajiny, čehož baroko dosáhlo ovládnutím všech složek prostředí, všech hierarchických úrovní krajiny a měřítek, přeměnilo je a podřídilo svému komplexnímu řádu. Nastalo polidštění krajiny a ze světa přírody se stal svět lidí. Zásahy do krajiny nebyly již omezeny pouze na ohraničené lokality, ale přetvořily ji celou, čímž byl změněn vegetační pokryv celé krajiny. (Sádlo, 2005)

3.4.4 Romantismus

Romantismus, vycházející z myšlenek návratu k přírodě, se od počátku 18. století formoval v Anglii, pro kterou byla přirozená krajina vždy symbolem svobody a nezávislosti. Z vlastností podnebí, mentality a politického prostředí v Anglii, kde se nemohl uplatňovat absolutismus a jeho někdy až přehnaná velkorysost, se zformovaly nové principy v přístupu k tvorbě krajiny. (Říha, 1948)

Přírodně krajinářský park je reakcí na formální svázanost přísně geometrických barokních zahrad. Jde také o snahu vrátit se k přirozenějšímu malebnému vzhledu krajiny. Romantické parky byly vybavovány různými prvky jako byly řecké chrámy, oltáře, gotické zříceniny, jeskyně, poustevny nebo dokonce i čínské pagody. Takovýto park však pouze zdánlivě respektuje původní reliéf krajiny a většinou za reliéfem parku stojí dobře promyšlené a velmi rozsáhlé přesuny zemin. Jsou zde vytvořeny různé pohledy a průhledy mezi jednotlivými kompozičními body. Přírodně krajinářský park vytváří umělou malebnost a půvabnost. V kompozicích se pracuje také s ročními obdobími, jako je třeba promyšlená výsadba různých druhů keřů, které během roku vytvářejí různobarevnou mozaiku. Základem přírodně krajinářského parku jsou rozlehlé plochy udržovaných trávníků s nepravidelnými zdánlivě náhodně uspořádanými skupinami stromů a keřů. (Pacáková, 1991)

Zásadní skutečností pro tvorbu krajinářských parků bylo, že park byl brán jako vrcholné a souborné umělecké dílo. Krajinářský park spojoval prostor, hmotu i čas a také do sebe vkládal další umělecké disciplíny, jako je architektura, sochařství, malířství, filozofii, drama, a dokonce i hudbu. (Šantrůčková, 2017)

Zatímco baroko se snažilo celou krajinu ovládat a podřizovat ji svým kompozicím, tak v období romantismu naopak bývaly kompozice podřizovány krajině. Hlavní náměty krajinářských úprav vycházely z místního krajinného rázu. (Říha, 1948)

Jedním z nejvýznamnějších přírodně krajinářských parků je anglický Stowe. Park ve Stowe se původně rozkládal na více než 2000 hektarech a rozšiřoval se až do sousedního hrabství Northamptonshire. Hlavním zahradním architektem této rozlehlé kompozice byl William Kent, také někdy nazývaný jako otec anglických parků. Stowe nikdy nebyl pouhou zahradou. Nachází se v ní několik hlavních cest, kterými jsou cesty neřesti, cnosti a svobody. Cesta neřesti prochází zahradou lásky a chrámy v této části připomínají příběhy svůdných žen, plné špinavých excesů a nestřídmosti. Cesta ctností vede částí zahrady představující zemi a nebe. Tato cesta ukazující

cnostnou cestu životem, která není nejjednodušší, nám ukazuje její náročnost existencí mnoha mostů a tras kudy projít. Cesta svobody je jednoduchou metaforou politické svobody, je tedy nejdelší a nejtěžší ze všech tří procházek, což ukazuje, že politika není nikdy snadná. Chrámy na této cestě ukazují dominanci Británie v osmnáctém století. Zahrady ve Stowe pomocí různých zelených odstínů spolu s orámováním tvořeným stromy a keři vytváří malebné obrazy v klidných stojatých úsecích vodních prvků. Tato zahrada láká k pozastavení a obdivu, kdy různé cesty vedou návštěvníky k různým myšlenkám nebo názorům šikovným odhalováním průhledů ve vhodné chvíli. (National Trust UK, 2020)

Jedním z nejcennějších přírodně krajinářských parků a zároveň nejrozlehlejších komponovaných krajin nejen v České republice, ale i ve světě je Lednicko-Valtický areál nalézající se na Jižní Moravě při hranici s Rakouskem. Tato oblast byla během 18. a 19. století vytvářena ruku v ruce s přírodou rodem Lichtenštejnů a byla postupně zformována do podoby velmi rozlehlého přírodního parku plného přírodních, ale i kulturních památek. (Zámek Lednice, 2020)

V této komponované krajině můžeme najít řadu staveb jako jsou kaple, kolonády, vítězný oblouk, minaret, Apollonův chrám, Obelisk, Janův hrad, lovecký zámeček a spoustu dalších menších i větších staveb. (Juřík, 2009)

Lednicko-valtický areál s rozlohou téměř 300 km² byl v roce 1996 zapsán jako jeden z pokladů UNESCO a je spolu se svými historickými objekty, kompletní zahradní architekturou, rybníky a složitou vodní sítí považován za nejrozsáhlejší člověkem uměle vytvořené území v Evropě. (UNESCO Czech, 2020)

3.5 Typologie kulturních krajín

Kulturní krajiny mohou být rozdělovány podle mnoha kritérií. Například na 16. zasedání Výboru pro světové dědictví UNESCO v roce 1992 v Santa Fe v USA byly definovány 3 základní kategorie kulturních krajín. Těmito kategoriemi jsou komponované kulturní krajiny navržené a vytvořené záměrně člověkem, organicky vyvinuté krajiny a asociativní kulturní krajiny. Kategorie jsou zde přiblíženy na příkladu krajinných památkových zón, které jsou chráněnými územími.

1. Komponované kulturní krajiny navržené a vytvořené záměrně člověkem (clearly defined landscape) – Tato kategorie zahrnuje zahrady, krajinářské parky, a především rozsáhlejší krajinářské kompozice, vytvořené z estetických důvodů a často bývají spojené se zámeckými, církevními, anebo jinými monumentálními stavbami a jejich soubory.

Do této kategorie spadá i většina našich krajinných památkových zón jako je například Lednicko-Valtický areál, Novohradsko, Vranovsko-Bítovsko, Kladubské Polabí a Zahrádecko, z menších Čimelicko-Rakovicko, Orlicko a Osovsko. V méně výrazných formách sem patří také Náměšťsko, Chudenicko a Valečsko. Dalším specifickým příkladem je krajina Římovska, kde krajina tvoří rámec pozoruhodné křížové poutní cesty.

2. Organicky vyvinuté kulturní krajiny (organically evolved landscape) – Krajiny, které jsou výsledkem společenských, ekonomických, administrativních anebo náboženských vlivů a požadavků a které se do dnešní podoby vyvinuly v závislosti na daných přírodních podmínkách a ostatních vlivech. Krajina, která ve své formě a znacích odráží evoluční proces. Tato kategorie je ještě rozdělena do dalších dvou podkategorií, a to reliktní a kontinuální krajiny.

2a. Reliktní nebo tzv. zkamenělé krajiny (relict or fossil landscape) - To jsou krajiny, ve kterých již byl vývojový proces v minulosti nějakým způsobem ukončen, buď náhlou změnou, nebo v určitém časovém období. Její charakteristické znaky jsou však stále čitelné v materiální podobě. (Kuča a Kučová, 2016)

Extrémními příklady jsou archeologické krajiny, dochované jako úplně pusté nebo třeba překryté lesem. Některé z těchto krajín lze identifikovat pouze

letecky, nebo dnes například pomocí LIDARových dat a z nich vytvořených 3D modelů terénu. (Gojda, 2020)

Do této kategorie patří například zbytky středověké plužiny ale patří sem také industriální krajina opuštěných lokalit kde probíhala těžba rudy. Mezi krajinné památkové zóny tohoto typu patří Hornické kulturní krajiny Abertamy - Horní Blatná - Boží Dar, Jáchymov a Krupka, ale různé relikty hospodaření nebo uměleckých úprav lze najít ve většině krajinných památkových zón.

2b. Kontinuální, stále se vyvíjející krajiny (continuing landscape) – Jsou krajiny stále si uchovávající aktivní společenskou úlohu v současné společnosti. Krajina je úzce spojena s tradičním způsobem života a její vývoj stále pokračuje. Stále vyvíjející se krajinu lze vztáhnout téměř na celé území ČR, jsou jí typické vinařské oblasti, rybníční oblasti, krajiny s charakteristickým systémem osídlení, ale i průmyslové krajiny se zajímavými historicky a esteticky cennými celky. Aspekty této krajiny můžeme nalézt ve většině krajinných památkových zón, přesto ale žádná nebyla vyhlášena z důvodu ochrany kontinuálního vývoje.

3. Asociativní kulturní krajiny (associative cultural landscape) - To jsou krajiny, které obsahují hodnoty přírodních prvků na pozadí náboženských, uměleckých nebo kulturních asociací. Materiální kulturní složky v takové krajině mohou být nevýznamné, neznatelné nebo mohou dokonce úplně chybět. V případě ČR patří do této kategorie krajinných památkových zón prohlášených k ochraně historických bojišť, jako například Bojiště u Slavkova. (Kuča a Kučová, 2016)

Esteticky kultivovaná krajina je typem kulturních krajin, který je ve většině případů zároveň komponovanou krajinou. Esteticky výrazné krajinné úpravy, které jsou cíleně vytvořené za účelem organizace a sjednocení pozemkové držby majitele nebo její části. Tato esteticky upravovaná území zpravidla navazují na rezidenční sídlo a často ohraničují či naznačují rozsah majetkové držby. Esteticky aranžované krajiny se vyznačují umístěním a zvýrazňováním významných bodů a vztahů, bývá vyzdvihována tvořivost a prosperita majitele, a jeho filozofický nebo náboženský názor. Estetického uspořádání komponované krajiny se dělí na tři způsoby:

Geometricky uspořádaná krajina - esteticky výrazné krajinné úpravy uspořádané dle geometrických osnov se vzájemnými vazbami tvarů, prostorů a hmot. Geometrické pojetí je velmi typické pro období baroka.

Idealizovaná „přírodní“ krajina - esteticky výrazné krajinné úpravy vytvářené ve volné inspiraci přírodou. Idealizované přírodní krajiny jsou typické pro romantismus a pro přírodně krajinářský sloh.

Krajina kombinovaného uspořádání - esteticky výrazné krajinné úpravy skládající se z formací různých charakterů a využívajících kombinace geometrické osnovy a idealizovaně přírodního pojetí. Takové kompoziční schéma bylo vytvořeno již v době založení, nebo v mnoha případech vznikalo postupným vývojem inspirujícím se v jednotlivých dobových slozích. (Ehrlich a kol, 2019)

3.6 Typologie komponovaných krajin

Člověk, který byl panovníkem či církevním představitelem se snaží svojí cílevědomou činností prezentovat své estetické hodnoty, myšlenky, názory, ale i svoji moc. (Kulišťáková, 2011)

Podle základního kompozičního konceptu, na kterém jsou tyto kompozice vybudované je možné rozdělit je na tři koncepční typy:

Profánní – profánní jsou nejčastěji propojeny se šlechtickými sídly, s hospodářskými dvory a místy pro odpočinek a rekreaci, jakými jsou například letohrádky, bažantnice a obory.

Sakrální – tyto krajinné kompozice jsou nejčastěji propojeny s kostelem, klášterem, kapličkou nebo drobnými sakrálními objekty. Nejčastěji se jedná o křížové cesty a poutní areály.

Kombinované – kompozice na kterých se společně podílejí prvky sakrálního, ale i profánního charakteru. (Salašová, 2004)

Komponované krajiny se dají také dají dělit na jasně vymezené prostory, rozsáhlé krajinářské kompozice a komponované krajinné osy. (Kulišťáková, 2011)

Vymezené prostory - jsou komponované krajiny, které mají jasně vymezené hranice vůči svému okolí. Tento typ komponovaných krajin je založen na jednoduché jasně definované kompozici, kde záleží nejen na vymezení kompozičních os, ale i na celkovém zpracování a úpravě prostoru. Tímto

typem komponovaných krajin jsou zahrady, parky, obory, bažantnice ale i další jasně vymezené prostory. (Pacáková-Hošťálková, 1999)

Krajinné kompozice – Tyto komponované krajiny nemají jasně vymezené hranice. Hospodářské a ekonomické faktory těchto komponovaných krajin jsou provázány s estetickými hodnotami. Kompozice může přesahovat i mimo území například daných panství a může tak volně přecházet do další krajiny. Můžou se zde tedy objevovat i vazby na vzdálenější dominanty. (Kulišťáková, 2011)

Komponované krajinné osy – Kompozice tohoto typu nejsou založeny na celkovém uspořádání krajiny, ale snaží se na podkladu základní kompoziční myšlenky propojit a také zvýraznit jednotlivé kompoziční body a také je propojit se svými specifickými symbolickými nebo vizuálními vlastnostmi. Do tohoto typu kompozic patří zejména poutní místa a křížové cesty. (Kulišťáková, 2011)

Historické komponované krajiny však mají pouze v ojedinělých případech zřetelně dochovanou určující kompoziční strukturu, která by reprezentovala pouze jediné období. Zachování jednoznačné prostorové kompoziční struktury je častější u menších krajinných segmentů historických panství, kde jsou zachovány výrazné struktury a čitelné fragmenty krajinářských úprav. Většina historických kulturních krajin však obsahuje různé krajinné prostory s několika různými krajinářskými úpravami představujícími jednotlivé historické slohy či historická období. Čitelné bývají přísné geometrické vazby a osnovy z období baroka a také krajinářské úpravy 18. a 19. století. Ze starších období bývají čitelné vodohospodářské úpravy, stavby rybníků a další pozůstatky rozsáhlejších zemních prací. (Vorel, Švecová, 2014)

3.7 Skladba krajinných kompozic

Komponované krajiny jsou obvykle kombinací různých prvků, jako jsou stavby, rostlinné výsadby, otevřené plochy, přesuny zemin například při budování teras, vodní prvky, přírodní krajinné prvky a v některých případech také archeologické pozůstatky. Všechny tyto prvky mohou přispívat k hodnotě dané lokality. (Historic Environment Scotland, 2019)

Krajinná kompozice jednotlivých komponovaných krajín je formována pomocí dílčích kompozičních prvků propojených vazbami, které jsou zároveň propojeny s krajinou. Jsou propojeny někdy i velkým množstvím vztahů na nejrůznější úrovních v jednotný ucelený obraz. Dílčími prvky krajinných kompozic mohou být body, liniové prvky ale také prvky plošné. Z pohledu charakteru krajinné kompozice a její ucelenosti jsou neoddělitelnou součástí i vlastnosti okolní krajiny, které byly dány postupným vývojem nebo přírodními podmínkami a tvoří přirozený a neoddělitelný kompoziční rámec. Pozorováním, vzájemným srovnáváním a postupným doplňováním poznatků získaných z dostupných mapových podkladů, archivních a literárních zdrojů je možné charakterizovat komponované krajiny z pohledu její kompoziční skladby, ale také z pohledu jejího historického vývoje. V krajinných kompozicích se jako dílčí prvky objevují kompoziční body, kompoziční plochy a kompoziční linie, které jsou rozděleny na fyzické, vizuální a symbolické. (Kulišťáková, 2013)

Kompoziční bod

Kompoziční body jsou důležitým prvkem krajinných kompozic a často tvoří samotné jádro krajinných kompozic. Tyto body mají často charakter dominant v různých významových rovinách. Body přitahují pozornost a tvoří akcent krajinných vztahů a vazeb. Kompoziční body jsou v krajinné kompozici jako určitá centra nebo prostorové uzly, ke kterým kompozice směřuje, nebo se od nich naopak odvíjí. (Kulišťáková, 2014)

Kompoziční body mohou tvořit významná vyhlídková místa s důmyslně promyšlenou a vybranou polohou, která je z pohledu vnímání kompozice nepostradatelná. Kompozičními body mohou být i objekty na horizontu, jako jsou vrcholy kopců, věže kostelů, nebo to mohou být tzv. ohniska (focal points), kterými jsou křižovatky cest, kaple, hájovny, významné stromy nebo například body, kde se opticky sblíží paralelně vedoucí cesty. (Bell, 2019)

Kompoziční linie

Kompoziční linie jsou prostorovými spojnicemi, které utváří vazby mezi kompozičními body a kompozičními plochami. Hlavní význam těchto linií je v zajištění jednotnosti celé komponované krajiny a ve vyjádření prostorových souvislostí a vazeb mezi jednotlivými prvky kompozice v kompozičním celku. Kompoziční linie mohou mít charakter fyzických, vizuálních, symbolických nebo kombinovaných os. (Kulišťáková, 2011)

Prostorové uspořádání bývá často organizováno pomocí přesných geometrických osnov, kdy základem bývá jedna nebo více os, které se uplatňují samostatně nebo ve složitějších sestavách tvořících kříže, hvězdice, trojprapsky, vějíře či polohvězdice. Zvláštní význam v geometricky uspořádaných krajinách mají základní geometrické tvary a další útvary z nich odvozené. (Ehrlich a kol, 2019)

Linie jsou velmi početným prvkem ve všech komponovaných krajinách. Mohou například tvořit rozšíření jednotlivých kompozičních bodů. Kompoziční linie mají značnou symbolickou hodnotu, mohou tvořit hranice, mohou vytvářet vzory procházející kompozicemi a utvářejícími jejich jedinečnost. (Bell, 2019)

Fyzické kompoziční linie

Fyzické kompoziční linie vytváří hmotný základ kompozice, skrze kterou nás většinou zároveň i provádí. Fyzické linie jsou tvořeny nejčastěji cestami, alejemi, stromořadími, lesními průseky, komponovanými průhledy a pohledy. Tyto linie mohou mít charakter přímý, který nejvíce využívá baroko a klasicismus, avšak může mít i charakter vinutých linií, který je využíván romantismem. (Kulišťáková, 2014)

Vizuální kompoziční linie

Vizuální kompoziční vazby definují vnímání a vyznění kompozičních vztahů. Výrazně se podílejí na smyslovém vnímání krajinného celku a jeho kompozice, a proto jsou jednou ze základních vlastností většiny krajinných kompozic. Předpokladem funkčnosti těchto vizuálních linií nejsou pouze pohledové spojitosti a různé vyhlídkové linie a průhledy, ale také pohledová zakončení. (Bell, 2019)

Zakončení může být jasně tvořeno stavbami v kompozici, ale může být tvořeno i ničím nekonečnými pohledy do nekonečna. Vizuální kompoziční

linie byly záměrně komponovány do významných kompozičních míst, vyhlídkových tras, jakými byly například kočárové cesty nebo vycházeli z tzv. bran, která je přístupovým místem, ze kterého se prostor otevírá pohledům. Vizualní vztahy tvořené vizualními liniemi byly vedeny do konkrétních kompozičních bodů, nebo navedou k vnímání celé krajinné scény jako jednoho celku. Vizualní vazby v rámci otevřené krajinné scény bývají založeny na sledování přirozeně dominujících objektů.

Kombinované kompoziční linie

Pohledové vazby bývají často určeny lesními průseky, přímými alejemi, kompozicí jednotlivých porostů nebo v sídlech urbanistickou strukturou a jejími průhledy. Takové linie bývají kombinovanými kompozičními liniemi a spojují v sobě charakter fyzických i vizualních kompozičních vazeb.

Symbolické kompoziční linie

Symbolické kompoziční vazby jsou spojeny s významem kompozice. Vyjadřují skryté souvislosti a pomáhají utvářet krajinnou kompozici také v jakési duchovní mimosmyslové úrovni. Vznik symbolických vazeb předpokládá asociativní myšlení autora vazby. Odhalení těchto vazeb většinou vyžaduje určitou znalost vědomostí o místě, o jeho historii a o událostech, jež se v daném krajinném prostoru odehrály. Příkladem sakrálních symbolických vazeb jsou svaté kopce a křížové cesty, symbolicky odkazující na své originály v Jeruzalémě, kdy svým obrazem vypravují nějaký příběh. (Kulišťáková, 2014)

Dalším příkladem symbolických kompozičních vazeb jsou vztahy spojené s astronomickými jevy a časem. Jedná se především o vnímání prostorových principů daných pohybem nebeských těles v průběhu roku. Například oltář kostela býval často orientován na východ, aby například při slunovratu, dnu rovnodennosti nebo v den svátku patrona daného kostela vycházelo slunce přímo v ose kostela. (Rajchl, 1995)

Kompoziční plochy

Jde o prostorově vymezené celky krajinné kompozice, které často bývají od svého okolí jasně odděleny a vymezeny. Odděleny mohou být fyzicky například zdí nebo stromořadím, vizualně dle krajinné scény nebo mohou být vymezeny pouze symbolicky. Kompoziční plocha často tvoří samostatný kompoziční celek formovaný do vlastní kompozice, který může fungovat

samostatně bez zbytku rozsáhlé kompozice do které patří. Mezi kompoziční plochy je možné zařadit zámecké zahrady, parky, obory, bažantnice, lesní celky, rybníky, svaté hory, poutní areály, lázeňské parky a podobně. (Kulišťáková, 2014)

3.8 Ochrana komponovaných krajín

Kulturní a historické hodnoty v komponovaných krajinářských úpravách, vycházejí z užitkových ideových, symbolických ale také ze vztahu ke krajině a jejím přírodním, symbolickým a estetickým hodnotám. Často se zde v krajinářských úpravách a kompozicích nachází významné kulturní dominanty, i proto jsou některé tyto krajiny výrazným symbolem České republiky nebo jednotlivých regionů. Krajinné hodnoty pomáhá zachovávat a rozvíjet, péče o kulturní a historickou krajinu ať už pomocí památkové péče, ochrany přírody a krajiny, ale i ze strany odborných institucí, obcí nebo jednotlivců. (Kupka, 2013)

Kulturní krajina je důležitou součástí národních příběhů. Hodnoty takové krajiny však bývají oceňovány o to více, čím méně lidé v takové krajině žijí a působí. Většina laické veřejnosti současné urbanizované společnosti nemá téměř žádné zkušenosti se skutečným obděláváním a udržováním krajiny, a také poznání o krajině bývá velmi nedostatečné a povrchní, což se promítá do snahy, o neměnnost krajiny a zastavení krajinného vývoje. (Lowenthal, 2007)

V České republice je péče a ochrana krajiny rozdělena do několika resortů a zákonných norem. Hlavním legislativním nástrojem ochrany historických kulturních krajín je zákon České národní rady o státní památkové péči č. 20/1987 Sb. v platném znění, který ošetřuje péči o památkové rezervace a památkové zóny, čímž může chránit historické prostředí nebo část krajinného celku.

Významným nástrojem ochrany je také zákon České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění, který může vymezit zvláště chráněná území, jakými jsou národní parky, chráněné krajinné oblasti, národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památky a přírodní památky.

Dalšími možnými nástroji ochrany jsou zákon č. 183/2006 Sb. - Zákon o územním plánování a stavebním řádu, v platném znění, ale také zákon č. 139/2002 Sb. – Zákon o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech, v platném znění.

Zachování kulturního dědictví je jednou z prioritních bodů státní kulturní politiky. Záměrem je identifikovat, vymezit, zachovat a rozvíjet typické kulturní

charakteristiky krajín České republiky. Programem je péče o krajinné památkové zóny a zaměření se na typické části kulturní krajiny, které se dobře dochovaly do dnešních dní, a především identifikace takových území s vysokým památkovým potenciálem, pokud se tyto části nachází dosud mimo současnou zákonnou ochranu. Jednalo by se tedy především o vyhlášení nových KPZ nebo úpravy již stávajících. O zlepšování současných způsobů péče a ochrany o historické kulturní krajiny usilují také některé mezioborově zaměřené projekty vědy a výzkumu. Dalším bodem je podpora GIS a navázání dat resortu ministerstva kultury na národní sadu prostorových objektů a také jeho sladění se s EU INSPIRE. (MK ČR, 2020)

INSPIRE neboli Infrastruktura pro prostorové informace v Evropě je iniciativa Evropské komise, jejíž směrnice si klade za cíl vytvořit evropský legislativní rámec. Tento rámec, by byl dále potřebný k vytvoření celoevropské infrastruktury s prostorovými informacemi. Tyto data by sloužila převážně k podpoře environmentálních politik a také všech politik, které životní prostředí mohou ovlivňovat. INSPIRE má tedy za hlavní cíl poskytovat velké množství standardizovaných dat ve vysoké kvalitě pro možnost dalšího vytváření, ale také uplatňování evropských politik na úrovni všech členských států. (INSPIRE EU, 2020)

Evropská úmluva o krajinně není přímým způsobem ochrany kulturních krajín, avšak je důležité ji zmínit z důvodu, že je implementována do našich zákonů, které už ochranou krajiny jsou. V posledních letech se stále více prosazují tendence spojovat spolu kulturní dědictví s přírodním dědictvím, protože vztah člověk a přírody potažmo krajiny je tak provázaný a složitý, že vyžaduje složitou komplexní péči. Důsledkem spolupráce obou oborů a uvědoměním si jejich nepostradatelnosti a důležitosti bylo schválení Evropské úmluvy o krajinně ze dne 20. října 2000 ve Florencii na zasedání Výboru ministrů Rady Evropy. Česká republika přistoupila k této úmluvě až v roce 2004. Členské státy, které úmluvu podepsaly, jsou přesvědčeny, o tom že krajina je klíčovým prvkem pro blaho jednotlivce i celé společnosti, a také že ochrana, správa a plánování krajiny jsou spojeny s právy a povinnostmi pro každého jednotlivce i celou společnost. V této úmluvě je krajina definována jako část území, vnímána obyvatelstvem, jejíž charakter je výsledkem vzájemného spolupůsobení lidských a přírodních faktorů. Ochranou krajiny jsou činnosti pomáhající k zachování a udržení význačných a charakteristických rysů krajiny, zdůvodněné její dědičnou hodnotou vycházející z jejího přírodní seskupení a

z lidské činnosti. Úmluva se týká běžných krajin, pozoruhodných, ale také narušených. Pokrývá oblasti městské, příměstské, venkovské a přírodní. Cílem úmluvy je podpora ochrany, správy a plánování krajin a také organizování evropské spolupráce v této problematice. Všechny členské státy se zavázaly právně uznat krajinu jako základní složku životního prostředí jejich obyvatel. Státy musí zavést a vytvářet plány, na kterých bude umožněna účast veřejnosti, místních i regionálních orgánů a začlenit krajinu do svého územního a urbánního plánování, a do politik kulturní, sociální, hospodářské a dalších které mohou ovlivňovat krajinu. (Svobodová, 2011)

3.8.1 Památková péče a ochrana přírody a krajiny

Základem ochrany kulturních krajin tehdy ještě v Československu byla spolupráce ochrany přírody a památkové péče. Až do roku 1990 existovali oba obory společně v resortu kultury při Státním ústavu památkové péče a ochrany přírody. Obě instituce se řídily samostatnými zákony, ale ve většině případů spolupracovaly. Tato spolupráce se týkala zejména chráněných krajinných oblastí, kde se dařilo mimo zájmu ochrany přírody a krajiny i z hlediska památkové péče, byly to například oblasti s lidovou architekturou. Ochrana přírody měla k dispozici několik kategorií maloplošné i velkoplošné ochrany, zatímco památková péče měla jedinou plošnou kategorii ochrany, a to památkovou rezervaci. (Kuča a Kučová, 2016)

V oboru ochrany přírody je v různých částech zákona 114/1992 Sb. věnovaná pozornost vizuálním kvalitám krajiny, krajinnému rázu, rázovitosti a charakteristickým rysům krajiny. Především obecná ochrana přírody pracující s ochranou krajinného rázu promítá tuto problematiku i do oboru územního plánování. Jedná se o poměrně rozsáhlou problematiku, která pracuje s celou řadou hledisek, pokrývajících význam přírodních, kulturních a historických charakteristik v rázovitosti krajiny. Další možnosti ochrany jsou významné krajinné prvky, které jsou ekologicky, geomorfologicky nebo esteticky hodnotnou částí krajiny utvářející její typický vzhled nebo přispívající k udržení její stability. (Vorel, Švecová, 2014)

V neposlední řadě je krajina chráněna také územními systémy ekologické stability krajiny a pomocí zvláště chráněných území. Územní systém ekologické stability krajiny pomáhá udržovat přírodní rovnováhu zachováváním přírodních a přírodě blízkých navzájem propojených ekosystémů. Zároveň dochází k ochraně přírodní, kulturní a historické charakteristiky daného území. (Svobodová, 2011)

Značná pozornost ochraně charakteristických rysů krajiny je věnována ve velkoplošných zvláště chráněných územích jako jsou chráněné krajinné oblasti. Jedinečný soulad přírodních hodnot, zachovalosti charakteru osídlení a jednotlivých sídel v krajinném rámci, charakteristické a esteticky atraktivní krajinné scenérie spoluvytváří osobitost a individualitu krajiny, podloženou cenností přírodního prostředí a harmonií jednotlivých součástí kulturní krajiny. Na územích CHKO se často nachází řada kulturních nemovitých památek, ale také mnoho méně rozsáhlých lokalit s územní ochranou jako jsou památkové zóny nebo rezervace. (Vorel, Švecová, 2014)

Zákonem byly kulturní a národní kulturní památky chráněny hlavně jednotlivě. Nelze zde však mluvit o maloplošné ani velkoplošné ochraně, protože jedna kulturní památka může obsahovat i plošně velmi rozlehlý areál nebo území, nebo naopak některé jednotlivé památky jsou rozlohou větší než celé městské památkové rezervace. Přestože se památková péče zaměřovala vždy převážně na ochranu stavebních, archeologických a uměleckých objektů, tak lze již od počátku vidět i zájem o ochranu kulturních krajin. Začalo se tak stávat nepřímo ochranou některých krajinných dominant jako byly například hrady a kostely či jejich areály. Některé přitom získaly i ochranné pásmo, které chrání krajinné působení těchto prvků nebo i vzájemné vazby k dalším jevům v krajině. Další formou byla ochrana hradišť, která velmi často v krajině tvoří velmi výrazné prvky. Příkladem může být hora Říp s rotundou sv. Jiří, která má navíc velké ochranné pásmo chránící i okolní krajinný kontext. Dalším přímým způsobem ochrany jsou aleje, chráněné jako kulturní památky. Dále je častá například ochrana historických vodohospodářských děl, která dnes již vnímáme spíše jako přírodní prvky. Jde především o rybníky a vodní kanály, ale také o plavební kanály a kanály pro dopravu dřeva. Kulturními památkami jsou i některé z jeskyní, přestože jsou přírodními útvary, ale z archeologického hlediska jsou památkově významné. Z nejvýznamnějších širších krajinných úseků, které se staly předmětem ochrany před rokem 1990 bylo Babiččino údolí, a to již roku 1978. Počet takových kulturních památek je však malý a nelze ho brát za systematické pokrytí těchto jevů pomocí památkové péče. Bylo tedy třeba vzniku nějaké kategorie plošné památkové ochrany, která by mohla pokrývat celá cenná území s kulturními hodnotami s menší koncentrací památek než v památkových rezervacích. Rozšíření koncepce ochrany historických měst bylo schválena roku 1984. Krajinné památkové zóny získaly legislativní oporu přijetím památkového zákona č. 20/1987 Sb., o státní

památkové péči, platného od 1. 1. 1988. V definici památkové zóny se mluví také poprvé v oboru památkové péče o krajině. První krajinné památkové zóny byly vyhlášeny roku 1992, a to Lednicko-valtický areál a Areál bojiště bitvy u Slavkova. (Kuča a Kučová, 2016)

3.8.2 Pozemkové úpravy a územní plánování

Další možnou ochranou kulturních krajin může být i Zákon o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech č. 139/2002 Sb., který se týká především oblasti pozemkových úprav, ale přitom ovlivňuje a zasahuje do mnoha jiných oborů jako je územní plánování, ochrana životního prostředí a podobně. Cílem pozemkových úprav je zlepšit podmínky zemědělského hospodaření, zpřístupnit pozemky, zmírnit projevy vodní a větrné eroze, zlepšit hydrologický režim, zlepšit ekologickou stabilitu krajiny a zachovat či pomoci obnovovat krajinný ráz. Komplexní pozemkové úpravy se tak mohou výrazně podílet na dosažení souladu užitkových a estetických funkcí krajiny. Krajinu lze v rámci komplexních pozemkových úprav ovlivnit návrhem nového uspořádání vlastnických pozemků, změnou druhu pozemků, zapracováním ÚSES, návrhem protierozních a vodohospodářských opatření, a v neposlední řadě také návrhem krajinářských úprav, které by měly být založeny na estetickém kritériu. (Sklenička, 2003)

Do systému územního plánování v České republice byla v roce 2006 stavebním zákonem implementována Evropská úmluva o krajině. Tato implementace dává zcela nový přístup ke krajinám, které nyní definuje pomocí jejich vnímání veřejností. Nedělá se tak rozdíl mezi krajinami hodnotnými, běžnými, narušenými anebo určenými k obnově. Všechny tyto krajiny mají být postupně vymezeny, podrobně analyzovány, vyhodnoceny a nadále sledovány a na základě toho se mají stát předmětem plánování, managementu a ochrany. Stanovení cílových charakteristik daných krajin je tak základním nástrojem územního plánování. Stanovení těchto cílových charakteristik, by tak mělo vytvářet společnou cílovou vizi krajiny a být pak vzorem pro vytváření všech konkrétních opatření. Evropská úmluva o krajině požaduje kombinaci expertní znalosti s konzultací s veřejností, ale i dalšími aktéry po celý proces plánování. (Maier, Peltan, 2015)

V metodice sledovaných jevů pro územně analytické podklady (2019) konkrétně u sledovaného jevu číslo 11, kterým jsou urbanistické a krajinné hodnoty můžeme nalézt i hodnoty přímo související s komponovanými krajinami. Tímto mohou být

komponované krajiny a jejich části zahrnuty do územně analytických podkladů a následně do územních plánů, čímž mohou získat jistý způsob ochrany. Urbanistické a krajinné hodnoty dle sledovaného jevu č. 11 zahrnují regiony lidové architektury, dochovaná historická kulturní krajiny a historické krajinné struktury, významné krajinné dominanty, urbanistické a přírodní osy, kompoziční osy v krajině, významné stavební dominanty, pohledově exponovaná místa, významné vyhlídkové body, horizonty, pohledové osy a průhledy.

Hlavním cílem identifikace kulturních i přírodních hodnot dané historické kulturní krajiny je především následné stanovení limitů využití daného území, které by měly přispívat k zajištění zachování identifikovaných hodnotných fenoménů v krajině a zároveň napomoci trvalé udržitelnosti takové krajiny. (Marcucci, D. J., 2000)

4 Metodika

Metodické postupy a zpracování lokalit potenciálně komponovaných krajin vychází ze studie, která byla vypracována v roce 2016 v rámci projektu IGA ZF MENDELU. Metodika identifikace lokalit komponovaných krajin v rámci tohoto projektu je zde dále stručně popsána. Následně jsem vytvořil vlastní metodiku pro popsání již zpracovaných výsledků studie a jejich následné ověření skutečného stavu.

Základní schéma kompozic bylo identifikováno a charakterizováno pomocí volně dostupných map, kterých se v současnosti dá vyhledat velké množství. Komponované krajiny byly identifikovány podle tzv. fyzické kostry kompozice, a to pomocí bodů, linií a ploch, které se v krajině hmotně projevují. Vyhledáním základních kompozičních znaků zaznamenaných na mapách a zjištěním kompozičních vazeb mezi nimi bylo možné popsat fyzickou kostru dané kompozice. Přesto, že identifikace pozůstatků komponovaných krajin v terénu může být velmi náročná, někde již naprosto nemožná, tak za pomoci snadno dostupných mapových podkladů, které pokrývají celou Českou republiku bylo objeveno množství potenciálních kompozic komponovaných krajin. Analyzovány byly online přístupné mapové zdroje nacházející se na mapovém serveru <http://oldmaps.geolab.cz/>, který je provozován laboratoří geoinformatiky, Fakulty životního prostředí Univerzity J. E. Purkyně. K identifikaci byly použity mapy II. a III. vojenského mapování, protože zachycují období rozmachu komponovaných krajin. Mapové podklady byly zkoumány v digitální podobě.

Druhé vojenské mapování probíhalo v letech 1836-1852 na podkladě trigonometrické sítě a po katastrálním vyměřování. Vytvořeno bylo v měřítku 1:28800. Třetí vojenské mapování probíhalo v letech 1877-1880. Vytvořeno bylo již v modernějším měřítku 1:25000, dokonce je zde znázorněn výškopis, a navíc využívá vrstevnice a výškové kóty. První vojenské mapování, které předcházelo těmto mapováním bylo ještě vytvořeno na základě ještě starších map, jakým bylo například Müllerovo mapování, a poté byly doplněny další popisy metodou tzv. „od oka“ důstojníky projíždějícími krajinou. (Laboratoř geoinformatiky Univerzita J.E. Purkyně, 2019)

4.1 Metodika IGA ZF MENDELU

Podle charakteru nebo tzv. konceptu kompozičních znaků byly kompozice rozděleny, stejně jako podle Salašové, Kulišťákové a kol. (2004) do tří základních kompozičních typů:

Profánní – profánní jsou nejčastěji propojeny se šlechtickými sídly, s hospodářskými dvory a místy pro odpočinek a rekreaci jako například letohrádky, bažantnice a obory.

Sakrální – tyto krajinné kompozice jsou nejvíce propojeny s kostelem, klášterem, kapličkou nebo drobnými sakrálními objekty. Nejčastěji se jedná o křížové cesty a poutní areály.

Kombinované – kompozice ve kterých se spojují podílejí jak prvky sakrálního, tak profánního charakteru.

V mapě identifikované signifikantní znaky byly překresleny do nové mapové vrstvy tzv. shapefile v prostředí programu QGIS, včetně rozpoznaných a předpokládaných kompozičních vztahů.

K identifikaci jednotlivých bodů a jejich významu byly použity informace z Katalogu objektů II. vojenského mapování (Vichrová, 2005)

Bylo určeno jádro kompozice, které obvykle tvořil zámek, kostel, kaplička, hájovna nebo jiná významná místa nebo stavby. Bývá to bod, od kterého se odvíjí celé kompoziční schéma a ke kterému směřuje nejvíc kompozičních vztahů. Tím vzniklo schéma základní kostry kompozice. Schéma bylo poté rozděleno podle složitosti. Vznikly tím tři třídy složitosti kompozice označené číslem 0-2, které se ještě dělí na podtypy dle množství prvků označené písmenem A-D. Schéma kompozice je pak vyjádřeno kombinací této složitosti a množství prvků či vztahů:

Třída 0 - značí přítomnost jednoho nebo dvou signifikantních znaků. Prvky mezi sebou nemají jasnou vazbu, kompozice je tu možná, ale z hodnocených podkladů těžko zjištělná. Třída se dělí na podtypy A a B dle množství prvků.

Třída 1 - zachycuje jednodušší vazby objektů. Jedná se o lineární kompozice propojené fyzickými vazbami. Třída se dělí na podtypy A, B, C a D, dle množství prvků.

Třída 2 - obsahuje složitější kompozice rozvinuté v prostoru. Obsahuje prvky bodové, liniové, mnohdy plošné, které spolu vzájemně nemusí být propojeny fyzickými vazbami. Třída se dělí na podtypy A, B, C a D, dle množství zapojených prvků a propojených vazeb. (Flekalová, 2016)

4.2 Hodnocení

K vektorizaci dat pro podrobnou analýzu v této diplomové práci, řešící komponované krajiny v kraji Vysočina, byl použit otevřený geografický informační systém QGIS. Byly vytvořeny datové vrstvy, které znázorňují přesné určení polohy jednotlivých signifikantních znaků a vazeb. Tyto znaky a vazby byly určeny na základě analýz map II. vojenského mapování a III. vojenského, současných map, ortofoto snímků a digitálního modelu terénu v prostředí QGIS. U některých komponovaných krajin bylo využito také nahlédnutí do císařských otisků stabilního katastru, pomocí online aplikace, kterou zprostředkovává Ústřední archiv zeměměřictví a katastru. Císařské otisky jsou zpracovány s větší podrobností a přesností jednotlivých prvků než II. a III. vojenské mapování, ale není možné je použít k analýze v prostředí programu QGIS. Po analýze komponovaných krajin následoval terénní průzkum jednotlivých lokalit a pořízení fotodokumentace. V případech, kdy se to zdálo vhodné a povětrnostní podmínky to dovolily byl použit k pořízení části fotodokumentace také malý bezpilotní letoun (UAV) Mavic Mini. Po provedení terénního průzkumu byl vytvořen popis, hodnocení a následně také kategorizace jednotlivých komponovaných krajin dle stupně jejich zachovalosti.

Použity byly 4 kategorie podle Kulišťákové (2014):

1 – zachovalá kompozice: - Jádrem kompozice je zachovalé nebo zrekonstruované, plní svojí funkci, nebo je objekt nějakým vhodným způsobem využíván a je veřejně přístupný. Vedlejší kompoziční prvky nemusí být zachovány úplně všechny. V kompozici musí být dobře viditelné vztahy jednotlivých prvků a celá kompozice si musí udržovat svůj charakter.

2 – částečně zachovalá kompozice: - Jádrem kompozice je zachovalé a tento objekt je nějakým způsobem využíván. Vedlejší kompoziční prvky jsou částečně zachovány vizuální osy a kompoziční vztahy jsou stále dobře znatelné, ale nejsou již zcela úplné. Část prvků nebo vazeb může být zaniklá, ale charakter a hlavní vztahy i nadále plní svojí funkci v dané kompozici. Většinu zaniklých prvků je možné obnovit.

3 – poškozená kompozice: - Jádru kompozice je zdatně poškozéné už není žádným způsobem využíváno. Půdorysná skladba je zachovalá a vedlejší prvky jsou identifikovatelné, ale nejsou v dobrém stavu nebo chybí. Kompoziční vztahy mohou být těžko zřetelné nebo zachovány pouze. Revitalizace takové kompozice je možná, ale může být složitá.

4 - silně poškozená nebo zaniklá kompozice: - Jádru kompozice je zaniklé a nelze ho identifikovat nebo se na jeho místě nachází pouze zbořeníště nebo jiné pozůstatky. Vedlejší kompoziční prvky jsou také zaniklé. Když je nějaký vedlejší prvek zachovalý pak už nemá žádné zdatné vazby s ostatními prvky dané kompozice. Základní kostra kompozice je ztracena. Revitalizace těchto kompozic je již nemožná, nebo by byla velmi složitá a nákladná a pravděpodobně by již nebyl obnoven původní charakter komponované krajiny.

Pomocí aplikace QGIS byly následně vytvořeny dva mapové výstupy. Na prvním mapovém výstupu můžeme vidět jednotlivé lokality v kraji Vysočina vyznačené dle jejich kompozičního konceptu, tak jak byl určen v projektu IGA ZF Mendelu. Tento mapový výstup je také doplněn tabulkou, kde je k lokalitám doplněno jádro a schéma, také dle projektu IGA ZF Mendelu. Na druhém mapovém výstupu umístěném za jednotlivými lokalitami je zakresleno hodnocení zachovalosti jednotlivých potenciálních lokalit komponovaných krajin, které byly identifikovány projektem IGA ZF Mendelu v kraji Vysočina. Hodnocení vychází z podrobné analýzy provedené v této diplomové práci. Analýza spočívala v identifikaci jednotlivých kompozic a jejich prvků na mapách II. a III. vojenského mapování, v některých případech s nahlédnutím i do císařských otisků stabilního katastru a následným porovnáním se současnými ortofoto snímky. Na historických mapových dílech byla v prostředí programu QGIS zakreslena identifikovaná kompozice pomocí bodů, linií a polygonů. Následným přenesením této zakreslené kompozice na současné ortofoto bylo možné porovnávat jednotlivé změny v daných kompozicích a dle toho bylo možné určit kategorii zachovalosti kompozice. V některých případech bylo porovnávání ztíženo nepřesností historických map dostupných jako WMS, například z důvodu posunu celého mapového listu nebo také v některých případech jeho nepatrným pootočením. Další důležitou fází analýzy byl terénní průzkum a ověření skutečného stavu daných kompozičních prvků.

5 Výsledky

V této části bude představeno zájmové území a dále zde budou vytvořeny tabulky, kde jsou identifikovány, popsány a zhodnoceny jednotlivé lokality, včetně vložené fotodokumentace. V rámci projektu IGA ZF MENDELU bylo zkoumáno celé území České republiky. Bylo identifikováno téměř 620 potenciálních krajinných kompozic. Tato diplomová práce je však zaměřena pouze na území kraje Vysočina, kde se nachází 46 lokalit zkoumaných v této práci.

5.1 Zájmové území - Kraj Vysočina

Kraj Vysočina leží ve středu České republiky a v samém srdci Evropy. Název kraje je odvozen od Českomoravské vrchoviny, vyvýšené zvlněné a až později osídlované krajiny. Kraj Vysočina sousedí s krajem Jihočeským, Středočeským, Pardubickým a Jihomoravským. Území kraje Vysočina se administrativně člení na 5 okresů, a to okres Havlíčkův Brod, Jihlava, Pelhřimov, Třebíč a Žďár nad Sázavou. Základní samosprávnou jednotkou jsou obce, kterých je v kraji přibližně 700. Rozdrobená struktura sídel je pro tento kraj typická. Obce na Vysočině mají v průměru 731 obyvatel, což je nejméně ze všech krajů v České republice. V kraji jsou nejčastěji zastoupeny obce s méně než 500 obyvateli. Statut města má v současné době 34 obcí kraje, což je v rámci České republiky vzhledem k rozloze regionu podprůměrné. Metropolí kraje je Jihlava, nejstarší hornické město českých zemí, které patřilo ve středověku k nejbohatším městům Českého království, což bylo zaslouženo těžbou stříbra. Rozkládá se po obou stranách bývalé zemské hranice mezi Čechami a Moravou. (Asociace krajů České republiky, 2019)

Geologická stavba kraje Vysočina je velmi pestrá a největší část území je tvořena moldanubikem. Žďárské vrchy jsou ze severu tvořeny kutnohorsko-svrateckým krystalinikem a horniny svratecké klenby z východu částečně vstupují do okresů Žďár nad Sázavou a Třebíč. Železné hory v severní části Havlíčkobrodského okresu jsou tvořeny jednotkami středočeské oblasti. Pokryvnými útvary v kraji Vysočina je tzv. křída Dlouhé meze nalézající se na severu okresu Havlíčkův Brod a severozápadě okresu Žďár nad Sázavou. Z hlediska geomorfologického třídění ČR náleží území Vysočiny k Českomoravské soustavě provincie Česká vysočina a je součástí geomorfologické podsoustavy Českomoravské vrchoviny. Základním rysem

georeliéfu Českomoravské vrchoviny o průměrné výšce kolem 500 m n. m. je rozdílnost mezi jejími středními a okrajovými oblastmi. (Čech a kol, 2002)

Kraj Vysočina se nachází v mírně vlhkém podnebném pásu, v oblasti převládajícího západního a severozápadního proudění vzduchu. Poloha tohoto geomorfologicky pestrého regionu, který je ovlivňován oceánem od západu a kontinentem od východu, způsobuje spolu s výraznou cyklonální činností, velkou proměnlivost počasí mezi místy i v jednotlivých dobách. Většinu roku jsou převládajícím vlivem vzduchové hmoty mírných šířek, ale krátkodobě se prosazuje i chladný arktický vzduch, a to převážně ve vrcholových partiích a na návětrných stranách. (Čech a kol, 2002)

Území kraje Vysočina je rozděleno mezi chladnou a mírně teplou klimatickou oblast. (Quitt, 1971)

Z hydrologického hlediska je kraj Vysočina výjimečný tím, že se nachází na hlavním evropském rozvodí. Je rozdělen rozvodnicí nejvyššího řádu na menší severozápadní část tvořící 42 % území kraje, která je odváděna do povodí Labe. Větší jihovýchodní část je pak odváděna do povodí Dunaje a zabírá 58 % rozlohy kraje. (Čech a kol, 2002)

Malebná krajina Vysočiny, která byla po dlouhá staletí vytvářena našimi předky, kteří zde vybudovali mnoho staveb, jež se dodnes zachovaly a staly se z nich historické památky. Na každém kroku se zde nalézají původně gotické hrady či jejich zříceniny postavené k ochraně kupeckých stezek, protínajících původní divokou neosídlenou krajinu. Renesanční zámky či barokní církevní stavby, které překvapují svou výzdobou a monumentálním pojetím. Komponované krajiny souvisí převážně s barokními stavbami a barokním krajinářstvím. Historie zanechala na Vysočině množství památek, z nichž tři byly zařazeny mezi světové kulturní dědictví UNESCO. A těmito památkami jsou historické centrum Telče, židovské město a bazilika sv. Prokopa v Třebíči a poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře u Žďáru nad Sázavou, o kterém bude dále ještě podrobněji napsáno. (Asociace krajů České republiky, 2019)

Kraj je tvořený širokým pásmem pahorkatin a vrchovin a vždy zde panovalo drsnější podnebí, proto sem také po dlouhá období pravěkého vývoje nevznikalo žádné trvalé osídlení, které bylo závislé na úrodných půdách a dobrých podmínkách pro zemědělství. Do oblasti českomoravské vrchoviny se jen ojediněle uchýlovalo dávné obyvatelstvo. Stopy po přítomnosti pravěkých obyvatel dle svých umístění lze pospojovat do několika tras, po kterých se pohybovaly lovecké, prospektorské a

obchodní výpravy nebo po nich přecházely celé skupiny dávného obyvatelstva. Během svého pronikání bylo cílem pásmo Českomoravské vrchoviny překročit vždy bez záměru zde delší dobu zůstat. (Čech a kol, 2002)

Zdejší krajina dlouho se bránila zásahům člověka, se může dosud pyšnit vzácnými a rozlehlými přírodními útvary i velmi čistým ovzduším. Přírodním bohatstvím kraje jsou nejenom chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy a Železné hory, ale také například národní přírodní rezervace Mohelenská hadcová step, Velký Špičák, Žákova hora, Dárko, Ransko a Radostínské rašeliniště. Dále se zde nachází na 70 přírodních rezervací, 4 národní přírodní památky, 110 přírodních památek a téměř 300 památných stromů. Počet zvláště chráněných území v Kraji Vysočina je v současnosti tedy 192. (Kraj Vysočina, 2019)

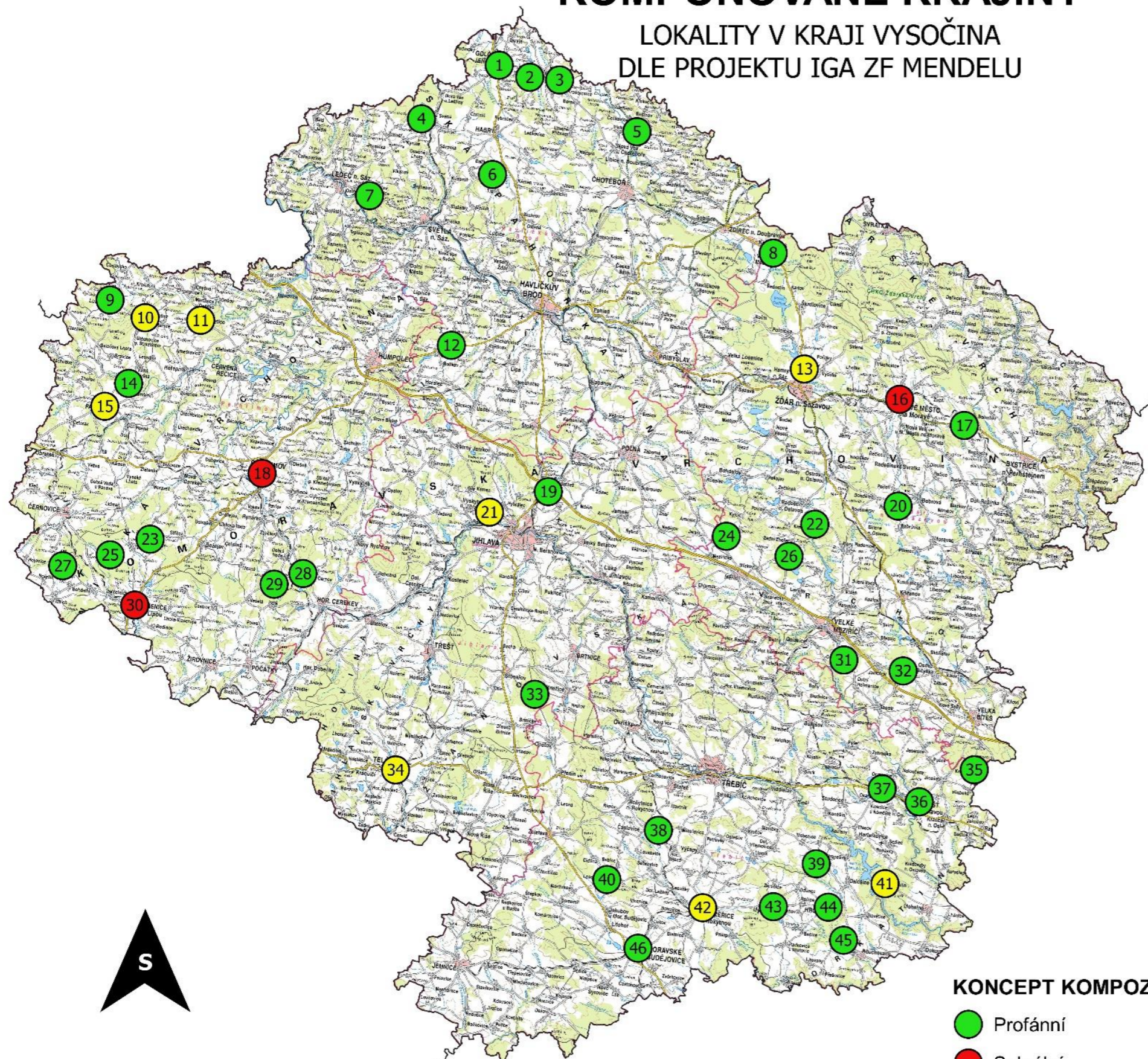
Původní snahy o ochranu přírody a krajiny byly ovlivňovány převážně duchem romantismu, ale postupně přecházely k racionálnímu přístupu podle přírodních věd. Od začátku tak chráněná území v kraji Vysočina vznikala na odborných základech ochrany přírody. Prvními chráněnými územími byly tzv. soukromé rezervace a úplně prvním chráněným územím na Vysočině byl PR Zaječí skok, prohlášený rezervací již roku 1933. Dalšími chráněnými územími později bylo NPR Dárko, NPR Žákova hora, PP Borecká skalka a další. (Čech a kol, 2002)

Podle Löwa se na Vysočině nachází 3 typy sídelních krajin, a to vrcholně středověká sídelní krajina Hercynika, vrcholně středověká sídelní krajina Karpatika a novověká sídelní krajina Hercynika. Vrcholně středověká sídelní krajina je krajinný typ tvořený krajinou Hercynika ve 3. a ve 4. vegetačním stupni. Tato krajina je většinou osídlena návesními a návesními ulicovými vsemi s pravou traťovou plužinou. Pro tuto oblast je typickou stavbou tzv. typický český a moravský roubený dům, v severozápadní části sem částečně zasahuje i západoevropský hrázděný dům. Jde o oblast, která je nepřetržitě osídlená již od vrcholného středověku, tedy asi od 13. století. Georeliéf je většinou tvořen členitými pahorkatinami a plochými vrchovinami, převládá zde lesozemědělská krajina a lesní krajina spolu se zemědělskou krajinou tvoří pouze enklávy. Pozdně středověká sídelní krajina je krajinným typem tvořený krajinou Hercynika ve 4. a v 5. vegetačním stupni. Typické sídelní typy vesnic jsou v jižní části území tvořené okrouhlicemi s paprskovitou záhumenicovou plužinou, zato v severní části vsemi řadovými se záhumenicovou plužinou, nebo případně lesními lánovými typy. Typickou stavbou v této oblasti je českomoravský roubený dům. Tato oblast nepřetržitě osídlenou až od pozdního středověku, přibližně tedy od poloviny

14. století. Reliéf je převážně tvořený členitými, ale částečně i plochými vrchovinami, převládá zde převážně lesozemědělská krajina, ale často se zde nachází i krajina lesní, zemědělská krajina tvoří pouhé osamocené enklávy. Novověká sídelní krajina je krajinným typem tvořeným krajinou Hercynika v 5. a ve všech vyšších vegetačních stupních. Typickými sídelními typy vesnic zde jsou řadové, anebo lesní lánové vsi se záhumenicemi, které obvykle bývají doplněny rozptýlenými stavbami osamělých dvorců s úsekovou plužinou. Typická zástavba tohoto typu krajiny je nejčastěji roubený dům v klasické formě. Novověká sídelní krajina je osídlována až v novověku nejdříve od 16. století. Georeliéf je zde tvořený převážně hornatinami. Nejčastěji je zde zastoupena krajina lesní. (Löw, Novák, 2008)

KOMPONOVANÉ KRAJINY

LOKALITY V KRAJI VYSOČINA
DLE PROJEKTU IGA ZF MENDELU

KONCEPT KOMPOZICE

- Profánní
- Sakrální
- Kombinovaný

Id	Název	Koncept	Jádro	Schéma
1	Golčův Jeníkov	Profánní	Zámek	2A
2	Vilémov	Profánní	Zámek	2A
3	Vilémov	Profánní	Jiné	2A
4	Dobruška	Profánní	Dvůr	2C
5	Maleč	Profánní	Jiné	2A
6	Kněž	Profánní	Dvůr	2A
7	Vilémovice	Profánní	Zámek	2A
8	Vojnův městec	Profánní	Obec	1A
9	Lukavec	Profánní	Dvůr	2C
10	Vyklatice	Kombinovaný	Zámek	2C
11	Košetice	Kombinovaný	Zámek	2B
12	Věž	Profánní	Zámek	2A
13	Zelená hora	Kombinovaný	Kostel	2C
14	Hrádek u Pacova	Profánní	Dvůr	1B
15	Pacov	Kombinovaný	Zámek	1B
16	Nové město na Moravě	Sakrální	Kaple	1A
17	Rovné	Profánní	Jiné	1C
18	Pelhřimov	Sakrální	Obec	0B
19	Pásov	Profánní	Hájovna	2B
20	Radešín	Profánní	Zámek	1B
21	Plandry	Kombinovaný	Zámek	2B
22	Krásnéves	Profánní	Dvůr	1B
23	Drahoňov	Profánní	Dvůr	2A
24	Černá	Profánní	Zámek	1B
25	Staré Hutě u Kamenice n. Lipou	Profánní	Hájovna	2A
26	Netín	Profánní	Dvůr	1B
27	Chválkov	Profánní	Dvůr	1B
28	Nová Buková	Profánní	Dvůr	1A
29	Ostrovec	Profánní	Dvůr	1B
30	Kamenice nad Lipou	Sakrální	Kaple	1D
31	Petráveč	Profánní	Dvůr	1B
32	Ruda	Profánní	Dvůr	1B
33	Kněžice	Profánní	Zámek	2B
34	Telč	Kombinovaný	Zámek	2B
35	Krokočín	Profánní	Jiné	2A
36	Náměšť nad Oslavou	Profánní	Zámek	2C
37	Vícenice u Náměště nad Oslavou	Profánní	Dvůr	1B
38	Kojetice	Profánní	Zámek	2A
39	Valeč	Profánní	Dvůr	1B
40	Lesonice	Profánní	Zámek	1B
41	Kramolín	Kombinovaný	Jiné	2A
42	Jaroměřice nad Rokytnou	Kombinovaný	Zámek	0B
43	Myslibořice	Profánní	Dvůr	2B
44	Hrotovice	Profánní	Dvůr	2B
45	Nové Dvory, Rouchovany	Profánní	Dvůr	2A
46	Moravské Budějovice	Profánní	Obec	2B

Bc. SOUČEK Tomáš
ČZU Praha, 2020
Data: ArcČR 500

Lokalita číslo: 0 - Název lokality
Základní informace
Kraj: Vysočina Obec: - Katastrální území: - Okres: - ORP: -
Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU
Koncept: profánní X sakrální X kombinovaný
Jádro: dvůr X hrad X hájovna X kaple X klášter X kostel X letohrádek X lovecký zámeček X obec X zámek X jiné
Kompoziční schéma: OA x OB x 1A x 1B x 1C x 1D x 2A x 2B x 2C x 2D
Hlavní znaky kompozice
Zde jsou stručně vypsány jednotlivé prvky a znaky nacházející se v dané kompozici.
Památky
V tomto poli jsou vypsány památky z památkového katalogu ČR včetně katalogových čísel. Zdrojem je PAMÁTKOVÝ KATALOG ČESKÉ REPUBLIKY: NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV: PAMÁTKOVÝ KATALOG [online]. Brno: PORTA, 2015 [online] [cit. 5.11.2019] - dostupné z https://www.pamatkovykatalog.cz/ V některých lokalitách jsou zde vypsány památné stromy nebo aleje, pokud jsou součástí kompozice, které jsou identifikované dle DATABÁZE PAMÁTNÝCH STROMŮ, AOPK, ÚSTŘEDNÍ SEZNAM OCHRANY PŘÍRODY [online] [cit. 5.11.2019] - dostupné z http://drusop.nature.cz
Podrobný popis
V podrobném popisu budou popsány návaznosti jednotlivých prvků v dané krajinné kompozici dle II. nebo III. vojenského mapování, v některých případech doplněno o postřehy např. z císařských otisků stabilního katastru.
Hodnocení
Zde bude zhodnocen současný stav dané kompozice, a to včetně stavu jejich objektů a stávajících návazností.
Kategorie
Kategorie: 1 – Zachovalá kompozice 2 – Částečně zachovalá kompozice 3 – Poškozená kompozice 4 – Silně poškozená nebo zaniklá kompozice

II. nebo III. vojenské mapování se zakreslením kompozice

- **Hlavní kompoziční body**
- **Vedlejší kompoziční body**
- **Plošné kompoziční prvky**
- **Symbolické linie**
- **Fyzické liniové prvky**

Fotodokumentace komponované krajiny

(Zdrojem všech použitých fotografií je autor)

Současné ortofoto se zakreslením kompozice

- **Hlavní kompoziční body**
- **Vedlejší kompoziční body**
- **Plošné kompoziční prvky**
- **Symbolické linie**
- **Fyzické liniové prvky**

Fotodokumentace komponované krajiny

(Zdrojem všech použitých fotografií je autor)

V tomto rámečku se nachází detaily z historických map nebo z ortofoto snímku, popřípadě fotodokumentace komponované krajiny. Zdrojem všech použitých fotografií je autor.

Fotodokumentace komponované krajiny

(Zdrojem všech použitých fotografií je autor)

Lokalita číslo: 1 – Golčův Jeníkov

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Golčův Jeníkov
Katastrální území: Golčův Jeníkov
Okres: Havlíčkův Brod
ORP: Havlíčkův Brod

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní
Jádro: zámek
Kompoziční schéma: 2A

Hlavní znaky kompozice

Zámek, zámecký park, obora - bažantnice, hospodářský dvůr

Památky

Kostel sv. Markéty – 1000124078
Starý a nový zámek – 1093656450

Podrobný popis

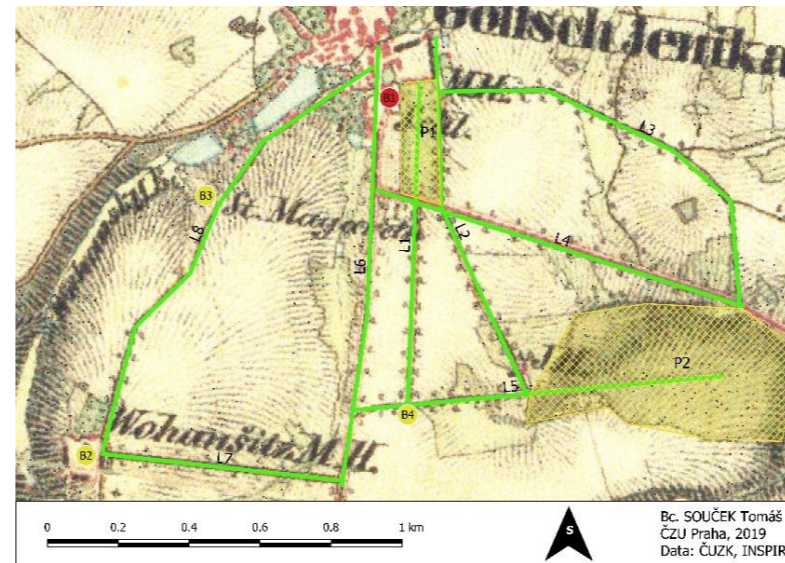
Jádreem kompozice je zámek(B1), který se skládá ze staré a nové části. Tvoří společně rozlehlý areál, kde se nachází dokonce i stará tvrz. Na zámek navazuje hospodářský dvůr a park(P1). Parkem od zámku prochází jedna z kompozičních os(L1). Osa L1 protíná hlavní cestu do Vilémova(L4) a cestu(L5) pokračující do bažantnice(P2) a je ukončena kapličkou(B4) Dále je zde linie L2 vedoucí podél parku od zámku také k bažantnici. Cesta L3 spolu s cestou do Vilémova vytváří jakýsi okruh pravděpodobně dřívější kočárové cesty. Dalšími body v této kompozici je hospodářský dvůr Vohančice(B2) a kostel sv. Markéty(B3) propojené dalším okruhem začínajícím na bývalé císařské silnici(L6) a končícím před zámkem. Z císařské silnice vedla k hospodářskému dvora přímá cesta osazena alejí, potom od dvora ke kostelu pokračuje alej jen krátký úsek a dále vede jednodušší cesta bez aleje.

Hodnocení

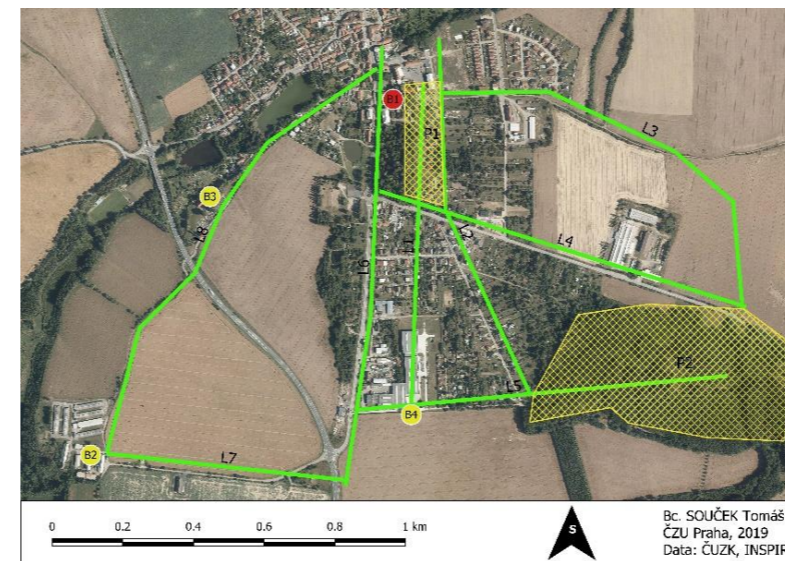
Tato komponovaná krajina je relativně rozlehlá, a přesto zůstává relativně zachovaná. Bohužel je zde velké množství nové zástavby, která nám znemožňuje rozlišovat původní kompoziční linie. Zámecký park byl částečně zastavěn rodinnými domy, a zámek není v moc dobrém stavu a nyní je na prodej. Osa vedoucí od zámku skrz park až ke kapličce byla přerušena zástavbou a nyní již neplní svoji funkci. Kolem kostela svaté Markéty je nyní hřbitov. Hospodářský dvůr Vohančice je rozšířený a přestavěný na modernější budovy pro chov drůbeže. Kompozice navíc byla protnuta novým obchvatem města.

Kategorie

Kategorie 3 – Poškozená kompozice

II. vojenské mapování

Současné ortofoto

Pohled na bývalou oboru a zvýrazněné linie L4 a L5

Výklenková kaplička (B4)

Kostel sv. Markéty

Nový zámek v Golčově Jeníkově

Lokalita číslo: 2 – Vilémov

Základní informace

Kraj: Vysočina

Obec: Vilémov

Katastrální území: Klášter u Vilémova

Okres: Havlíčkův Brod

ORP: Havlíčkův Brod

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní

Jádro: zámek

Kompoziční schéma: 2B

Hlavní znaky kompozice

Zámek, klášter, park, bažantnice, cestní síť

Památky

Zámek s parkem – 1000127250

Kostel sv. Václava - 1000129554

Podrobný popis

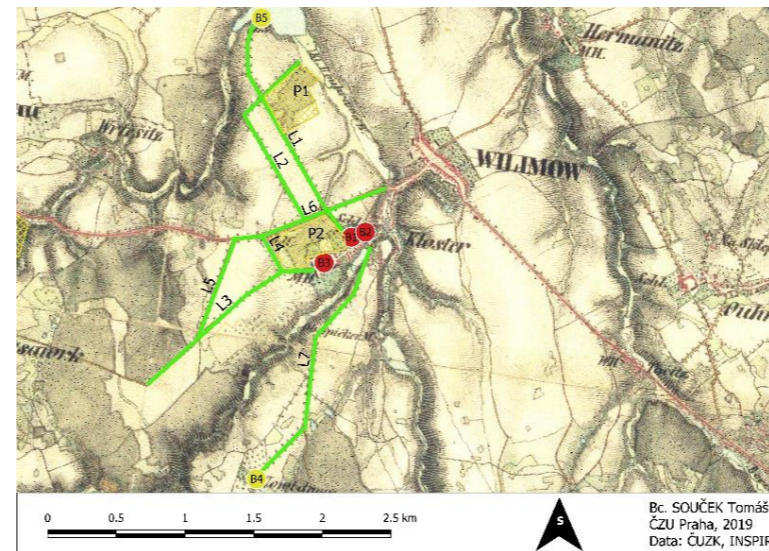
Hlavním bodem v této kompozici je zámek(B1), přímo proti němu se nachází kostel svatého Václava(B2). Přímo na zámek navazuje zámecký park(P2) s rybníkem a hospodářský dvůr(B3) nebo dříve pravděpodobně klášter. Nachází se zde složitá cestní síť. Cesta L1 vede severně až na břeh rybníka, kde dle císařských otisků stabilního katastru bylo hlinišť, takže dost možná se zde nalézala i nějaká cihelna nebo něco podobného. Vedle této cesty se nachází také bažantnice(P1), odkud vede zase cesta L2 zpátky na silnici(L6) spojující Vilémov s Golčovým Jeníkovem. Z této silnice vedou další dvě cesty L4 a L5, které obě navazují na cestu L3 spojující hospodářský dvůr(B3) s vedlejší vesnicí Nasavrky. L4 zároveň vede po hranici zámeckého parku. Dalším bodem je hospodářský dvůr(B4) kolem kterého se rozkládal sad. Tento hospodářský dvůr je spojen cestou L7 se zámkem, ale na druhou stranu pokračuje až do další obce Jakubovice. Všechny cesty v této kompozici byly doprovázeny stromy.

Hodnocení

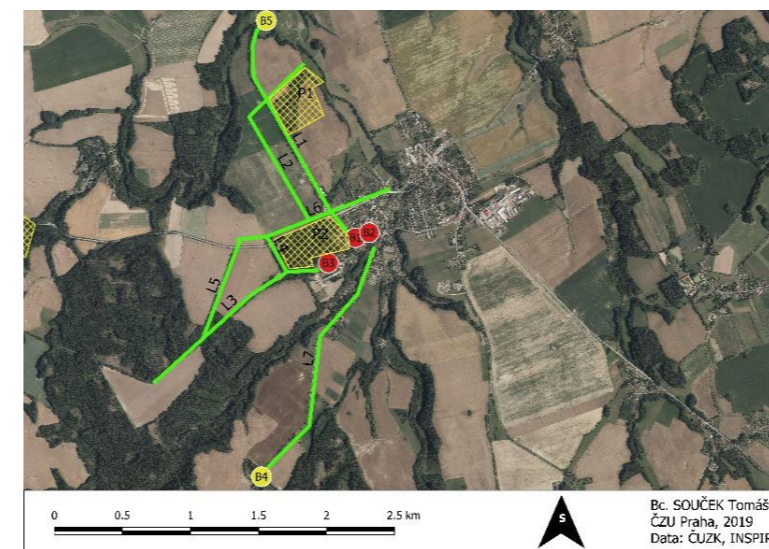
Tato komponovaná krajina je relativně zachovalá. Pouze cesta L2, která vlastně kopírovala cestu L1 pouze o 200 metrů vedle a byla tedy jaksi duplicitní, zanikla. Všechny ostatní cesty zůstaly, a dokonce ve stejných trasách a z velké části jsou dosud lemovány alejemi. Bažantnice jako obora již také zanikla ale stále se tam nachází les obdobného tvaru, jako byl vykreslen na mapách II. vojenského mapování. Budovy cihelny označené jako B4 zanikly také. Hospodářský dvůr B4 a jeho stavby jsou v dobrém stavu, ale zdá se že nyní bez využití a plocha nádvoří postupně zarůstá stromy a je tedy jen otázkou času, než začne chátrat. Zámek a kostel sv. Václava jsou ve velmi dobrém stavu a zdá se, že byly nedávno zrekonstruovány. Zámecký park nyní funguje jako obora.

Kategorie

Kategorie 2 – Částečně zachovalá kompozice

II. vojenské mapování

Současné ortofoto

Obora se zámeckým parkem u zámku na císařských otiskách stab. katastru

Kostel sv. Václava (B2)

Zámek ve Vilémově

Přímá cesta k bývalé bažantnici

Lokalita číslo: 3 – Vilémov

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Vilémov
Katastrální území: Vilémov u Golčova Jeníkova
Okres: Havlíčkův Brod
ORP: Havlíčkův Brod

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní
Jádro: jiné
Kompoziční schéma: 2A

Hlavní znaky kompozice

Zámecký dvůr, hospodářský dvůr, kaple, cestní okruh

Památky

Zámek s hospodářským dvorem - 1000130860
Kaple sv. Antonína Paduánského – 1000157242
Mostek se sochou sv. Jana Nepomuckého - 1999991633

Podrobný popis

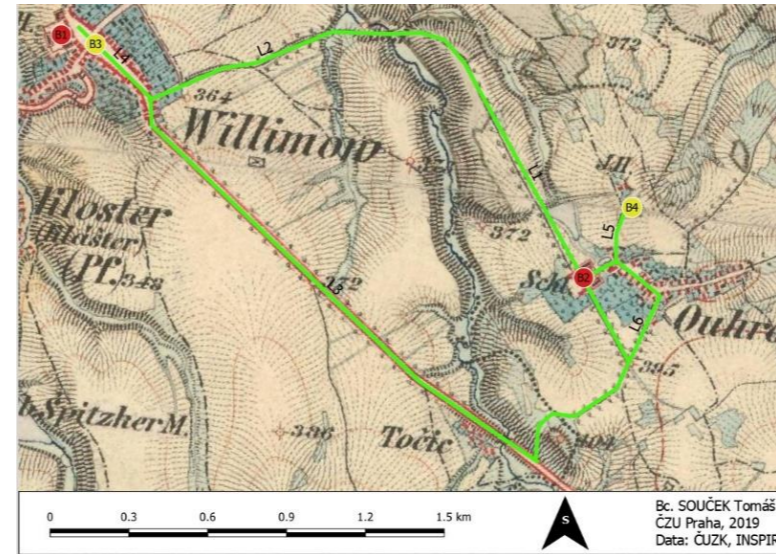
Dle projektu ZF Mendelu bylo jádro určené jako jiné, zřejmě nebylo možné určit, který z objektů je oním jádrem této kompozice. Tato komponovaná krajina tvoří jakýsi okruh spojující dvě vesnice, a to Vilémov a Úhrov. Ve Vilémově se nachází hospodářský dvůr (B1) a náves, kde se dnes nalézá novodobá kašna a malý křížek, zdá se tedy že původně se zde dle III. vojenského mapování nacházel významnější křížek nebo jiná drobná stavba sakrální architektury (B3). V Úhrově se nachází zámek s hospodářským dvorem (B2) a kaple sv. Antonína Paduánského, která už v této kompozici není příliš zapojena a je tedy pouze vedlejším kompozičním bodem. Dále se v obci Úhrov nachází dvě sochy svatého Jana Nepomuckého, jedna je součástí mostku na hrázi rybníka a další je na návsi. Ze zámku v Úhrově vedou cesta (L1) dvěma směry s alejemi. Jedna z nich se dále napojuje na klikatější cestu vedoucí do dnešní obce Točice, kde se napojuje na hlavní silnici opět doprovodnou alejí a vede přímo rovně až do Vilémova, kde se rozděluje a vede po návsi (L4) do hospodářského dvora nebo cestou (L2) směrem přes pole do údolí potoka Doubravky. Za tímto tokem cesta pokračuje a napojuje se zpátky na přímou cestu s alejí (L1) do zámeckého areálu v Úhrově.

Hodnocení

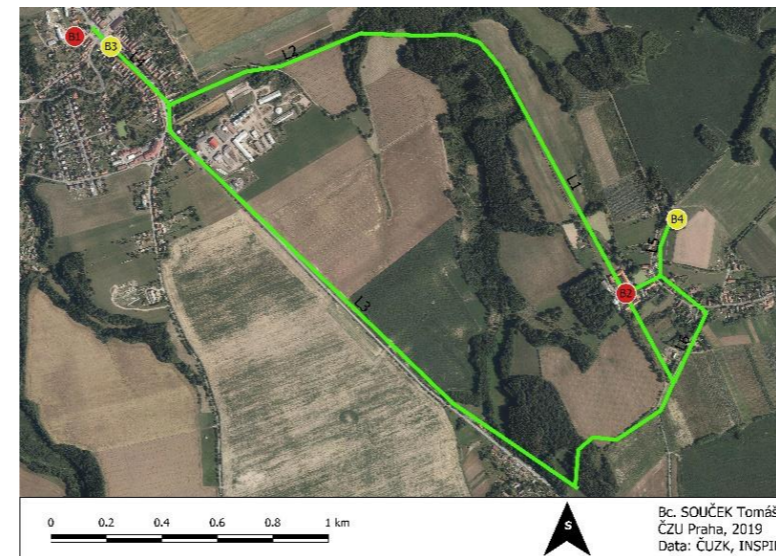
Zámek v Úhrově, který by se dal brát jako skutečné jádro této kompozice je v relativně dobrém stavu, a navíc se zdá, že zde dochází k postupné rekonstrukci. Cesta L2 z velké části zanikla. Ostatní cesty v této kompozici jsou zachovalé, a to včetně alejí nebo jejich částí. Pouze v některých úsecích se cesty nezachovaly ve svých původních trasách, jako například v úseku mezi Točicemi a cestou (L1) s alejí k zámku. Hospodářský dvůr ve Vilémově částečně zanikl a ze zbytku budov je obecní úřad a další obecní budovy.

Kategorie

Kategorie 2 – Částečně zachovalá kompozice

III. vojenské mapování

Současné ortofoto

Lipová alej k Zámku (L1)

Bývalý hospodářský dvůr ve Vilémově (B1)

Kaple sv. Antonína Paduánského (B4)

Zámek v Úhrově (B2)

Lokalita číslo: 4 – Dobrnice

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Leština u Světlé
Katastrální území: Dobrnice
Okres: Havlíčkův Brod
ORP: Světlá nad Sázavou

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní
Jádro: dvůr
Kompoziční schéma: 2B

Hlavní znaky kompozice

Hospodářské dvory, mlýn, kostel, cestní síť propojující několik vsí i osamocená stavení

Památky

Kostel Všetech svatých - 1000140983

Podrobný popis

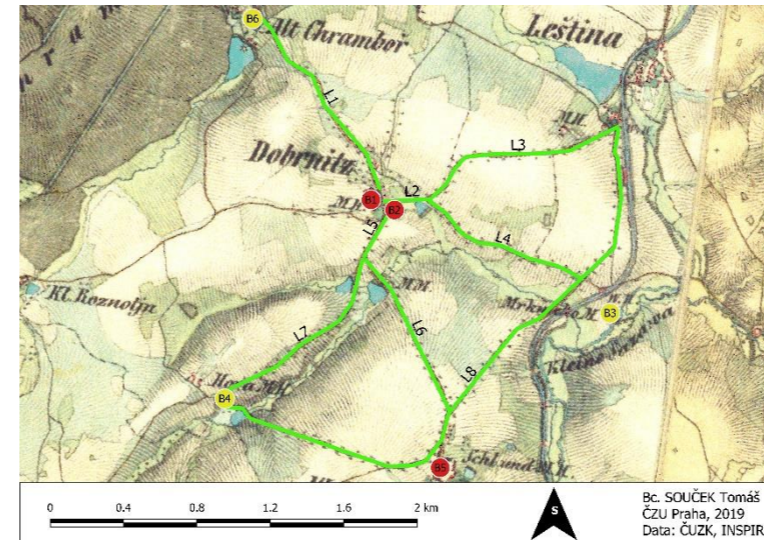
Jádrum této kompozice je rozlehlý hospodářský dvůr(B1) v obci Dobrnice. U tohoto dvora se také nachází kostel Všetech svatých(b2). Od místa s těmito významnými kompozičními body se rozebíhají tři cesty do okolí. Jedna cesta(L1) míří směrem na sever k samotě (B5), další se ihned za vsí rozděluje a míří směrem do obce Leština nad Sázavou a k Mrkvičkovu mlýnu(B3). Třetí cesta vedoucí od hospodářského dvora vede jižním směrem a rozdvouje se a pokračuje k samostatnému hospodářskému stavení(B4) a do obce Vrbice k dalšímu rozsáhlému hospodářskému dvoru. Všechny tyto cesty kromě L1 jsou spojené další cestou L7 a vytváří tak propojenou hustou cestní síť. Všechny tyto cesty byly dle map II. vojenského mapování doprovázeny alejemi.

Hodnocení

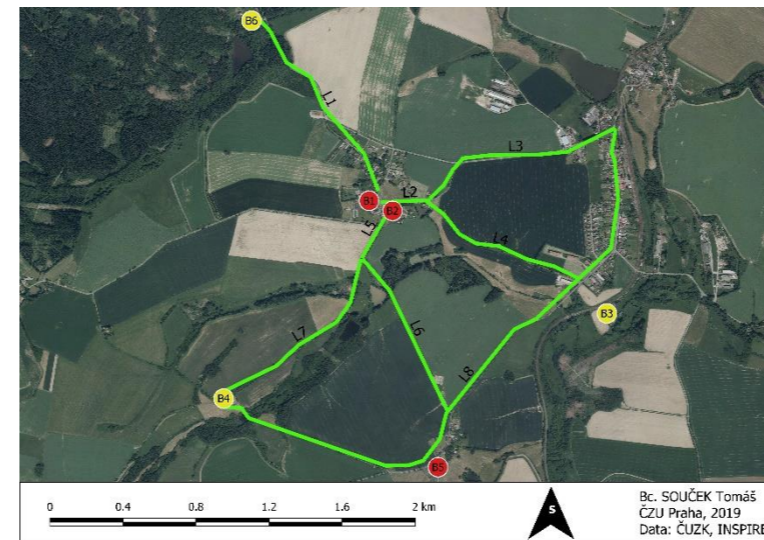
Hospodářský dvůr tvořící hlavní jádro této kompozice je ve špatném stavu, a zdá se, že je rozdělný mezi různé majitele a každý si svůj kousek přestavěl k obrazu svému, a to převážně na obytné budovy, tím charakter hospodářského dvora v Dobrnících zanikl. Kostel Všetech svatých v Dobrnících není v nejlepším stavu a zasloužil by částečnou rekonstrukci. Osamocené hospodářské stavení B4 se stalo ruinami bez střech a z hospodářského dvora ve Vrbicích(B5) zbyla pouze jakási obvodová zeď a za zdí je nyní postavena novostavba a celá plocha bývalého dvora slouží jako zahrada. Mrkvičkův mlýn B3 je ve špatném stavu. Pouze cestní síť se zachovala do dnešních dní ve své kompletní podobě, pouze aleje velmi prořídly a někde zcela zanikly.

Kategorie

Kategorie 3 – Poškozená kompozice

II. vojenské mapování

Současné ortofoto

Hospodářský dvůr (B1) - jádro kompozice

Kostel Všetech Svatých (B2)

Část cesty L6 lemované vzrostlými jasaný

Hospodářský dvůr (B1) část na které je vidět rozdělení dvora dle vlastníků

Lokalita číslo: 5 – Maleč

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Maleč
Katastrální území: Maleč u Chotěboře
Okres: Havlíčkův Brod
ORP: Chotěboř

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní
Jádro: jiné
Kompoziční schéma: 2A

Hlavní znaky kompozice

Zámek, zámecký park, kaplička, hospodářské dvory, mlýny, cestní síť

Památky

Zámek s parkem – 1000141869
Panský dům - 1000127508
Socha sv. Jana Nepomuckého - 1000147025
Socha Panny Marie - 1000139799

Podrobný popis

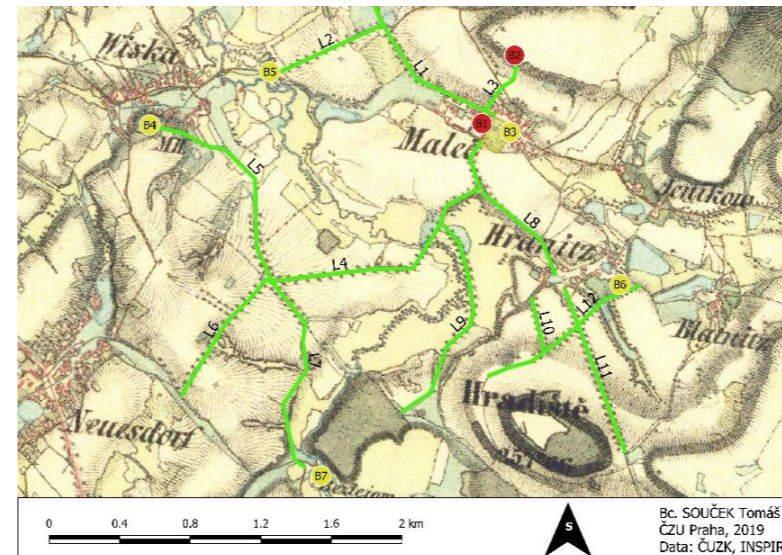
Jádrum této komponované krajiny v Malči je zámek(B1) s navazujícím hospodářským dvorem z jedné strany a se zámeckým parkem(P1) ze strany druhé. V zámeckém parku se nachází rozsáhlá vodní plocha s ostrůvkem. Naproti zámku na svahu zvedajících se železných hor, se mezi dvěma vzrostlými lipami tyčí výklenková kaplička(B2), která je zajímavou dominantou nad vesnicí, a zároveň je od ní výjimečný výhled na Maleč a její široké okolí. Mezi kapličkou a zámkem vede cesta L1, která tvoří náves a dále vede západním směrem k obci Čečkovice, kde se na tuto cestu kolmo napojuje cesta L2, vedoucí ke mlýnu(B4). Na návsi se nachází dvě sochy(B3), a to socha sv. Jana Nepomuckého a socha Panny Marie, které jsou navíc doplněny křížkem a zvoničkou. Rovnoběžně s cestou L1 před zámkem se nachází panský dům. Od zámku pak vede další cesta L4, která vede po mostě přes říčku Doubravu až na významnou křižovatku cest, odkud vede cesta L5 do panského hospodářského dvora(B5) ve Vísce, cesta L6 k cestě do obce Nová ves a cesta L7 ke mlýnu Bezlejev(B7). Z cesty L4 vedoucí od zámku se odpojují další cesty, a to L8 vedoucí do Hranic k hospodářskému dvoru a L9 vedoucí podél Doubravy k lesu pod kopcem Hradiště. Z Hranic pak vedou další 3 přímé cesty s alejemi, tedy L10 a L11, které se kříží s cestou L12 také vycházející z Hranic.

Hodnocení

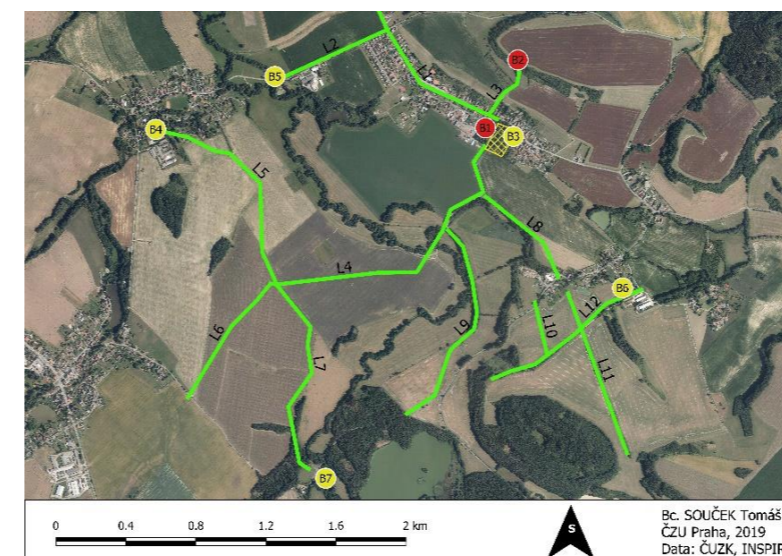
Zámek(B1) se zámeckou zahradou(B3) jsou v relativně dobrém stavu. Stejně tak kaplička(B2) na kopci. Hospodářský dvůr navazující na zámek je přestavěn, avšak stále funguje jako zemědělský objekt. Hospodářský dvůr(B4) ve Vísce byl z velké části zachovalý ve své původní podobě, jedna část chátrá ale zbytek je nyní nově zrekonstruovaný a nadále využíván. Hospodářský dvůr v Hranicích je ve velmi špatném stavu, a zdá se, že není nijak využíván v současné době. Mlýn (B5) je obydlený, ale jeho stav není příliš dobrý. Mlýn v Bezlejevě (B7) je už dlouhou dobu na prodej a je v naprostém rozkladu. Cestní síť v této kompozici z velké části zanikla. Cesty L5, L6 a L7 zcela zanikly a nyní se na jejich místě nachází jeden velký polní blok. Zbytek cest je v dobrém stavu a některé jsou zachovány i s alejemi, ale dnes již plní funkci spíše polních cest.

Kategorie

Kategorie 3 – Poškozená kompozice

II. vojenské mapování

Současné ortofoto

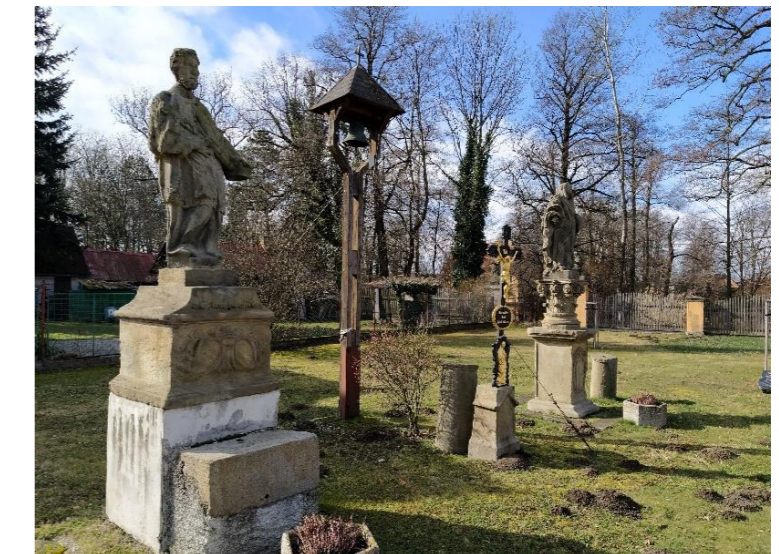
Jádro kompozice - zámek v Malči(B1) se zámeckým parkem (P1)

Pohled z cesty L3 od vsi na kapličku (B2)

Výhled od kapličky (B3)

Sochy sv. Jana Nepomuckého a Panny Marie na návsi vedle zámeckého parku.

Lokalita číslo: 6 - Kněž

Základní informace

Kraj: Vysočina

Obec: Tis

Katastrální území: Kněž

Okres: Havlíčkův Brod

ORP: Havlíčkův Brod

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní

Jádro: dvůr

Kompoziční schéma: 2A

Hlavní znaky kompozice

Hospodářský dvůr, kostel, kaplička, cesty

Památky

Kostel sv. Bartoloměje - 1000141291

Podrobný popis

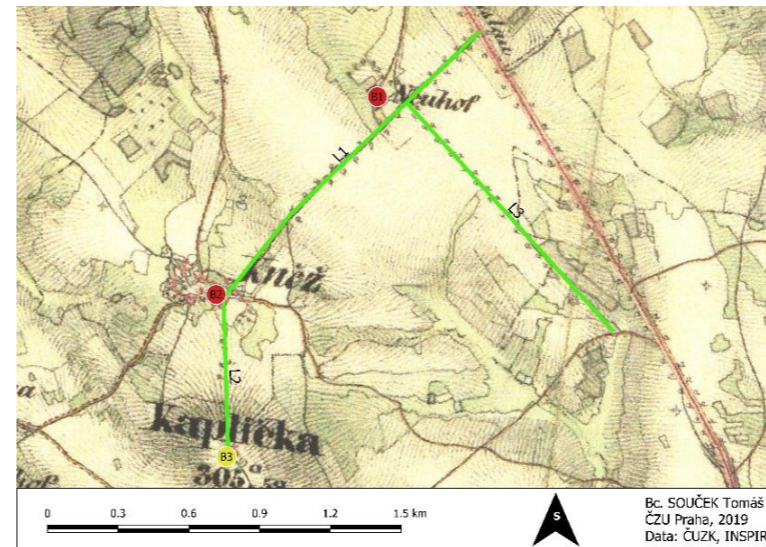
Jádrem kompozice je dvůr(B1) za vsí odkud vede přímá cesta(L1) jedním směrem na náves v Kněži ke kostelu a druhým směrem k hlavní dříve císařské silnici. Tuto cestu kříží hned u hospodářského dvora další cesta (L3), která vlastně kopíruje císařskou cestu v délce jednoho kilometru a pak se začíná klikatit a napojuje se jinou ničím zvláštní cestou. Cesty v kompozici dle II. vojenského mapování lemovaly aleje. Dalšími kompozičními body jsou kostel sv. Bartoloměje(B2) v Kněži a kaplička(B3) na vrcholu kopce, ke které vede přímá cesta (L2) od kostela.

Hodnocení

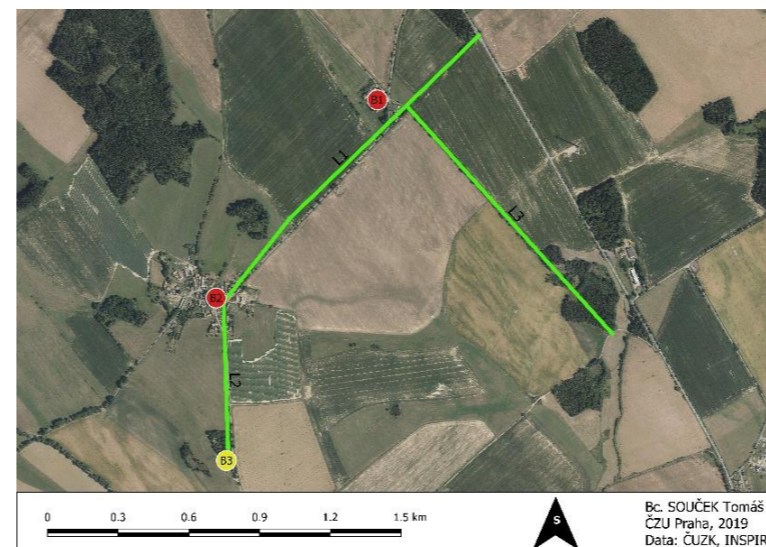
Hospodářský dvůr, jež je jádrem kompozice je ve velmi špatném stavu, kdy jsou rozpadlé střechy a uvnitř začíná bujet vegetace. Dvůr se zdá navíc úplně bez využití. Cesta L3 je nyní pouze polní cestou, ale je stále lemována alejí. Cesta L1 je částečně vyasfaltována jako hlavní silnice do vsi a částečně se z ní stala polní cesta a nyní zarůstá. Alej vedoucí podél této cesty je však zvláštní, je totiž tvořena hlavně ovocnými stromy, ale mezi nimi se nachází několik dubů a také lípa. Pravděpodobně tak duby a lípa budou z původní aleje a ovocnými stromy ta alej byla pouze doplňována. Spojnice kostela s kapličkou na kopci je v dobrém stavu a nebýt zalesnění vrcholu kopce a nové výstavby přímo ve výhledu tak by mohla být viditelná. Původní kaplička již zanikla a přibližně na jejím místě se nachází nová kaplička.

Kategorie

Kategorie 2 – Částečně zachovalá kompozice

II. vojenské mapování

Současné ortofoto

Hospodářský dvůr (B1) - jádro kompozice

Kostel sv. Bartoloměje (B2)

Cesta L1

Kaplička (B3)

Lokalita číslo: 7 – Vilémovice

Základní informace

Kraj: Vysočina

Obec: Vilémovice

Katastrální území: Vilémovice u Ledče nad Sázavou

Okres: Havlíčkův Brod

ORP: Světlá nad Sázavou

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní

Jádro: zámek

Kompoziční schéma: 2A

Hlavní znaky kompozice

Zámek, park, kaple, mlýn, cesty

Památky

Zámek - 1000146678

Vilémovický tis v zámeckém parku – Památný strom

Podrobný popis

Jádrum této kompozice je návěs, na kterou navazuje zámek (B1) se zámeckým parkem (P1). Na této návsi končí 8 kompozičních linií tvořených cestami. Středem návěsího prostoru jsou dle map II. vojenského mapování dvě vodní plochy. Navíc se zde dnes nalézá socha sv. Jana Nepomuckého, ale na žádné z historických map zaznamenaná není. Nad vsí na cestě L1, se nachází kompoziční bod B2 kaple svatého Jana Nepomuckého. Tato kaple svojí osou směřuje přímo do bodu dnešní sochy sv. Jana Nepomuckého, ale proč tato socha, která zdá se je v této kompozici důležitou součástí, není zaznamenaná v žádné z historických map je záhadou. Z návsi vedou 3 cesty s alejemi, které vedou do okolních vsí a dalších 5 méně významných cest vedoucích do lesů, nebo polí a k samotám. Jedna z cest (L2) vedla ke mlýnu (B3). Za zámkem se nachází dříve dle císařských otisků stabilního katastru komponovaná zahrada, ve které se nachází mohutný červený tis, který je památným stromem.

Hodnocení

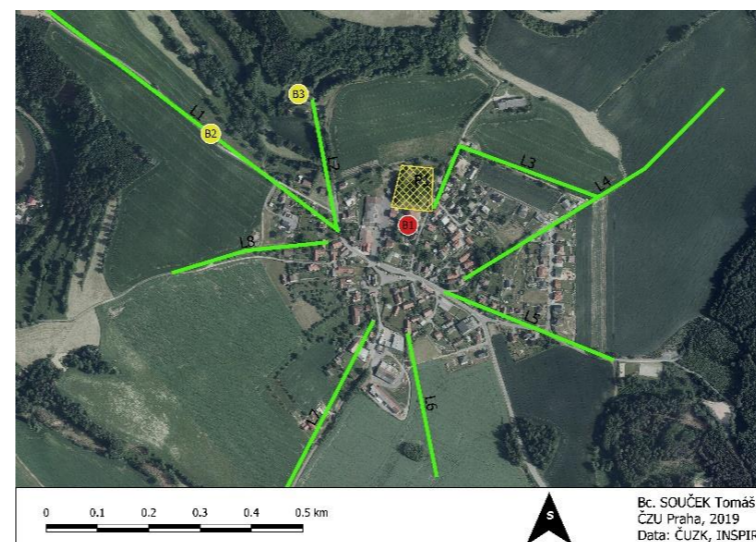
Zámek je ve velmi dobrém stavu, pouze byla změněna jeho barokní podoba na podobu empírovou. (Obec Vilémovice, 2019) Kaple sv. Jana Nepomuckého u cesty nad vsí je též ve velmi dobrém stavu. Návěs je dnes již zmenšena množstvím staveb, a proto již kompoziční linie nekončí přímo na návsi. Některé z cest v této kompozici již téměř zanikly nebo se částečně změnila jejich trasa. Také se zde objevuje nová silnice spojující Ledč nad Sázavou se Světlou nad Sázavou.

Kategorie

Kategorie 2 – Částečně zachovalá kompozice

II. vojenské mapování

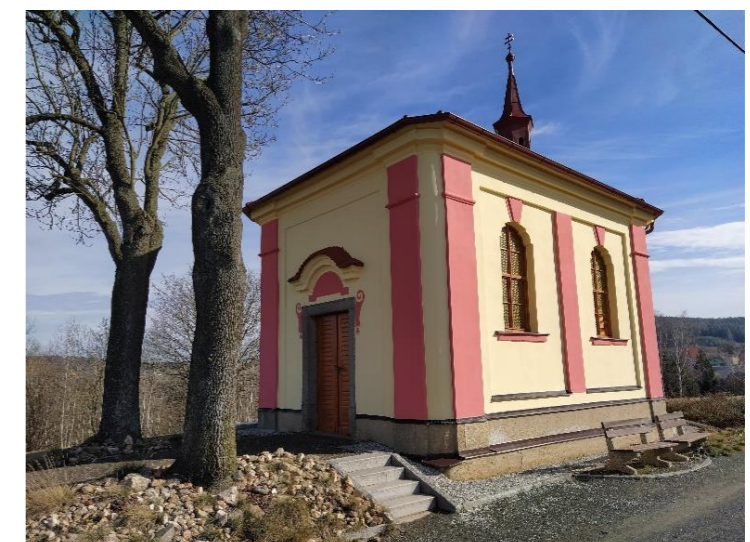
Současné ortofoto

Zámek ve Vilémovicích (B1) - jádro této kompozice

Socha sv. Jana Nepomuckého na návsi

Kaple sv. Jana Nepomuckého (B2)

Cesta L1 směřující od kaple na návěs

Lokalita číslo: 8 – Vojnův Městec

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Vojnův Městec
Katastrální území: Vojnův Městec
Okres: Žďár nad Sázavou
ORP: Žďár nad Sázavou

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní
Jádro: obec
Kompoziční schéma: 1A

Hlavní znaky kompozice

Náves, socha, kostel, křížek, cesty, symbolická osa

Památky

Kostel sv. Ondřeje s křížem – 1000151203
Socha sv. Jana Nepomuckého - 1000136237
Zájezdní hostinec - 1000159374

Podrobný popis

Jádrum této kompozice je samotná obec Vojnův Městec se svou rozlehlou návší. Střed návsi je v ose (L3) s vrcholkem bezejmenného kopce zvedajícího se nad vsí. V tomto středu návsi se nachází socha sv. Jana Nepomuckého (B3). Na vrcholu kopce nad vsí se nachází křížek (B1). Návsi prochází hlavní silnice vedoucí směrem na Krucemburk (L1) a směrem na Škrdlovice (L5). Tyto cesty jsou přímoúhelníky, která vede rovnoběžně podél zvedajících se svahů Železných hor. Dalším bodem v této komponované krajině je nepřehlédnutelný kostel sv. Ondřeje. Z návsi dále vedou další dvě cesty L2 a L4 směřující do dvou údolí po stranách kopce. Liniemi vedoucích z těchto údolí kolmo na hlavní silnici (L1 a L5) byla pravděpodobně i ohraničena původní středověká ves. Na návsi se dále nachází zájezdní hostinec a na druhé straně návsi se dříve dle císařských otisků nacházela nějaká další budova pravděpodobně s podobnou funkcí.

Hodnocení

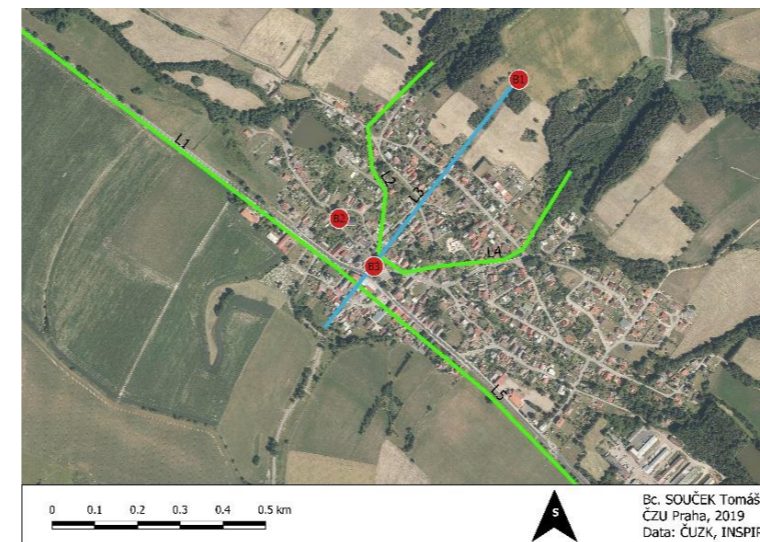
Křížek na kopci je nyní postavený na novém kamenném základu a není jisté, zda se nachází na své přesné původní pozici. Od tohoto křížku se však přesto otevírá výhled do širokého okolí. Kostel sv. Ondřeje je dnes ve velmi dobrém stavu, včetně udržovaného okolí. Náves se sochou sv. Jana Nepomuckého je velmi dobře udržovaná a socha je v dobrém stavu. Cesty jsou zachované přibližně ve svých původních trasách pouze aleje, které je dříve doprovázely, již dnes nejsou v některých místech příliš kompletní. Tato komponovaná krajina je tedy dobře zachovalá, včetně všech jejích prvků.

Kategorie

Kategorie 1 – Zachovalá kompozice

II. vojenské mapování

Současné ortofoto

Výhled na Vojnův Městec z vrcholu bezejmenného kopce s křížkem (B1)

Křížek (B1) na vrcholu kopce

Socha sv. Jana Nepomuckého (B3) uprostřed návsi

Kostel sv. Ondřeje (B2)

Lokalita číslo: 9 – Lukavec

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Lukavec
Katastrální území: Lukavec u Pacova
Okres: Pelhřimov
ORP: Pacov

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní
Jádro: dvůr
Kompoziční schéma: 2C

Hlavní znaky kompozice

Zámek, křížová cesta, kaple, cesty s alejemi, hospodářský dvůr, hájovna

Památky

Zámek - 1000158043
Kaple Panny Marie – 1000139670
Sousoší Kalvárie – 1000140371
Boží muka sv. Rocha - 1000150100

Podrobný popis

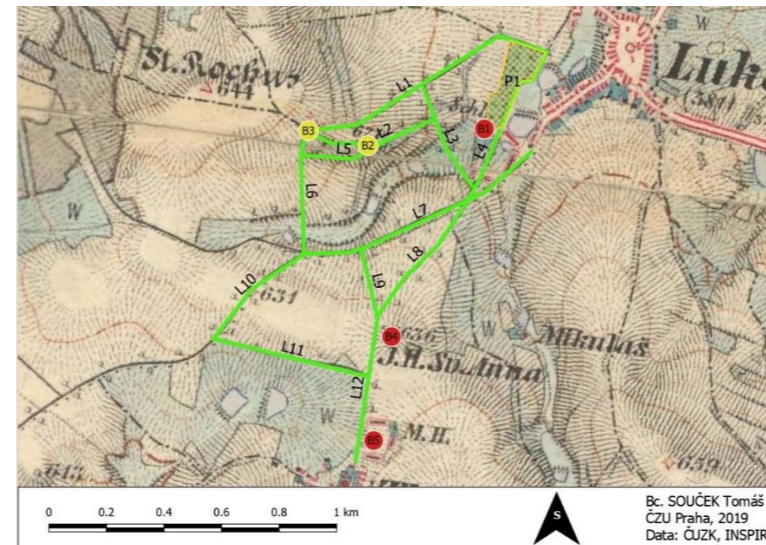
V této komponované krajině je jádrem zámek (B1) v Lukavci na nějž navazuje plocha zámeckého parku (P1). Okolo zámku se nachází síť propojených cest většinou s doprovodnými alejemi. Jedna z cest L1 je dokonce křížovou cestou. Křížová cesta sv. Rocha začíná u zámeckého parku a pokračuje až na křižovatku cest kde se nachází boží muka (B3). Dalším bodem v této kompozici je kaple Panny Marie (B2), u které se sbíhají 3 krátké cesty, dále se napojující na cesty L3 a L6, které vedou k hlavní cestě (L7, L10) vedoucí přímo do Lukavce. Dalším významným bodem je hospodářský dvůr (B5) nacházející se u vedlejší obce Týmova Ves. Mezi těmito obcemi se na malé vyvýšenině nacházela hájovna sv. Anna (B4).

Hodnocení

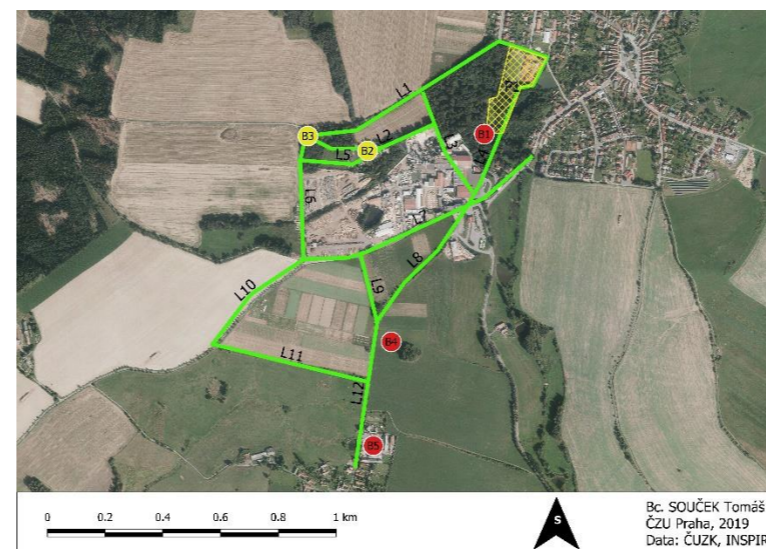
Cestní síť v této kompozici je z velké části zachována, pouze cesta L5 nebyla zachována a částečně na jejím místě dnes leží hřbitov patřící ke kapli Panny Marie. Tato kaple je ve velmi dobrém stavu a stejně tak lipová alej (L2) k ní vedoucí je v dobrém stavu navíc je téměř kompletní. Bohužel mezi tuto kapli a alejí se objevila nová stavba s technickým vybavením k hřbitovu, a tak brání přímému průhledu z aleje na kapličku. Cesta L10 je dnes osázena novou alejí ovocných stromů. Křížová cesta je dnes tvořena kamennými sloupky s obrázkem a se zlatou římskou číslicí označující číslo zastavení v této křížové cestě. Zámek nyní postupně chátrá, stejně tak zámecký anglický park není příliš udržovaný, a tak zarůstá různými nálety. V parku se také nachází Hříbek jako památník Antonína Sovy, který je součástí Sovovy stezky začínající v Pacově. Část zámeckého parku je navíc zabrána areálem základní školy a fotbalovým hřištěm s atletickým oválem. V blízkosti zámku se dnes nachází dřevozpracující závod narušující vzhled okolí zámku. Hájovna (B4) zcela zanikla a jediné co jí může částečně připomínat je malý remízek, který se nachází na okraji jejího pozemku. Hospodářský dvůr (B5) je nyní přestavěn a v jeho areálu se dnes nachází také dřevozpracující výroba.

Kategorie

Kategorie 2 – Částečně zachovalá kompozice

III. vojenské mapování

Současné ortofoto

Jádro této kompozice - zámek (B1)

Boží muka sv. Rocha (B3) na konci křížové cesty (L1)

Kaple Panny Marie (B2)

Cesta s alejí (L2) spojující kapli Panny Marie (B2) se zámkem (B1)

Lokalita číslo: 10 – Vyklantice

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Vyklantice
Katastrální území: Vyklantice
Okres: Pelhřimov
ORP: Pacov

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: kombinovaný
Jádro: zámek
Kompoziční schéma: 2C

Hlavní znaky kompozice

Zámek, kostel, kaple, hospodářský dvůr, hájovna, parky, cestní síť

Památky

Zámek - 1000132864
Kostel sv. Jana Nepomuckého – 1000126584
Kaple sv. Anny – 1000159615
Vyklantická Lípa – památný strom

Podrobný popis

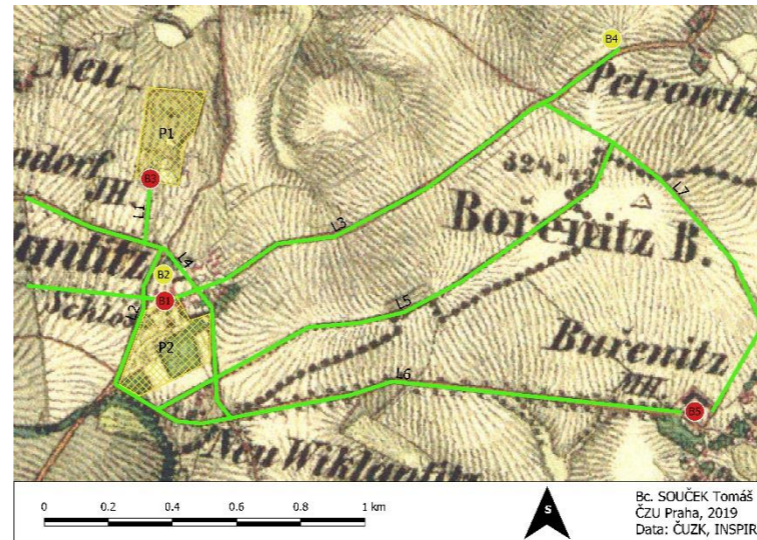
V této kompozici je hlavním bodem zámek (B1) ve Vyklanticích. Na zámek navazuje zámecký park (P2), který dle císařských otisků stabilního katastru byl z části přírodně krajinářský a z části byl barokní přísně geometrický. Z druhé strany zámku se nachází kostel svatého Jana Nepomuckého (B2), který je se zámekem opticky propojený krátkými stromořadím, a to přesto že vchod do kostela se nachází z opačné strany. V blízkosti zámku se také nacházely hospodářské budovy a v neposlední řadě také památný strom Vyklantická lípa. Dalším významným bodem v této kompozici je hájovna (B3), na kterou navazoval velký park nebo obora (P1) s několika vodními plochami. K hájovně vedla přímá cesta s alejí. Součástí kompozice jsou také 3 cesty (L3, L5 a L6) vedoucí z Vyklantic východním směrem. Cesta L3 vede až ke kapli svaté Anny (B4). Cesta L6 lemována alejí vede do hospodářského dvora (B5) ve vedlejší obci Buřenice.

Hodnocení

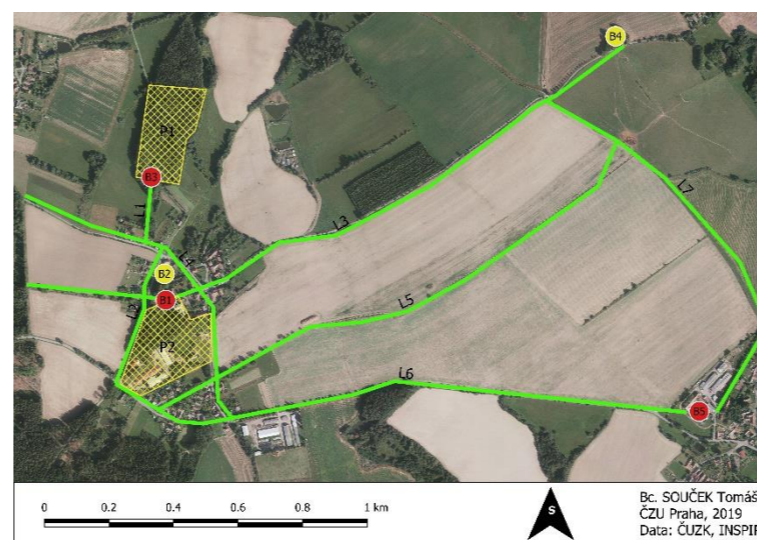
Zámek je v současné době v soukromých rukou a zdá se, že zde probíhá postupná rekonstrukce. Zámecký park je podstatně menší, než císařských otisků dříve byl. Hlavně geometrická barokní část parku zcela zanikla. Hospodářská stavení téměř navazující na zámek jsou ve špatném stavu a některé již úplně chybí. Kostel sv. Jana Nepomuckého je ve velmi dobrém stavu. Kaple sv. Anny je také ve velmi dobrém stavu. Dnes se kolem ní nachází hřbitov a z druhé strany se nachází lipový háj. Hájovna také zanikla a z ní navazujícího parku nebo obory protkané množstvím cest je dnes hustý neudržovaný les. Alej (L1) vedoucí k hájovně se do dnešních dnů vůbec nedochovala, za to cesty L3, L5 a L6 jsou lemovány ovocnými stromy. Dokonce je zde velké množství nově vysazených stromků, a tak je větší část cestní sítě doprovázena alejemi než v dobách, kdy byly vytvořeny mapy II. vojenského mapování.

Kategorie

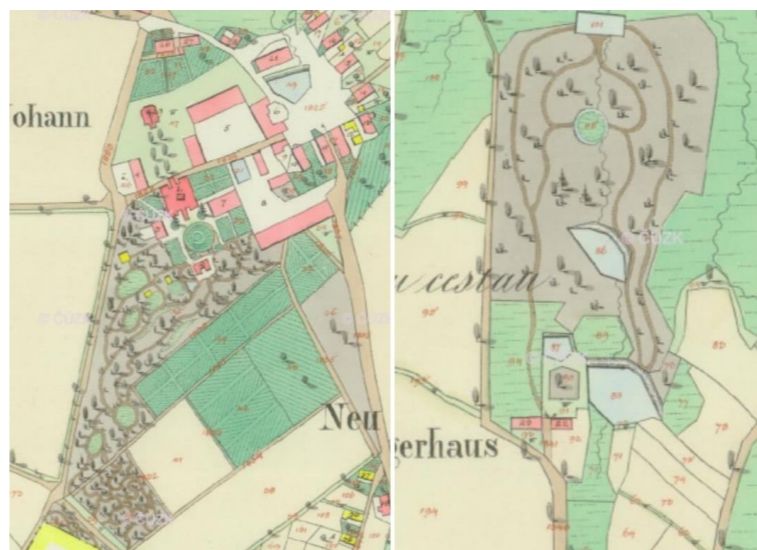
Kategorie 3 – Poškozená kompozice

II. vojenské mapování

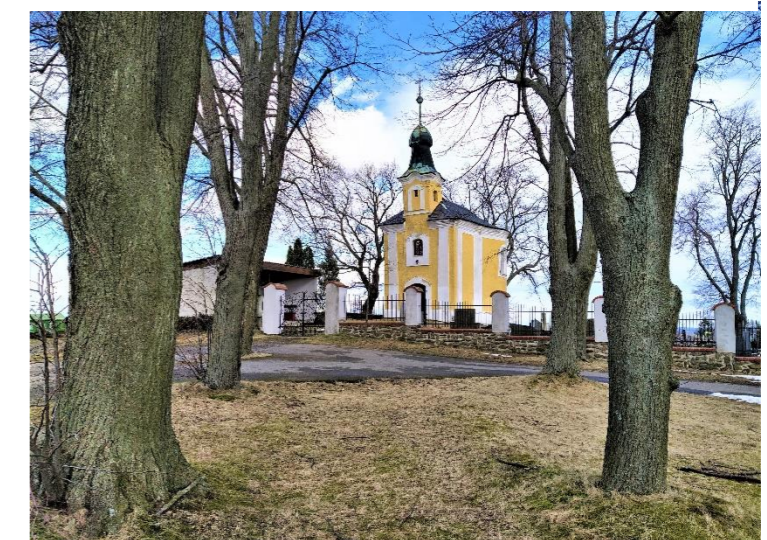
Současné ortofoto

Zámecký park (P2) a obora (P1) na císařských otiscích stab. katastru

Kostel sv. Jana Nepomuckého (B2)

Kaple sv. Anny (B4)

Pohled na oboru (P1) s původními rybníky, ale již bez hájovny

Lokalita číslo: 11 – Košetice

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Košetice
Katastrální území: Košetice
Okres: Pelhřimov
ORP: Pelhřimov

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: kombinovaný
Jádro: zámek
Kompoziční schéma: 2B

Hlavní znaky kompozice

Zámek, kostel, synagoga, kaple, parky/obory, cesty

Památky

Starý zámek – 1000157429
Nový zámek – 1000128209
Kostel sv. Jana Křtitele a sochy světců – 1000127634
Socha sv. Jana Nepomuckého - 1000149085
Venkovský dům - 1000128752

Podrobný popis

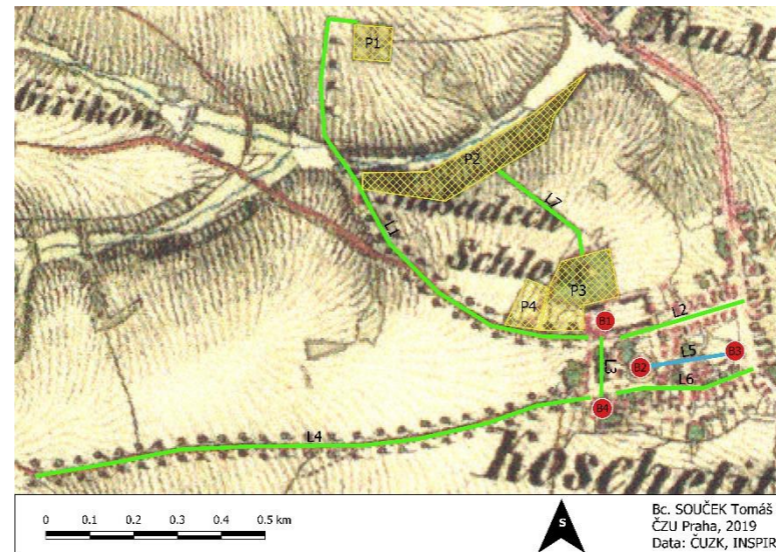
Hlavními kompozičními body v této kompozici jsou starý a nový zámek. Mezi těmito dvěma objekty existuje spojení pomocí linie L3, jež je tvořená podlouhlou návší se zeleným pásem a částečně alejí. Na návši se také nalézá socha sv. Jana Nepomuckého. Dalším zajímavým prvkem v této kompozici je jakási symbolická linie L5 spojující osy kostela sv. Jana Křtitele (B2) se synagogou (B3), která již zanikla. Po obou stranách této osy se nacházejí linie tvořící návši. Návěs (L2) je pravidelně lemovaná uzavřenými venkovskými dvory se štítovou orientací, a návěsí ulice L6 tvořená nepravidelnými tvary a umístěními dvorů. Starý zámek tvoří hospodářský dvůr a samotný zámek. Na tento areál navazuje park (P3) tvořený částí přírodně krajinářskou a z části barokní geometrickou strukturou. Na tento park navazoval ještě sad (P4). Ze zámeckého parku vede cesta (L7) do dalšího parku (P2) nebo možná bývalé obory. Od starého zámku se rozebíhá mimo dvou návěsí (L2 a L3) také cesta L1 vedoucí až k parku (P1) čtvercového půdorysu nacházejícího se za vsí uprostřed polí. Tato cesta (L1), která je doprovázena lipovou alejí propojuje všechny parkové plochy se starým zámkem a s obcí Košetice. Od nového zámku také vycházejí celkem 3 linie, z nichž dvě jsou návěsí (L3 a L6) a jedna je cestou (L4) vedoucí do obce Buřenice.

Hodnocení

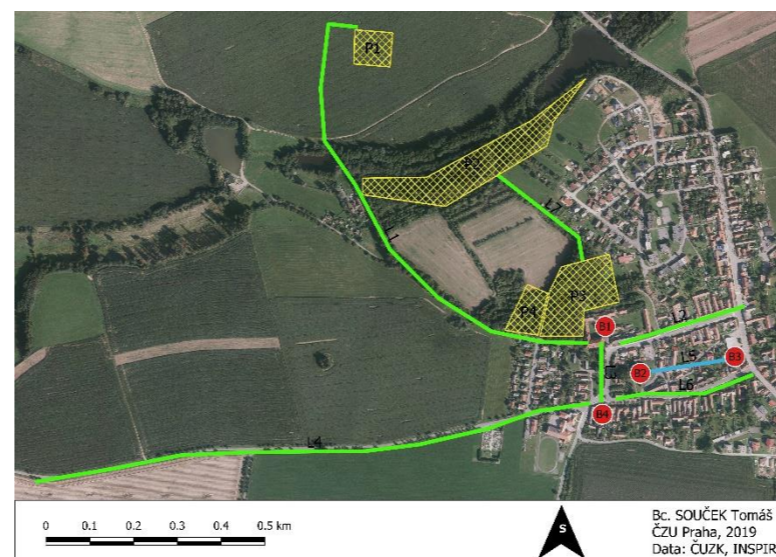
Budova starého zámku je ve špatném stavu a část střechy na hospodářském stavení se dokonce již propadla. Nový zámek je v dobrém stavu, ale zdá se, že také prodělal nějakou přestavbu. Kostel sv. Jana Křtitele je v dobrém stavu, a to včetně udržovaných zelených ploch v jeho okolí, synagoga tvořící jakýsi protipól tomuto kostelu zanikla a na jejím místě se dnes nachází novější budovy. Zámecký park (P3) není udržovaný, stejně tak park P2 je neudržovaný a je z něj nyní obyčejný smíšený les a cesta (L7) k němu zarostla nálety a v podstatě tedy zanikla. Parková plocha P1, která se nacházela uprostřed pole zcela zanikla a na jejím místě se dnes nachází pouze orná půda, takže část cesty L1 k ní vedoucí zanikla.

Kategorie

Kategorie 3 – Poškozená kompozice

II. vojenské mapování

Současné ortofoto

Starý zámek v Košetících (B1)

Socha sv. Jana Nepomuckého nacházející se na návši

Cesta s lipovou alejí (L1)

Nový zámek v Košetících (B4)

Lokalita číslo: 12 – Věž

Základní informace

Kraj: Vysočina

Obec: Věž

Katastrální území: Věž

Okres: Havlíčkův Brod

ORP: Havlíčkův Brod

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní

Jádro: zámek

Kompoziční schéma: 2A

Hlavní znaky kompozice

Zámek, zámecký park, mlýn, rovnoběžné cesty

Památky

Zámek - 1000151149

Podrobný popis

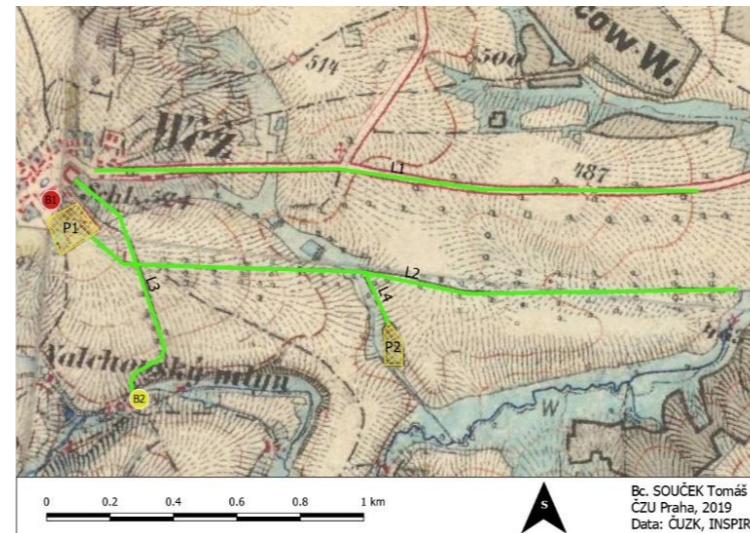
Zámek Věž(B1) je v této kompozici jádrem a hlavním kompozičním bodem. Na tento zámek stavebně navazuje kaple sv. Jana Nepomuckého a za zámkem se nachází zámecký park(P1) odkud pokračovala cesta(L3) ke mlýnu(B2). Nejvýraznějšími prvky této kompozice jsou dvě téměř dva kilometry dlouhé vodorovně vedoucí cesty (L1 a L2) doprovázené alejemi. Zemědělská půda nacházející se mezi těmito cestami byla dle map II. a III. vojenského mapování dále rozdělena na menší části pomocí několika stromořadí. Cesta L1 je částí hlavní cesty spojující města Havlíčkův Brod a Humpolec. Z cesty L2 odbočuje cesta L4 vedoucí do lesíku, který dle císařských otisků stabilního katastru býval parkem(P2).

Hodnocení

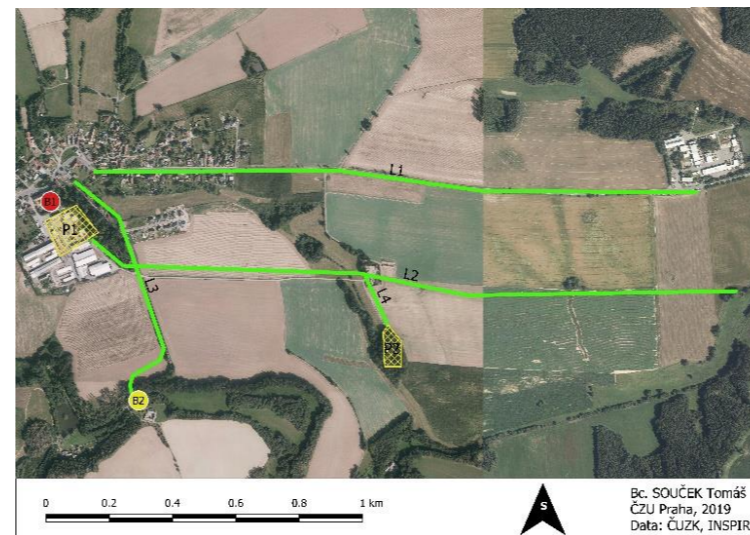
Zámek je v dobrém stavu a dnes slouží jako domov pro seniory. Velká část původní rozlohy zámeckého parku je dnes zastavěna zemědělskými objekty, ale zbylá část je udržovaná. Cesta L1 je dnes silnicí první třídy a je z velké části doplněna alejí ovocných stromů. Z cesty L2, která byla dlouhá téměř dva kilometry dnes zbývá pouhých 700 metrů, nyní bez doprovodné zeleně, a k tomu je zakončena velkým betonovým hnojištěm. Stromořadí rozdělující ornou půdu také zcela zanikla. Cesta vedoucí ke mlýnu bývala doprovázena oboustrannou alejí, nyní je doprovázena mladým stromořadím smrků po jedné straně, ty navíc vytváří nepřirozenou zelenou stěnu. Samotný mlýn se do dnešních dní nedochoval a zůstal pouze drobný hospodářský dvůr Spirov na druhém břehu perlového potoka.

Kategorie

Kategorie 3 – Poškozená kompozice

III. vojenské mapování

Současné ortofoto

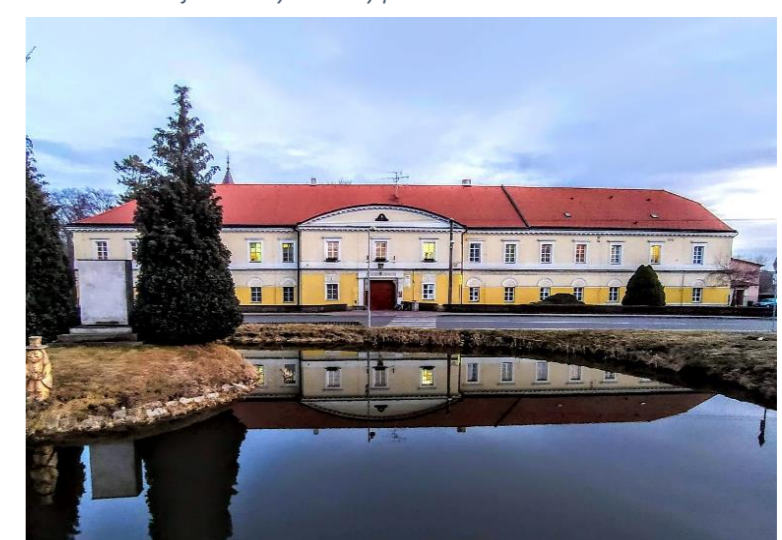
Císařské otisky stab. katastru – zámek s kaplí a zámeckým parkem

Park P2 – porovnání císařské otisky x současnost

Pohled z UAV na hlavní kompoziční linie L1 a L2 – v zadní části mezi těmito liniemi je viditelný zámecký park

Zámek Věž

Lokalita číslo: 13 – Zelená hora

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Žďár nad Sázavou
Katastrální území: Zámek Žďár
Okres: Žďár nad Sázavou
ORP: Žďár nad Sázavou

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: kombinovaný
Jádro: kostel
Kompoziční schéma: 2C

Hlavní znaky kompozice

Kostel, zámek, klášter, rybník, starý hřbitov

Památky

Kostel sv. Jana Nepomuckého – 1000128070
Dvůr Lyra – 1000138181
Zámek s areálem kláštera – 1000137341
Hřbitov Dolní – 1000124335
Silniční most s 8 sochami - 1000124208

Podrobný popis

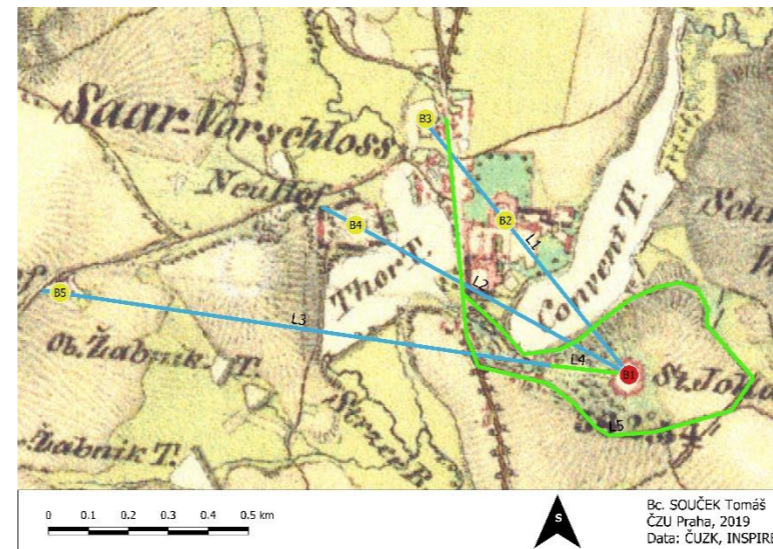
Hlavním bodem, a tedy i jádrem kompozice je Kostel svatého Jana Nepomuckého na Zelené hoře (B1). Jedná se o památku UNESCO. V krajině je naprosto nepřehlédnutelným bodem a první dominantou které si člověk všimá při příjezdu ze kterékoliv směru do města. Zdá se, že i cesty z toho důvodu byly v některých svých úsecích napříměny a namířeny směrem ke kostelu. Autorem je Jan Blažej Santini, který kostel a okolí naplnil symbolikou s různým a některým dodnes nepochopeným významem. Jednou se symbolických linií je spojnice středu starého hřbitova (B3) se středem kostela na Zelené hoře, která nám protíná střed střechy hlavní budovy zámku (B2). Dalšími symbolickými osami jsou osy navazující na úhlopříčky jak Starého dvora (B5), tak i Nového dvora Lyry (B4), který byl pravděpodobně navržen také Santinim. (Zámek Žďár, 2019) Navíc úhlopříčka procházející Starým dvorem a navazující osa pokračující na střed kostela na Zelené hoře vede přímo po schodech (L4) vedoucích ke kostelu. Tyto schody nebo dříve možná pouze prudce stoupající cesta dříve byla jediným přístupem ke kostelu, a to přesto že do areálu kostela jsou 3 vstupy a další cesta (L5) vede v blízkosti kostela kolem celé Zelené hory. Od kostela k zámku se dá dostat po hrázi rybníka Konvent, nebo cestou přes historický silniční most, který je doplněn sochami a tato cesta dále pokračuje podél zámku ke starému hřbitovu a na druhou stranu směrem do města Žďár nad Sázavou.

Hodnocení

Kostel svatého Jana Nepomuckého na Zelené hoře je v dobrém stavu a prochází postupnou obnovou. Od jednoho z východů z areálu kostela vychází nyní nová osa na nový hřbitov a stává se tak jakýmsi novodobým vstupem do historické kompozice. Dalšími body v symbolické kompozici byl starý dvůr, který už není kompletní, ale v kompozici nějakým způsobem stále funguje, dvůr Lyra byl částečně také přestavěn, ale jeho obvod zůstal, takže stále funguje, a i sám o sobě je velmi zajímavým dílem.

Kategorie

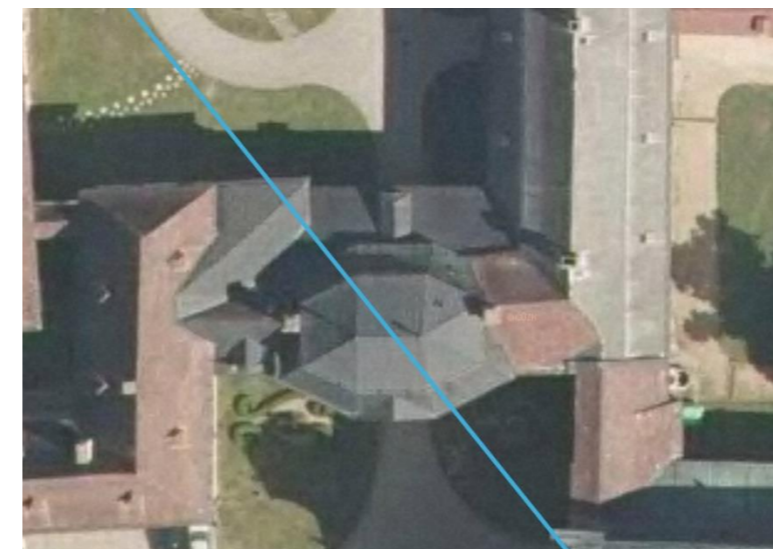
Kategorie 1 – Zachovalá kompozice

II. vojenské mapování

Současné ortofoto

Detail linie L1 protínající zámek

Starý hřbitov (B3)

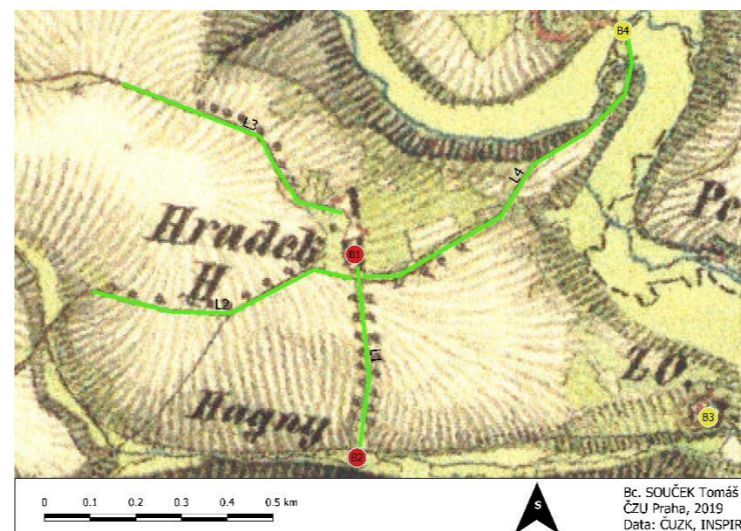

Osa L4 vedoucí symetricky ke kostelu sv Jana Nepomuckého

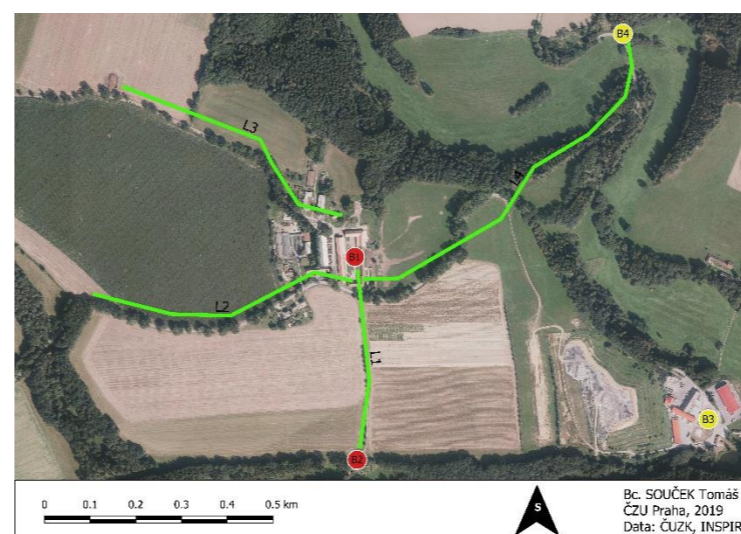

Pohled na kostel přes rybník Konvent

Lokalita číslo: 14 – Hrádek u Pacova
Základní informace
Kraj: Vysočina Obec: Pacov Katastrální území: Roučkovice Okres: Pelhřimov ORP: Pacov
Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU
Koncept: profánní Jádro: dvůr Kompoziční schéma: 1B
Hlavní znaky kompozice
Hospodářský dvůr, hájovna, cihelna, most, cestní síť
Památky
-
Podrobný popis
V této jednoduché kompozici je jádrem hospodářský dvůr Hrádek(B1), který stojí na křížení cest. Cesta L1 je hlavní linií v této kompozici a byla tvořena cestou(L1) s alejí, která spojovala hospodářský dvůr(B1) s Hájovnou(B2) v údolí. Další linií je cesta(L2) vedoucí od Pacova k hospodářskému dvoru a dále pokračující (L4) k mostu(B4) přes říčku Trnavu. Další cesta (L3) vede ze zadní části hospodářského dvora směrem na vrchol blízké vyvýšeniny a zpřístupňuje okolní zemědělské plochy. V této kompozici se nachází ještě cihelna (B3), ke které však nevede žádná z komponovaných cest.
Hodnocení
Hospodářský dvůr je nyní rozšířen ve velký zemědělský areál, ale přesto byla většina budov původního dvora zachována a jsou v relativně dobrém stavu. Budovy nacházející se ještě za hospodářským dvorem byly zbořeny a postaveny nově ale přesto jsou dnes ve špatném stavu. Vzrostlé dubové aleje doprovázející cesty v této kompozici jsou velmi dobře zachovány. Pouze hlavní cesta L1 spojující dvůr s hájovnou je dnes lemována pouze jednostrannou alejí z mladých stromů. Hájovna dnes slouží pravděpodobně jako rekreační objekt. Areál cihelny se do dnešních dní velmi rozšířil ale již bez původních budov, a navíc dnes funguje jako zázemí ke skládce komunálního odpadu. Přes říčku Trnavu dnes vede betonový most tudíž původní most zaznamenaný v mapách II. vojenského mapování a císařských otiscích stabilního katastru zanikl.
Kategorie
Kategorie 3 – Poškozená kompozice

II. vojenské mapování

Současné ortofoto

Hospodářský dvůr Hrádek (B1)

Hájovna (B2)

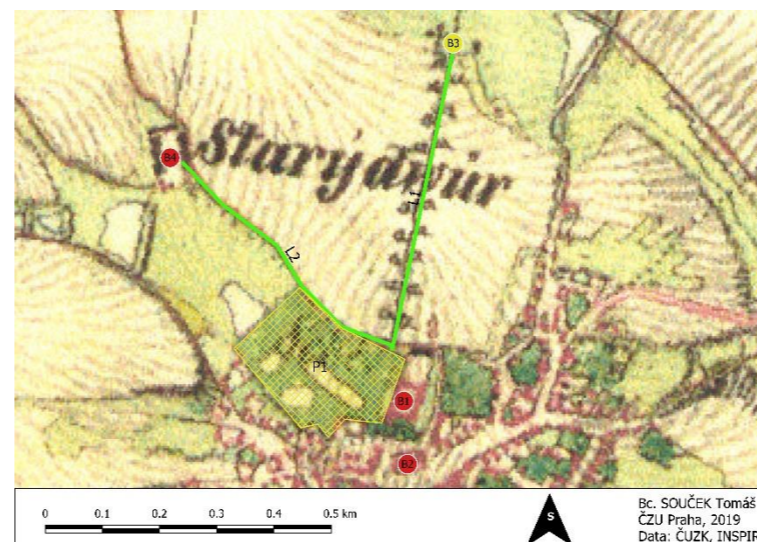

Cesta (L1) spojující hospodářský dvůr (B1) s hájovnou (B2)

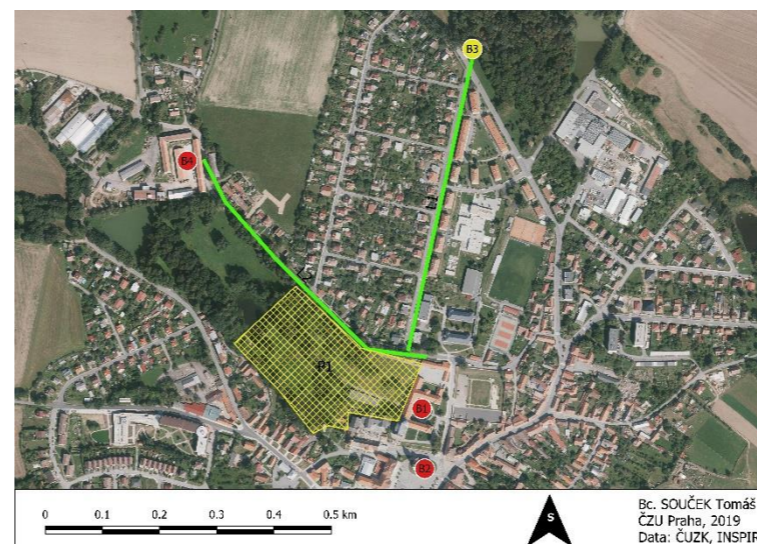

Cesta (L4) se vzrostlou dubovou alejí

Lokalita číslo: 15 – Pacov
Základní informace
Kraj: Vysočina Obec: Pacov Katastrální území: Pacov Okres: Pelhřimov ORP: Pacov
Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU
Koncept: kombinovaný Jádro: zámek Kompoziční schéma: 1B
Hlavní znaky kompozice
Zámek, kostel, hospodářský dvůr, cesty
Památky
MPZ Pacov – 1000084450 Zámek s kostelem sv. Václava - 1000127493 Kostel sv. Archanděla Michaela – 1000148584 Habr v Pacově – památný strom
Podrobný popis
Zámek Pacov(B1) spolu s přistavěným kostelem svatého Václava je jádrem této kompozice. V jeho blízkosti na náměstí se také nachází kostel sv. Archanděla Michaela(B2), který je skutečně velkolepou stavbou. Na zámek navazuje zámecký park(P1), kde se nachází soustava několika rozlohou menších rybníků, která pokračuje i proti proudu mimo tento park. Dále se v tomto zámeckém parku nachází mohutný habr, který je památným stromem. Od zámku směrem na sever vede přímá linie(L1) tvořená cestou s doprovodnou alejí, která vede až ke křížku(B3). Zajímavostí je že tato linie opticky pokračuje a míří přímo do středu mezi 7 kilometrů vzdálené vrcholy Strážišťe a Holý vrch, které jsou přirozenými dominantami této krajiny, ale v tomto případě se může jednat o pouhou náhodu. Od zámku podél parku se nachází další cesta(L2) vedoucí až k hospodářskému stavení nazývanému Starý dvůr.
Hodnocení
Zámek Pacov s kostelem sv. Václava, ale i s kostelem sv. Archanděla Michaela jsou ve výborném stavu a z velké části dokonce veřejně přístupné. Zámecký park je relativně udržovaný a v současnosti je využíván k pořádání kulturních akcí. Začíná zde také Sovova stezka vedoucí až do Lukavce k památníku. Cesta L1 nyní zpřístupňuje novou zástavbu, která okolo této cesty vznikla. Alej u této cesty zanikla. Křížek(B3) na konci této cesty je do dnes zachován, ale je možné, že se nenachází již na svém původním místě z důvodu vzniku nové silnice křížící cestu(L1). Cesta L2 vedoucí k hospodářskému dvůru je doprovázena alejí složenou z různých druhů stromů. Samotný hospodářský dvůr(B4) je kompletně zachovalý a nyní prochází rekonstrukcí a jeho ráz kazí pouze novější zemědělská výstavba v blízkosti a také uprostřed samotného dvora.
Kategorie
Kategorie 2 – Částečně zachovalá kompozice

II. vojenské mapování

Současné ortofoto

Zámek Pacov (B1)

Kostel sv. Václava navazující na zámek (B1)

Kostel sv. Archanděla Michaela (B2)

Cesta (L1) dříve doprovázená alejí, která dnes tvoří městskou ulici

Lokalita číslo: 16 – Nové Město na Moravě

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Nové Město na Moravě
Katastrální území: Nové Město na Moravě
Okres: Žďár nad Sázavou
ORP: Nové Město na Moravě

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: sakrální
Jádro: kaple
Kompoziční schéma: 1A

Hlavní znaky kompozice

Kostel, kaple, kalvárie, tři kříže, kašna, pohledové linie, cesty

Památky

MPZ Nové Město na Moravě – 1000084585
Kostel sv. Kunhuty se sochou a křížem – 1000152075
Tři kříže – 1000143207
Kašna se sochou sv. Anny na sloupu – 1000144707
Kostel Nanebevzetí Panny Marie - 1000159090

Podrobný popis

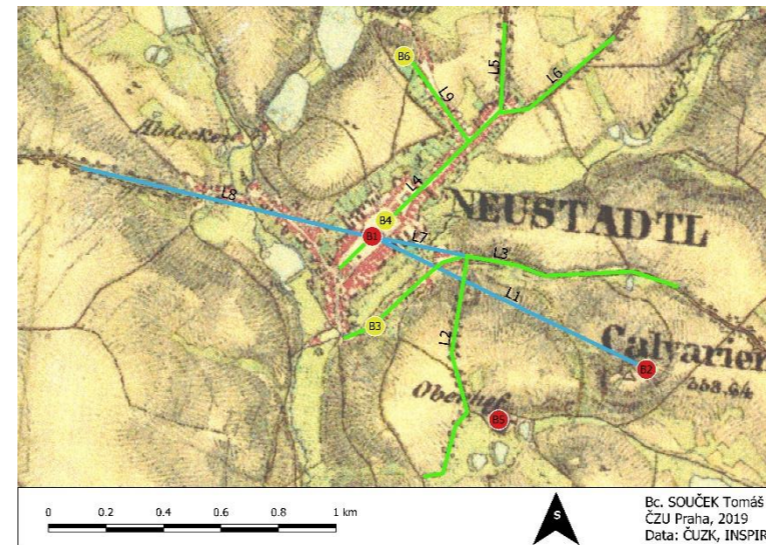
Hlavním kompozičním bodem, a tedy i jádrem této kompozice je kostel sv. Kunhuty (B1) nalézající se na Vratislavově náměstí v Novém Městě na Moravě. Přímo k tomuto kostelu jsou natočeny tři kříže (B2) na kalvárii nad městem a také sem vede linie L4, kterou tvoří náměstí a pak také ulice. Dalšími liniemi směřujícími do tohoto bodu, kde se nachází kostel, jsou pohledové linie L7 navazující na cestu L3 a L8 vedoucí přímou pohledovou linií z cesty směrem od Žďáru nad Sázavou. Na linii L4, která tvoří hlavní osu města, se nachází ještě kašna se sochou sv. Anny a dále na ní napojuje cesta L9 vedoucí ke kostelu nanebevzetí Panny Marie (B6). Dále na samém konci linie L4 se připojují cesty L5 a L6. V jejich křížení se nachází vysoký kříž. Dalšími cestou v této kompozici je cesta L3 začínající u kaple sv. Jana Nepomuckého (B3), a dále pokračující na kopec Kalvárie. Pod kopcem se z této cesty ještě odděluje cesta L2 doprovázená alejí a vedoucí k Hornímu dvoru (B5).

Hodnocení

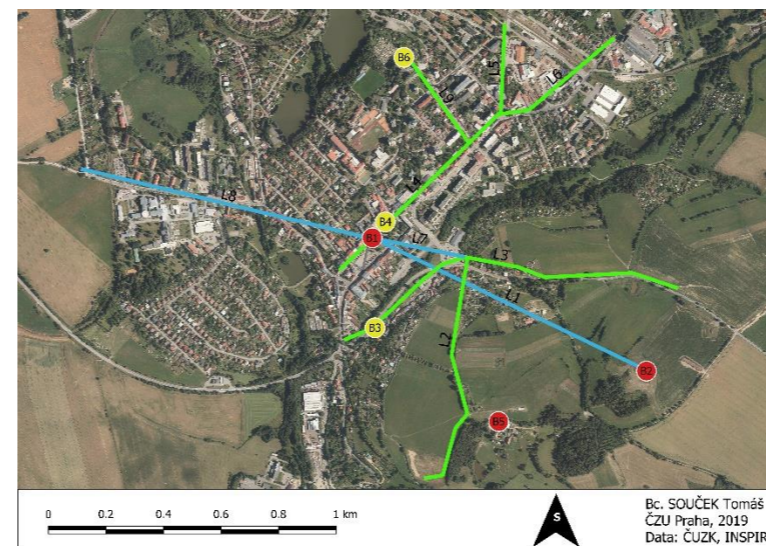
Kostel sv. Kunhuty je v dobrém stavu a stále tvoří skutečnou dominantu viditelnou dobře ze všech příjezdových cest do města. Tři kříže na Kalvárii jsou v dobrém stavu a v jejich blízkosti se nachází posezení. Na kopec dnes míří nová cesta, avšak dnes již se vzrostlou alejí. Kaple sv. Jana Nepomuckého (B3) je v dobrém stavu a dnes je spojena lipovou alejí s Horním dvorem (B5), který je ve velmi dobrém ale částečně pozměněném stavu a funguje zde dnes hotel. Cesta L2 vedoucí ke dvoru je dnes bez aleje. Kašna se sochou (B4) a také kostel nanebevzetí kolem kterého se dnes nachází hřbitov jsou v dobrém a udržovaném stavu, a to včetně jejich blízkého okolí. Cesty L5 a L6 již nejsou cesty vedoucí z města, ale dnes tvoří městské ulice. Pohledové linie jsou všechny zachovány.

Kategorie

Kategorie 2 – Částečně zachovalá kompozice

II. vojenské mapování

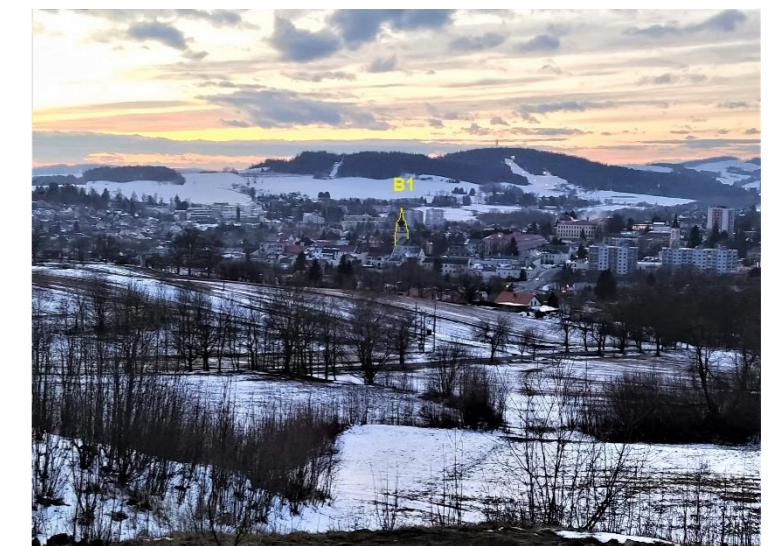
Současná ortofoto

Kostel sv. Kunhuty (B1)

Tři kříže na Kalvárii (B2) orientované směrem ke kostelu sv. Kunhuty

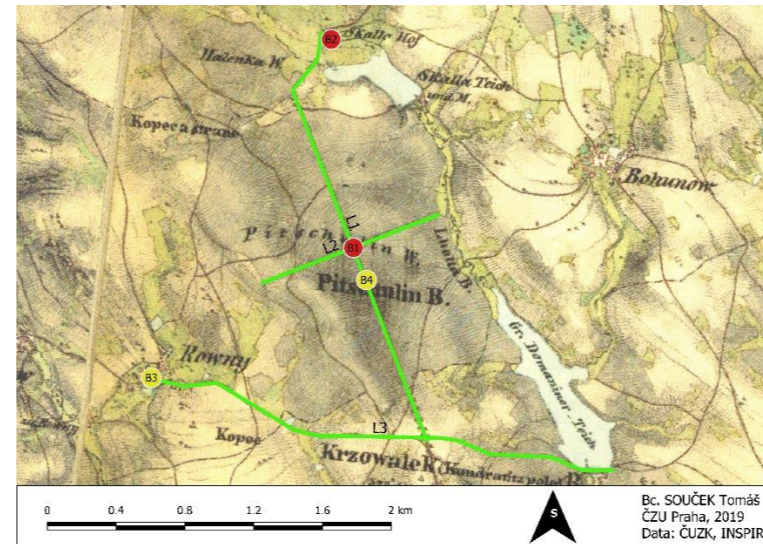

Pohled od křížů z Kalvárie na kostel sv. Kunhuty

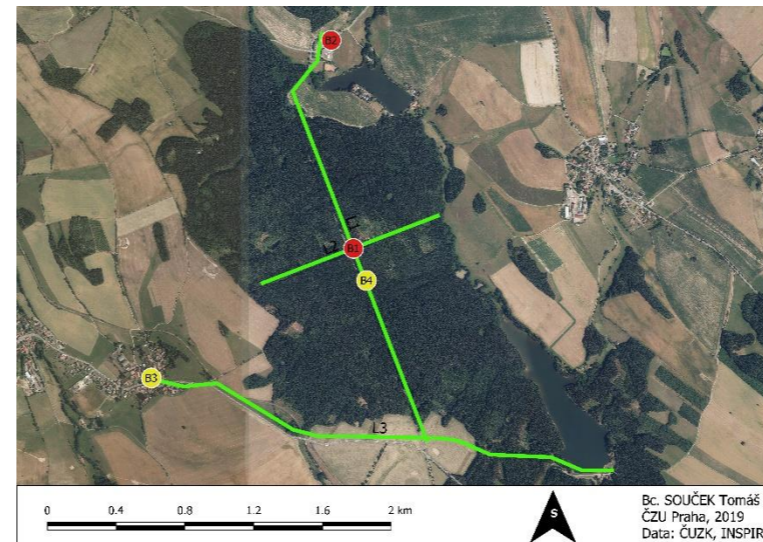

Pohledová linie L8 navazující na příjezdovou cestu vedoucí od Žďáru n. S.

Lokalita číslo: 17 – Rovné
Základní informace
Kraj: Vysočina Obec: Bystřice nad Pernštejnem Katastrální území: Rovné Okres: Žďár nad Sázavou ORP: Bystřice nad Pernštejnem
Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU
Koncept: profánní Jádro: jiné Kompoziční schéma: 1C
Hlavní znaky kompozice
Křížení cest, lesní průseky, kaplička, hospodářský dvůr
Památky
-
Podrobný popis
Základem této jednoduché komponované krajiny jsou dvě cesty tvořící kříž v lesním celku nazývaném Pičulín. Téměř přesně v polovině délky obou cest se nachází jejich křížení označené jako hlavní kompoziční bod B1. Delší cesta tvořená přímou linií L1 je dlouhá 2,1 kilometru a kratší cesta tvořená linií L2 je dlouhá 1,1 kilometru. Na mapách III. vojenského mapování je lesních průseků naznačeno více například v kompozičním bodě B4, kde se dnes nachází malý altánek s posezením a opravdu mohutný velmi starý buk. Cesta L1 vede až do Skalského Dvora (B2), a na druhé straně se napojuje na cestu L3 vedoucí do obce rovná na návěs ke kapli Nejsvětějšího Srdce Páně(B3).
Hodnocení
Lesní průseky L1 a L2 jsou v dobrém stavu a stále velmi dobře rozeznatelné jak z terénního průzkumu, tak i z ortofoto map nebo ze snímků pořízených dronem. Kaple Nejsvětějšího Srdce Páně(B3) se zvoničkou nacházející se v obci rovná je v dobrém stavu včetně dvou lip nacházejících se přímo u kaple. Skalský dvůr zcela zanikl a dnes se na jeho místě nachází velký hotel.
Kategorie
Kategorie 2 – Částečně zachovalá kompozice

II. vojenské mapování

Současné ortofoto

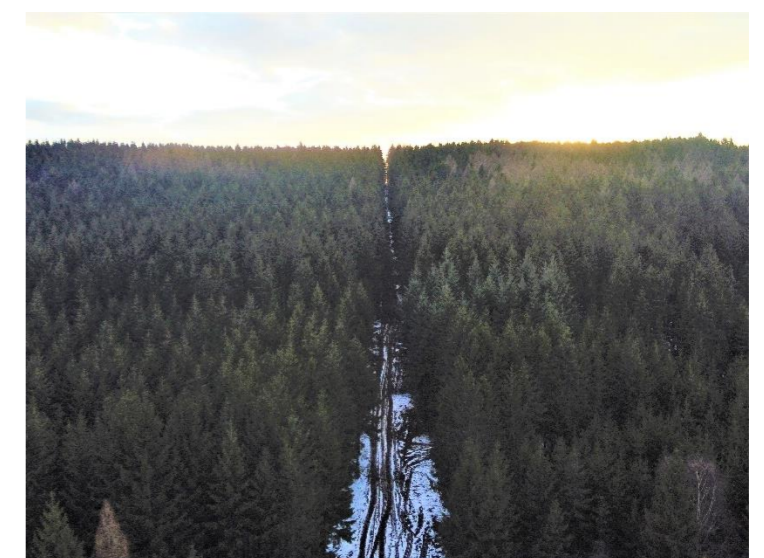
Kaple Nejsvětější Srdce Páně (B3)

Starý buk s altánkem v bodě B4

Pohled na lesní průsek L1 směrem od jihu k severu

Pohled přibližně z bodu B4 na lesní průsek L2 směrem k obci Rovné

Lokalita číslo: 18 – Pelhřimov

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Pelhřimov
Katastrální území: Pelhřimov
Okres: Pelhřimov
ORP: Pelhřimov

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: sakrální
Jádro: obec
Kompoziční schéma: OB

Hlavní znaky kompozice

Zámek, kostely, kaple, křížky, sochy, zámecký park, orientované cesty

Památky

MPR Pelhřimov – 1000084238
Zámek - 1000147754
Kostel sv. Víta s Věží – 1000135954
Kaple Bolesné Panny Marie s kaplí sv. Floriana a ambity – 1000130720
Kostel sv. Bartoloměje – 1000141644
Kaple sv. Anny – 1908348649
Kaple sv. Kříže - 1000132801

Podrobný popis

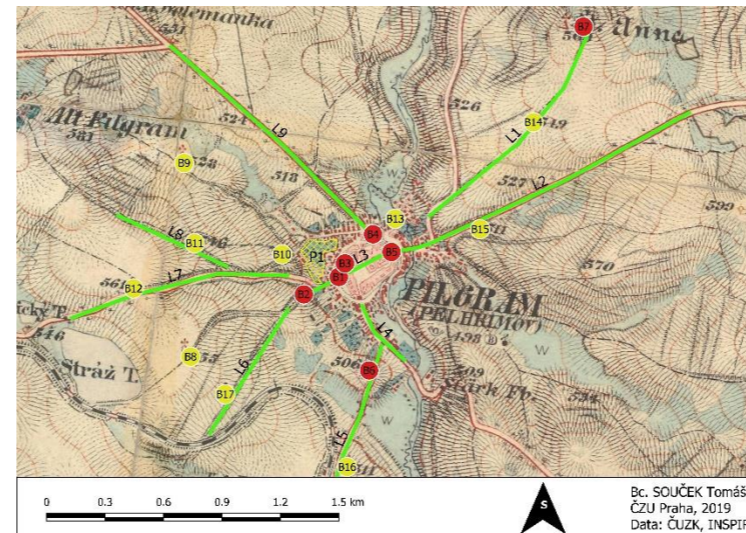
V této kompozici je velmi nesnadné určit, co bylo myšleno kompozičním schématem OB v projektu ZF MENDELU, protože se zde nachází velké množství vztahů a návazností mezi jednotlivými prvky. Jádrem této kompozice je celé historické centrum obce. Cesty vedoucí do města Pelhřimov směřují téměř vždy k nějakému konkrétnímu významnému bodu, jako na příklad cesta L2 vedoucí na náměstí skrz Jihlavskou bránu(B5) až ke kostelu sv. Bartoloměje(B3), který je z pohledu z této cesty skrytý za věží tyčící se nad bránou(B5). Dalším příkladem je cesta L1 vedoucí od kaple sv. Anny(B7) a mířící přímo k věži kostela(B3), i přesto že se nakonec stáčí a napojuje na cestu L2. Cesta L4 směřuje opět přímo na věž kostela(B3). Cesta L5 je přímoú linií směřující ke kapli Panny Marie Bolesné. Dalšími liniemi jsou cesty L6 a L8 směřující ke kapli sv. Kříže s křížovou cestou. Tato křížová cesta je navíc propojena linií L3 se zámkem(B1) a s bránou(B5). V blízkosti zámku přes cestu se nachází zámecký park. Cesta L9 míří přímo ke kostelu sv. Víta. V okolí Pelhřimova se mimo již jmenované kaple a kostely nachází velké množství kapliček, božích muk, soch a křížků.

Hodnocení

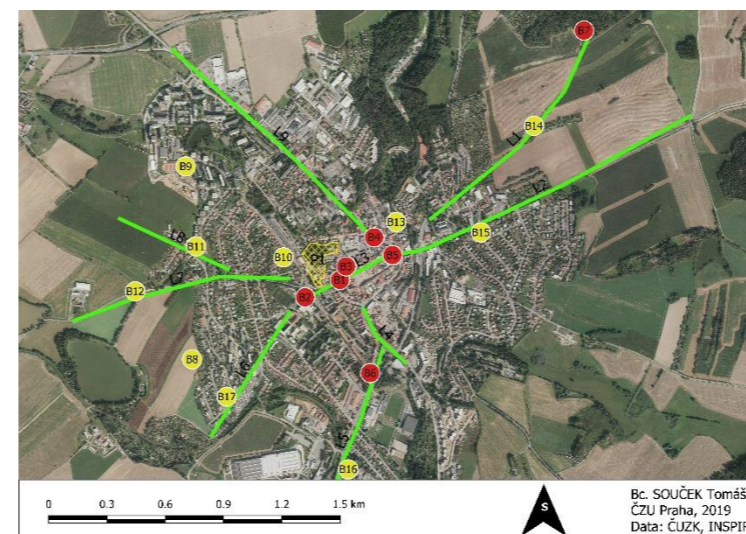
Většina cest vyznačených v této kompozici se v přibližných trasách zachovala do dnešních dní, ale dnes již jsou součástí města a tvoří ulice. Zámek(B1) je ve velmi dobrém stavu, stejně tak kaple sv. Kříže s křížovou cestou(B2) je nově zrekonstruována včetně nových parkových úprav okolí kaple. Kostel sv. Bartoloměje(B3) i kostel sv. Víta(B4) jsou v dobrém stavu včetně svých věží, které stále tvoří nepřehlédnutelné dominanty viditelné ze širokého okolí. Kaple Bolesné Panny Marie by zasloužila drobnou opravu fasády jinak je v relativně dobrém stavu. Jihlavská brána (B5) je také důležitou dominantou v této kompozici a je v dobrém stavu. Za to kaple sv. Anny(B7) tyčící se na návrší nad Pelhřimovem je dnes již pouhou ruinou bez střechy.

Kategorie

Kategorie 2 – Částečně zchovalá kompozice

II. vojenské mapování

Současné ortofoto

Kaple sv. Kříže (B2) s křížovou cestou

Zámek (B1) s průchodem tvořící přímou spojnici mezi Jihlavskou bránou(B5) a kaplí sv. Kříže (B2)

Pohled po cestě (L3) na Jihlavskou bránu (B5)

Kaple Panny Marie Bolesné (B6)

Lokalita číslo: 19 – Pávov

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Jihlava
Katastrální území: Pávov
Okres: Jihlava
ORP: Jihlava

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní
Jádro: hájovna
Kompoziční schéma: 2B

Hlavní znaky kompozice

Zámeček, cesty, průhledy, hospodářský dvůr

Památky

-

Podrobný popis

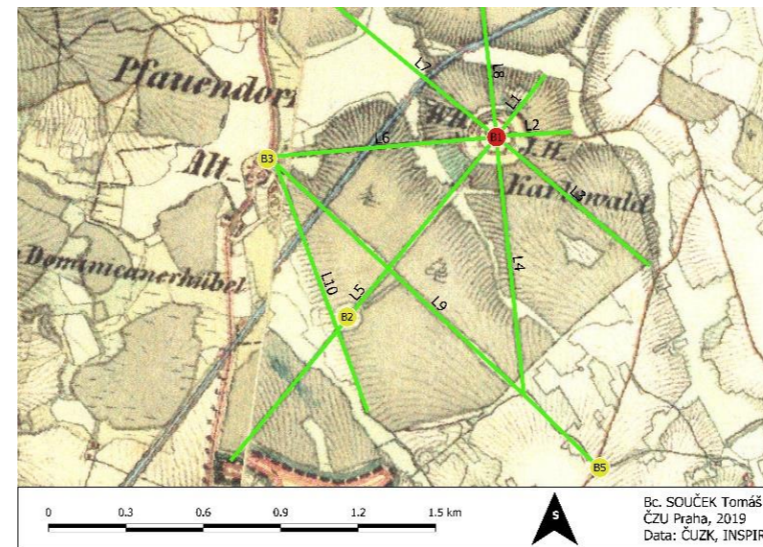
Jádrum této kompozice byl Karlův zámek(B1) nacházející se v Karlově lese, který byl pravděpodobně také oborou a jistá byla bažantnicí, tato část lesa si do dnešních dní udržela místní název Bažantnice. V oboře se také chovali pávi podle kterých dostala nedaleká ves název Pávov. Dle císařských otisků stabilního katastru se v kruhovém areálu záměčku nacházelo 8 jakýchsi pavilonů obklopených vodním příkopem a cestou, která vytvářela částečně spirálu. Uprostřed tohoto areálu se nalézá zámeček pravděpodobně používaný jako hájovna. (Stará Jihlava, 2019) Odtud se rozbíhá 8 radiálních kompozičních linií. Většina těchto linií jsou cesty, vždy kousek rovné dle kompozice a dále napojující se na další již klikaté cesty. Některé kompoziční linie pokračují průhledy jako například linie L8, která začíná u záměčku jako cesta pak je přerušena rybníkem, za nímž dále pokračuje jako cesta a dále pak přechází v jakýsi průřez lesem až ke 4 kilometry vzdálenému vrcholu kopce Vysoký kámen, kde se dnes nachází velký dřevěný kříž a přírodní park Vysoký kámen u Smrčné. Dalším významným bodem v této kompozici je hospodářský dvůr(B3) nacházející se přímo ve Starém Pávově. K tomuto dvoru vede jedna z linií(L6) od Karlova záměčku, ale zároveň odtud vedou dvě další kompoziční linie (L9, L10). Linie L9 vede ke křížku v poli (B5) a linie L10 míří k bodu B2. V bodě B2 se dle stabilního katastru také nacházela nějaká stavba, ale hlavně zde byla plocha kruhového tvaru, u které se kříží linie L5 a L10.

Hodnocení

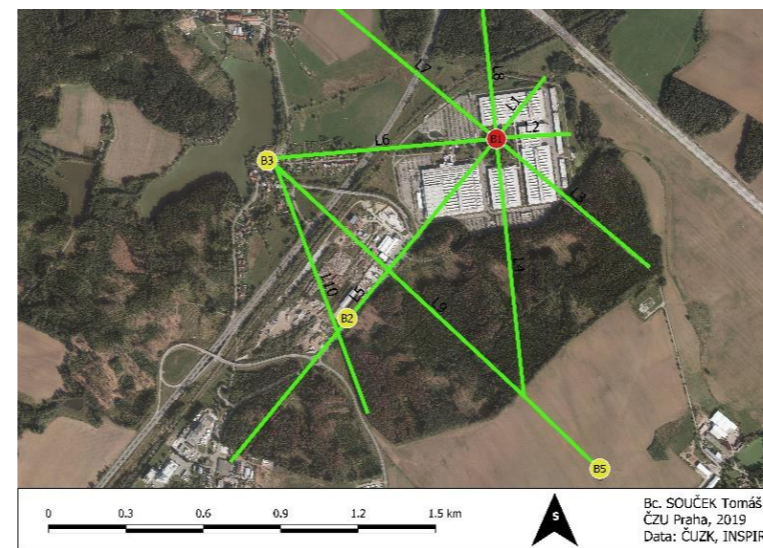
Tato kompozice se kvůli výstavbě dálnice, rychlostní silnice a výrobních hal již zcela rozpadla. V místě původního záměčku je dnes malý park mezi výrobními halami společnosti Bosch. Bohužel žádná z budov záměčku se nezachovala. Zůstávají pouze rovné úseky cest, které se stali součástí dnešní silniční sítě ale například linie L6, L7, L9 a L10 jsou přerušeny čtyřproudou silnicí a také železnicí a ztrácí tak svůj význam. Pokud by se tato kompozice dochovala do dnešních dní šlo by o opravdu velkolepé dílo, které by muselo vynikat na všech ortofoto mapách.

Kategorie

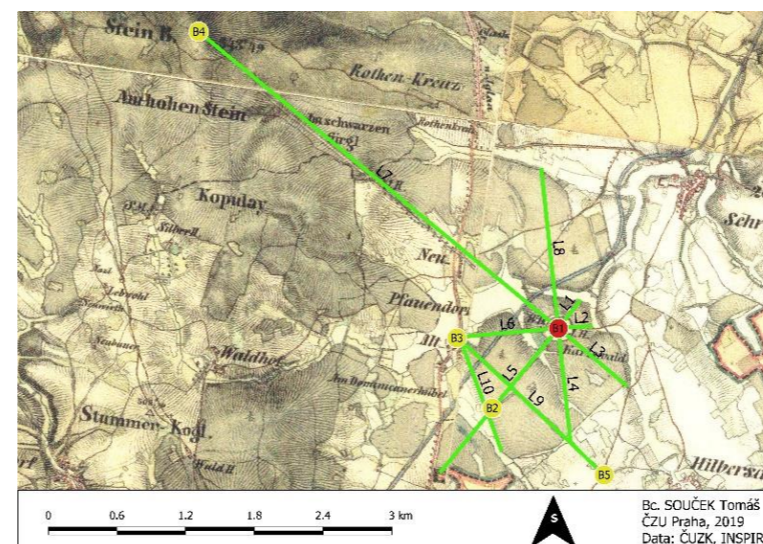
Kategorie 4 – Silně poškozená nebo zaniklá kompozice

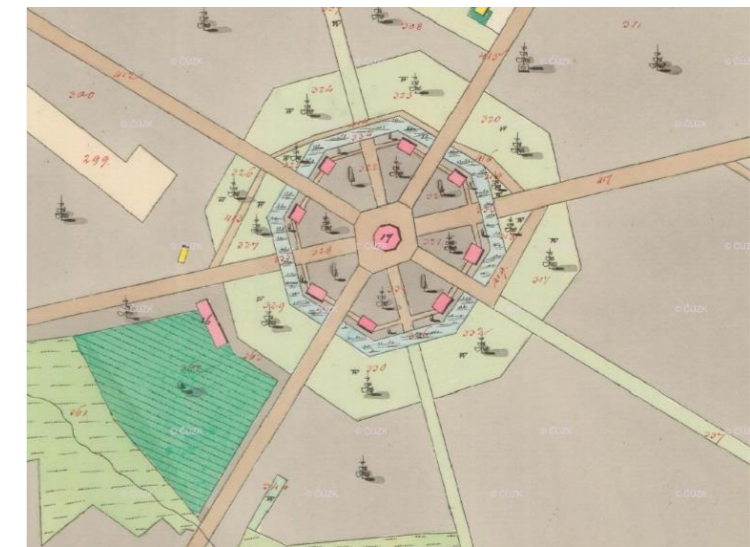
II. vojenské mapování

Současné ortofoto

II. vojenské mapování - znázornění nejdelší linie L8

Císařské otisky stabilního katastru – zámeček (B1)

Křížek uprostřed pole se vzrostlým dubem (B5)

Pohled linií L3 směrem k záměčku – dnes se zde nachází Bosch

Lokalita číslo: 20 - Radešín

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Radešín
Katastrální území: Radešín nad Bobrůvkou
Okres: Žďár nad Sázavou
ORP: Nové Město na Moravě

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní
Jádro: dvůr
Kompoziční schéma: 1B

Hlavní znaky kompozice

Zámecký dvůr, přímé cesty s alejemi, vrchol kopce

Památky

Zámek – 1000135341
Socha Krista - 1000148898

Podrobný popis

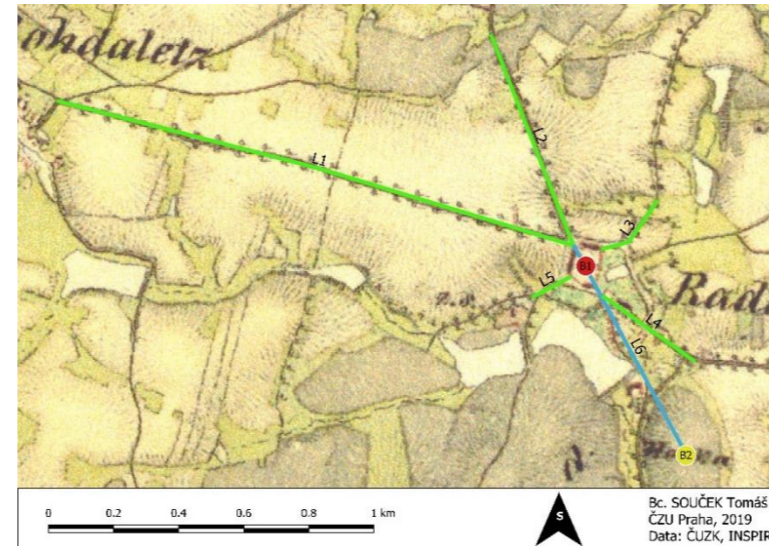
Jádrem této kompozice v Radešíně je zámecký dvůr(B1), ze kterého se dodnes dochovala pouze jeho část, kterou je zámek. Z dříve uzavřeného dvora do dnešních dní zbyla pouze půlka a již není uzavřený. Přímo do severozápadního rohu vedli dvě cesty (L1, L2) s doprovodnými alejemi. Cesta L2 je dnes doprovázena pouze s několika málo stromy. Druhá z těchto cest(L1) je dodnes dochovaná včetně aleje a několika doprovodných drobných sakrálních staveb, jako je socha Krista a různé křížky. Tato cesta s dochovanou alejí je přímkou a je dlouhá 1650 metrů. Další cesty směřují k ostatním rohům původního dvora, ale žádná z nich již není příliš zachována. Cesty to tedy stále jsou ale již nejsou doprovázeny stromy. Další možnou kompoziční osou zde může být přímka (L6) spojující úhlopříčkou dva protější rohy dvora a pokračující přímo na vrchol kopce Horka, který tvoří dominantu v tomto jinak lehce zvlněném terénu. Tato přímka je vyznačena modře. Navíc do této přímky byla pravděpodobně až v pozdější době vložena kaplička. K zámku patří také rybník a parková úprava v jeho blízkosti a další park nacházející se v jižní části za zámeckým dvorem. Tyto parkové plochy nejsou zřejmě z II. vojenského mapování, ale na mapách stabilního katastru jsou dobře zřetelné.

Hodnocení

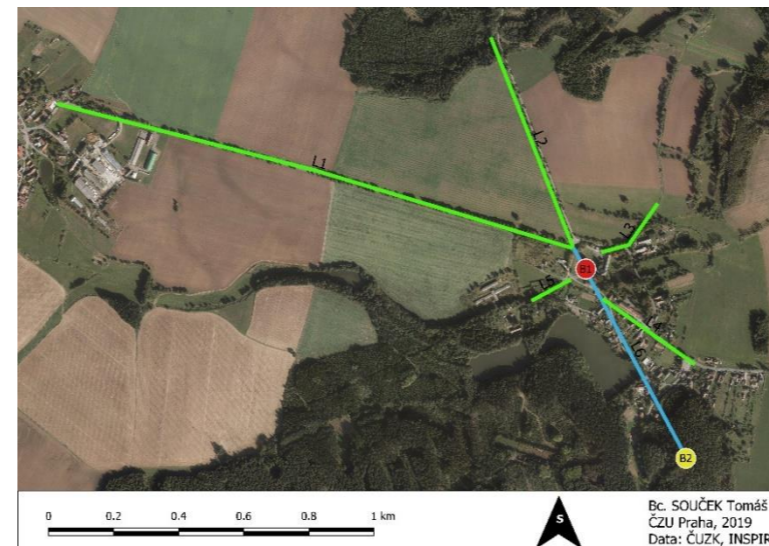
Zámecký dvůr, který je jádrem kompozice z velké části zanikl, ale zbylá část zámku a hospodářských budov byla pravděpodobně v nedávné době zrekonstruována. Symbolická osa jdoucí úhlopříčkou tohoto dvora na vrch kopce horka je však nyní, kvůli chybějícím budovám nejasná. Hlavní cesta L1, je zachována v dobrém stavu včetně alejí a několika doplňujících křížků a soch. Zbytek cest je z velké části také zachován ve svých původních trasách, ale již nejsou doplněny alejemi.

Kategorie

Kategorie 2 – Částečně zchovalá kompozice

II. vojenské mapování

Současné ortofoto

Zámecký dvůr (B1) s přilehlými parky

Pohled na zbývající budovy zámeckého dvora a samotný zámek (B1)

Cesta L1 s dokonale zchovalou přímou alejí

Kristus Trpitel socha v blízkosti cesty (L1)

Lokalita číslo: 21 - Plandry

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Plandry
Katastrální území: Plandry
Okres: Jihlava
ORP: Jihlava

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: kombinovaný
Jádro: zámek
Kompoziční schéma: 2B

Hlavní znaky kompozice

Zámek se sochou sv. Jana Nepomuckého na zahradě, kaplička sv. Jana Nepomuckého, mlýn, zámeček, hospodářský dvůr

Památky

Kaple sv. Jana Nepomuckého s ohradní zdí s kaplemi – 1000144944
Zámek s hospodářským dvorem a parkem – 1000118357
Socha sv. Jana Nepomuckého – 1000130317
Památné stromy - Lípa v obci Plandry, Lipová alej ke kapli sv. Jana Nepomuckého

Podrobný popis

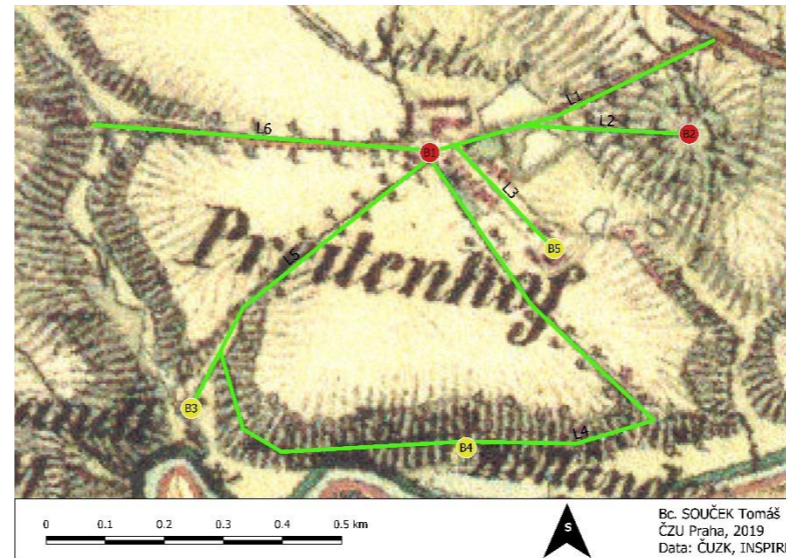
Jádrem kompozice je dnes již bohužel zaniklý zámek, na jehož místě se dnes nachází hospodářský dvůr. Přibližně v bodě odkud se rozbíhají kompoziční osy se dnes nachází socha sv. Jana Nepomuckého, která sem byla přesunuta po zániku zámeckého parku. Od tohoto bodu se rozbíhá 5 cest. Jedna z nich se ještě rozděluje na dvě další a míří cestou lemovanou památnou lipovou alejí ke Kapličce svatého Jana Nepomuckého nacházející se na kopci nad vsí. Kaplička je postavena v barokním stylu a jejím autorem je pravděpodobně D. Morazzi, který se inspiroval Zelenou horou ve Žďáru nad Sázavou. Dvě další cesty tvoří jakýsi okruh propojující zámek s blízkým Brandlovým mlýnem a také s malým zámečkem nacházejícím se u řeky Jihlavy. Další cesta spojuje zámek s hospodářským dvorem a tvoří náves, která je dodnes lemovaná téměř nezměněnou zástavbou tzv. řadové potoční vsí. Bohužel je tato původní zástavba a náves narušena novou zástavbou v okolí a hospodářský dvůr zanikl a na jeho místě se nyní nachází hasičárna a hospoda. Podle císařských otisků stabilního katastru byla kompozice obohacena ještě o dva parky, které se bohužel nezachovaly.

Hodnocení

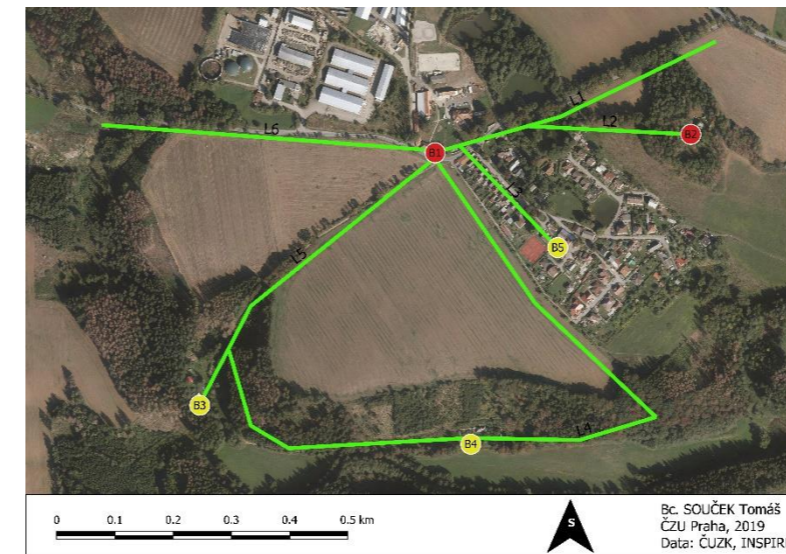
Tato komponovaná krajina je rozlehlá a je jednou z těch složitějších, a přesto zůstává relativně zachovaná. Bohužel stavby kromě Kapličky a Mlýna jsou v dezolátním stavu nebo úplně zanikly. Aleje již nejsou kompletní, ale pořád tvoří významné prvky v této krajině.

Kategorie

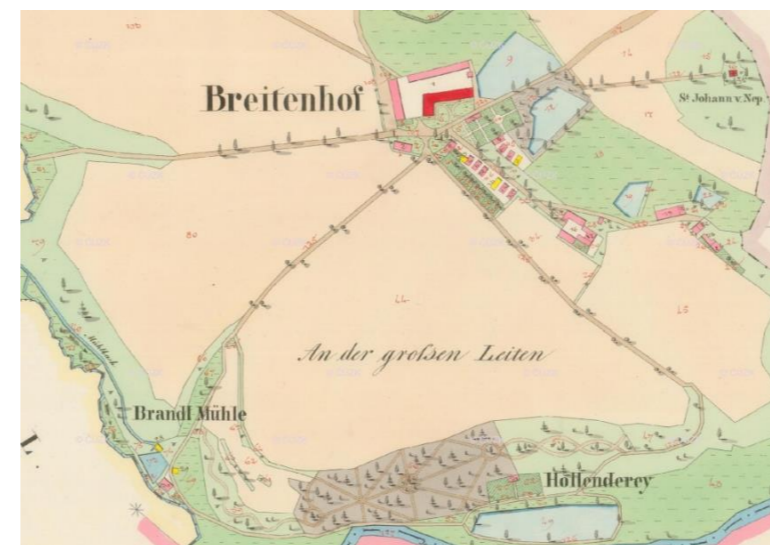
Kategorie 2 – Částečně zachovalá kompozice

II. vojenské mapování

Současné ortofoto

Císařské otisky stabilního katastru

Kaplička svatého Jana Nepomuckého

Památná alej vedoucí na kopec ke kapličce

Cesta vedoucí od zámku ke mlýnu doplněná alejí

Lokalita číslo: 22 – Krásněves

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Krásněves
Katastrální území: Krásněves
Okres: Žďár nad Sázavou
ORP: Žďár nad Sázavou

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní
Jádro: dvůr
Kompoziční schéma: 1B

Hlavní znaky kompozice

Symbolická osa, náves, socha sv. Jana Nepomuckého, křížky

Památky

Socha sv. Jana Nepomuckého - 1000142215

Podrobný popis

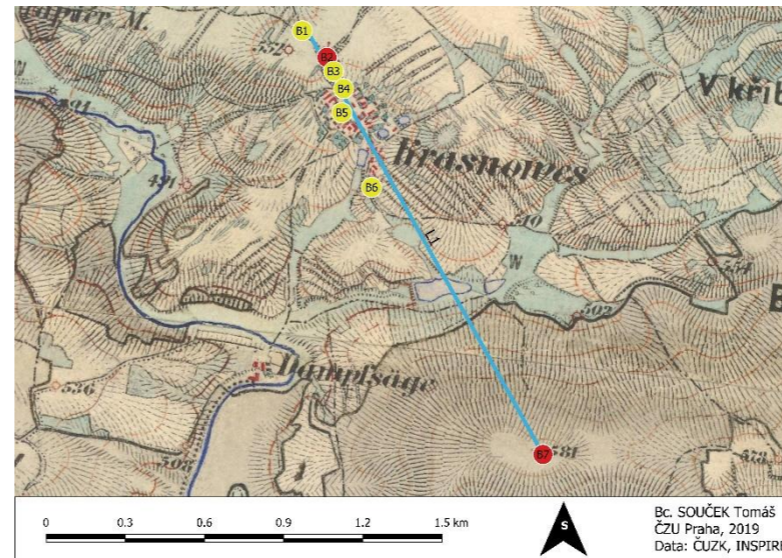
V této komponované krajině hlavním prvkem symbolická linie. Tato symbolická linie(L1) začíná u křížku(B1) nad vsí a pokračuje přes náves až na vrchol kopce Bukovec(B7), který je významným prvkem a dominantou v krajině. Dále linie pokračuje podél sochy sv. Jana Nepomuckého(B2) z roku 1732 a podél dalšího křížku(B3) v její blízkosti. Linie pokračuje dál jako náves, kde přibližně v polovině délky návsi se nachází další křížek(B4). Kousek za vsí v blízkosti této symbolické linie se dle III. vojenského mapování nacházel další křížek(B5).

Hodnocení

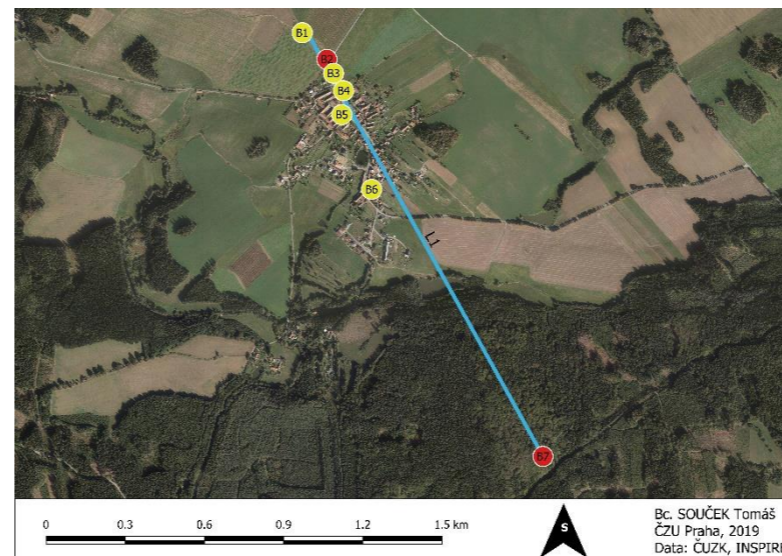
Tato kompozice je velmi jednoduchá a musela vzniknout nějakým přirozeným způsobem už při samotném vzniku obce Krásněves. Náves je svojí osou orientována k vrcholu kopce Bukovec a podél této prodloužené osy se nachází drobná sakrální architektura. Všechny křížky kromě křížku B5 jsou zachovány přibližně na svém původním místě. Socha sv. Jana Nepomuckého je ve velmi dobrém stavu, za ní se nachází suchá kamenná zeď, a navíc se nachází mezi dvěma vzrostlými duby, a to této soše dodává na významu v této kompozici. Do této kompozice na návsi přibyla kaple Panny Marie(B4), která vhodně doplňuje tento komponovaný krajinný prostor.

Kategorie

Kategorie 2 – Částečně zachovalá kompozice

III. vojenské mapování

Současné ortofoto

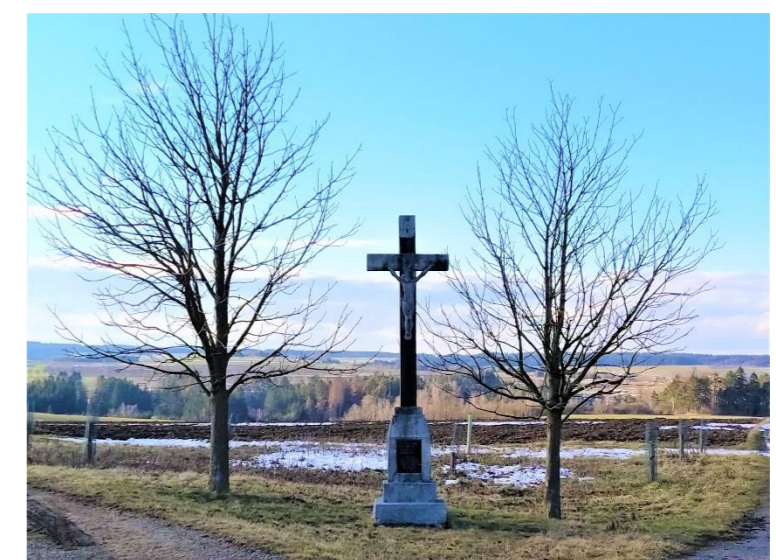
Pohled na linii (L1) vedoucí celou obcí směrem na vrchol kopce Bukovec (B7)

Kaple Panny Marie (B4) s vrcholem Bukovec v pozadí

Socha sv. Jana Nepomuckého (B2)

Křížek (B1) tvořící začátek linie (L1)

Lokalita číslo: 23 – Drahoňov

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Těmice
Katastrální území: Drahoňov
Okres: Pelhřimov
ORP: Pelhřimov

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní
Jádro: dvůr
Kompoziční schéma: 2A

Hlavní znaky kompozice

Hospodářský dvůr, hájovna, cesty s alejemi, křížek na návsi

Památky

Kostel sv. Jana Evangelisty - 1000149035
Lípy v Drahoňovské aleji – památné stromy

Podrobný popis

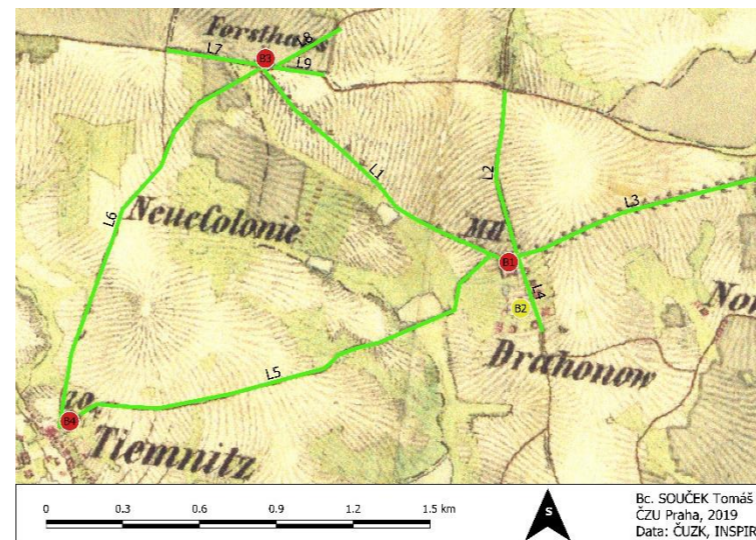
Základním kompozičním bodem je panský hospodářský dvůr (B1) v Drahoňově od kterého se rozbíhají 4 linie. Jedna z linií je vlastně návsi, na které se nachází již podle map císařských otisků stabilního katastru křížek (B3). Další linie tvoří cesty (L1 a L3), z nichž dvě jsou doprovázeny alejemi a vedou východním a západním směrem a pak je zde třetí cesta (L2) vede severním směrem rovně přes les. Z cesty L1 se navíc kousek od dvora odpojuje cesta L5, která spojuje hospodářský dvůr s kostelem (B4) sv. Jana Evangelisty v sousedních Těmicích. vede k významnému kompozičnímu bodu, kterým je hájovna (B3). U této hájovny se schází 5 cest (L1, L6, L7, L8 a L9). Cesta L5 spojuje hájovnu s kostelem v Těmicích.

Hodnocení

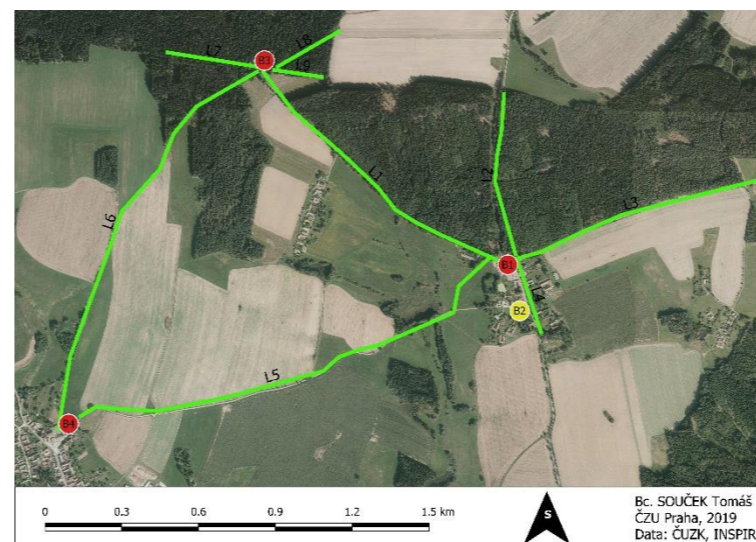
Hospodářský dvůr se do současné doby téměř nedochoval, zůstala z něj pouze jedna z hospodářských budov, která navíc prošla výraznou přestavbou. Křížek na návsi se stále nachází. Trasa cesty L5 spojující kostel (B4) s hospodářským dvorem (B1) se změnila a nyní nevede k hospodářskému dvoru ale pouze na návsi ke křížku. Cesta L1 je dodnes doprovázena starou lipovou alejí se mohutnými stromy, z nichž několik je dokonce chráněno jako památný strom. Cesta L3 je dnes doprovázena pouze jednostrannou a nepříliš kompletní alejí ovocných stromů. Hájovna tvořící významný kompoziční bod je nyní využívána jako rekreační objekt a je zachována pravděpodobně v téměř původní podobě. Cesty vedoucí k hájovně jsou dnes z části zarostlé náletem a cesta L6 pravděpodobně z toho důvodu dnes končí v polích. Kostel sv. Jana Evangelisty je ve velmi dobrém stavu pravděpodobně po nedávné rekonstrukci a nachází se kolem něj hřbitov.

Kategorie

Kategorie 3 – Poškozená kompozice

II. vojenské mapování

Současné ortofoto

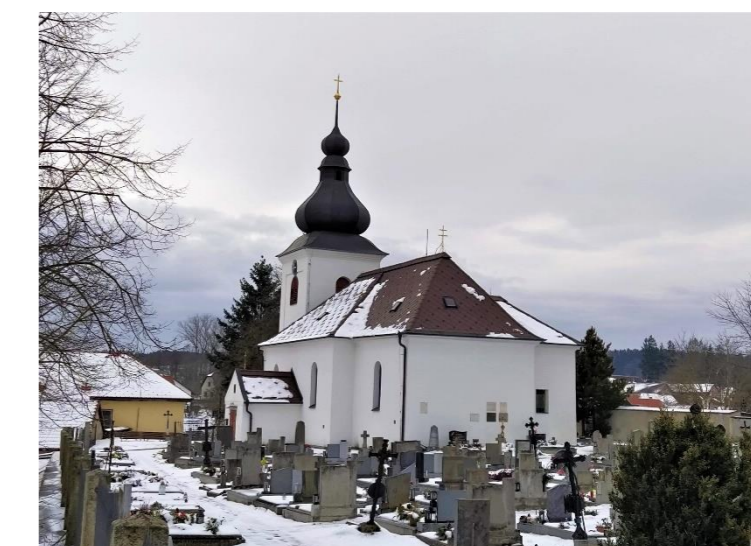
Cesta s alejí (L1) mířící bývalému hospodářskému dvoru (B1), kde je dnes pila

Hájovna (B3)

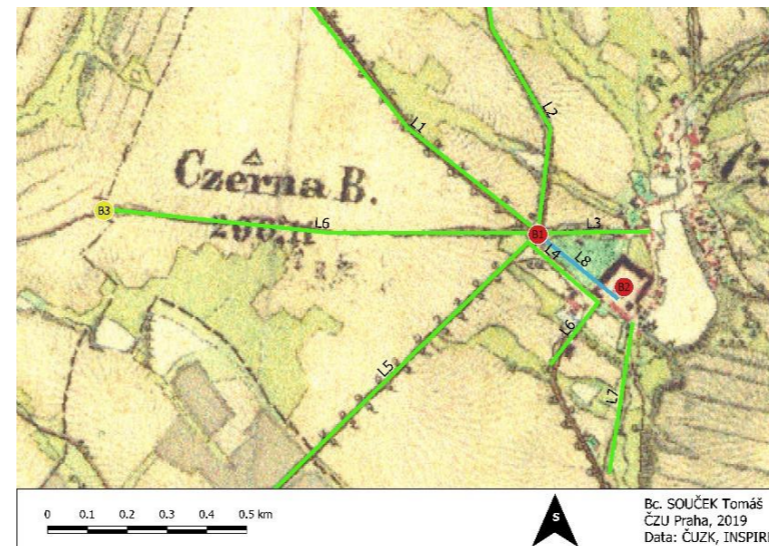

Cesta (L1) s dochovanou alejí směřující k hájovně (B3)

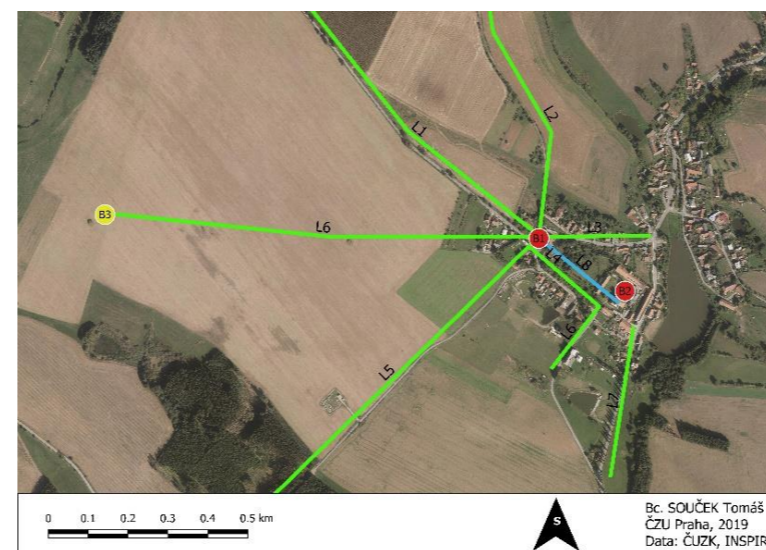

Kostel sv. Jana Evangelisty (B4) 1

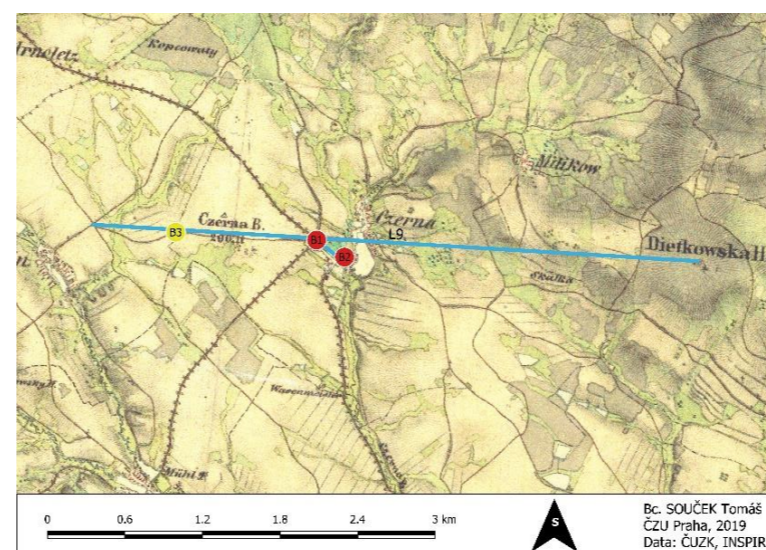
Lokalita číslo: 24 - Černá
Základní informace
Kraj: Vysočina Obec: Černá Katastrální území: Černá Okres: Žďár nad Sázavou ORP: Velké Meziříčí
Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU
Koncept: profánní Jádro: zámek Kompoziční schéma: 1B
Hlavní znaky kompozice
Zámek, náves, cesty, socha
Památky
Zámek - 1000136752 Socha sv. Jana Nepomuckého - 1000133556
Podrobný popis
V této kompozici jsou dva hlavní body. Jedním z nich je náves (B1), kde se setkává pět os, které jsou tvořeny přímými cestami. Některé cesty byly lemovány alejemi. Dalším hlavním bodem a zároveň jádrem kompozice je zámek (B2) a jeho dominanta věž. K zámku vedou tři cesty, z nichž jedna je spojnicí mezi zámkem a sochou sv. Jana Nepomuckého nacházející se na okraji návsi. Dále zde existuje symbolická osa navazující na cestu L1 pokračující k zámecké věži. Tuto symbolickou osu dnes doplňuje protáhlá vodní plocha v zámecké zahradě. Vedlejším bodem v této kompozici je drobná sakrální stavba (B3) na cestě L6, tato cesta pokračuje směrem na křižovatku silnic ve vedlejší obci Jersín. Pokud však tuto linii protáhneme linií L3 a povedeme ji pořád rovně tak končí přesně na vrcholu kopce Dědkovská hora, která je zdejší dominantou. Tato symbolická linie je označena L9.
Hodnocení
Jádro kompozice zámek Černá je ve velmi dobrém stavu. Hlavní osa L1 pokračující k věži zámku je dobře zachovalá včetně částečné aleje. Některé z os spojujících se na návsi jsou pozměněné kvůli invazivní zástavbě včetně částečně zastavěné původní návsi. Cesty jsou ve svých původních trasách kromě L5 a L6, které se nyní před návší odkloňují kvůli zástavbě na okraji návsi. Cesta (L4) spojující sochu sv. Jana Nepomuckého se zámek má výborně dochované stromořadí tvo
Kategorie
Kategorie 2 – Částečně zachovalá kompozice

II. vojenské mapování

Současné ortofoto

Symbolická linie L9

Socha sv. Jana Nepomuckého

Zámek Černá - jádro kompozice 1

Stromořadí spojující zámek se sochou (L4)

Lokalita číslo: 25 – Staré Hutě u Kamenice nad Lipou

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Těmice
Katastrální území: Těmice u Kamenice nad Lipou
Okres: Pelhřimov
ORP: Pelhřimov

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní
Jádro: hájovna
Kompoziční schéma: 2A

Hlavní znaky kompozice

Hájovna, cesty, obora

Památky

Rybníček u Starých Hutí – Přírodní památka

Podrobný popis

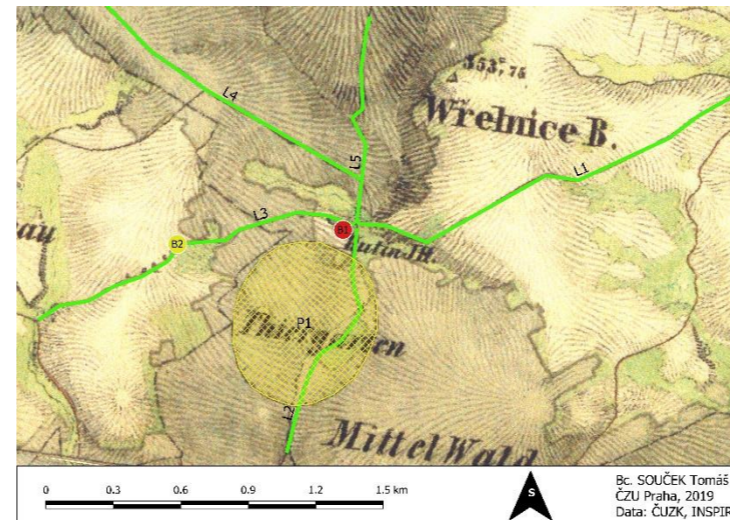
Jádrem této kompozice je hájovna(B1) ve Starých Hutích u Kamenice nad Lipou. Tato hájovna se nachází uprostřed lesů, sbíhá se u ní několik cest a tvoří tedy významnou křižovatku. Cesta L1 vede do obce Těmice a cesta L2 vede do obory(P1), kterou prochází dále do Nové Vsi. Obora měla tvar kruhu a byla umístěna v malebném údolí, ale z mapy není určitelné, co v ní bylo chováno. Cesta L3 vede do Benešova a cestou prochází kolem drobné sakrální stavby(B2). Cesta L4 vede do obce Rytov a poslední z cest L5 vede na blízký vrchol Bohumín.

Hodnocení

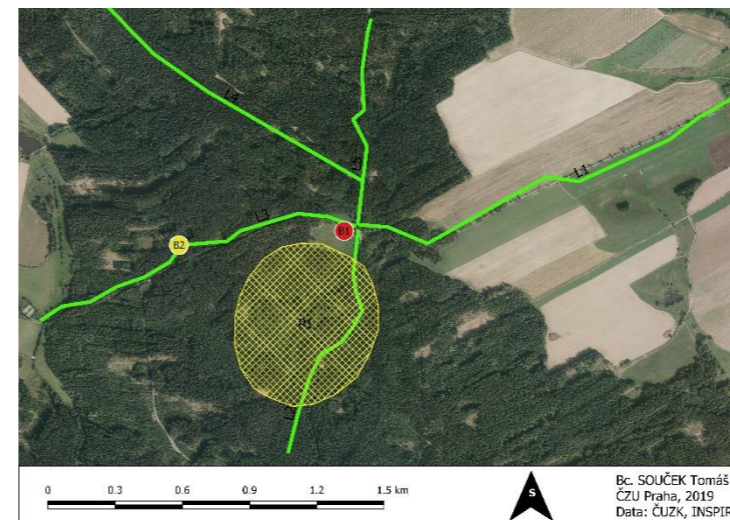
Hájovna(B1) je moderně zrekonstruovaná a funguje jako součást navazujícího kempu. Přes cestu od bývalé hájovny se nachází rybníček, který je přírodní památkou. Obora se do dnešních dnů již nedochovala, avšak v jejím původním umístění se nyní nachází regionální biocentrum RBC-U121, které je součástí územního systému ekologické stability. Drobná sakrální stavba (B2), která ležela u cesty L3 zanikla, a navíc se z těchto míst kde dříve bylo pole a louka stal les. Klenová alej doprovázející cestu L3 je částečně zachována hlavně v části od hájovny podél kempu. Během období mezi II. a III. vojenským mapováním byly cesty vedoucí k hájovně ještě více napříměny a tato napřímění se zachovala až do dnešních dní a například pohled linií L5 téměř z vrcholu Bohumín je opravdu zajímavý. Také lesní porost byl rozčleněn na pravidelné bloky, které jsou částečně do dnes znatelné. V tomto období zdá se také zanikla obora.

Kategorie

Kategorie 3 – Poškozená kompozice

II. vojenské mapování

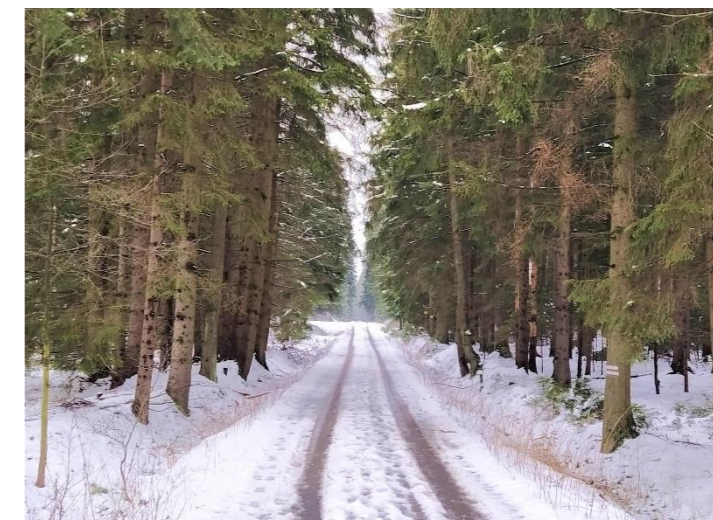
Současné ortofoto

Hájovna (B1) tvořící jádro této kompozice

Cesta (L3)

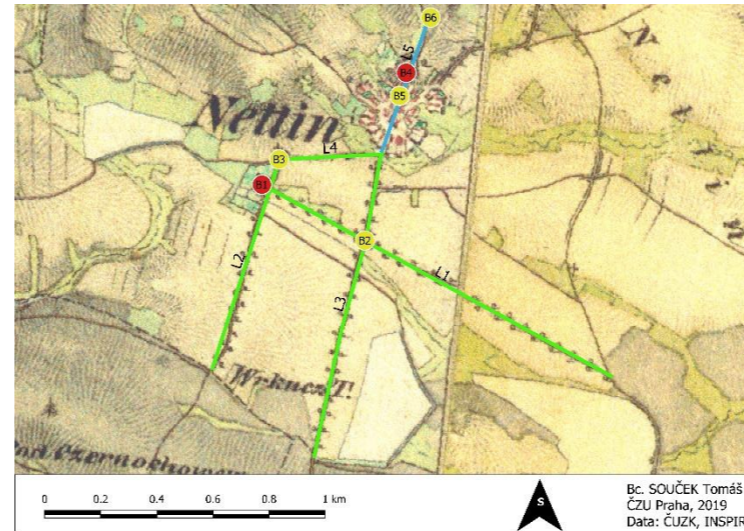

Cesta (L5)

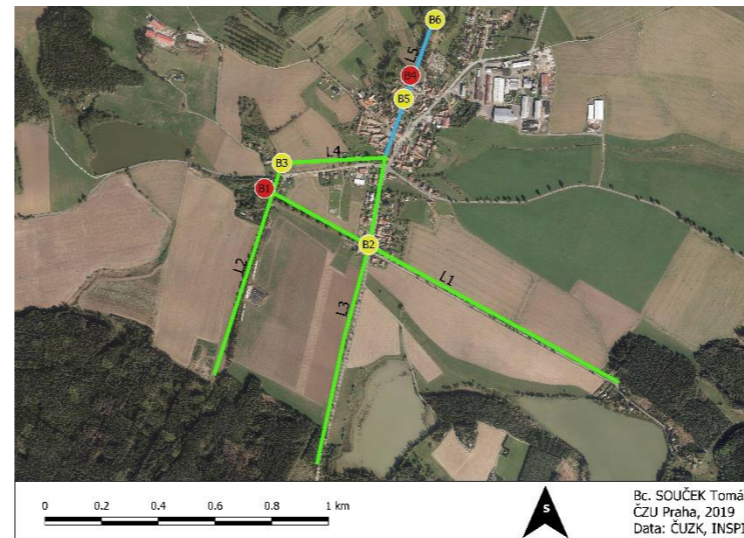

Cesta (L1)

Lokalita číslo: 26 – Netín
Základní informace
Kraj: Vysočina Obec: Netín Katastrální území: Netín Okres: Žďár nad Sázavou ORP: Velké Meziříčí
Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU
Koncept: profánní Jádro: dvůr Kompoziční schéma: 1B
Hlavní znaky kompozice
Hospodářský dvůr, kostel, socha sv. Jana Nepomuckého, křížová cesta, cestní síť
Památky
Kostel Nanebevzetí Panny Marie s křížovou cestou - 1000139942 Socha sv. Jana Nepomuckého - 1000145307
Podrobný popis
Tato komponovaná krajina je tvořena cestní sítí doprovázenou alejemi, která je propojená s hospodářským dvorem (B1) a obcí Netín. Cesta L1, která je dlouhá 1,4 kilometru vychází z hospodářského dvora, leží v jeho ose a vede až téměř na hráz Velkého Netínského rybníka. Další cesty L2, která vede podél dvora a kříží cestu L1 a cesta L3, která také kříží cestu L1 v bodě B2, kde se nachází vysoký kříž a vede napřímeně až k lesu a pak dále se již částečně klikatí směrem do obce Kochánov. Také v místě, kde se setkávají cesty L2 a L4 se nachází křížek (B3). Na osu L3 částečně navazuje symbolická osa L5, která spojuje sochu sv. Jana Nepomuckého (B5), s kostelem Nanebevzetí Panny Marie (B4), s křížovou cestou a hrobkou Lobkowiczů. Křížová cesta s hrobkou jsou až z pozdějšího období než hospodářský dvůr s cestami, ale tuto komponovanou krajinu vhodně doplnily.
Hodnocení
Hospodářský dvůr již není úplně celý, ze čtvercového půdorysu jedno křídlo a zadní trakt zanikl, a tak z něj zbylo pouze jedno křídlo a část předního traktu s průjezdem, takže již není v ose s cestou L1. Kolem části cest L1, L3 a L4 se objevila nová výstavba a v těchto místech tak zmizely aleje. Oboustranné aleje zůstali pouze v části cesty L1 a téměř v celém úseku cesty L2, jsou tvořeny jírovcem a lípou. Vysoký kříž (B2) se nachází za plotem na soukromé zahradě, a ještě k tomu asi metr od sloupu s elektrickým vedením a tím jeho význam a viditelnost zaniká. Kostel Nanebevzetí Panny Marie je v dobrém stavu a nachází se v jeho blízkosti křížek a socha sv. Jana Nepomuckého na návsi. Hrobka (B6) je v dobrém stavu. Křížová cesta je lemována lipovou alejí, ale zdá se, že není příliš udržována. Vzhled křížové cesty částečně narušuje silnice vedoucí podél ní, která v některých místech zasahuje až na samou hranici této křížové cesty, a to hlavně v těch místech kde již chybí v kompozici aleje strom.
Kategorie
Kategorie 2 – Částečně zachovalá kompozice

II. vojenské mapování

Současné ortofoto

Hrobka Lobkowiczů (B6) a k ní vedoucí křížová cesta

Nejdelší z cest v této kompozici (L1) spojující dvůr s rybníkem

Cesta (L2) s kompletní dochovanou alejí tvořenou lipami, kleny a jírovci

Kostel Nanebevzetí Panny Marie (B4)

Lokalita číslo: 27 – Chválkov

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Mnich
Katastrální území: Chválkov
Okres: Pelhřimov
ORP: Pelhřimov

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní
Jádro: dvůr
Kompoziční schéma: 1B

Hlavní znaky kompozice

Hospodářský dvůr, obora – bažantnice, hájovna, rasovna, přímé cesty s alejemi

Památky

-

Podrobný popis

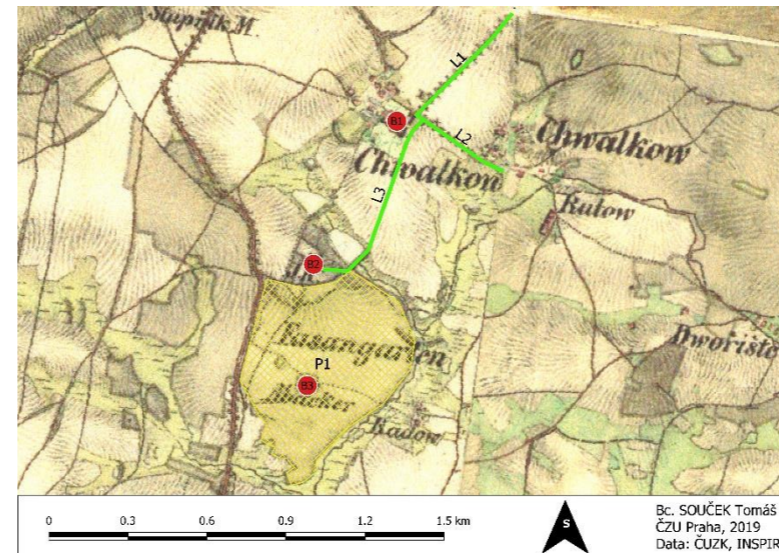
Rozlehlý hospodářský dvůr (B1) ve Chválkově je jádrem této kompozice. Od tohoto hospodářského dvora vychází 3 cesty. Cesty L1 a L2 byly lemovány oboustrannými alejemi, ale obě byly dlouhé přibližně 500 metrů a dále na ně navazovali již nerovné cesty bez doprovodných alejí. Cesta L3, která byla bez aleje vede od hospodářského dvora k oboře (P1) a k hájovně (B2). Tato obora byla bažantnicí a dle map II. vojenského mapování se uprostřed ní navíc nacházela tzv. rasovna (B3).

Hodnocení

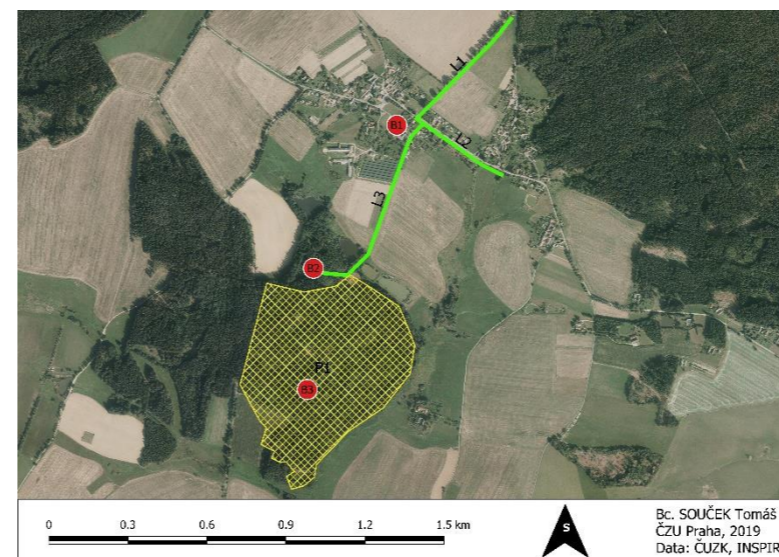
Jádro kompozice panský hospodářský dvůr se dochoval pouze částečně, a to rozdělený na několik samostatných celků a některé části se nedochovali vůbec. Tyto samostatné celky jsou přestavěny na rodinné domy a vnitřek dvora je rozdělen jako zahrady a část zabrala nová cesta zpřístupňující jednotlivé objekty. Hájovna (B2) zcela zanikla. Na místě obory se dnes nachází převážně smrkové lesy. Rasovna se dochovala do dnešních dnů v relativně dobrém stavu, dnes slouží k rekreaci a nachází se u ní malý kemp s rybníčkem. Dále se zde u bývalé rasovny nachází výklenková kaplička. Cesty se zachovaly ve svých původních trasách a u cesty L1 se dokonce zachovala i lipovo-klenová oboustranná alej. U cesty L2 alej zanikla a byla podél ní vystavěna nová zástavba tvořící podstatnou část dnešní obce. Podél cesty L2 se nachází křížek a boží muka.

Kategorie

Kategorie 3 – Poškozená kompozice

II. vojenské mapování

Současné ortofoto

Pohled z cesty (L1) na jednu z budov dříve tvořící hospodářský dvůr (B1)

Bývalá rasovna (B3) dříve se nacházející v oboře (P1)

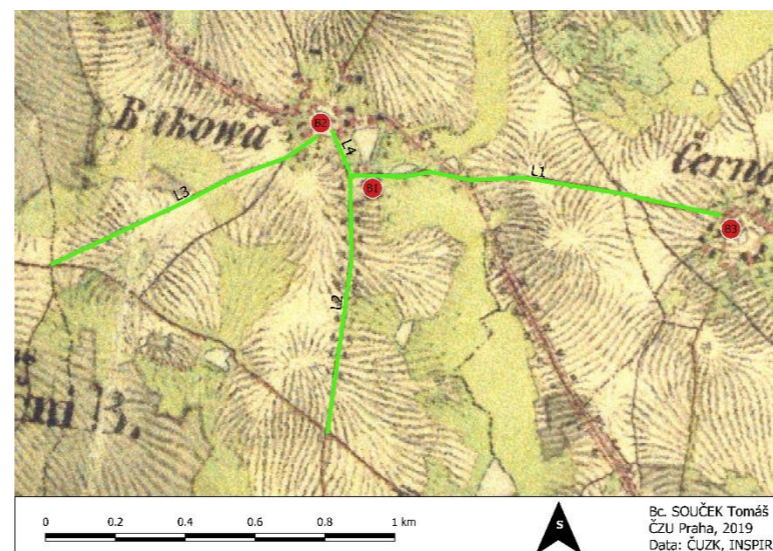

Malá kaplička nalézající se u cesty (L2)

Cesta (L1) s dochovanou alejí

Lokalita číslo: 28 – Nová Buková
Základní informace
Kraj: Vysočina Obec: Nová Buková Katastrální území: Buková Okres: Pelhřimov ORP: Pelhřimov
Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU
Koncept: profánní Jádro: dvůr Kompoziční schéma: 1A
Hlavní znaky kompozice
Hospodářský dvůr, kaple, přímé cesty
Památky
-
Podrobný popis
V obci Nová Buková se nachází panský hospodářský dvůr(B1), který je jádrem této kompozice. Od hospodářského dvora vychází téměř přímá cesta(L1), vedoucí po hrázi rybníka a pokračující dále směrem do vedlejší obce Černov k malé kapli(B3), která se zde nacházela už na císařských otiscích stabilního katastru. Další cesta(L2), která byla dle II. vojenského mapování s alejí, vede směrem na jih k rybníku Samson a k obci Hřibčíc. Z této délky cesty je ale pouhých 200 metrů přímých a doprovázených alejí. Další cesta v této kompozici (L4) vede na návěs ke křížku, u kterého v roce 1901 byla vystavěna kaple(B2). (Obec Nová Buková, 2019) Další cesta L3 vede z této návěsi od křížku nebo později od kapličky do obce Rohovka.
Hodnocení
Bývalý panský hospodářský dvůr je ve dobrém stavu a do dnes v něm funguje zemědělský podnik. Je zajímavé že na rozdíl od jiných podobně využívaných historických dvorů zde nejsou vidět žádné výrazné a nevhodné stavební úpravy, a tak si dvůr zachovává svůj původní ráz. Kaplička na návěsi v Nové Bukové je ve velmi dobrém stavu, stejně tak historická kaplička v Černově je v dobrém stavu. Alej u cesty L2 se do dnešních dnů příliš nedochovala, nachází se zde pouze pár ovocných stromů rostoucích z kamenné zídky vedoucí podél této cesty. V obci Nová Buková a v jejím okolí se nachází velké množství křížků a také několik božích muk. Například jen u cesty L3, pokud budeme počítat i křížek u kapličky(B2), se nachází 4 křížky, a to na pouze 900 metrů dlouhém úseku.
Kategorie
Kategorie 2 – Částečně zachovalá kompozice

II. vojenské mapování

Současné ortofoto

Panský hospodářský dvůr (B1)

Kaple (B3) na návěsi v Nové Bukové

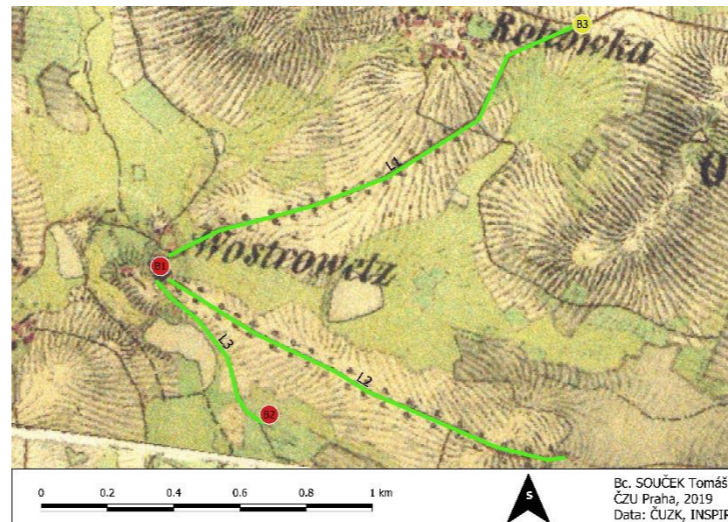

Kaplička(B3) v Černově

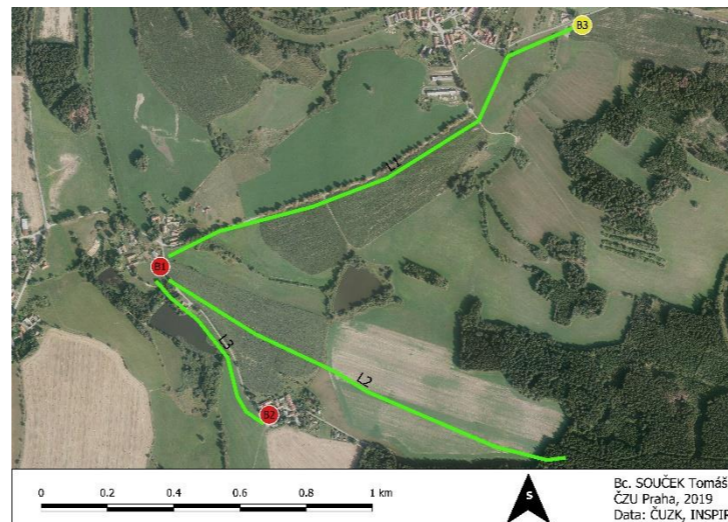

Cesta (L2) doprovázena kamennou zídou a ovocnými stromy

Lokalita číslo: 29 – Ostrovec
Základní informace
Kraj: Vysočina Obec: Pelhřimov Katastrální území: Ostrovec u Houserovky Okres: Pelhřimov ORP: Pelhřimov
Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU
Koncept: profánní Jádro: dvůr Kompoziční schéma: 1B
Hlavní znaky kompozice
Hospodářský dvůr, huť, cesty s alejemi, křížek,
Památky
-
Podrobný popis
V této velmi jednoduché komponované krajině je jádrem hospodářský dvůr (B1) v obci Ostrovec. Od tohoto dvora se rozebíhají dvě komponované cesty s alejemi, a to (L1) vedoucí až do vedlejší obce Rohovka na křižovatku s křížkem (B3) a cesta L2 vedoucí do lesa a pokračující až na křižovatku s cestou, která spojuje Novou Bukovou s obcí Hřibčecí. V době mezi II. a III. vojenským mapováním hospodářský dvůr (B1) zanikl, ale objevil se nový kompoziční bod Josefínská Huť (B2) nacházející se na cestě L3.
Hodnocení
V současné době je tato kompozice v rozkladu. Původní hospodářský dvůr (B1) zcela zanikl a na jeho místě se dnes nachází pouze část kamenné zdi a stojí zde novější rodinný dům. Cesta s alejí (L2) zcela zanikla a na jejím místě se dnes nachází zemědělská půda. Josefínská huť (B2) je v relativně dobrém stavu, pouze je dnes využívána mnoha vlastníky a je rozdělena na několik celků s rozdílným majitelem. Cesta L1 je z části od Rohovky zanikla, avšak křížek (B3) na křižovatce dosud zůstává, a to navíc ve společnosti dvou mohutných lip. Zbytek cesty L1 je v dobrém stavu včetně vzrostlé aleje, která je tvořena převážně duby a jírovcí.
Kategorie
Kategorie 3 – Poškozená kompozice

II. vojenské mapování

Současné ortofoto

Místo, kde se nacházel původní hospodářský dvůr (B1) a nyní zde zůstává pouze část jedné ze zdí

Křížek (B3) mezi mohutnými lípami

Výborně dochovaná alej (L1) tvořená duby a jírovcí

Josefínská huť (B2)

Lokalita číslo: 30 – Kamenice nad Lipou

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Kamenice nad Lipou
Katastrální území: Kamenice nad Lipou
Okres: Pelhřimov
ORP: Pelhřimov

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: sakrální
Jádro: kaple
Kompoziční schéma: 1D

Hlavní znaky kompozice

Kaple, zámek, kostel, cestní síť, křížová cesta

Památky

Kamenice nad Lipou – MPZ - 1000084449
Zámek - 1000124864
Hřbitovní kaple sv. Máří Magdaleny s křížovou cestou – 1000139868
Kostel Všech svatých se zvonící - 1000141641
Socha sv. Jana Nepomuckého – 1000136013
Lípa v Kamenici nad Lipou – památný strom

Podrobný popis

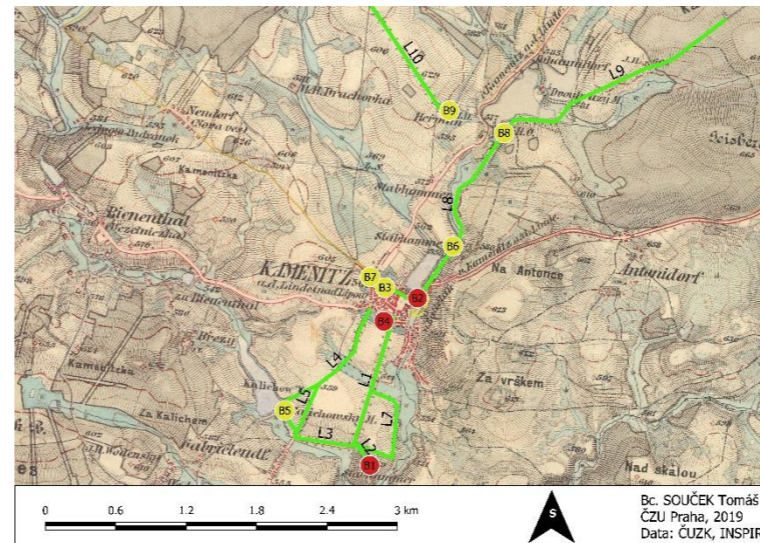
Hlavním kompozičním bodem v této komponované krajině je osmiboká hřbitovní kaple (B1) na konci křížové cesty (L2). Kaple se nachází na vrcholku kopce necelý kilometr jižním směrem od zámku (B2) v Kamenici nad Lipou. U tohoto zámku se nachází zámecký park (P1) z jedné strany a z druhé strany rybník. Cesta L1 spojující zámek s kaplí, začíná na náměstí u zámku, pak vede kolem hospodářského dvora a pokračuje volnou krajinou na křižovatku, odkud vede křížová cesta (L2), cesta L7 tvořící malý okruh kolem pole a vracející se zpátky na L1, a cesta L3 propojující L1 s rovnoběžnou cestou L4 a s na ní navazující cestou L5. Z křižovatky cest L3 a L5 navazuje cesta L6 vedoucí ke mlýnu a od mlýnu se směrem do kamenice vrací cesta L4. Dalšími liniemi v této kompozici jsou cesta L9 tvořící ulici vedoucí od zámku podél kostela a končící na křižovatce, kde se nachází kaple sv. Jana Nepomuckého (B7) a také bývalý zájezdní hostinec. Další cestou je pak L8, která vede od zámku severním směrem podél zámeckého rybníka a přes mostek až k hamru.

Hodnocení

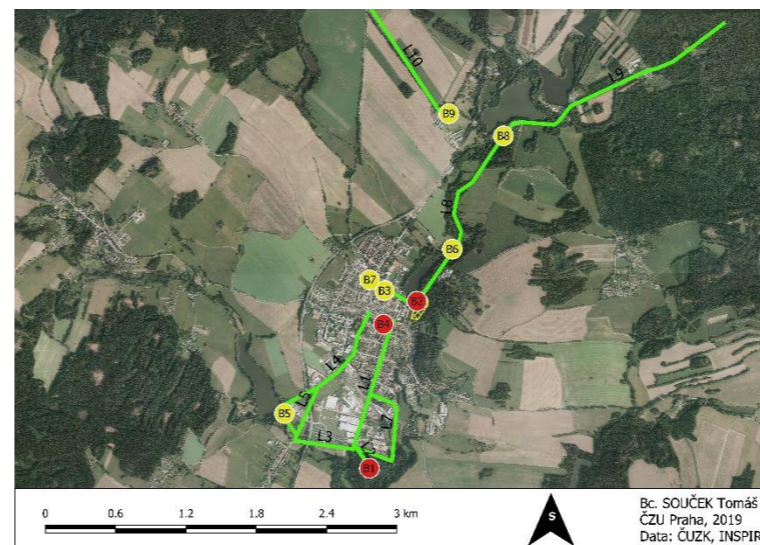
Kaple sv. Máří Magdaleny spolu s křížovou cestou je v dobrém udržovaném stavu. Okolo kaple se dnes nachází relativně rozlehlý hřbitov. Zámek je v dobrém stavu včetně zámeckého parku, ve kterém se nachází památná lípa, která se stala dokonce součástí názvu obce. (Kamenice nad Lipou, 2019)
Hospodářský dvůr v Kamenici n. L. dnes slouží jako autobusové nádraží a je ve velmi dobrém zrekonstruovaném stavu. Cestní síť jižně od zámku je dnes součástí města a nachází se zde převážně průmyslová zóna, aleje se zde nedochovaly. U cesty L8 dodnes se dodnes dochovala vzrostlá lipová alej, ale hamr, ke kterému tato cesta vedla již zanikl. Hamr (B6) na této cestě již zanikl ale pila (B8) a dvůr (B9) se dochoval. Od těchto objektů vedou významné aleje Johanka z nich část je tvořena modřínů. Socha sv. Jana Nepomuckého (B7) je v dobrém stavu a nachází se na dobře viditelném místě u křižovatky.

Kategorie

Kategorie 3 – Poškozená kompozice

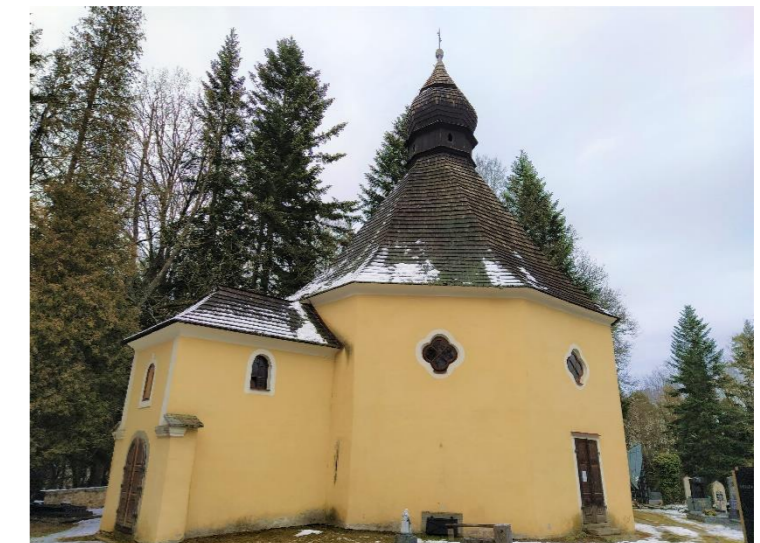
III. vojenské mapování

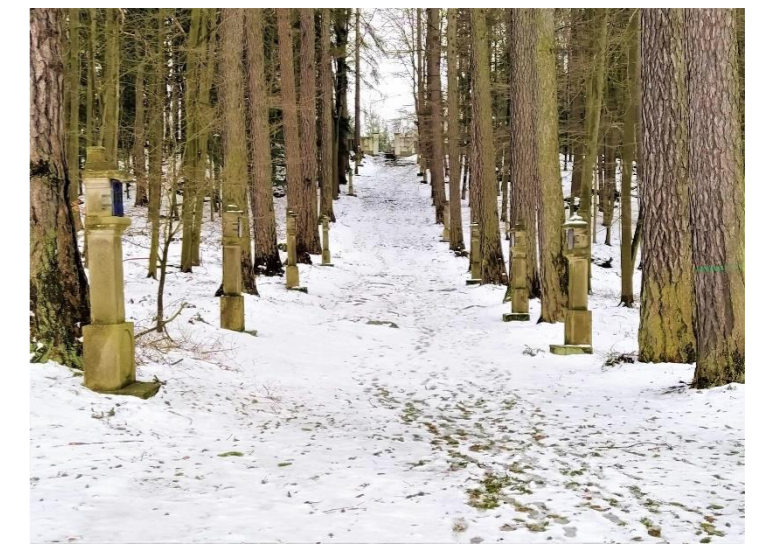
Současné ortofoto

Zámek v Kamenici nad Lipou (B2)

Hřbitovní kaple sv. Máří Magdaleny (B1)

Křížová cesta (L2)

Cesta (L1) spojující náměstí, hospodářský dvůr (B4) s křížovou cestou (L2)

Lokalita číslo: 31 - Petraveč

Základní informace

Kraj: Vysočina

Obec: Petraveč

Katastrální území: Petraveč

Okres: Žďár nad Sázavou

ORP: Velké Meziříčí

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní

Jádro: dvůr

Kompoziční schéma: 1B

Hlavní znaky kompozice

Hájovna, obora, přímé cesty, lesní průseky

Památky

-

Podrobný popis

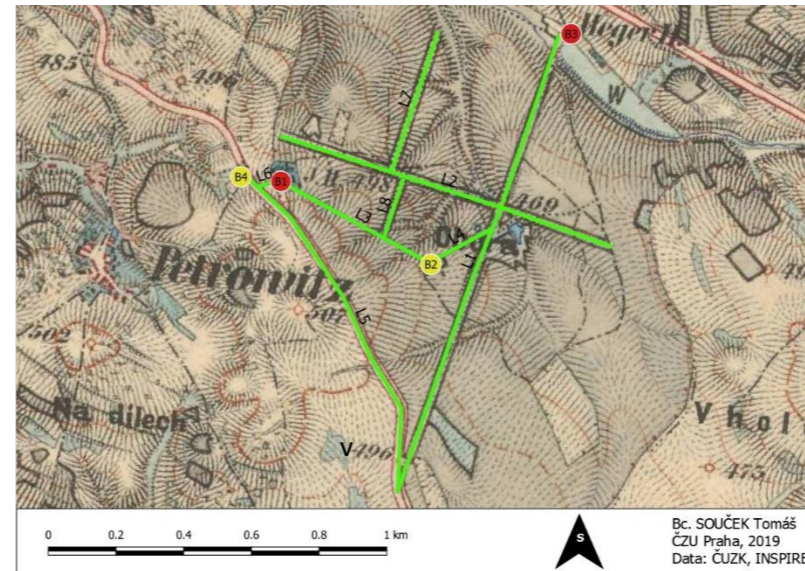
Jádrum této kompozice je hájovna (B1) tvořící dvůr. Od této hájovny vede krátká přímá cesta (L6) napojující se na hlavní silnici (L5) vedoucí podél obory mezi Velkým Meziříčím a Dolními Heřmanicemi. U této cesty se také nachází křížek (B4). Na tuto silnici (L5) se také napojuje nejdelší z lesních cest (L1) vedoucí skrz celou oboru až k malé hájence (B3) na severní straně obory. Tato cesta (L1) je křížena cestou L2, na kterou se dále napojují cesty L7 a L8. Cesta L8 spojuje cestu L2 s cestou L3. Cesta L3 vede od hájovny (B1) k hospodářské stavbě (B2) odkud se cesta L4 napojuje na cestu L1. V blízkosti křížení cest L1 s L2 se nachází malá vodní nádrž. Celý tento lesní celek, který je protkán sítí cest je oplocený a tvoří rozlehlou oboru.

Hodnocení

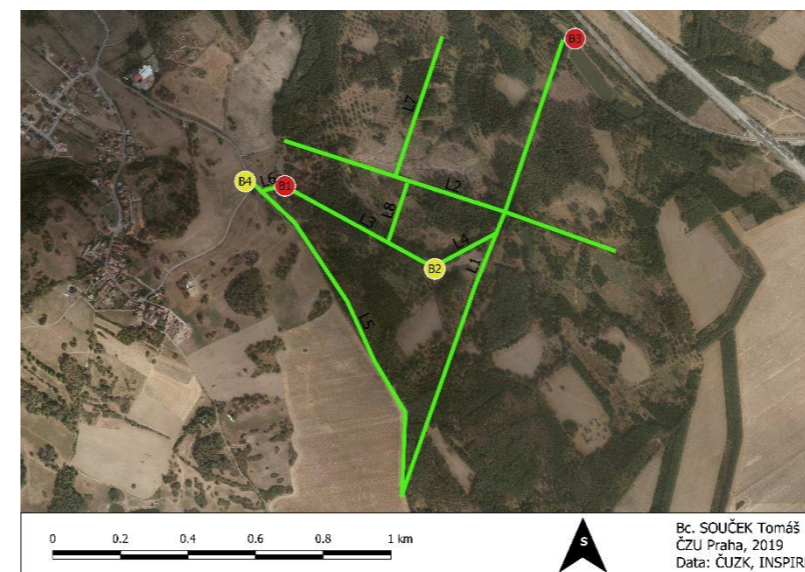
Obora do dnešních dní stále funguje a její oplocení je v dobrém stavu. Uvnitř této obory se nachází mnoho vzrostlých stromů. Hájovna (B1) však již není v příliš dobrém stavu a je skrytá mezi stromy. Menší hájenka (B3) je ve velmi dobrém stavu a nachází se u ní nový rybník. Hospodářská budova (B2) je zdá se také v dobrém stavu. Nejdelší z cest L1 je dobře zachována a je lemována alejí vzrostlých stromů, a to převážně dubů a jasanů. Cesta L2 je dobře znatelná včetně aleje a podobně zachovalé jsou i cesty L3 a L4. Lesní průseky L7 a L8 však již znatelné nejsou.

Kategorie

Kategorie 2 – Částečně zachovalá kompozice

III. vojenské mapování

Současné ortofoto

Malá hájenka (B3)

Hájovna (B1)

Cesta L5 a oplocení obory

Křížek (B4) nacházející se přes cestu od hájovny B3

Lokalita číslo: 32 – Ruda

Základní informace

Kraj: Vysočina

Obec: Ruda

Katastrální území: Ruda u Velkého Meziříčí

Okres: Žďár nad Sázavou

ORP: Velké Meziříčí

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní

Jádro: dvůr

Kompoziční schéma: 1B

Hlavní znaky kompozice

Hospodářský dvůr, kostel, kaplička, hájenka, přímé cesty s alejemi

Památky

-

Podrobný popis

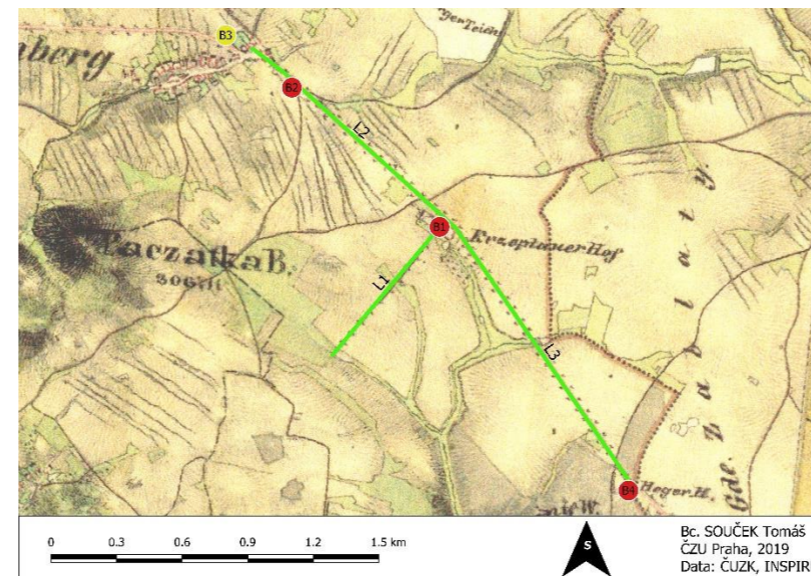
Jádrum této velmi jednoduché kompozice je hospodářský dvůr (B1) nazývaný Křeptovský Dvůr. Kolem dvora vede hlavní cesta mezi Velkým Meziříčím a Velkou Bíteší tvořená přímými úseky L2 a L3 lomícími se před hospodářským dvorem a doplněných alejemi ovocných stromů. Cesta L3 spojuje hospodářský dvůr (B4) s malou hájenkou (B4). Cesta L2 vede od hospodářského dvora do obce Ruda na návěs a cestou míjí kapli sv. Jana Nepomuckého nacházející se na okraji vsi. Na návěsi se tato hlavní cesta stačí a vede ke kolem kostela sv. Jiljí (B3), který je viditelný již z dálky. Z hospodářského dvora vede také naprosto přímá cesta L1 mířící od hospodářského dvora směrem do údolí a je doprovázena alejí. Na hospodářský dvůr navazoval také ovocný sad.

Hodnocení

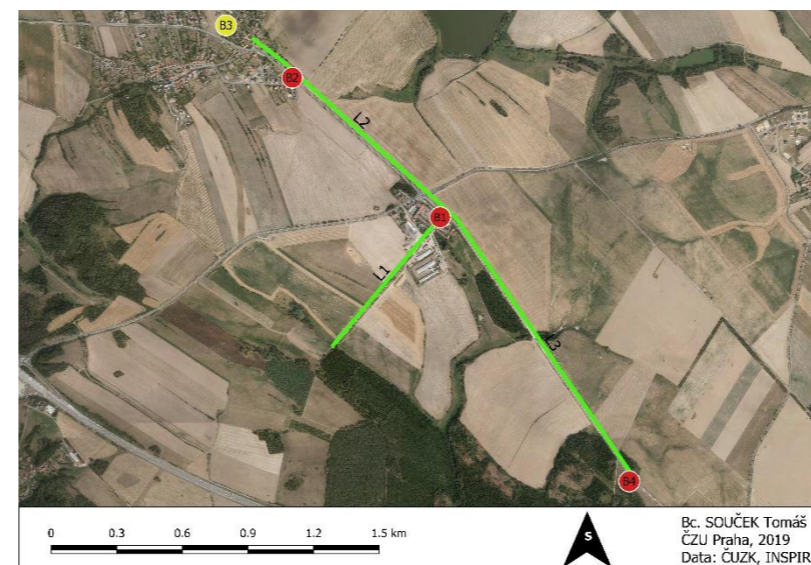
Hospodářský dvůr (B1) dodnes funguje jako zemědělský objekt. Dvůr byl částečně rozšířen oproti stavu na mapách II. vojenského mapování, avšak je ve velmi špatném a neudržovaném stavu. Ovocný sad u hospodářského dvora zcela zanikl. Kaplička sv. Jana Nepomuckého (B2) není v příliš dobrém stavu. Kostel sv. Jiljí (B3) tvořící jakousi dominantu v obci, a to především při příjezdu ze směru od Velkého Meziříčí, je naopak ve velmi dobrém stavu, a to včetně dobře udržovaného okolí. Hájenka (B4) zcela zanikla a na jejím původním místě se dnes nachází louka. Všechny cesty zahrnuté v této kompozici se dochovaly ve svých původních trasách. Aleje doprovázející tyto cesty se však dochovaly pouze útržkovitě.

Kategorie

Kategorie 2 – Částečně zachovalá kompozice

II. vojenské mapování

Současné ortofoto

Křeptovský Dvůr (B1)

Kaple sv. Jana Nepomuckého (B2)

Kostel sv. Jiljí (B3)

Přímá cesta (L2) vedoucí z Rudy k hospodářskému dvoru (B1)

Lokalita číslo: 33 Kněžice

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Brtnice
Katastrální území: Jestřebí u Brtnice
Okres: Jihlava
ORP: Jihlava

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní
Jádro: zámek
Kompoziční schéma: 2B

Hlavní znaky kompozice

Zámek, lovecký zámeček, rozbíhající se cesty tvořící hvězdu, kostel, kaplička, drobná sakrální architektura

Památky

Myslivna Aleje – 1000128908
Boží muka – 1000145384

Podrobný popis

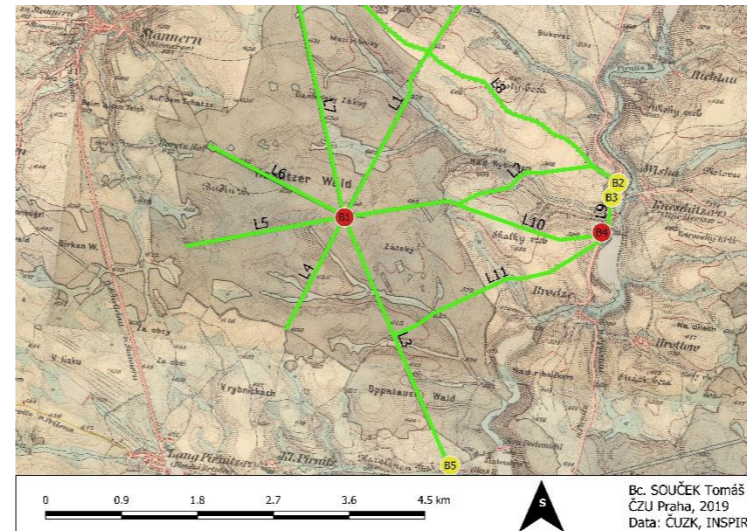
Jádrum hlavní části této kompozice je lovecký zámeček (B1), dnes nazývaný zámeček Aleje. V areálu tohoto zámečku se nachází několik hospodářských staveb a altánů. Od tohoto bodu se rozebíhá 7 linií tvořených cestami a lesními průseky a tvoří tak zajímavý obrazec jakési hvězdy dobře viditelný i na ortofoto mapách. Nejdelší z linií je linie L3, která je dlouhá 3,2 kilometru. Na konci většiny linií se nachází nebo někdy v historii dle historických map nacházela drobná sakrální architektura, jako jsou křížky a boží muka. Cesta L1 vede přímou cestou přes kopec až do obce Jestřebí k božím mukům. Cesta L2 a z ní oddělující se cesta L10 vedou od loveckého zámečku směrem do obce Kněžice, kde se nachází zámek (B4) s malým zámečským parkem, kostel sv. Jakuba Staršího (B2) a kaplička sv. Jana Nepomuckého (B3). Z obce Kněžice navíc vychází dvě další cesty L8 a L11, které kříží linie vedoucí od zámečku. Nejdelší z linií L3 vede až ke sklárně (B5), u které se navíc v blízkosti nachází mlýn a hájovna. Cesta L6 vede do Stonařova až ke křížové cestě. Ostatní cesty jsou zakončeny napojením na méně významné cesty.

Hodnocení

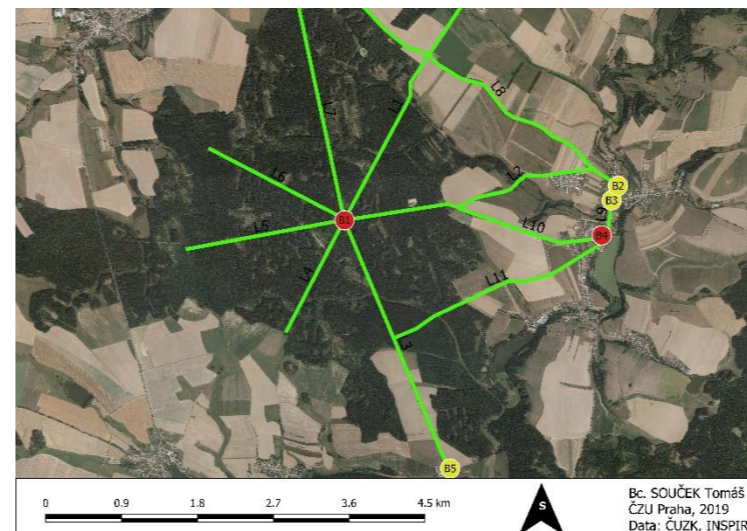
Všechny z radiálních linií vycházejících od zámečku jsou dodnes dochované, pouze v současné době, kdy je i zde velký výskyt kůrovce a různých polomů tak jsou cesty pěkně zaneseny a v některých místech vedou skrz mýtiny. Lovecký zámeček je v dobrém stavu, ale většina z okolních staveb chátrá. Zámek v Kněžicích je v dobrém stavu a v současnosti se zde nachází obecní úřad, muzeum a knihovna. Kostel sv. Jakuba staršího je v dobrém stavu, stejně tak kaple sv. Jana Nepomuckého.

Kategorie

Kategorie 1 – Zachovalá kompozice

III. vojenské mapování

Současné ortofoto

Lovecký zámeček Aleje (B1)

Drobné sakrální stavby a křížky na koncích hlavních linií či na křižnicích s dalšími cestami

Kaple sv. Jana Nepomuckého (B3)

Cesta vedoucí k loveckému zámečku (L7)

Lokalita číslo: 34 – Telč

Základní informace

Kraj: Vysočina

Obec: Telč

Katastrální území: Telč

Okres: Jihlava

ORP: Telč

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: kombinovaný

Jádro: zámek

Kompoziční schéma: 2b

Hlavní znaky kompozice

Zámek, zámecký park, kostel, bažantnice, obora, hájenka, kaple, sochy, cesty

Památky

MPR -Telč - 1000084262

Zámek Telč – 1000125911

Kaple sv. Karla Boromejského s křížovou cestou – 1000153094

Kostel sv. Jana Nepomuckého s domem - 1000146567

Podrobný popis

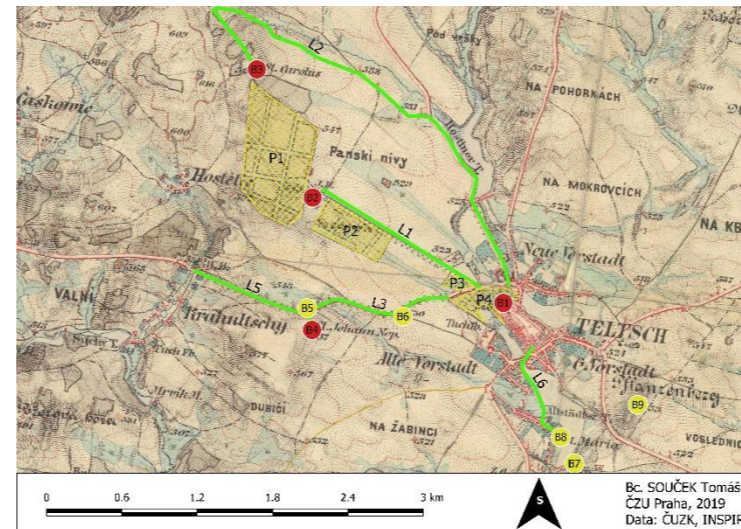
Hlavním prvkem v této kompozici je cesta L1 spojující hájovnu(B2) se zámeckým parkem(P4) a opticky pokračující až k zámku. U hájovny se nachází rozlehlá bažantnice (P1) a menší obora (P2). Za oborou se nachází osmiboká kaple sv. Karla Boromejského s kalvárií zakončující křížovou cestu (L2). Tato křížová cesta začíná u zámeckého parku (P4) a je lemovaná výklenkovými kapličkami. Významným bodem a krajinou dominantou je v této kompozici kostel sv. Jana Nepomuckého nacházející se na kopci mezi obcemi Krahulčí a Telčí. K tomuto kostelu vede přímá cesta L5, která směřuje přímo k tomuto kostelu, avšak nakonec se před kostelem stáčí směrem k Telči. Od této cesty L5 vede ke kostelu krátká cesta L4. Na křižovatce těchto cest se nachází velký kříž(B5). Od této křižovatky vede cesta(L3) do Telče k zámeckému parku a v půlce této cesty se nachází socha sv. Jana Nepomuckého(B6). Další komponovanou cestou zde je cesta L6 vedoucí od náměstí až ke kostelu Matky Boží(B6), která je lemována sochami. Kousek od tohoto kostela na hrázi rybníka se nachází další socha sv. Jana Nepomuckého(B7). Na kopci Oslednice se nachází kříž(B9), v dřívějších dobách, kdy se zde dle map nenacházel les, odsud musel být výhled na celou Telč a blízké okolí. V současné době se na tomto kopci nachází rozhledna. V Telči a okolí se nachází velké množství dalších křížků, kapliček a soch, které však již v této kompozici nejsou příliš významnými prvky.

Hodnocení

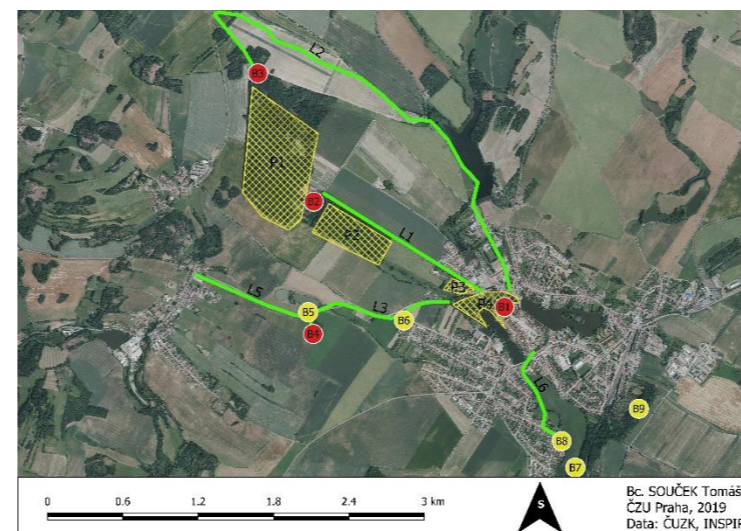
Cesta L1 se dochovala včetně lipové aleje. Zámek(B1) se zámeckým parkem(P4) jsou přístupné veřejnosti a jsou v dobrém udržovaném stavu. V parku se nachází mnoho zajímavých průhledů. Hájovna(B2) je nově zrekonstruována, a tak je v dobrém stavu. Místo obory se dnes nachází les fungující jako park. Křížová cesta(L2) v současné době svojí funkci neplní, a to z důvodu posunutí cesty dále od kapliček, a tak se jich dnes většina nachází v poli a není k nim žádný přístup. Přesto většina kapliček je nově opravená, a stejně tak velké množství dalších sakrálních staveb v okolí Telče je nově upravováno nebo udržováno v dobrém stavu, včetně soch sv. Jana Nepomuckého (B6 a B7) a soch doprovázejících cestu L6. Kostel sv. Jana Nepomuckého a kaple sv. Karla Boromejského jsou v relativně dobrém stavu. Cesty L3 a L5 jsou dnes téměř bez doprovodných alejí.

Kategorie

Kategorie 2 – Částečně zachovalá kompozice

III. vojenské mapování

Současné ortofoto

Cesta s alejí (L1) vedoucí k hájovně (B2)

Kaple sv. Karla Boromejského (B3)

Kalvárie u kaple sv. Karla Boromejského(B3) na konci křížové cesty (L2)

Jedna z výklenkových kapliček na křížové cestě (L2)

Lokalita číslo: 35 – Krokočín

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Krokočín
Katastrální území: Krokočín
Okres: Třebíč
ORP: Náměšť nad Oslavou

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní
Jádro: jiné
Kompoziční schéma: 2A

Hlavní znaky kompozice

Hospodářský dvůr, kaplička, hájovna, lesní cesty a průseky, pravidelné cesty

Památky

-

Podrobný popis

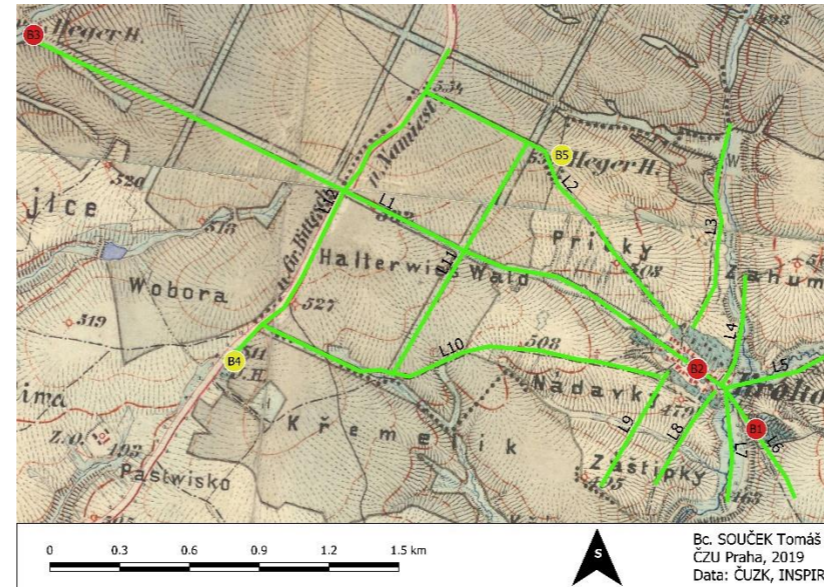
Základním prvkem utvářející tuto kompozici je linie L1 tvořená údolím potoka, na kterém se nachází obec Krokočín, která je typickou řadovou vsí s okapovou orientací staveb k návsi. Linie L1 pokračuje i proti proudu potoka, a i pak dále do lesa jako dlouhý lesní průsek končící malou hájovnou (B3). Z obce podél hlavní osy L1 vedou cesty L10 vedoucí téměř k hájovně (B4) a cesta L2 vedoucí podél malé hájenky (B5). Tyto 3 linie jsou propojené cestami L11 a L12, přičemž cesta L12 je zároveň hlavní silnicí vedoucí do nedaleké Velké Bíteše. Hlavní cestu L1 dále protínají i další lesní průseky rozdělující les na čtvercovou mozaiku. Z obce Krokočín dále vedou cesty L3, L4 a linie tvořená údolím s potokem L5 a souměrně na druhé straně obce vedou cesty L9, L8 a linie opět tvořená údolím s protékajícím potokem L7. Další cestou vedoucí z obce a navazující na návěs je cesta L6 spojující návěs s hospodářským dvorem (B1). Všechny tyto linie tvořené cestami a údolím jsou pravidelně rozmístěny okolo obce a vytváří tak při pohledu do mapy jakousi hvězdicí nebo dokonce snad jakéhosi pavouka. Na návsi se nachází kaple sv. Jana Nepomuckého (B2) a v blízkém okolí se nachází také křížky a boží muka.

Hodnocení

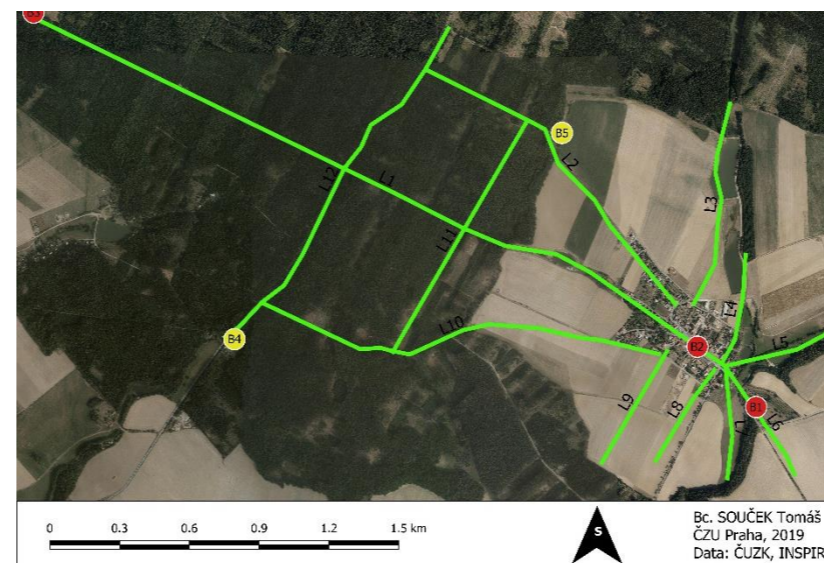
Lesní cesty a průseky jsou dobře zachovalé a viditelné, ale zanesené velkou vrstvou bláta, kůry a větví z důvodu velké těžby kvůli kůrovcové kalamitě. Malé hájenky (B3, B5) jsou v dobrém stavu a stejně tak větší hájovna (B4) je dobře zachovaná a dnes využívána jako penzion. Hospodářský dvůr (B1) je přestavěn ale zachovává si původní půdorys. Kaplička (B2) na návsi je dobře udržovaná, avšak samotná návěs byla rozdělena z jedné strany ke kapličce jako rozlehlé předzahrádky a z druhé strany vede hlavní silnice procházející obcí spolu s chodníkem. Na potoce nad vsí podél osy L1 přibýly nově zbudované rybníky a vodní tůň. Cesty L3 a L9 zanikly. Takže i přes zmizení těchto cest zůstává tato kompozice přibližně souměrná dle hlavní osy L1.

Kategorie

Kategorie 2 – Částečně zachovalá kompozice

III. vojenské mapování

Současné ortofoto

Hospodářský dvůr (B1)

Kaplička (B2)

Cesta L10 a boží muka nad obcí

Pohled na lesní cestu vedoucí po ose L1

Lokalita číslo: 36 – Náměšť nad Oslavou

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Náměšť nad Oslavou
Katastrální území: Náměšť nad Oslavou
Okres: Třebíč
ORP: Náměšť nad Oslavou

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní
Jádro: zámek
Kompoziční schéma: 2C

Hlavní znaky kompozice

Zámek, obora, hospodářský dvůr, přímé cesty s alejemi, lesní průseky, průhledy

Památky

Zámek – 1000132923
Kapucínský klášter a manufaktura – 1000135175
Obora s letohrádkem a střelnicí – 1000146845
Přírodní památka – Náměštská obora
Památná stromořadí - Čtyři aleje kolem Velkopolského dvora

Podrobný popis

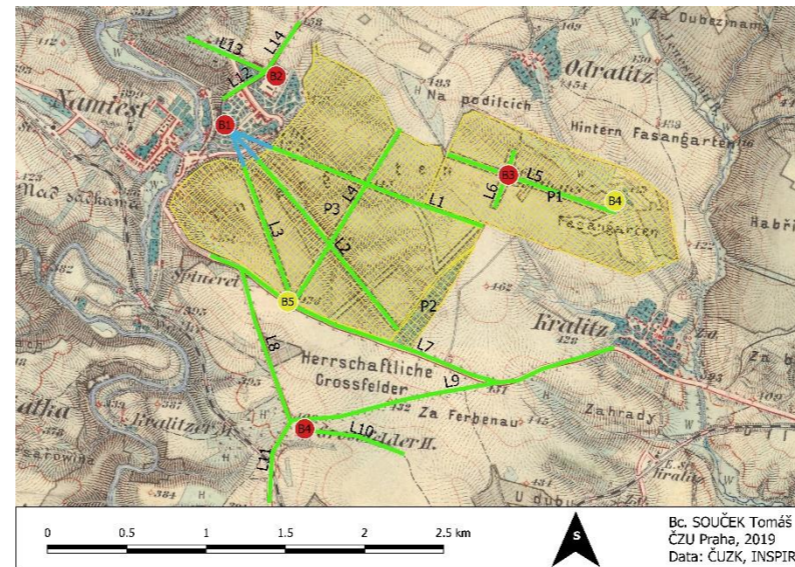
Hlavním kompozičním bodem je zde zámek(B1), od kterého se rozebíhají 3 lesní průseky (L1, L2, L3) protínající hlavní část obory (P3). Průhledy těmito průseky začínají dle map přibližně u brány nebo případně z vyšších pater části zámku nad bránou. Průsek L3 končí u hájenky (B5) odkud vede lesní průsek L4 přetínající linii L2 a L1. Na tuto část obory navazují dále geometricky upravený park (P2) a bažantnice (P1), která je rozdělena křížením cest L5 a L6. V křížení těchto cest se nachází letohrádek (B3) a na konci linie L5 se nachází hájenka. Podél hlavní části obory (P3) vede hlavní cesta (L7) spojující Náměšť s obcí Kralice. Od této cesty(L7) se oddělují cesty (L8 a L9) doprovázené alejemi vedoucí k Velkopolskému Dvoru (B4). Od tohoto dvora vedou další cesty s alejemi (L10 a L11). Okolo zámku B1 se rozkládají barokně upravené zahrady doplněné přírodně krajinářskou úpravou na svazích do údolí. Kousek od zámku na kopci se nachází velký hospodářský dvůr (B2), od kterého vychází 3 přímé cesty. Cesta L12 vedoucí podél zámecké zahrady a dále se napojující na cestu k zámku. Cesta L13 vedoucí rovně přímo z hospodářského dvora směrem na ostroh nad řekou Oslavou a cesta L14 která je součástí hlavní cesty vedoucí do Velké Bíteše.

Hodnocení

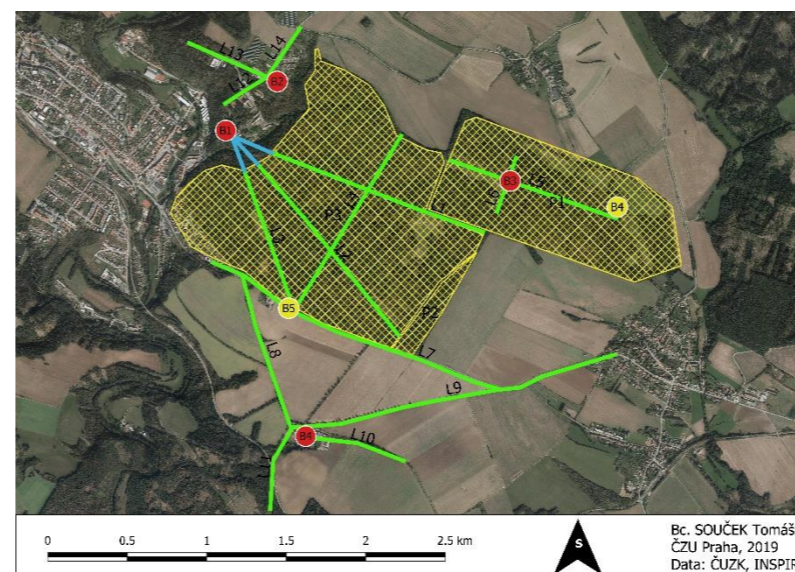
Zámek(B2) s přilehlými zahradami je velmi dobře udržovaný. Rozlehlý hospodářský dvůr (B2) je také ve velmi dobrém stavu a nachází se zde částečně restaurace a ubytování a částečně funguje jako kancelářská budova Lesní správy. Část aleje L13 vedoucí na ostroh od hospodářského dvora se zachovala. U cesty L14 alej zanikla a cesta L12 se dochovala s částečnou alejí. Všechny části obory jsou dnes propojeny v jeden velký celek a tvoří tak přírodní památku Náměštská obora. Lesní průseky vedoucí od zámku jsou znatelné, avšak průhledy skrz ně již nejsou možné. Částečně zachované průseky jsou L5 a L6 v blízkosti letohrádku (B3). Obora je v letních měsících přístupná veřejnosti. Hájenka (B4) je v dobrém stavebním stavu ale není příliš udržovaná a asi nemá moc využití a druhá hájenka B5 není ani v příliš dobrém stavebním stavu, kdy opadají omítky a na jedné z menších budov se propadá střecha. Velkopolský Dvůr (B4) není v nejlepším stavu ale aleje od něj vedoucí jsou dobře dochované a jsou památnými stromořadími.

Kategorie

Kategorie 2 – Částečně zachovalá kompozice

III. vojenské mapování

Současné ortofoto

Jádro kompozice - zámek (B1)

Hospodářský dvůr (B2)

Velkopolský Dvůr - (B4)

Přímá cesta (L8) s památnou alejí vedoucí k velkopolskému dvoru

Lokalita číslo: 37 – Vícenice u Náměště nad Oslavou

Základní informace

Kraj: Vysočina

Obec: Vícenice u Náměště nad Oslavou

Katastrální území: Vícenice u Náměště nad Oslavou

Okres: Třebíč

ORP: Náměšť nad Oslavou

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní

Jádro: dvůr

Kompoziční schéma: 1B

Hlavní znaky kompozice

Křížení šesti linií, hospodářský dvůr

Památky

Památné stromořadí - Stromořadí u Dvorku

Podrobný popis

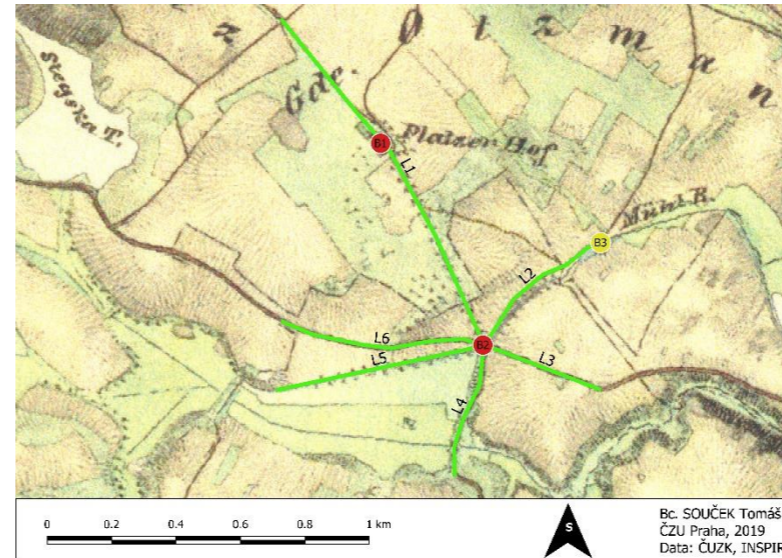
Jádrům této kompozice je rozlehlý hospodářský dvůr (B1). Podél tohoto hospodářského dvora vede cesta s památným stromořadím (L1). Tato cesta L1 vede až do bodu B2 kde se nachází bod, ve kterém se setkává šest cest. Cesta L2 vede k Padrtovu Mlýnu. Cesta L3 je hlavní cestou vedoucí do Náměšti nad Oslavou. Cesta L4 je tvořená hrází rybníka a pokračuje do Vícenic. Další cesta (L5) míří do Okarce podél rybníka. Cesta L6 je hlavní cestou vedoucí směrem na Třebíč.

Hodnocení

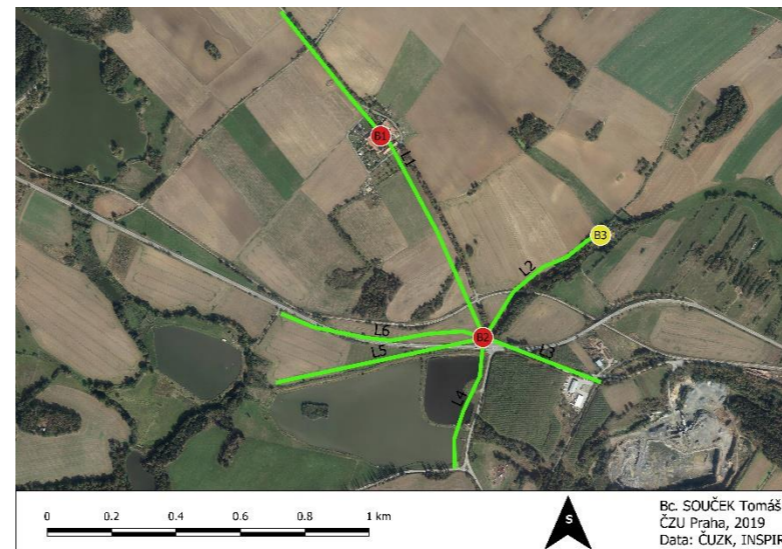
Celá tato kompozice je nyní silně narušena. Cesty L1 a L2 byly narušeny železnicí. Památné stromořadí (L1) je dobře zachováno a je tvořeno jírovci, lípami a javory. Cesta ke mlýnu již nevede až do křižovatky, ale odděluje se z cesty L1, vede podél železnice a pak se napojuje na původní trasu L2. Podél cesty L2 vede vodní tok doprovázený zelení, který zůstal nezměněn, a tak například na ortofoto snímcích není znát absence cesty. Původní cesta L3 nyní vede do lomu Vícenice. Cestám L6 a L3 bylo upraveno trasování, protože tvoří hlavní tah mezi Třebíčí a Náměští nad Oslavou. Celá křižovatka (B2) všech těchto cest částečně změnila svou polohu a posunula se blíže k jihu v původní části se dnes nachází odpočívadlo a zastávka. Cesta L, která byla doprovázena alejí je nyní bez aleje a naprosto neudržovaná, částečně zarůstá keři a z části se na jejím původním místě nalézá luční porost.

Kategorie

Kategorie 2 – Částečně zachovalá kompozice

II. vojenské mapování

Současné ortofoto

Hospodářský dvůr (B1)

Cesta s památným stromořadím (L1) za hospodářským dvorem

Cesta s památným stromořadím (L1) vedoucí od dvora (B1) na křižovatku (B2)

Cesta L4 tvořená hrází rybníka a vedoucí do Vícenic

Lokalita číslo: 38 – Kojetice

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Čáslavice
Katastrální území: Čáslavice
Okres: Třebíč
ORP: Třebíč

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní
Jádro: zámek
Kompoziční schéma: 2A

Hlavní znaky kompozice

Zámek, cesty s alejemi, hospodářský dvůr, mlýn, obora, kostel, kaple

Památky

Hrad Sádek (Ungersberk) – 1000154092
Kostel sv. Martina s valy – 1000146077
Kaplička sv. Františka z Assisi – 1801671144

Podrobný popis

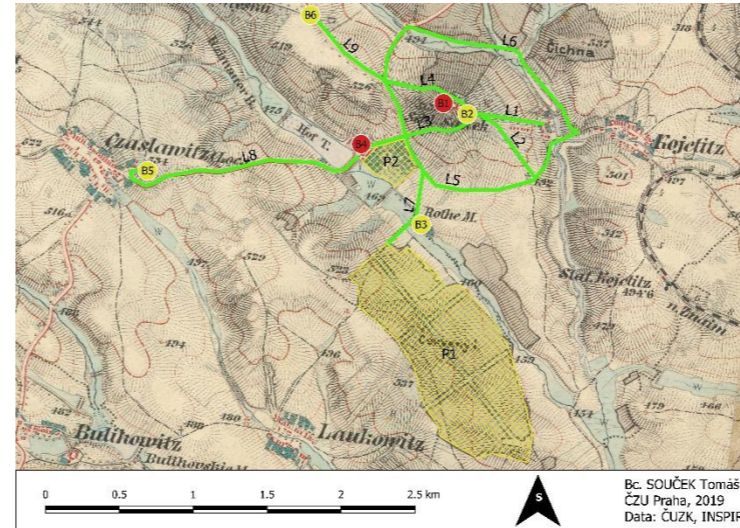
Jádrum této kompozice je zámek Sádek(B1), který byl vystavěn z původně raně gotického hradu. (Hrad Sádek, Památkový katalog, 2019)
Zámek se nachází na vrcholu kopce a tvoří tak nepřehlédnutelnou krajinou dominantu. Před vstupem do zámku se nachází malý hospodářský dvůr a také kaplička sv. Františka z Assisi(B2). Z obce Kojetice vede k zámku přímá cesta s alejí (L1). Z vrcholu kopce, kde se zámek nachází vedou další 3 cesty (L2, L3 a L4) napojující se na cestu L5, která pak společně s cestou L6 tvoří jakýsi okruh kolem dokola kopce. Na cestu L4 navazuje cesta L9 vedoucí k soše sv. Floriána(B6). Cesta L3 propojuje zámek s hospodářským dvorem (B4), kde se nachází rozlehlý barokní park. Od tohoto hospodářského dvora vede cesta L8 až do obce Čáslavice ke kostelu sv. Martina(B5). Z okruhu kolem zámku (L5) vede další cesta k Červenému mlýnu(B3) a dále do rozlehlé obory(P1), ve které se taky nachází jednoduchá síť přímých cest či průseků.

Hodnocení

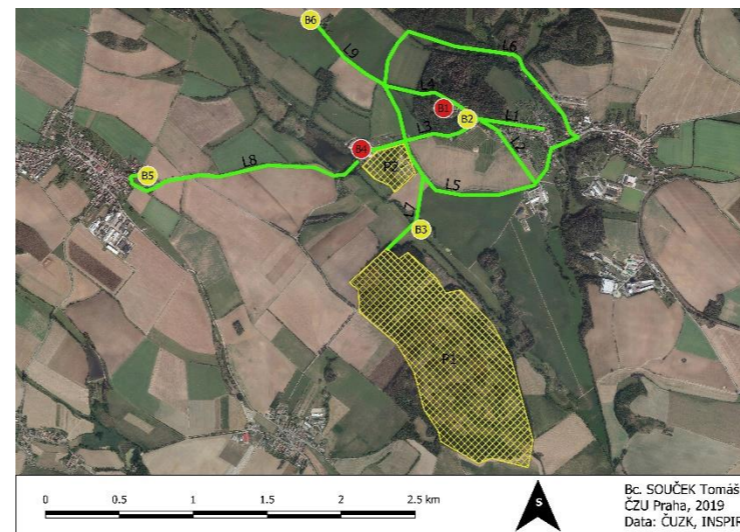
Zámek(B1) je v nepříliš dobrém stavu, držený v soukromých rukách a v současné době je nepřístupný. Kopec okolo zámku je pokrytý lesoparkem protkaný udržovanými pěšinami. Kaplička sv. Františka z Assisi(B2) je v dobrém stavu včetně krátké aleje spojující ji se zámekem. Cesty se zachovaly ve stejných trasách a některé včetně alejí. Pouze cesty L8 a L2 byly částečně přerušena a posunuta. Zámecký park(P2) nacházející se u hospodářského dvora(B4) je naprosto neudržovaný a část je nyní zastavěna objekty pro zemědělskou výrobu. Z ortofoto snímku jsou však stále patrné stopy rozvržení parku. Hospodářský dvůr (B4) je ve špatném stavu. Obora (P1) je nyní obyčejným hospodářským lesem s některými patrnými pozůstatky cest či průseků. Kostel sv. Martina je v dobrém stavu a u k němu vedoucí cesty(L8) se dnes nachází nový kamenný kruh.

Kategorie

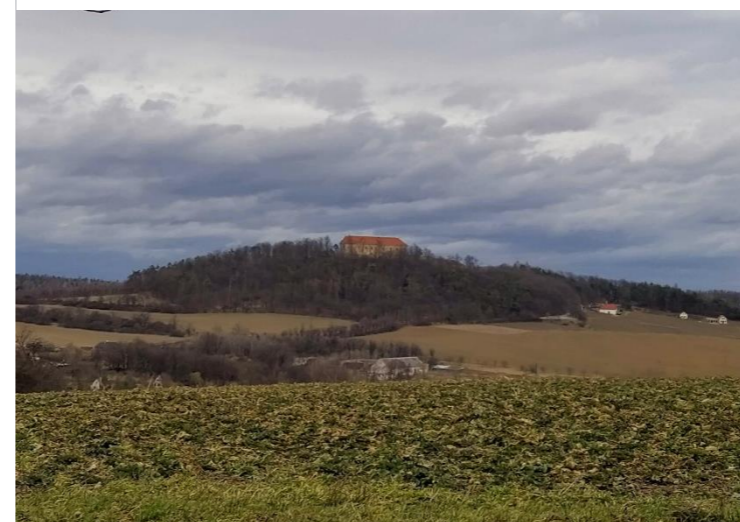
Kategorie 2 – Částečně zachovalá kompozice

III. vojenské mapování

Současné ortofoto

Zámek Sádek(B1) je výraznou krajinou dominantou

Cesta (L1) s alejí spojující zámek s Kojeticemi

Kaplička sv. Františka z Assisi (B2)

Červený mlýn (B3) s bývalou oborou (P1) v pozadí

Lokalita číslo: 39 – Valeč

Základní informace

Kraj: Vysočina

Obec: Valeč

Katastrální území: Valeč u Hrotovic

Okres: Třebíč

ORP: Třebíč

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní

Jádro: dvůr

Kompoziční schéma: 1B

Hlavní znaky kompozice

Zámek, hospodářský dvůr, cestní síť, kapličky, obora

Památky

Zámek – 1000130474

Kostel Povýšení sv. Kříže s karnerem – 1000149799

Kaple - 1000131383

Podrobný popis

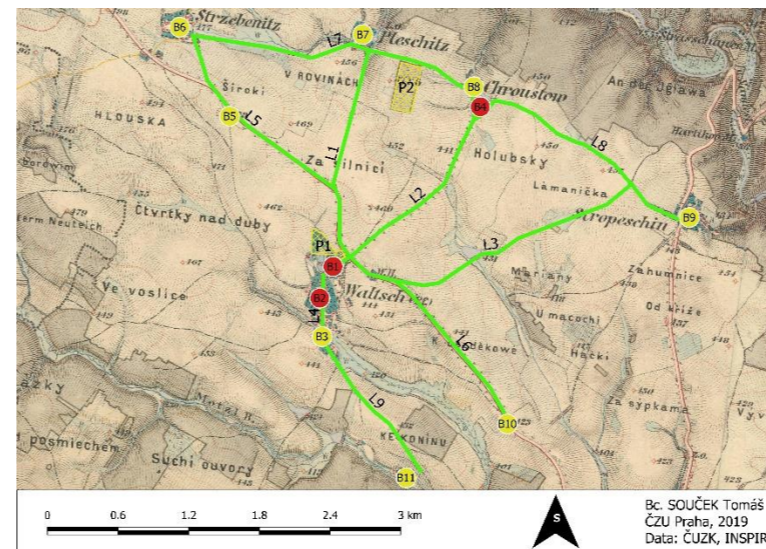
Jádrem této kompozice je zámecký hospodářský dvůr (B1), na který přímo navazuje zámek a upravený zámecký park (P1) z části barokní a z části přírodně krajinářský. Z hospodářského dvora (B1) vede cesta (L2) s alejí do Chroustova do hospodářského dvora (B4). Cesta L2 spolu s bočními cestami L1 a L3 tvoří něco na způsob barokního trojzubce, na který jsou dále napojené cesty L5 a L6. Těmito cestami je tedy zámecký dvůr (B1) propojen s obcemi Třebenice, Plešice, Chroustov a Stropešín. Ve všech těchto obcích se nachází kapličky (B6, B7, B8, B9). Tyto obce jsou spojené cestou L7 a L8, které se setkávají v Chroustově u hospodářského dvora (B4). Mezi Plešicemi a Chroustovem se rozkládá pravděpodobně obora s tvarem pravidelného obdélníku. U cesty L5 se nachází památkově chráněná kaple (B5) a u cesty L6 se nachází boží muka (B10). Od zámeckého dvora vede linie L4 tvořící náves, kde se nachází kostel Povýšení sv. Kříže (B2) a na konci této linie stojí kaplička. Od této kapličky vede cesta L9 rovnoběžná s cestou L6 a končí u cihelny (B11).

Hodnocení

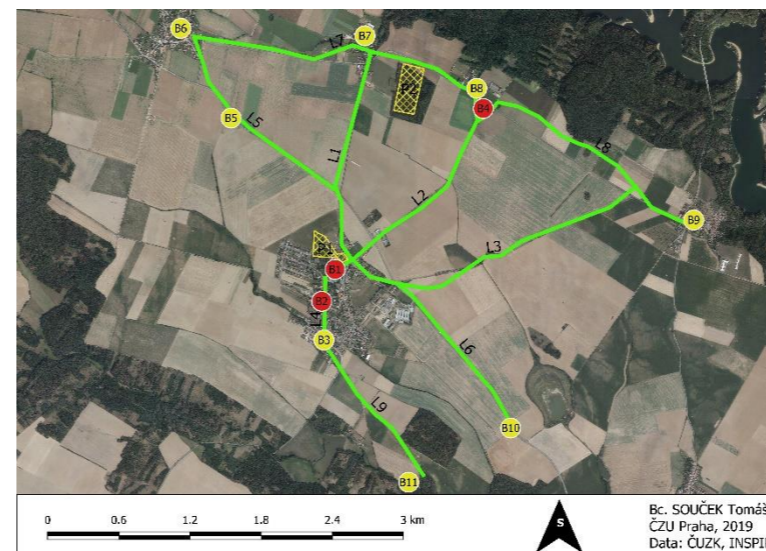
Zámek se zámeckým parkem a hospodářským dvorem jsou ve velmi dobrém stavu a dnes se zde nachází luxusní wellness hotel a celý hospodářský dvůr tak je dle toho přestavěn. Zámecký park je velmi dobře udržovaný a nachází se zde i několik soch. Kostel (B2) je v dobrém stavu a stejně tak kaplička (B3). Cihelna (B11) zcela zanikla a cesta L9 k ní vedoucí změnila svou trasu. Památkově chráněná kaple (B5) není v nejlepším stavu, a navíc se nyní nachází daleko od silnice v poli. Kapličky v okolních obcích jsou všechny pravděpodobně po nedávné rekonstrukci. Cesta L1 je nyní křížena obchvatem, který jinak kopíruje trasy původních cest L5 a L6. Ostatní cesty se zachovaly pouze jejich aleje do dnešních dní zůstaly pouze útržkovitě. Na místě obory (P2) se dodnes nachází les.

Kategorie

Kategorie 2 – Částečně zachovalá kompozice

III. vojenské mapování

Současné ortofoto

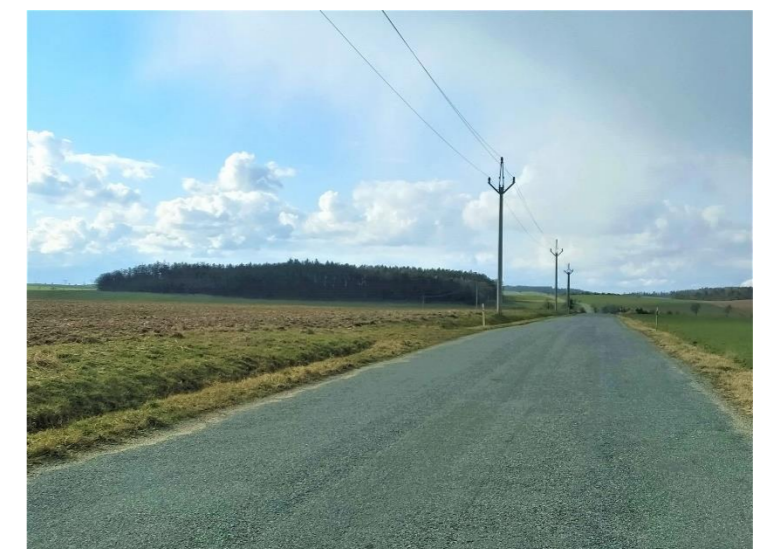
Zámek s hospodářským dvorem (B1)

Kapličky (B6, B7, B8, B9) v okolních propojených obcích

Kostel Povýšení sv. Kříže (B2)

Cesta (L7) a bývalá obora (P2) 1

Lokalita číslo: 40 – Lesonice

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Lesonice
Katastrální území: Lesonice
Okres: Třebíč
ORP: Moravské Budějovice

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní
Jádro: zámek
Kompoziční schéma: 1B

Hlavní znaky kompozice

Zámek, obora, bažantnice, kříž, socha

Památky

Sloup se sochou Panny Marie – 1000136395
Socha sv. Floriána - 1000158941

Podrobný popis

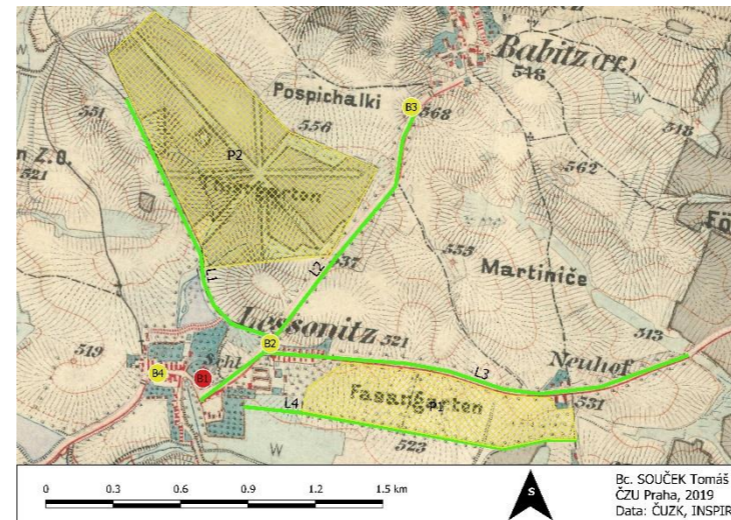
Jádrum této kompozice v Lesonicích je zámek(B1) nacházející se na návsi. Návěs je tvořená cestou L2, která je dle map doprovázena alejí až ke kapličce(B3) na návsi nad obcí Babice. Cesta L1 odbočující z cesty L2 vede k velké oboře(P2). V této rozlehlé oboře se nacházelo 8 průseků radiálně se rozebíhajících od středu obory a tvořící tak hvězdicí. Cesta L3 doprovázená alejí vede téměř jako přímá linie z Lesonic směrem k samotě Nové Dvory. Podél této cesty se rozkládá bažantnice(P1), která je z druhé strany ohraničena cestou L4. V blízkosti křižovatky cest L2 a L3 se nachází sloup se sochou(B2) Panny Marie držící malého Ježíška. V Lesonicích se nachází ještě socha sv. Floriána(B4).

Hodnocení

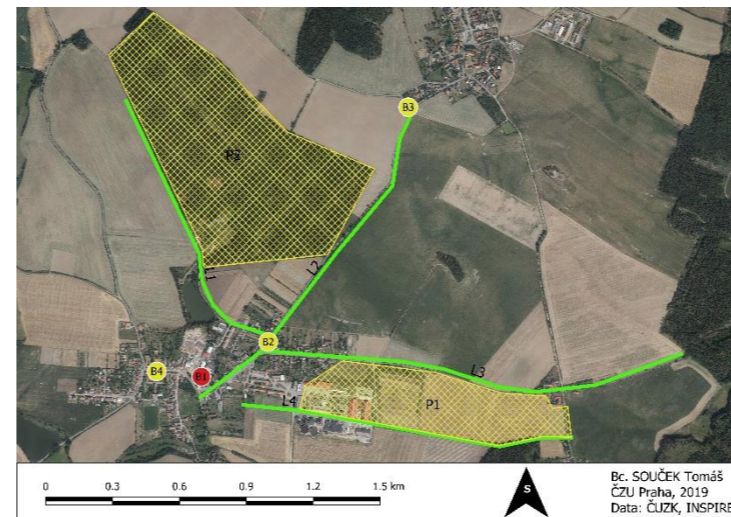
Zámek(B1) je tvořený dvěma křídly, z nichž jedno funguje jako mateřská a základní škola a ve druhém se dnes nachází muzeum lidových kapel. Zámek není v příliš dobrém stavu, na některých místech opadáva omítka. Návěsní prostor tvořící část linie L2 je dobře udržovaný a je zde vytvořený jakýsi park. Sloup se sochou Panny Marie(B2) i socha sv. Floriána(B4) jsou v perfektním stavu, pouze u sochy Panny Marie není příliš vzhledné okolí. Kaplička(B3) u Babic, ke které vede cesta L2, není v současné době v nejlepším stavu a je doplněna velmi nevzhledným betonovým schodištěm. Velká obora(P2) je dnes lesem a zůstává zde dle současného ortofoto snímku viditelný pouze kříž, který je tvořený pouze hlavními dvěma cestami. Bažantnice(P1) se vůbec nedochovala a na většině její původní rozlohy se dnes nalézá pouze orná půda a část byla dokonce zastavěna zemědělským areálem. Cesta L4 byla tímto areálem přerušena. Ostatní cesty zůstávají ve svých původních trasách, a dokonce i doprovázeny nekompletními alejemi.

Kategorie

Kategorie 3 – Poškozená kompozice

III. vojenské mapování

Současné ortofoto

Zámek v Lesonicích (B1) – jádro kompozice

Sloup se sochou Panny Marie(B2)

Křížek mezi lípami u zámku v Lesonicích

Přímá cesta L3 1

Lokalita číslo: 41 – Kramolín

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Kramolín
Katastrální území: Kramolín
Okres: Třebíč
ORP: Náměšť nad Oslavou

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: kombinovaný
Jádro: jiné
Kompoziční schéma: 2A

Hlavní znaky kompozice

Rozhledna, lovecký zámek, hájovna, hospodářský dvůr, přímé cesty, lesní průseky

Památky

Památné stromořadí - Haugwitzova alej

Podrobný popis

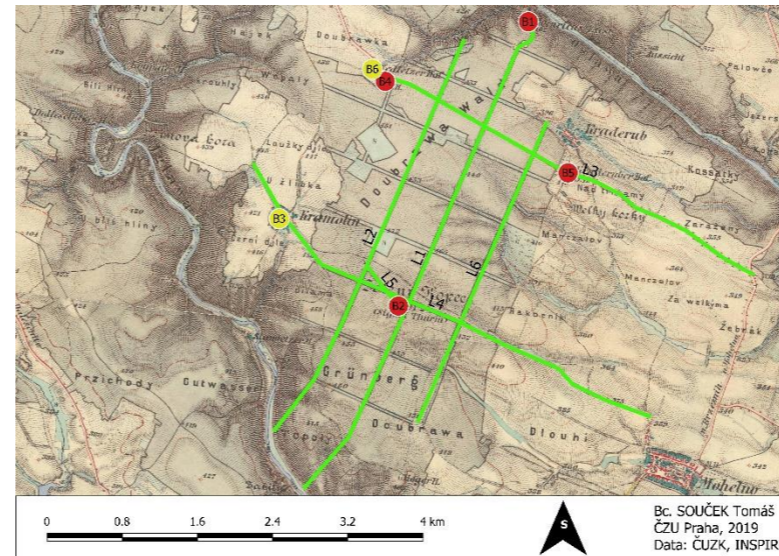
Jádrum této kompozice může být rozhledna Babylon (B2) nebo lovecký zámek Vlčí kopec (B1). Tyto dva významné kompoziční body jsou spojeny přímou cestou L1. Rovnoběžně s touto cestou jde cesta L2 a L6. Cesty L1 a L2 pokračují až do údolí řeky Jihlavy do míst, kde se dnes nachází vodní nádrž Mohelno. Cesty L2, L1 a L6 jsou kříženy významnými cestami L3 a L4 a dále také mnoha lesními průseky vytvářející pravidelnou čtvercovou mozaiku. Cesta L4 spojuje věž s obcí Kramolín, ve které se nachází na návsi kaplička (B3). Druhým směrem vede cesta až k obci Mohelno. Cesta L3 spojuje hospodářský dvůr (B6) a hájenku (B4) na jedné straně tohoto rozlehlého lesního celku s hospodářským dvorem (B5) na straně druhé. Některé z těchto cest a průseků byly tvořeny bukovými alejemi.

Hodnocení

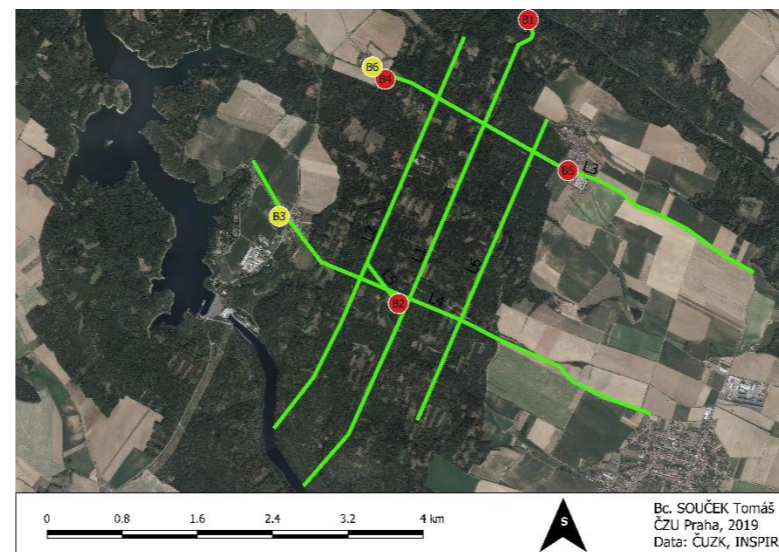
Lovecký zámek Vlčí kopec (B1) je rozlehlý areál ve velmi dobrém stavu. Dnes tento areál funguje jako školící středisko. Rozhledna Babylon (B2) je také ve velmi dobrém stavu s udržovaným okolím vybaveným altánky s posezením. Na cestě L1 se dochovala část vzrostlé bukové aleje, která je dnes předmětem ochrany přírody jako památné stromořadí. Nachází se v části od loveckého zámečku k cestě L3. Současná kůrovcová kalamita, časté větry, a tak i lámající se smrky se však podepsali i na této oboustranné bukové aleji a mnoho stromů je odřených nebo s olámanými větvemi a některé jsou dokonce vyvrácené. Hájenka (B4) s blízkým hospodářským dvorem (B6), který však byl rozdělen na menší vlastnické celky je v dobrém stavu, a stejně tak hospodářský dvůr (B5) na druhé straně lesa. Kaplička na návsi v obci Kramolín je v dobrém stavu. Hlavní lesní cesty L2, L1 a L6 se dochovaly téměř v celé délce, ale některé z kratších příčných průseků se do dnešních dní nedochovaly. Podél těchto průseků a cest se občas objevuje některý z mohutných buků, které dříve pravděpodobně doprovázely všechny z těchto liniových prvků.

Kategorie

Kategorie 2 – Částečně zachovalá kompozice

III. vojenské mapování

Současné ortofoto

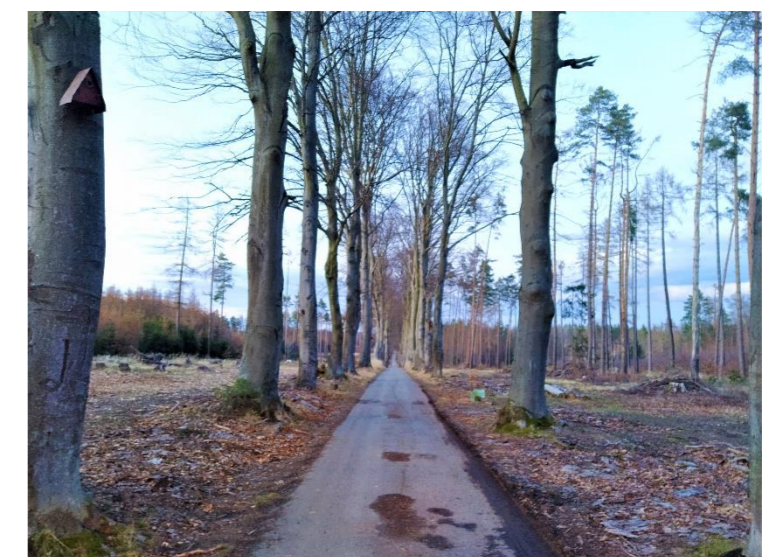
Rozhledna Babylon (B2)

Hájenka (B4)

Lovecký zámeček Vlčí kopec (B1)

Haugwitzova alej na cestě L1 vedoucí k loveckému zámečku

Lokalita číslo: 42 – Jaroměřice nad Rokytnou

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Jaroměřice nad Rokytnou
Katastrální území: Jaroměřice nad Rokytnou
Okres: Třebíč
ORP: Třebíč

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: kombinovaný
Jádro: zámek
Kompoziční schéma: OB

Hlavní znaky kompozice

Zámek, kostel, kaple, hospodářský dvůr, zámecký park, přímá cesta

Památky

Zámek s kostelem sv. Markéty – 1000137555
Špitál s kaplí sv. Kateřiny - 1000145369
Sýpka - 1000139620

Podrobný popis

Jádrem této kompozice je zámek(B1) na který navazuje kostel sv. Markéty(B2) a zámecký park tvořený několika částmi oddělenými vodním příkopem a narovnanou říčkou Rokytnou(L2). Od zámku vede linie L1 tvořená cestou a částečně pěšinou v jedné z částí parku(P1). Tato část parku má trojúhelníkový tvar a linie L1 prochází středem strany od zámku a protějším rohem. Od této linie se rozebíhají také cesty L3 a L4, které spolu s linií L1 tvoří typický barokní trojzubec. Linie L3 je tvořena pěšinou v části parku P1 a pokračuje přes mostek do části parku P2. Část parku P2 je touto linií rozdělena na dvě části, a to na geometricky přesnou barokní část a také na část přírodně krajinářskou. Linie L4 začíná pěšinou v parku (P1) a pokračuje ulicí kde však již ztrácí svou přímost. Park (P3) podél zámku je tvořený barokními zahradními prvky včetně živých stříhaných plotů, broderií ale také obsahuje několik soch řeckých bohů.

Autorem celé této velkolepé kompozice včetně přestavby zámku je rakouský architekt J. Prandtauer. (Zámek Jaroměřice, 2019)

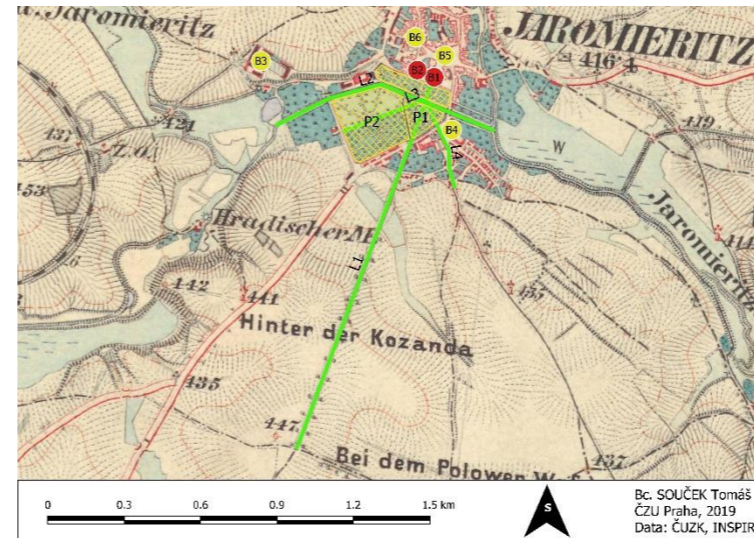
Z druhé strany zámku se nachází dvě náměstí jejichž středy tvoří sloup Nejsvětější Trojice(B5) a socha sv. Floriána(B6). Dalšími body jsou hospodářský dvůr (B3) a kaple sv. Kateřiny(B4).

Hodnocení

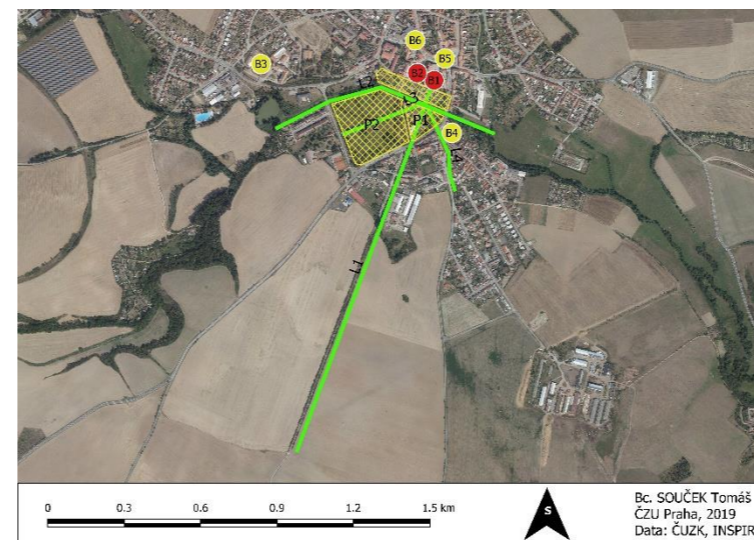
Zámek spolu s kostelem sv. Markéty je ve velmi dobrém stavu a velmi dobře udržovaný je i celý park ve všech jeho částech. Avšak park prošel drobnými úpravami, a tak některé z původních pěšin zanikly. Kaple sv. Kateřiny je zdá se nově zrestaurovaná. Narovnaná říčka Rokytná, která prochází parkem je dnes částečně zanešená tak již nedrží přesný geometrický tvar. Na mostu přes tuto říčku se nachází několik soch včetně sv. Jana Nepomuckého. Hospodářský dvůr s historickou sýpkou se dochoval v relativně dobrém stavu. Cesta L1 je dosud částečně doprovázena zelení, ale již se nejedná o původní alej, ale částečně o nové ovocné stromy a také keře. Jedná se tedy o zachovalou kompozici obsahující všechny své původní prvky.

Kategorie

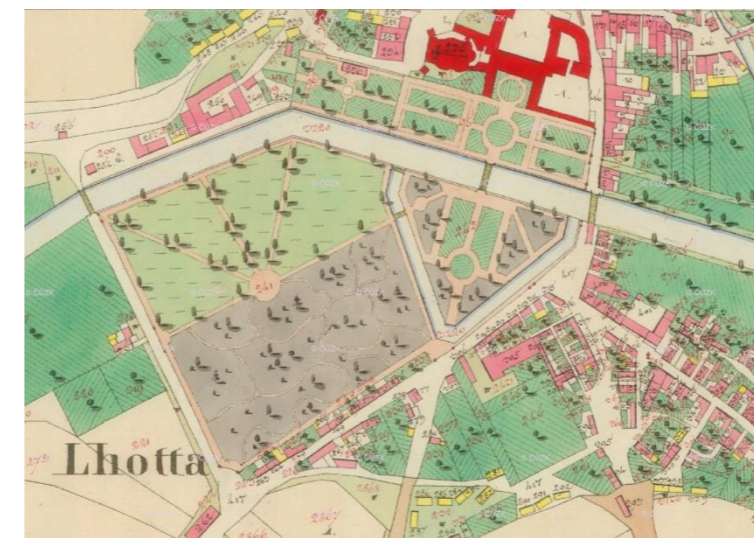
Kategorie 1 – Zachovalá kompozice

III. vojenské mapování

Současné ortofoto

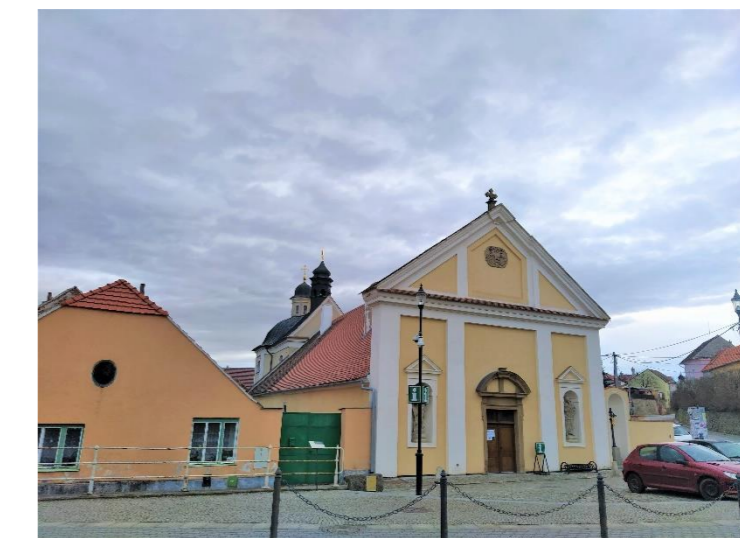
Zámecký park a zahrada na císařských otiscích stabilního katastru

Zámek(B1) s kostelem sv. Markéty (B2) pohled linií L1

Dříve přímé koryto říčky Rokytné(L2)

Špitál s kaplí sv. Kateřiny(B4)

Lokalita číslo: 43 – Myslibořice

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Myslibořice
Katastrální území: Myslibořice
Okres: Třebíč
ORP: Třebíč

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní
Jádro: dvůr
Kompoziční schéma: 2B

Hlavní znaky kompozice

Zámek, zámecký park, přímé linie, křížení linií, kostel, sochy, hospodářské dvory

Památky

Zámek – 1000130298
Kostel sv. Lukáše se souborem soch - 1000144895

Podrobný popis

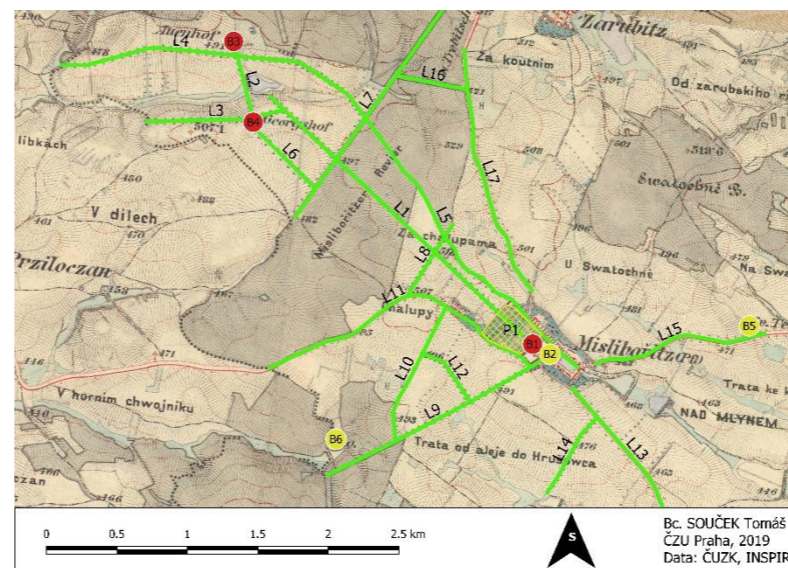
Zámek(B1) v Myslibořicích je nejdůležitějším bodem v této velmi rozlehlé komponované krajině. Na zámek navazuje zámecký park(P1), který je tvořený z části jako barokní, ale převážně jako přírodně krajinářský a obsahující vodní plochu. Na návsi se pak nachází kostel sv. Lukáše(B2) se souborem několika soch a to sochy sv. Aloise, sv. Antonína Paduánského, sv. Jana Nepomuckého a sv. Floriána. Od zámku vede mostkem přes vodní plochu, dále skrz park a pak až k hospodářským dvorům (B3 a B4) 2,5 kilometru dlouhá přímá cesta (L1) doprovázená alejí. Podél této cesty vedou další cesty L5 a částečně i L11 a L17, které se však od této původní cesty pomalu vzdalují. Cesta L5 zároveň tvoří náves a napojuje se na ní cesta L15 vedoucí k místu kde se nachází kaplička sv. Tekla. Horní dvůr(B4) s Ostrým dvorem je propojený přímou cestou s alejí(L2). Tuto cestu (L2) kříží cesty L3 a L4, které se dále napojují na cesty vracující se zpět k zámku(B1). Z horního dvora (B4) ještě vedla cesta L6 napojující se na cestu L7, která tedy byla spojnicí cest L6, L1, L4, L5 a L16. Téměř rovnoběžně s cestou L7 vede cesta L8 spojující L11 a L5 s hlavní cestou L1 v této kompozici. Přimo od kostela sv. Lukáše(B2) vede přímá cesta (L9) vedoucí až k cihelně (B6) a napojující se na 2,5 kilometru dlouhý lesní průsek. Na cestu L9 se napojuje také cesta L10 vedoucí od jedné z částí obce Myslibořice. Cesty L9 a L10 jsou ještě navíc propojeny alejí L12. Z obce dále vede jihovýchodním směrem cesta L13, ze které se ještě odděluje cesta L14.

Hodnocení

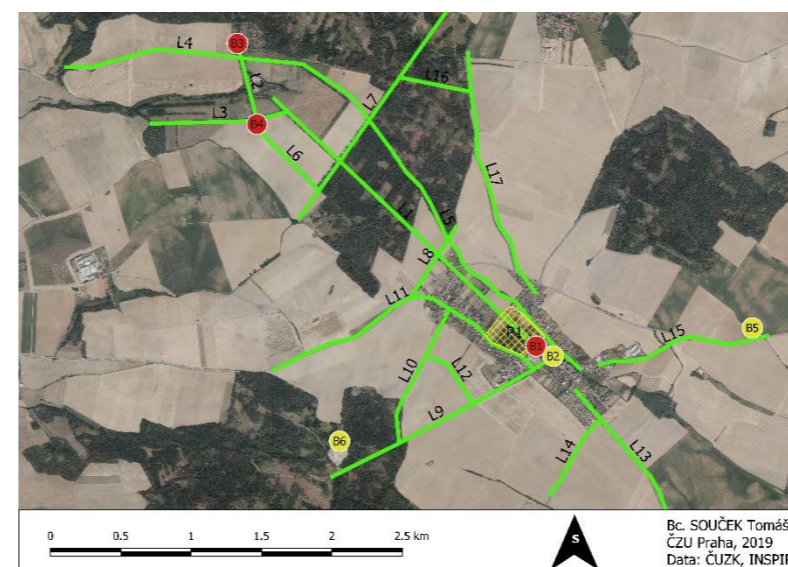
Mnoho cest v této kompozici se již nedochovalo a některé jsou nyní přerušeny obchvatem obce Myslibořice. Zámek(B1) je ve výborném stavu ale slouží dnes jako domov pro seniory. Park je stále dobře udržovaný, pouze jeho rozloha se o něco zmenšila. Kostel sv. Lukáše(B2) je taktéž v dobrém stavu, avšak jedna ze soch stojících u kostela je nyní ve špatném stavu a je zakryta provizorní stříškou. Budova cihelny(B6) dnes slouží k bydlení a je v dobrém stavu. Kaplička sv. Tekly(B5) je také ve velmi dobrém stavu, a dokonce zde teče pitná a snad i zázračná voda ze studánky. Tato komponovaná krajina je v mnoha ohledech velmi podobná komponované krajině v nedalekých Hrotovicích ať už jde o celkovou orientaci kompozice či umístění některých jednotlivých prvků. Tato kompozice je velmi podobná komponované krajině v nedalekých Hrotovicích (viz. Lokalita 44 – Hrotovice).

Kategorie

Kategorie 3 – Poškozená kompozice

III. vojenské mapování

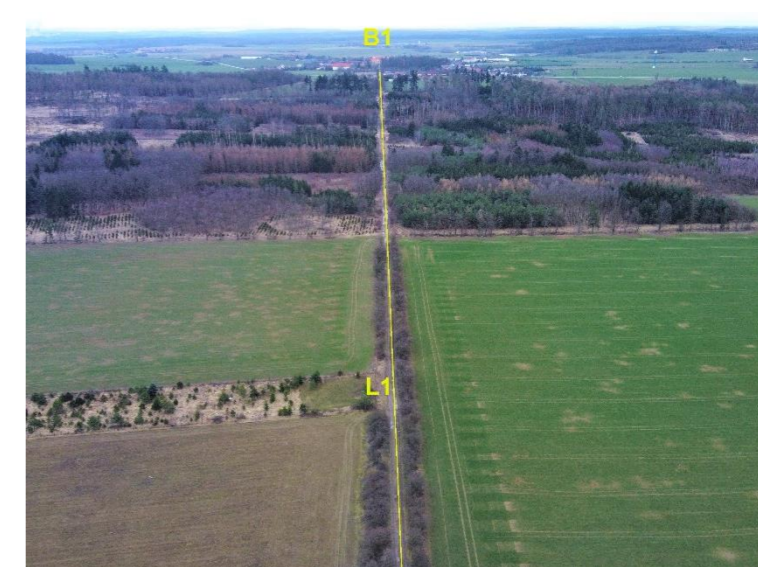
Současné ortofoto

Cesta s dochovanou alejí (L3)

Zámek v Myslibořicích (B1) - jádro kompozice

Přímá cesta L1 vedoucí k zámku (B1)

Cesta (L2) s alejí spojující Horní dvůr(B4) s Ostrým dvorem (B3)

Lokalita číslo: 44 – Hrotovice

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Hrotovice
Katastrální území: Hrotovice
Okres: Třebíč
ORP: Třebíč

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní
Jádro: dvůr
Kompoziční schéma: 2B

Hlavní znaky kompozice

Zámek, hospodářský dvůr, barokní trojzubec, přímé linie, kostel, kaple, hájenka

Památky

Zámek – 1000143936
Kostel sv. Vavřince – 1000157675
Socha sv. Floriána – 1000150183
Socha sv. Donáta - 1000151599

Podrobný popis

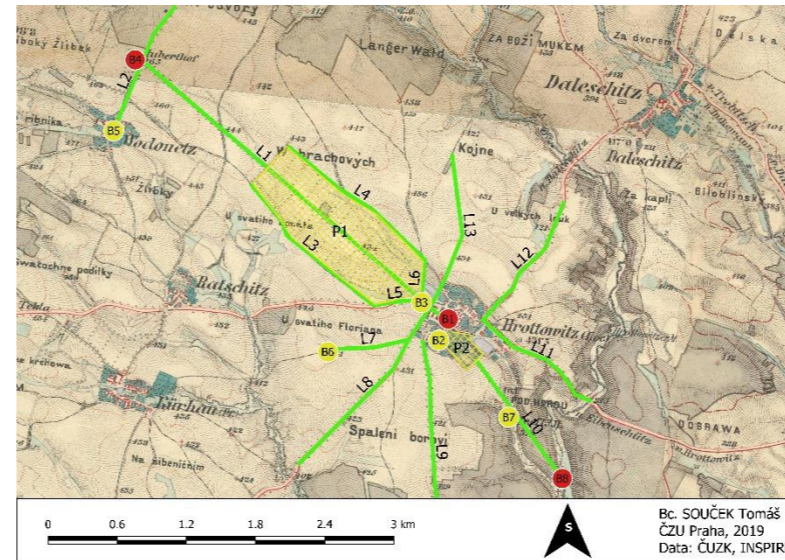
Zámek (B1) a přímo na něj navazující hospodářský dvůr v Hrotovicích jsou jádrem této kompozice. Od zámku vychází více než tři kilometry dlouhá přímá cesta (L1) končící v hospodářském dvoře Hubert (B4). Od tohoto dvora vede přímá cesta (L2) do obce Odunec ke kapli sv. Rodiny (B5). Na cestě L1 se nachází socha sv. Donáta v jehož blízkosti se od cesty L1 oddělují cesty L5 pokračující jako L3 a cesta L6 pokračující jako L4. Tyto cesty ohraničují rozlehlý sad (P1) či nějakým způsobem pomocí stromořadí rozdělenou zemědělskou půdu. Cesty L5, L1 a L6 tvoří téměř typický barokní trojzubec. Od sochy sv. Donáta směrem k zámku (B1) kříží cestu L1 cesty (L13 a L8). Z cesty L8 se odděluje cesta L7 směřující do polí k soše sv. Floriána (B6). V blízkosti zámku (B1) se nachází kostel sv. Vavřince (B2) a na něj navazující park (P1). Od kostela vede jižním směrem přímá cesta (L9) vedoucí téměř čtyři kilometry lesem až k Bořikovskému dvoru (viz. Lokalita 45 – Nové Dvory, Rouchovany). Parkem (P1) prochází cesta (L10) vedoucí kolem hájenky (B7) až k cihelně (B8). Z návsi dále vedou cesty L11 částečně tvořící náves a také cesta L12.

Hodnocení

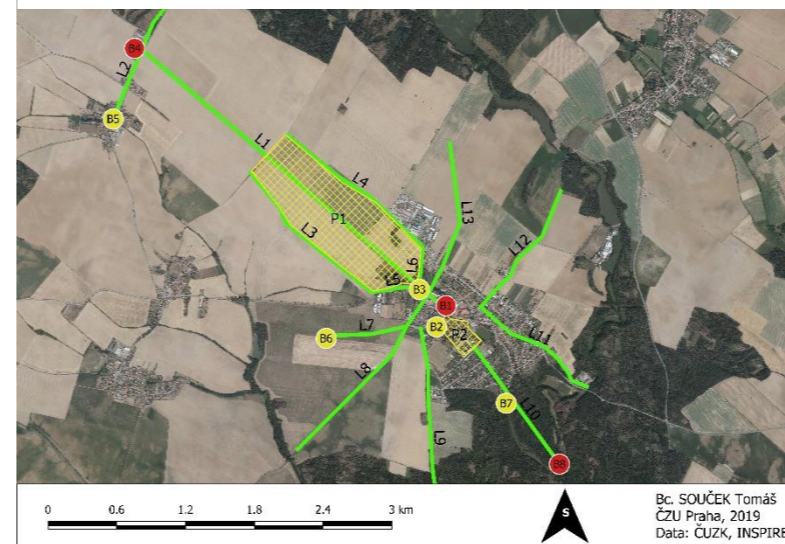
Zámek (B1) je ve výborném stavu a dnes funguje jako hotel. Kostel sv. Vavřince (B2) a množství soch nacházejících se v obci jsou v dobrém stavu. K soše sv. Floriána (B6) v polích vede stezka osázena novou alejí (L7). Většina dalších cest se dochovala přibližně ve svých původních trasách. Pouze cesta L3 zcela zanikla. Aleje doprovázející cesty se dochovaly pouze útržkovitě. Park (P1) zanikl a dnes se na jeho místě nachází výstavba nových domů a také mateřská škola. Plocha P2 ať již šlo pouze o bloky polí rozdělené stromořadím nebo o rozlehlý sad, tak se do dnešních dob nedochoval a na jeho místě se nachází pouze rozlehlé polní bloky. Hospodářský dvůr Hubert (B4) je v nepříliš dobrém stavu ale dodnes zde funguje zemědělská výroba. Kaple sv. Rodiny (B5) v blízkém Odunci je ve výborném stavebním stavu. Hájenka (B7) je v dobrém stavu a na místě kde se nacházela cihelna (B8) se dnes nachází jedna menší hospodářská budova přestavěná na malou hájenku. Zajímavostí této kompozice je její podobnost s blízkou komponovanou krajinou v Myslibořicích (viz. Lokalita 43 – Myslibořice). Hlavním téměř totožným prvkem je zámek a od něj vedoucí hlavní přímá linie vedoucí v obdobném úhlu vůči světovým stranám končící u hospodářského dvora.

Kategorie

Kategorie 2 – Částečně zachovalá kompozice

III. vojenské mapován

Současné ortofoto

Jádro kompozice - zámek v Hrotovicích (B1)

Kostel sv. Vavřince (B2)

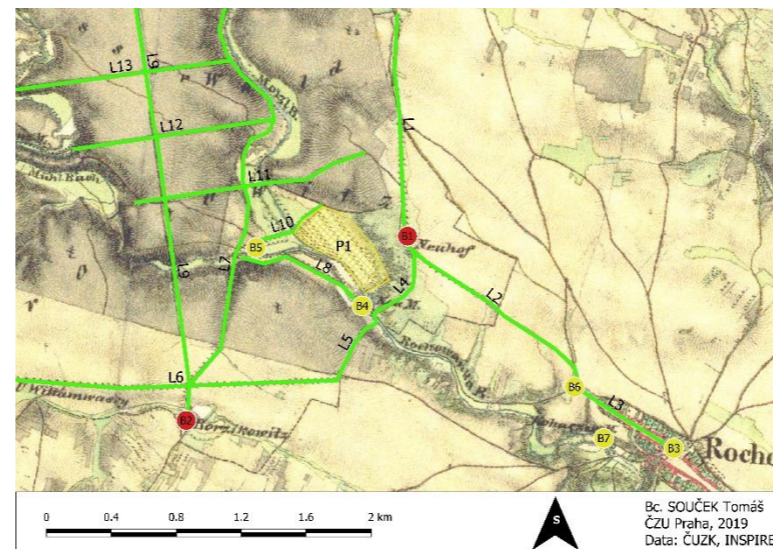

Cesta s alejí (L7) vedoucí k soše sv. Floriána (B6)

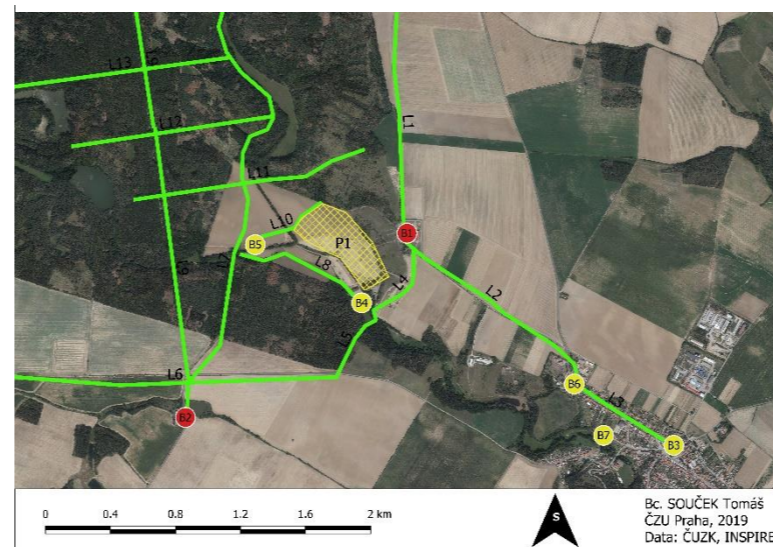

Hlavní cesta (L1) směřující k zámku v Hrotovicích

Lokalita číslo: 45 – Nové Dvory, Rouchovany
Základní informace
Kraj: Vysočina Obec: Hrotovice Katastrální území: Hrotovice Okres: Třebíč ORP: Třebíč
Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU
Koncept: profánní Jádro: dvůr Kompoziční schéma: 2A
Hlavní znaky kompozice
Hospodářský dvůr, přímé cesty s alejemi, kaplička, kostel, mlýn, lesní průseky
Památky
Zaniklá středověká osada Mstěnice v k. ú. Hrotovice – 1000084945 Kostel Nanebevzetí Panny Marie s věží – 1000142054 Socha sv. Jana Nepomuckého - 1000153168
Podrobný popis
Jádrem této kompozice je rozlehlý hospodářský dvůr(B1), od kterého vedou tři cesty. Dvě z těchto cest (L1 a L2 jsou přímé a doprovázené alejí. Cesta L2 vede až na okraj Rouchovan ke kapličce (B6) odkud vede přímá linie (L3) tvořená návší a vedoucí ke kostelu Nanebevzetí Panny Marie(B3). V blízkosti kostela se nachází socha sv. Jana Nepomuckého. Dále se v Rouchovanech nachází také mlýn (B7). Od hospodářského dvora jako další vede cesta L4 vedoucí k Novému mlýnu(B4). Od tohoto mlýna dále vedou cesty L8 a L5. Cesta L8 vede k bodu B5, kde se nachází pozůstatky zaniklé vsi. V blízkosti tohoto místa se nachází rozlehlý sad (P1). Nový mlýn(B4) je dále spojený cestou L5 a na ní navazující přímou cestou alejí (L6) s hospodářským dvorem (B2) nazývaným Boříkovský Dvůr, od kterého vede další přímá cesta (L9) vedoucí až do sousedních Hrotovic (viz. Lokalita 44). Tato přímá linie je dlouhá více než čtyři kilometry a také je křížena několika dalšími cestami či lesními průseky.
Hodnocení
Hospodářský dvůr (B1) je ve velmi dobrém stavu, rozšířen o některé nové budovy a je využíván stále jako zemědělský objekt. Za to hospodářský dvůr B2 dnes funguje jako luxusní hotel s hřištěm uvnitř dvora. Kostel Nanebevzetí Panny Marie se zvonící je v dobrém stavu, pouze je trochu stíněn v husté zástavbě, ale přesto tvoří zdaleka viditelnou dominantu. Kaplička (B6) je také v dobrém stavu. Cesty L1 a L6 se dochovaly i s alejemi, u cesty L2 se dochoval pouze krátký úsek jednostranného stromořadí. Cesta L9 z části zarostla stejně tak některé části lesních průseků. Oba mlýny jsou v dobrém z velké části zrekonstruovaném stavu.
Kategorie
Kategorie 2 – Částečně zachovalá kompozice

II. vojenské mapování

Současné ortofoto

Jádro kompozice - Nový dvůr (B1)

Kostel Nanebevzetí Panny Marie (B3)

Přímá cesta (L2)

Přímá cesta (L1) s částečně dochovanou alejí tvořenou převážně ořešáky

Lokalita číslo: 46 – Moravské Budějovice

Základní informace

Kraj: Vysočina
Obec: Moravské Budějovice
Katastrální území: Moravské Budějovice
Okres: Třebíč
ORP: Moravské Budějovice

Zařazení a charakteristika dle projektu ZF MENDELU

Koncept: profánní
Jádro: obec
Kompoziční schéma: 2B

Hlavní znaky kompozice

Zámek, kostel, kaple, přímé cesty, parky, obora

Památky

MPZ Moravské Budějovice – 1000084573
Kostel sv. Jiljí s kaplí sv. Michala – 1204556761
Zámek s parkem – 1000150926
Panský zemědělský dvůr – 1000136326
Kaple sv. Anny – 1000153258
Kaple sv. Jana Nepomuckého s křížem – 1000157191
Kostel sv. Jana Nepomuckého - 1000153749

Podrobný popis

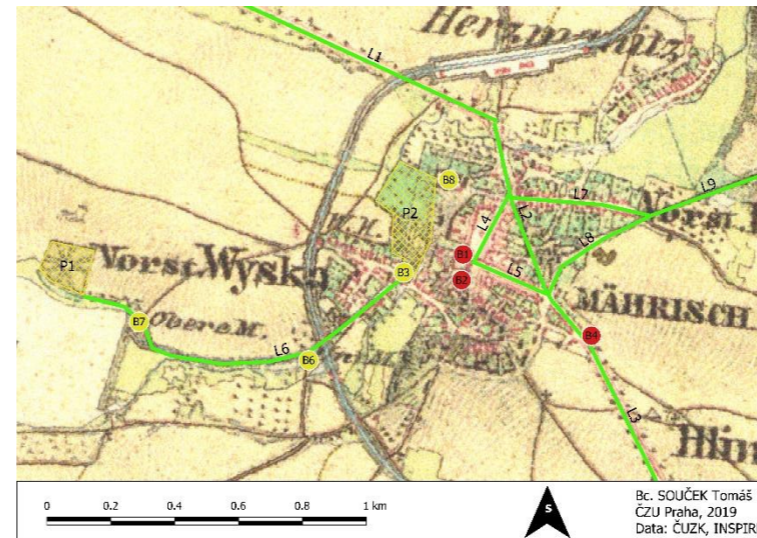
Hlavním prvkem této kompozice je obec Moravské Budějovice protkané sítí cest. Z okolních obcí Litohoř, kde se nachází zámek(B9) s kostelem sv. Jana Nepomuckého(B10) a Vesce, kde se nachází hospodářský dvůr(B5) vedou téměř přímé cesty (L1 a L3) doprovázené alejemi do Moravských Budějovic, kde jsou propojeny cestou L2. Na místech, kde se setkávají cesty L1 a L3 s cestou L2 se nachází křižovatky, odkud vedou cesty L4 a L5 mířící k zámku. Z těchto křižovatek také vedou cesty (L7 a L8) druhým směrem, kde se spojují v přímou cestu (L9) vedoucí k Jaroměřicím nad Rokytnou. U zámku (B1) se nachází kostel sv. Jiljí (B2) a kaple sv. Michala. Za zámek se také nachází stará konírna a malý zámecký park, vedoucí až k velkému Dolnímu parku(P2), který je oddělený cestou. Park je rozdělený na dvě části napřímenou Rokytkou a je tvořený čtyřmi různými ale pravidelnými hvězdicemi tvořenými pěšinami. Na okraji tohoto parku se z jedné strany nachází hospodářský dvůr (B8) a z druhé strany parku se nachází kaple sv. Anny(B3). Od této kaple vede cesta L6 spojující město s Dolním (B6) a Horním (B7) mlýnem a s oborou (P1).

Hodnocení

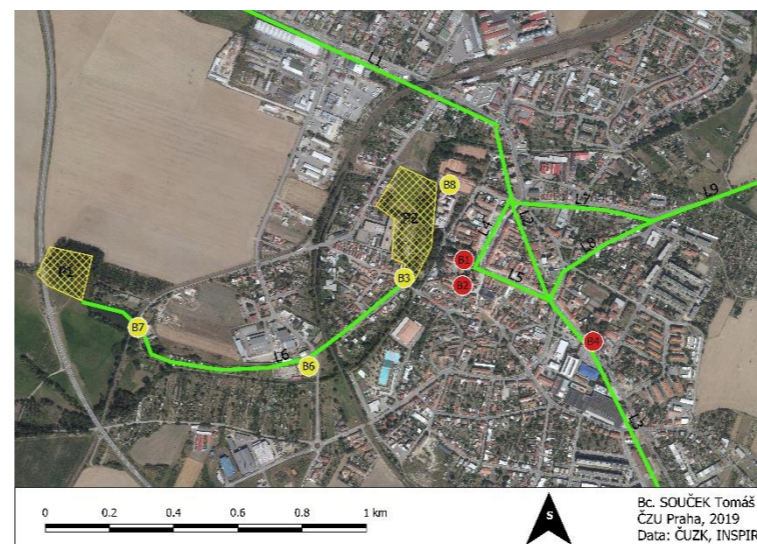
Cesty L1 a L3 přišli o své aleje a jsou protnuté nových silničním obchvatem. Cesta L6 je dnes přerušena a již nevede k Hornímu mlýnu(B7) a k oboře(P1). Další cesty zůstali zachovány, pouze se u některých částečně změnila trasa, kudy jsou vedeny, jako například L2, která už není přímou linií, ale tvoří spíše oblouk. Zámek(B9) s kostelem sv. Jana Nepomuckého(B10) v Litohoři jsou v dobrém stavu. Panský hospodářský dvůr(B5) ve Vesce není v příliš dobrém stavu, ale je chráněnou památkou. Zámek (1) s parkem, kostelem(B2) a s kaplí jsou ve velmi dobře udržovaném stavu a jsou veřejně přístupné. Kaple sv. Anny nacházející se u parku(P2) je v nepříliš dobrém stavu. Samotný park(P2) byl zmenšen a v jedné části se nyní nachází letní kino a v druhé části zanikly původní hvězdice tvořené pěšinami, a navíc není příliš dobře udržovaný.

Kategorie

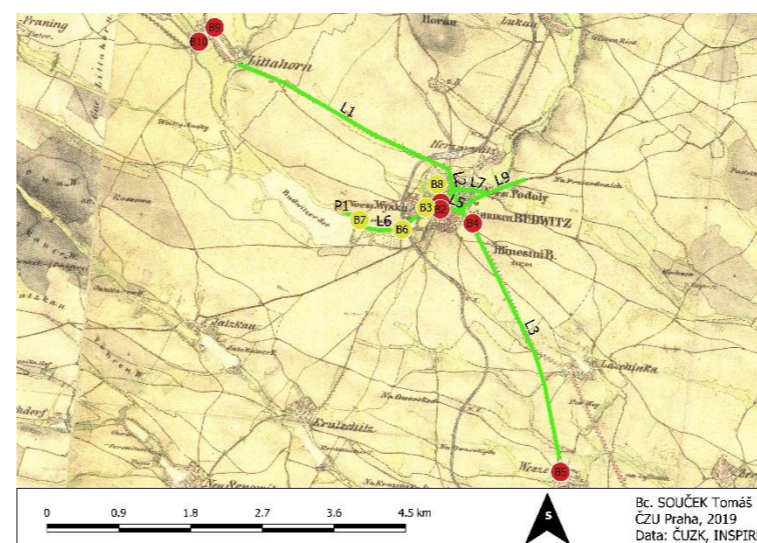
Kategorie 3 – Poškozená kompozice

II. vojenské mapování

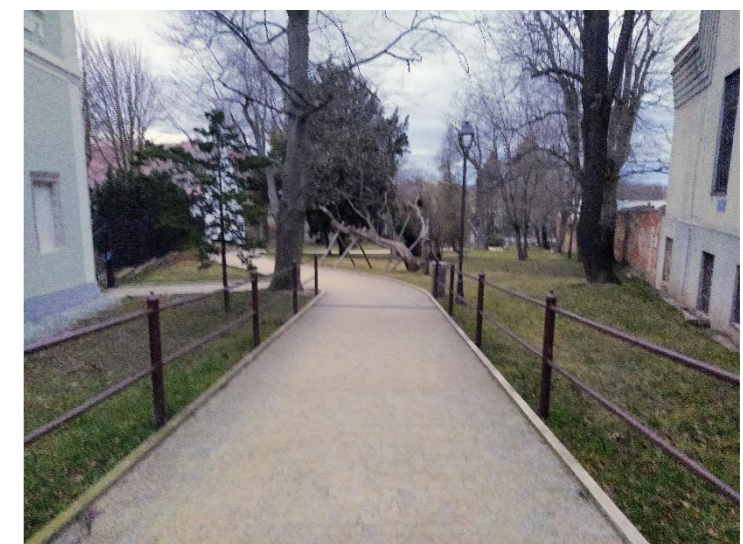
Současné ortofoto

II. vojenské mapování v menším měřítku s viditelnými cestami L1 a L3 spojující Moravské Budějovice s okolními obcemi Litohoř a Vesce

Zámek(B1) s kostelem sv. Jiljí (B2)

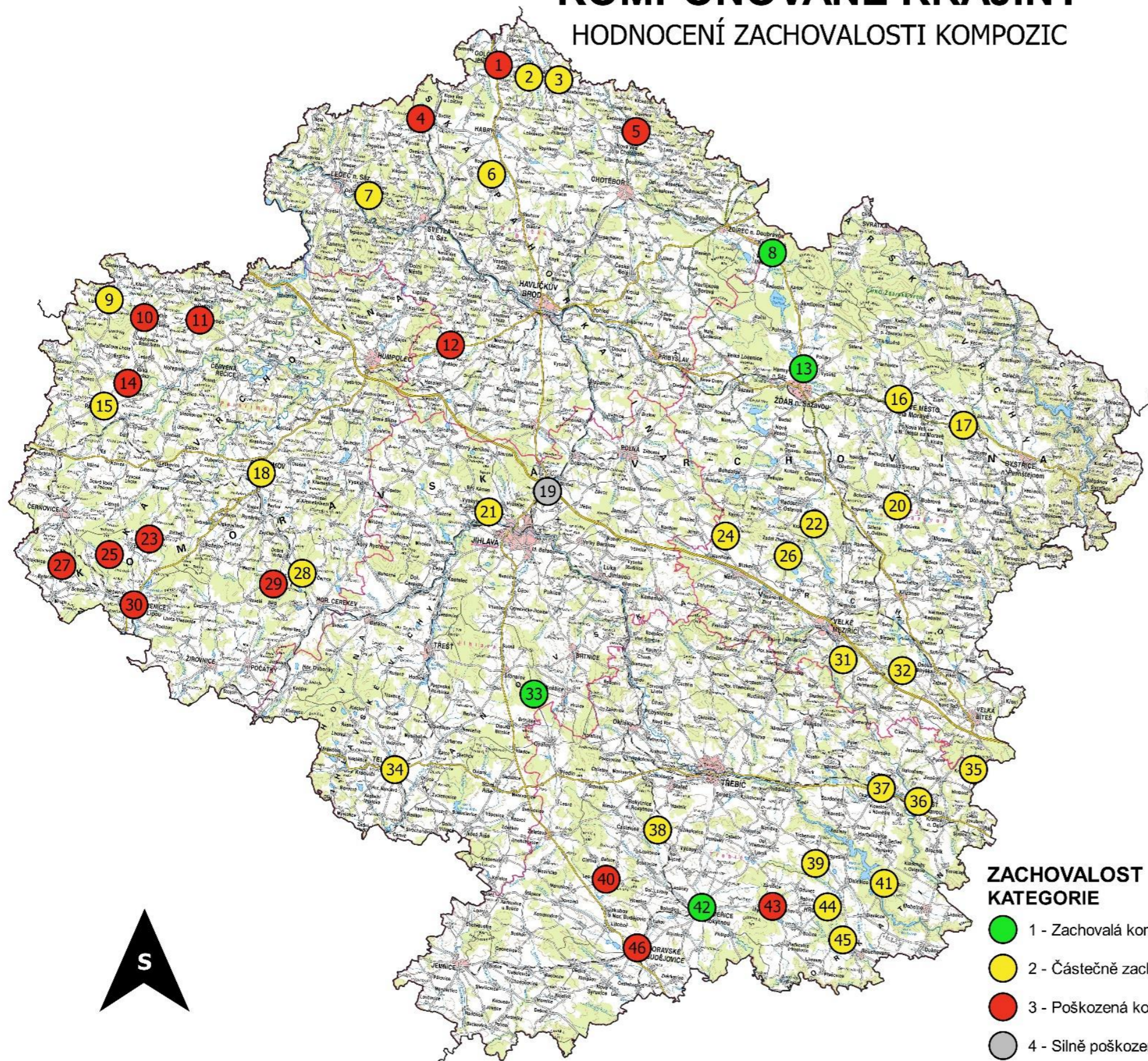
Pohled do zámeckého parku spojujícího náměstí s parkem P2

Kaple sv. Jana Nepomuckého(B4) ležící u cesty L3 vedoucí do Vesce

KOMPONOVANÉ KRAJINY

HODNOCENÍ ZACHOVANOSTI KOMPOZIC

ZACHOVANOST KOMPOZICE KATEGORIE

- 1 - Zachovalá kompozice
- 2 - Částečně zachovalá kompozice
- 3 - Poškozená kompozice
- 4 - Silně poškozená nebo zaniklá kompozice

Id	Název	Kategorie
1	Golčův Jeníkov	3
2	Vilémov	2
3	Vilémov	2
4	Dobrnice	3
5	Maleč	3
6	Kněž	2
7	Vilémovice	2
8	Vojnův městec	1
9	Lukavec	2
10	Vyklantice	3
11	Košetice	3
12	Věž	3
13	Zelená hora	1
14	Hrádek u Pacova	3
15	Pacov	2
16	Nové město na Moravě	2
17	Rovné	2
18	Pelhřimov	2
19	Pávov	4
20	Radešín	2
21	Plandry	2
22	Krásnéves	2
23	Drahoňov	3
24	Černá	2
25	Staré Hutě u Kamenice n. Lipou	3
26	Netín	2
27	Chválkov	3
28	Nová Buková	2
29	Ostrovec	3
30	Kamenice nad Lipou	3
31	Petráveč	2
32	Ruda	2
33	Kněžice	1
34	Telč	2
35	Krokočín	2
36	Náměšť nad Oslavou	2
37	Vícenice u Náměště nad Oslavou	2
38	Kojetice	2
39	Valeč	2
40	Lesonice	3
41	Kramolín	2
42	Jaroměřice nad Rokytnou	1
43	Myslibořice	3
44	Hrotovice	2
45	Nové Dvory, Rouchovany	2
46	Moravské Budějovice	3

Bc. SOUČEK Tomáš
 ČZU Praha, 2020
 Data: ArcČR 500

5.2 Tabulky lokalit

Výsledkem analýzy je kategorizace zachovalosti komponovaných krajín ležících v kraji Vysočina. Z celkem 46 potenciálních komponovaných krajín byly 4 kompozice určeny jako kategorie 1 – Zachovalé kompozice, 26 určeno jako kategorie 2 – Částečně zachovalé kompozice, 15 určeno jako kategorie 3 – poškozené kompozice a pouze 1 kompozice byla určena jako kategorie 4 – Silně poškozená nebo zaniklá kompozice. Tento výsledek však může být brán jako velmi subjektivní, proto v tomto případě není snadné najít racionální způsob hodnocení, který by byl vždy zcela objektivní.

Analýzou bylo zjištěno, že všechny potenciální komponované krajiny obsahovaly alespoň jednoduché kompozice, které byly nejčastěji tvořené cestami s alejemi a nejméně jedním kompozičním bodem. V některých potenciálních komponovaných krajínách se však nacházelo takové množství různých kompozičních prvků a různých vztahů mezi nimi, že bylo těžké je vůbec nějak popsat, a ještě náročnější zhodnotit je a objevit jejich původní význam. Dalším problémem u některých kompozic bylo určené jádro dle projektu IGA ZF Mendelu. V několika případech bylo jako jádro popsán dvůr, ale ve skutečnosti šlo například o rozlehlé hájovny či o zámky na které někdy hospodářský dvůr teprve navazoval. Velká část zpracovaných krajín je tedy zachovalá anebo alespoň částečně zachovalá. U takových komponovaných krajín by zde ještě byla možnost obnovy a návratu k původnímu vzhledu a někdy i významu daných kompozic. U dalších kompozic, které jsou již poškozené není příliš velká šance na jakoukoliv obnovu, a to často především kvůli umístění nevhodné výstavby budov nebo i inženýrských staveb přerušující linie nebo rozdělující jednotlivé kompoziční prvky. Častým důvodem zmizení liniových prvků je také větší zornění zemědělských ploch, kdy méně významné cesty byly rozorávány, což se stávalo především v rovinnějších lokalitách. V kopcovitých lokalitách může být zase problémem větší zalesnění.

Jedinou lokalitou, která byla hodnocena jako zcela zaniklá byla lokalita č. 19 v Pávově u Jihlavy, kde se dříve nacházel tzv. Karlův zámek.

Zánik této komponované krajiny započal již v roce 1805, kdy byl zámek spolu s přilehlou oborou zpuštěn Bavorským vojskem. Nikdy poté nebyl opraven. Později zde několik let fungovalo JZD. Avšak mezitím zde vznikla železnice, která částečně narušila kompozici. V dalším období vznikl tzv. Jihlavský přivaděč a dále

dálnice D1, která přešla původní bažantnici. Celý tento proces rozkladu a zničení byl zakončen výstavbou výrobních hal Bosch Diesel na místě původního jádra této kompozice. Zámeček již připomíná pouze malý parčík mezi těmito budovami. (Zanikleobce.cz, 2020)

Obnova této lokality je již zcela nemožná. Této lokalitě v Pávově je však velmi podobná lokalita č. 33 v Kněžicích nacházející se přesně 20 kilometrů jižním směrem, která je naopak velmi dobře zachována. Komponovaná krajina v Kněžicích je také tvořena loveckým zámečkem, od kterého se rozebíhají přímé linie podobně jako tomu bylo i v Pávově. Dalším případem navzájem si podobných kompozic jsou lokality č. 43 Myslibořice a č. 44 Hrotovice. V obou těchto lokalitách jsou jádrem zámecké dvory, ze kterých severozápadním směrem vede hlavní kompoziční linie tvořená dlouhou přímou cestou končící až u hospodářských dvorů. V blízkém okolí Myslibořic a Hrotovic se nachází více komponovaných krajin, ve kterých by navíc bylo možné najít i některé navzájem se propojující vztahy, což by znamenalo, že společně by mohli tvořit jednu velmi rozlehlou komponovanou krajinou tvořenou na území mnoha obcí.

	Název	Koncept	Jádro	Schéma	Hodnocení
1	Golčův Jeníkov	Profánní	Zámek	2A	3
2	Vilémov	Profánní	Zámek	2A	2
3	Vilémov	Profánní	Jiné	2A	2
4	Dobrnice	Profánní	Dvůr	2C	3
5	Maleč	Profánní	Jiné	2A	3
6	Kněž	Profánní	Dvůr	2A	2
7	Vilémovice	Profánní	Zámek	2A	2
8	Vojnův Městec	Profánní	Obec	1A	1
9	Lukavec	Profánní	Dvůr	2C	2
10	Vyklantice	Kombinovaný	Zámek	2C	3
11	Košetice	Kombinovaný	Zámek	2B	3
12	Věž	Profánní	Zámek	2A	3
13	Zelená hora	Kombinovaný	Kostel	2C	1
14	Hrádek u Pacova	Profánní	Dvůr	1B	3
15	Pacov	Kombinovaný	Zámek	1B	2
16	Nové Město na Moravě	Sakrální	Kaple	1A	2
17	Rovné	Profánní	Jiné	1C	2
18	Pelhřimov	Sakrální	Obec	0B	2
19	Pávov	Profánní	Hájovna	2B	4
20	Radešín	Profánní	Zámek	1B	2
21	Plandry	Kombinovaný	Zámek	2B	2
22	Krásněves	Profánní	Dvůr	1B	2
23	Drahoňov	Profánní	Dvůr	2A	3
24	Černá	Profánní	Zámek	1B	2
25	Staré Hutě u Kamenice n. Lipou	Profánní	Hájovna	2A	3
26	Netín	Profánní	Dvůr	1B	2
27	Chválkov	Profánní	Dvůr	1B	3
28	Nová Buková	Profánní	Dvůr	1A	2
29	Ostrovec	Profánní	Dvůr	1B	3
30	Kamenice nad Lipou	Sakrální	Kaple	1D	3
31	Petrávec	Profánní	Dvůr	1B	2
32	Ruda	Profánní	Dvůr	1B	2
33	Kněžice	Profánní	Zámek	2B	1
34	Telč	Kombinovaný	Zámek	2B	2
35	Krokočín	Profánní	Jiné	2A	2
36	Náměšť nad Oslavou	Profánní	Zámek	2C	2
37	Vícenice u Náměště nad Oslavou	Profánní	Dvůr	1B	2
38	Kojetice	Profánní	Zámek	2A	2
39	Valeč	Profánní	Dvůr	1B	2
40	Lesonice	Profánní	Zámek	1B	3
41	Kramolín	Kombinovaný	Jiné	2A	2
42	Jaroměřice nad Rokytnou	Kombinovaný	Zámek	0B	1
43	Myslibořice	Profánní	Dvůr	2B	3
44	Hrotovice	Profánní	Dvůr	2B	2
45	Nové Dvory, Rouchovany	Profánní	Dvůr	2A	2
46	Moravské Budějovice	Profánní	Obec	2B	3

Tab. 1 – Výpis všech 46 lokalit v kraji Vysočina obsahující označení jejich konceptu, jádra, schématu a také výsledné hodnocení zachovalosti dané kompozice.

6 Diskuze

Identifikace jednotlivých kompozičních prvků, určení všech kompozičních vztahů, hodnocení zachovalosti a vytvoření popisu komponované krajiny je poměrně náročné, a to především z toho důvodu, že je to velmi ovlivňováno individuálním pohledem daného řešitele na věc. V této práci po bližší analýze lokalit a terénním průzkumu bych dle svého individuálního pohledu popsal i jiným způsobem kompoziční schémata. Někdy bylo dle databáze IGA ZF Mendelu určeno kompoziční schéma velmi jednoduché, avšak určit pro účely této práce v mapě, které z kompozičních vztahů tím byly myšleny bylo náročné. Například u komponované krajiny v Pelhřimově, respektive lokality bylo určeno kompoziční schéma 0B, což by mělo znamenat, že se v kompozici nachází 1 nebo 2 signifikantní znaky. Během analýzy této lokality však bylo objeveno 7 významných bodů a velké množství méně významných bodů a také bylo zjištěno mnoho různých vztahů mezi objekty jako propojení přímými cestami, vizuálními liniemi apod. Nebylo tedy snadné určit, které kompoziční body a vztahy byly tímto schématem 0B myšleny. Tato individualita hodnocení by mohla být problémem, pokud by byla vytvářena podrobnější databáze komponovaných krajin, ve které by mohly být využity i výsledky této práce.

Při hledání a identifikování dosud nezmapovaných komponovaných krajin můžou vyvstávat i otázky jako zda jsou některé z kompozičních vztahů pouhou náhodou nebo zda jsou výsledkem promyšlené a usilovné práce. Další otázkou související s komponovanými krajinami je, zda je vůbec možná jejich záchrana či dokonce obnova. Ochrana komponovaných krajin není jednoduchá. Snazší je pravděpodobně ochrana menších a méně složitých kompozic ideálně v případech, kdy by všechny prvky kompozice patřily jednomu vlastníkovi. V takovém případě by si sami vlastníci mohli říct, pokud by vůbec věděli, že nějakou kompozici v podstatě vlastní, že snaha a práce na jejím zachování, by za to jistě stála. Myslím, že nevědomost laické veřejnosti v tomto oboru je hlavním problémem postupného narušování a destrukce mnoha komponovaných krajin. Takové oblasti nyní velmi ohrožuje například výstavba nových inženýrských staveb jako jsou dálnice, silniční obchvaty, vedení vysokého napětí, plynu a další produktovody a jejich široká ochranná pásma narušující jak celkový krajinný ráz dané krajiny, tak kompozici a její jednotlivé prvky jako jsou aleje, nebo dříve dobře promyšlené lesní průseky a podobně.

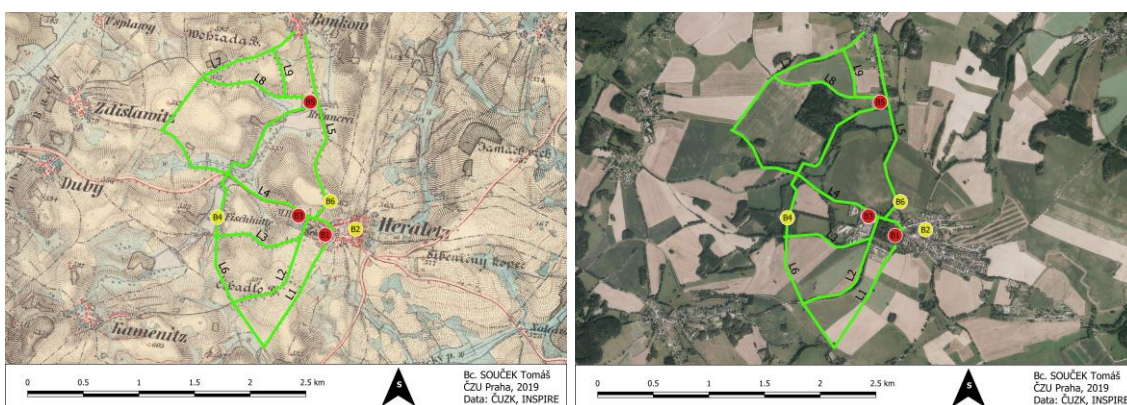
Proto si myslím, že by bylo velmi vhodné pokračovat ve vytváření podrobnější databáze komponovaných krajin, nejlépe pro celou Českou republiku. Taková databáze by pak mohla být i veřejně přístupná, což by mohlo vzbudit alespoň částečný zájem o zachování komponovaných krajin, pokud by obce a vlastníci pozemků a jednotlivých objektů mohli zjistit, že na jejich území se nachází něco hodnotného, ale často přehlíženého, co by jistě stálo za zachování. V některých obcích by to mohlo přilákat také větší zájem turistů. Tedy alespoň tam kde se nachází nějaké pamětihodnosti jako jsou zámky, kostely kaple nebo i jiné památky a zajímavosti. Některé z komponovaných cest by jistě bylo možné obnovit například jako cyklostezky, které by mohly být doplněny alejemi. Tím by bylo dosaženo toho, že by nebylo nutné kvůli zachování komponované krajiny udržovat například naprosto nepoužívané cesty, které v současnosti nikam nevedou, protože jejich původní propojení byla nějakým způsobem narušena, ale mohli by sloužit alespoň jako cyklostezky nebo jako různé turistické okruhy.

Databáze vytvořené v rámci projektu IGA ZF Mendelu vynechala minimálně v kraji Vysočina mnoho lokalit, kde se komponované krajiny také nachází. Jen na Havlíčkobrodsku, tedy v místě mého bydliště a místech, kde se nejvíce pohybuji, jsem bez náročné analýzy identifikoval několik komponovaných krajin nacházejících se v obcích Herálec, Květinov, Dolní Krupá a Pohled.

Databázi komponovaných krajin by tedy bylo vhodné postupně doplňovat včetně podrobnějšího popisu jednotlivých kompozic a všech jejích prvků, což by bylo prvním krokem k zajištění ochrany daných komponovaných krajin.

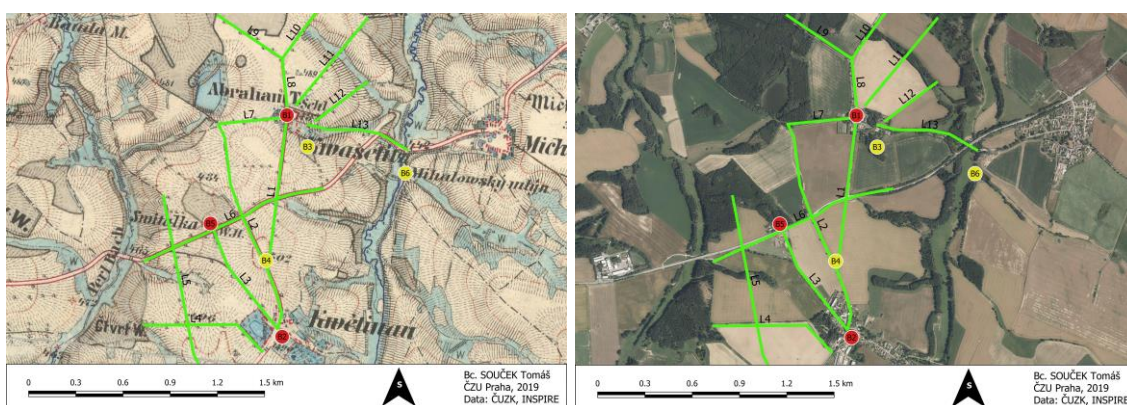
Komponovaná krajina v obci Herálec na Havlíčkobrodsku

Jádrem této komponované krajiny je zámek (B1) v obci Herálec, na který navazuje zámecký park a hospodářský dvůr (B3). Na návsi se pak nachází kostel (B2). Z hospodářského dvora (B3) vede cesta (L5) hospodářskému dvoru (B5), od kterého se rozebíhá několik dalších cest. Cesta L5 spojuje zámek a hospodářský dvůr s barokní sýpkou (B6), která se nachází na návrší nad obcí díky čemuž tvoří velmi výraznou a zdaleka viditelnou dominantu. Další stavbou v této kompozici je velmi dobře dochovaná kamenná rybárna (B4). Cesty v této kompozici jsou lemovány alejemi a tvoří ukončené okruhy kočárových cest. Mimo tyto cesty se v okolí nachází hustá síť polních cest s mnoha drobnými sakrálními stavbami a křížky.

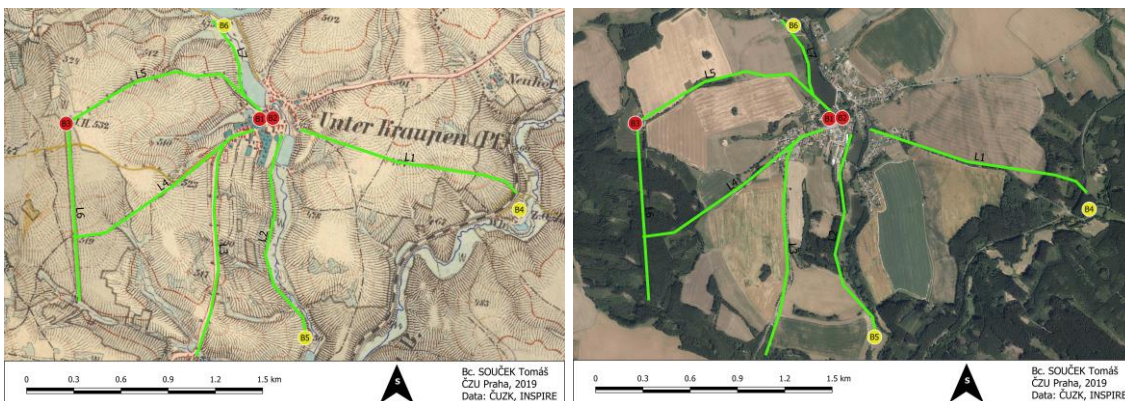
Komponovaná krajina v obci Květínov na Havlíčkobrodsku.

Tato komponovaná krajina částečně navazuje na lokalitu č. 12 – Věž. Jejím jádrem je zámek Kvasetice (B1) od kterého se rozebíhá mnoho cest propojujících jádro (B1) se zámekem v Květínově (B2), s mlýnem (B6) ale i s okolními obcemi a dalšími významnými body. V Kvaseticích se také nachází kaple (B3) nyní ve velmi špatném stavu. Dalšími kompozičními body jsou pravděpodobný zájezdní hostinec (B5) a křížek na vyvýšenině mezi Kvaseticemi a Květínovem (B4). Cesty v této kompozici byly historicky lemovány alejemi, ale do dnešních dní se aleje dochovaly pouze útržkovitě.

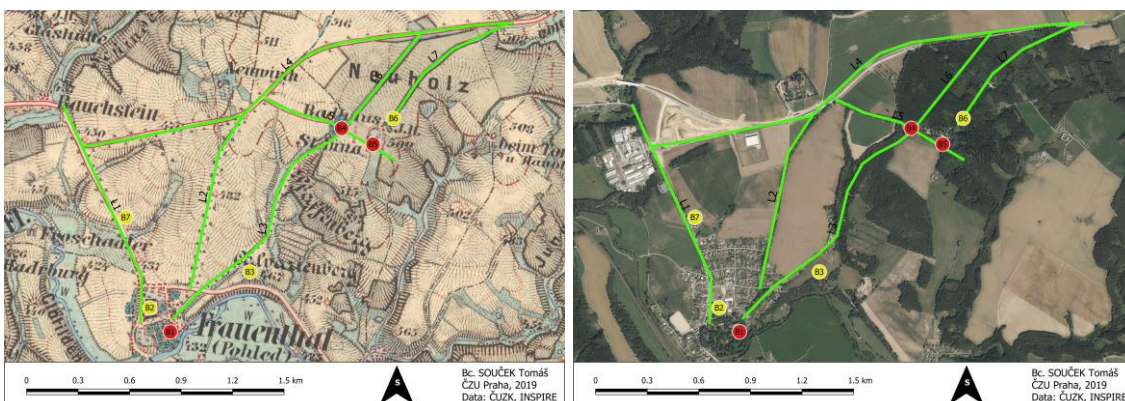
Komponovaná krajina v obci Dolní Krupá na Havlíčkobrodsku.

Jádrem této kompozice v Dolní Krupé je zámek (B1) a v jeho blízkosti se nacházející kostel sv Víta (B2). K věži kostela (B2) jsou směřované některé přímé úseky cest (L1, L4, L7 a L5). Cesta L1 je téměř přímou směřující od cihelny (B4) k Věži kostela. Cesta L2 spojuje kostel (B2) s kaplí (B5). Zámek (B1) je propojený okruhem tvořeným cestami L4, L5 a L6 s hájenkou (B3). Některé z cest jsou doprovázeny alejemi.

Komponovaná krajina v obci Pohled na Havlíčkobrodsku.

Jádrem komponované krajiny v Pohledu je zámek (B1) s navazujícím parkem a blízkým rozlehlým hospodářským dvorem (B2). Cesta L1 spojuje hospodářský dvůr (B2) s hájenkou (B7) na jejímž místě se dnes nachází hřbitov s hrobkou, a dále pokračuje do osady Rouštany. Cesty v této kompozici jsou doplněny dodnes dochovanými lipovými alejemi. Od zámku (B1) vychází cesta L3 vedoucí podél kalvárie (B3) a dále pokračující přes lázně (B4) až na cestu L4, která je hlavní cestou vedoucí do Havlíčkova Brodu. Cestu L3 u lázní (B4) kříží cesta L5 vedoucí z cesty L4 ke kapli svaté Anny (B5) s křížovou cestou a léčivým pramenem. V blízkosti kaple se nachází hájenka (B6), která dle císařských otisků stabilního katastru byla obehnaná vodním příkopem. Od hájenky vede lesní průsek (L7) napojující se na cestu L4.

7 Závěr

V rešerši byly komponované krajiny a s nimi související pojmy definovány a byla představena typologie. Představena byla také stručná historie komponovaných krajín včetně několika příkladů. V další části byly popsány možnosti legislativní ochrany komponovaných krajín v ČR.

Cílem práce bylo potvrdit, zda lokality potenciálních komponovaných krajín jsou skutečně komponovanými krajínami. Databáze IGA ZF Mendelu potenciálních komponovaných krajín se dá označit za spolehlivou vzhledem k tomu, že na všech vytypovaných lokalitách se komponovaná krajina potvrdila. Přesto se v databázi neobjevují všechny lokality se skutečnými komponovanými krajínami, a tak se v kraji Vysočina pravděpodobně i nadále skrývá velké množství dosud neobjevených a nepopsaných komponovaných krajín, ale i samostatných jednoduchých kompozic nebo kompozičních vztahů. V archivních mapách při detailnější analýze je možné některé kompozice objevit, jiné je zase možné jasně identifikovat terénním průzkumem. Dalším možným nástrojem pro identifikaci by mohla být analýza digitálního modelu terénu, převážně tedy v zalesněných oblastech, kde nebudou zemědělskou kultivací narušeny terénními nerovnostmi tvořící nepatrné stopy například po dřívějších cestách nebo dokonce i stavbách. Bylo by vhodné objevit a identifikovat i další komponované krajiny, nejen v kraji Vysočina ale i v ostatních krajích v ČR, tím doplnit a rozšířit databázi potenciálních komponovaných krajín vytvořenou v rámci projektu IGA ZF Mendelu.

Dalším úkolem bylo všechny tyto lokality nacházející se v kraji Vysočina popsat, provést terénní průzkum a zhodnotit jejich aktuální stav a vytvořit tak hodnocení zachovalosti všech těchto krajín. Ke každé lokalitě byla vytvořena karta s určením kompozice dle projektu IGA ZF Mendelu, popisem kompozice a jejích vztahů, zhodnocení zachovalosti jednotlivých prvků kompozice, vyznačení kompozice v mapách II. nebo III. vojenského mapování, jejich porovnání se současným ortofoto snímkem a je doplněna fotodokumentací z terénního průzkumu.

Cíle této práce, kterými bylo potvrzení spolehlivosti databáze IGA ZF Mendelu a provedení podrobné analýzy jednotlivých komponovaných krajín v kraji Vysočina, byly splněny.

8 Seznam použitých zdrojů

8.1 Literatura

BELL, Simon. Elements of visual design in the landscape. Third edition. London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2019. ISBN 978-0-367-02447-5.

BULL, Catherin, A Purposeful Aesthetic? Valuing Landscape Style and Meaning in the Ecological Age, Landscape Australia, 1996.

ČÍLEK, Václav. Krajiny vnitřní a vnější: texty o paměti krajiny, smysluplném bobrovi, areálu jablkového štrúdlu a také o tom, proč lezeme na rozhlednu. 2., dopl. vyd. Ilustroval Miloš ŠEJN. Praha: Dokořán, 2005. ISBN 80-7363-042-7.

ČECH, L., ŠUMPICH, J., ZABLOUDIL, V. a kol. Jihlavsko. In: Mackovčín P., Sedláček M. (eds.): Chráněná území ČR svazek VII. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a EkoCentrum Brno, Praha, 2002

DUBOIS, Catherine. Le paysage, enjeu et instrument de l'aménagement du territoire. Gembloux (Belgique). 2008

EHRlich, M.; KUČA, K.; KUČOVÁ, V.; PACÁKOVÁ, B.; PAVLÁTOVÁ, M.; SALAŠOVÁ, A.; ŠANTRŮČKOVÁ, M.; VOREL, I.; WEBER, M. (2019): Typologie historické kulturní krajiny České republiky.

EVROPSKÁ ÚMLUVA O KRAJINĚ 2000 - sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 12/2017 Sb. m. s.

FLEKALOVÁ, Markéta, KULIŠŤÁKOVÁ, Lenka. Komponované krajiny. Brno: Mendelova univerzita, 2011. ISBN 978-80-7375-536-2.

FLEKALOVÁ, Markéta. Potenciální krajinné kompozice na mapách II. a III. vojenského mapování: Průvodní zpráva k výsledku. Projekt IGA ZF MENDELU. Mendelova univerzita v Brně. Lednice, 2016.

FLEKALOVÁ, Markéta. Potenciální krajinné kompozice na mapách II. a III. vojenského mapování: Mapové výstupy. Projekt IGA ZF MENDELU. Mendelova univerzita v Brně. Lednice, 2016.

FORMAN, Richard T. T. Krajinná ekologie. Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-04645.

GOJDA, Martin. Archeologie a dálkový průzkum: historie, metody, prameny - Archaeology and remote sensing : history, methods, data. Praha: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2644-6.

HADAČ, Emil. Krajina a lidé: úvod do krajinné ekologie. Praha: Academia, 1982.

- HÁJEK, Pavel. Česká krajina a baroko: urbanismus českého baroka na příkladu města Jičína a jeho okolí. Praha: Malá Skála, 2003. ISBN 80-902777-6-4.
- HENDRYCH, Jan. Barokní zahrady a krajinné úpravy v Čechách. In: Tvář naší země – krajina domova. Krajina jako kulturní prostor. Lomnice n. Popelkou: Studio JB, 2001. ISBN 80-86512-03-7.
- HENDRYCH, Jan. Tvorba krajiny a zahrad: historické zahrady, parky a krajina jako významné prvky kulturní krajiny: jejich proměny, hodnoty, význam a ochrana. Vydání 2., přeprac. Praha: Vydavatelství ČVUT, 2005. ISBN 80-01-03163-2.
- Historic Environment Scotland, Scotland's Inventory of Gardens & Designed Landscapes, Edinburgh, 2019.
- JUŘÍK, Pavel. Moravská dominia Liechtensteinů a Dietrichsteinů. Praha: Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-403-6
- KUČA, Karel a Věra KUČOVÁ. Krajinné památkové zóny - území s kulturně - historickými hodnotami. Ochrana Přírody: Péče o přírodu a krajinu. 2016, 9(4), 10-11.
- KUČOVÁ, Věra, Jiří DOSTÁLEK, Marek EHRLICH, Karel KUČA a Božena PACÁKOVÁ-HOŠŤÁLKOVÁ. Metodika tvorby standardizovaného záznamu krajinné památkové zóny. Praha: Národní památkový ústav, 2014. ISBN 978-80-7480-022-1.
- KUČOVÁ, Věra a Olga BUKOVIČOVÁ. Světové dědictví a Česká republika: World heritage and the Czech Republic. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2018. ISBN 978-80-7480-116-7.
- KULIŠŤÁKOVÁ, Lenka. Metodika identifikace komponovaných krajin. V Brně: Mendelova univerzita, 2014. ISBN 978-80-7375-997-1.
- KULIŠŤÁKOVÁ, Lenka. Metody identifikace komponovaných krajin. In: Štréblová Hronovská, K., Kupka, J. (eds.): Ochrana kulturní krajiny: hledání cílů, možností a pravidel. V Praze: České vysoké učení technické, 2013. ISBN 978-80-01-05391-1.
- KUPKA, Jiří. Krajiny kulturní a historické: vliv hodnot kulturní a historické charakteristiky na krajinný ráz naší krajiny. Vydání 1. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2010. ISBN 978-80-01-04653-1.
- LÖW, Jiří a Jaroslav Novák - Typologické členění krajin České republiky – časopis - Urbanismus a územní plánování – ročník XI – číslo 6/2008
- LOWENTHAL, David, Living with and looking at landscape. Landscape Research 32/5, 2007.
- MARCUCCI, Daniel J., Landscape history as a planning tool. Landscape and Urban Planning 49, 2000.

MAIER, Karel a Tomáš Peltan– Evropská úmluva o krajině a české územní plánování – časopis - Urbanismus a územní plánování – ročník XVIII – číslo 2/2015

MEINIG, D. W., & JACKSON, J. B. The Interpretation of ordinary landscapes: geographical essays. New York, Oxford University Press. 1979.

Metodický návod k příloze č. 1 vyhlášky č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti. In: STANDARD SLEDOVANÝCH JEVŮ PRO ÚZEMNĚ ANALYTICKÉ PODKLADY OBCÍ, Odbor územního plánování MMR, Praha 2019, ISBN: 978-80-7538-243-6

MEZERA, Alois, et al. Tvorba a ochrana krajiny. Praha, SZN, 1979.

MITCHELL, W.J.T., Landscape and Power. University of Chicago, 2002.

National register of historic places, 1966-1994: cumulative list through January 1, 1994. Washington, D.C.: National Conference of State Historic Preservation Officers, 1994. ISBN 0891332545.

PACÁKOVÁ-HOŠŤÁLKOVÁ, Božena a kol. Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Vydání 1. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-55-9.

QUITT, Evžen. Klimatické oblasti Československa. Studia Geographica, 16. Brno: Geografický ústav ČSAV, 1971.

ŘÍHA, Josef Karel. Země krásná: kniha o přírodě, civilisaci a plánování. Třebechovice pod Orebem: Ant. Dědounek, 1948.

SÁDLO, Jiří. Krajina a revoluce: významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny Českých zemí. Vyd. 1. Praha: Malá Skála, 2005. ISBN 80-86776-02-6.

SALAŠOVÁ, Alena. Nauka o krajině I. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2014. ISBN 978-80-7509-185-7.

SALAŠOVÁ, Alena. Nauka o krajině II. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2014. ISBN 978-80-7509-186-4.

SEDLÁČKOVÁ, Libuše. Zámecké obory: součást kulturní krajiny. In: FLEKALOVÁ, Markéta. Komponované krajiny. Vyd. 1. Editor Lenka KULIŠŤÁKOVÁ. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2011. ISBN 978-80-7375-536-2.

SEMOTANOVÁ, Eva. Mapy Čech, Moravy a Slezska v zrcadle staletí. 1. vyd. Praha: Libri, 2001. ISBN 80-7277-078-0.

SIM, Jean Constance Robertson, Designed landscapes in Queensland, 1859-1939 : experimentation – adaption – Innovation, 1999.

SKLENIČKA, Petr. Základy krajinného plánování. Vyd. 2. Praha: Naděžda Skleničková, 2003. ISBN 80-903206-1-9.

ŠANTRŮČKOVÁ, M.: Budování ideální krajiny v přírodně-krajinářském parku a její následné přeměny na příkladu parku v Zahrádkách u České Lípy. Forum historiae 11/1, s. 97–111. 2017.

RAJCHL, Rostislav: Astronomické prvky v orientaci spojnic kostelů z před velkomoravského a velkomoravského období v oblasti Uherského Hradiště, Slovákco 1995, R. XXXVII.

TROLL, C. Die geographische Landschaft und ihre Erforschung. Heidelberg: Studium Generale 3, 1950. s.163 – 181.

VICHROVÁ, Martina. Katalog objektů II. vojenského (Františkova) mapování. ZČU Katedra Geomatiky, 2005

VOREL, I., ŠVECOVÁ, S.: Novohradsko – cennost komponované kulturní krajiny a individualita jejího charakteru. In.: Štréblová Hronovská, K. – Vorel, I. - Kupka, J. (eds), Osobitost kulturní krajiny – od rozpoznání k ochraně. ČVUT v Praze, Praha, 14 s., s. 41 - 54, 2014, ISBN 978-80-01-05607-3.

VOREL, I., ŠVECOVÁ, S. : Rozdílné nástroje ochrany charakteru krajiny a jejich koordinované použití. In.: Štréblová Hronovská, K. – Vorel, I. - Kupka, J. (eds), Osobitost kulturní krajiny – od rozpoznání k ochraně. ČVUT v Praze, Praha, 14 s., s. 109 - 116, 2014, ISBN 978-80-01-05607-3.

Zákon č. 114/1992 Sb. - Zákon České národní rady o ochraně přírody a krajiny, v platném znění.

Zákon č. 139/2002 Sb. – Zákon o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech, v platném znění.

Zákon č. 183/2006 Sb. - Zákon o územním plánování a stavebním řádu, v platném znění.

Zákon č. 20/1987 Sb. - Zákon o státní památkové péči, v platném znění.

ŽÁK, Ladislav. Obytná krajina: [Žilaja mestnost = The habitable region = Paysage d'habitation]. V Praze: S.V.U. Mánes, 1947.

8.2 Seznam internetových zdrojů

Asociace krajů České republiky - [online] [cit. 4.11.2019] - dostupné z <http://www.asociacekraju.cz/kraje-cr/kraj-vysocina/charakteristika-kraje-8/>

INSPIRE EU - Infrastructure for spatial information in Europe [online] [cit. 8.2.2020] – dostupné z <https://inspire.ec.europa.eu/about-inspire/563>

Kamenice nad Lipou - [online] [cit. 8.12.2019] – dostupné z <http://www.kamenicenl.cz/historicky-vyvoj/d-77784/p1=3346>

Kraj Vysočina – Kulturní a přírodní dědictví [online] [cit. 5.11.2019] - dostupné z <http://www.dedictvivysociny.cz/>

MK ČR: Státní kulturní politika na léta 2015-2020 [online] [cit. 8.2.2020] - dostupné z <https://www.mkcr.cz/statni-kulturni-politika-69.html>

Obec Nová Buková - [online] [cit. 24.11.2019] – dostupné z <http://www.novabukova.cz/historie-obce/d-1009/p1=52>

Obec Vilémovice - [online] [cit. 17.11.2019] - dostupné z <http://www.obec-vilemovice.cz/>

Národní památkový ústav: Památkový katalog České republiky: [online]. Brno: PORTA, 2015 [cit. 15.12.2019]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/>

Památné stromy. AOPK ČR. [online] [cit. 17.11.2019] - dostupný z <https://drusop.nature.cz/ost/chrobjety/pstromy/index.php?>

Valdštejnská zahrada - [online] [cit. 15.2.2020] – dostupné z <https://www.prague.eu/cs/objekt/mista/526/valdstejnska-zahrada>

Stará Jihlava - Karlův zámek na Pávově - [online] [cit. 23.11.2019] - dostupné z <http://www.starajihlava.cz/clanek/po-stopach-zmizeleho-karlova-zamecku-na-pavove/>

Stowe - [online] [cit. 13.2.2020] – dostupné z <https://www.nationaltrust.org.uk/stowe/features/the-garden-at-stowe>

UNESCO CZECH - [online] [cit. 13.2.2020] – dostupné z <https://www.unesco-czech.cz/lednicko-valticko-areal/predstaveni/>

UNESCO - Operational Guidelines – Cultural landscapes [online] [cit. 5.11.2019] - dostupné z <http://whc.unesco.org/en/culturallandscape/>

UNESCO - Report of the Expert Group on Cultural Landscapes La Petite Pierre (France) 24-26 October 1992 - dostupné z <http://whc.unesco.org/archive/pierre92.htm>

Vaux-le-Vicomte - [online] [cit. 13.2.2020] – dostupné z <https://vaux-le-vicomte.com/en/decouvrir/the-french-formal-garden/>

Villa d'Este - [online] [cit. 11.2.2020] – dostupné z <http://www.villadestetivoli.info/storiae.htm>

Zámek Jaroměřice nad Rokytnou - [online] [cit. 14.12.2019] – dostupné z <https://www.zamek-jaromerice.cz/cs/o-zamku/historie>

Zámek Kratochvíle - [online] [cit. 11.2.2020] – dostupné z <https://www.zamek-kratochvile.cz/cs>

Zámek Lednice - [online] [cit. 14.3.2020] – dostupné z <https://www.zamek-lednice.com/cs/stavby-lva>

Zámek Žďár [online] [cit. 3.9.2019] - <https://www.zamekzdar.cz/zamek-a-klaster/zajimava-mista/>

Zaniklé obce – Karlův zámeček - [online] [cit. 7.2.2020] – dostupné z <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=1450041>

8.3 Seznam použitých mapových podkladů

II. vojenské mapování – WMS služba - [online] [cit. 10.10.2019] – dostupné z http://geoportal.gov.cz/ArcGIS/services/CENIA/cenia_rt_II_vojenske_mapovani/MapServer/WMSServer

III. vojenské mapování – WMS služba - [online] [cit. 10.10.2019] – dostupné z <http://www.chartae-antiquae.cz/WMS/Military3/>

Laboratoř geoinformatiky Univerzita J.E. Purkyně [online] [cit. 16.10.2019] – dostupné z <http://oldmaps.geolab.cz/>

Ústřední archiv zeměměřičství a katastru. Praha 8: ČÚZK [online] [cit. 5.11.2019] - dostupné z: <https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html#>

Základní mapy ČR 1:200 000 – WMS služba: ČÚZK [online] [cit. 10.2.2020] - dostupné z http://geoportal.cuzk.cz/WMS_ZM200_PUB/WMSservice.aspx